placebo geliyooor! • sierra maestra • spinal tap • bratsch • sead halilagiç dost

ROLL

aralık sayı 2000/12
1 200 000 TL

ROLL 48

pj harvey

john lennon
60 yaşında

bezmârâ • melih güzel • tanar çatalpınar • rock'çular hangi cazcılara takılıyor?

kurt tucholsky

Büyük kentten gözler

Sabahın köründe işe giderken
kaygularınla başbaşa istasyonda beklerken:
Kent sana yansıtacak
Asfalt gibi parlak
insanlar hunisinde
milyonlarca çehre:
İki yabancı göz, kısa bir bakış,
kaşlar, gözbebekleri, gözkapakları–
Neydi bu?
belki de kısmetindi...
Geçti, bitti, gelmez bir daha geri.

Bir yaşam boyu
geçtiğin yollar binlerce
Seni unutanları görürsün
bu gidişte.
Biri göz kırpar
Bir gönül tınlar;
buldun ya işte
ama hepsi bir saniye...
İki yabancı göz, kısa bir bakış,
kaşlar, gözbebekleri, gözkapakları.
Neydi bu?
Kimse zamanı geri döndüremez...
Geçti, bitti, bir daha geri gelmez.

Kentler arasında dolanırsın
bu gidişte;
gördüğün ötekiler, diğerleri
bir nabız atışı süresinde.
Bir düşman olabilir bu,
bir dosttur, kim bilir,
verdiğin savaşta
senin yoldaşın olabilir.
O karşıya bakıyor
bu yanından geçiyor, görmüyor...
İki yabancı göz, kısa bir bakış,
kaşlar, gözbebekleri, gözkapakları.
Neydi bu?
Bu koca insanlıktan bir parça, bir an!
Geçti, bitti, gelmez bir daha geri.

Beste: Peter Fischer

Meydanların bereketi

Alman politikasının bahçesinde
dolanıyorum derin düşünceler içinde.
Cins cins çorbalık lahanalar
cumhuriyet gübresinde yatıyorlar.
Darkafalı kodamanlar, gözlük takanlar, çamura yatanlar,
parlamento rutininde kaybolanlar...
Peki ya şuradaki? Hepten yolunu yitirmiş
sevgili, iyi sosyal demokratlar.
Beceriksiz yardımseverler
aptal, sessiz, zararsız
çiçek açıyorlar
kırmızı turplar gibi
dışından kırmızı ama beyaz içi.

Beste: Hanns Eisler

Mona Lisa'nın gülüşü

Bakışımı alamıyorum senden.
Yumuşakça kavuşturmuşsun ellerini
bekçiye rağmen
ve ah o kıs kıs gülümsemen.
Pisa kulesi kadar ünlüsün
Tabii ki alaycı gülüşün.
Neden güler bu Mona Lisa peki?
Bize mi, bizim için mi,
bize rağmen, bize karşı
yoksa bizimle mi, ya da ne ola ki?
Olan biteni öğretiyorsun bize,
sessizce.
Çünkü senin resmin Lisacık
bize şunu der:
Bu dünyayı yeterince izlemiş birine
ellerini karnında kavuşturup gülmek düşer
ve de sesini keser.

Beste: Bernhard Eichorn

Allahallah (Türk resmigeçidi)

Müzikle çoşmuş halk akın akın geliyor
Allahallah!
Şişko Dingil Paşa bile gümbürtüleri dinliyor
Allahallah!
Otobüsler yığılmış, gençler itiş kakış,
Güm güm tek tek, güm tek güm tek, gümteka tek!
Hırsız iş peşinde
iş zor ama, samanlıkta bir iğne.
Devlet görevlileri de mutlu, neşeli
bu davullardan, davul davul davullardan, davullardan.
Allahallah! Kim gümbürdetiyor ki orada?
Gümbür gümbür yürüyen kim?
Kızım, yaklaşma o kadar yakınıma,
kaldırımda kal, iş açma başına!
Allahallah! Kim gümbürdetiyor ki orada?
Gümbür gümbür yürüyen kim?
Keskin adımlarla geliyorlar
zaferden zafere koşuyorlar davullarla, trompetlerle
Türk müziğiyle!

İstanbul sokaklarında rengarenk askerler yürüyor.
Allahallah! Allahallah!
Rastlantı bu ya, yolları mahkeme önünden geçiyor.
Allahallah! Allahallah!
Yukarıda hoppa bir bayancığın nafaka davası sürüyor
bir çocuk için, bir çocuk, bir çocuk, bir çocuk için.
Her iki tarafta da, yeminin bini bir para.
Kazanacak belli ki, kim bastırırsa.
Hakim gürlüyor: Tiyatro yapma! Kim baba burada?
Güm teka gümtek, güm teka tek tek, güm teka.
Allahallah! Kim gümbürdetiyor ki orada?
Gümbür gümbür yürüyen kim?
Buranın babası aslında bütün kumpanya.
Ah kızcağızım, kal kaldığın yerde, başına iş açma!
Allahallah! Kim gümbürdetiyor ki orada?
Gümbür gümbür yürüyen kim?
Zaferden zafere koşuyorlar adım attıkları her yerde
davullarla, trompetlerle
Türk müziğiyle!

("Hesap Lütfen" Revüsünden)
Beste: Rudolf Nelson

Türkçesi: Kazankaya Nesrin

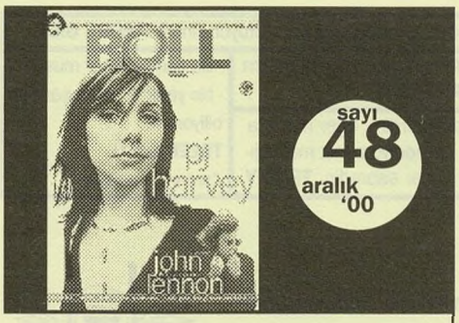

4 Ajans

8 John Lennon

10 Placebo

12 PJ Harvey

18 Putumayo

20 Sierra Maestra

24 Bratsch

28 Rock'çular ve cazcılar

30 Kıraat

32 Sead Halilagiç Dost

38 Spinal Tap

41 Viyana Film Festivali

42 Bezmârâ

45 Melih Güzel

48 Tanar Çatalpınar

50 Gayd

52 Albümler

56 Liste

57 John Lennon (devam)

62 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ali Yıldızay, Alican Tayla, Atilla Aydoğdu, Ayşe Draz, Baran Özdemir, Bihter Sabanoğlu, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Donat Bayer, Emilio Çapan, Ender Ergün, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Gülüş Gülcügil, Hakan Dilek, Hakan Lokanoğlu, Halil Turhanlı, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Murat Meriç, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nesrin Kazankaya, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Özgür Uçkan, Özhan Binici, Salih Nazım Peker, Sarp Keskiner, Sarven Bingül, Serap Gecü, Serdar Beyaz, Serdar Karataş, Serdar Giritli, Serkan Seymen, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk **baskı:** Lebib Yalkın Yayımları **dağıtım:** Bir-Yay **adres:** Büyükparmakkapı sok. Tuna Apt. No 21/4 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks** 245 56 06 **yıl** 4 **sayı** 48 **aralık**'00 **imtiyaz hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **sorumlu yazışleri müdürü:** E. Derya Bengi **ilan irtibat:** Orhan Esen (231 53 48 - 233 49 81)
AYDA BİR YAYINLANIR

alfabenin elifi

ROLLOVER

Alis, Harikalar Diyarı'ndaki serüveninin başlarında bir tırtılla karşılaşır. Bir mantara uzanmış nargile içen tırtıl, uykulu bir sesle sorar Alis'e: "Sen kimsin?" Alis, mahçup bir ifadeyle cevap verir: "Bundan pek emin değilim. Sabah kalktığımda kim olduğumu biliyordum. Ama, o zamandan beri bir hayli değişmiş olmalıyım..." "Ne demek istiyorsun" der tırtıl, "izah et bakalım". Alis, "izah edemem" diye karşılık verir, "çünkü kendim değilim, anlıyor musunuz?" "Anlamıyorum" der tırtıl. "Daha açık söyleyemiyorum" diye kibarca cevaplar Alis, "zira, ben de anlamıyorum, insanın boyunun günde birkaç sefer değişmesi kafa karıştırıyor." "Yanıma gelsene" der tırtıl, "mühim bir şey söylemek istiyorum sana... Öfkeni tut". Alis öfkesini yutkunabildiği kadar yutkunduktan sonra sorar tırtıla: "Hepsi bu mu?" "Değiştiğini mi sanıyorsun sen" der tırtıl. "Korkarım ki evet" diye karşılık verir Alis, "eskisi gibi hatırlayamıyorum bazı şeyleri –dahası her on dakikada bir büyüyüp küçülüyorum." Tırtıl, Kocadın Sen Baba William şiirini bir oku bakalım" der. Alis ellerini önünde kavuşturur ve şiiri okumaya başlar... İhtiyar William'a, oğlu "niye amuda kalkıp duruyorsun" diye sorar. "Eskiden beynime zarar vereceğini düşünürdüm" der ihtiyar William, "şimdi artık hep yapıyorum". "Peki" der oğlu, "yaşın icabı yumuşak şeyler yemen gerekirken, bir kazın gagasını bile dişleyebiliyorsun, nasıl olabiliyor bu?" "Gençken" der William, "hukuka merak sardım, her davayı karımla tartıştım, böylece çenemdeki adeleler güçlendi ve hep güçlü kaldı". "Peki" der oğlu, "bu kadar akıllı olmayı neye borçlusun?" İhtiyar William, "ukalalık etme" der, "kaybol çabuk, gözüm görmesin seni"... Alis şiiri okuyup bitirdikten sonra, "söyle bakalım, hangi boyda olmak istersin" diye sorar tırtıl. "Kısa boylu olmak berbat bir şey, biraz daha uzun boylu olmak isterim" der Alis. Üç santim boyundaki tırtıl sinirlenir. "Şimdiki boyun gayet iyi!" Alis, kendi kendine "keşke" der, "insanlar bu kadar alıngan olmasa". Tırtıl mantardan iner, otların arasında kaybolmak üzereyken "bir tarafı büyütür, bir tarafı küçültür" der. "Neyin bir tarafı?" diye söylenir Alis kendi kendine. "Mantarın" der tırtıl ve gözden kaybolur. Alis bakakalır yusyuvarlak mantara, iki tarafın hangi taraflar olduğunu çıkartmaya çalışır. İki küçük parça koparır mantardan ve etkisini sınamak için sağ elindeki parçayı ağzına atar. Birdenbire çenesinin altında şiddetli bir darbe hisseder. Çenesiyle ayakları birbirine öyle bitişmiştir ki, ağzını açacak yer kalmamıştır. Güçlükle sol elindeki parçayı yutar. Biraz sonra "oh" der, "kafam özgür nihayet".

tırtılın nasihatı

aygırın mendili

"Harikalar Diyarı"na kısa bir "Midnight Express" molası verelim. Buyrun bakalım, RTÜK Başkanı Nuri Kayış, Zaman gazetesindeki söyleşisinde neler yumurtlamış: **"3984 sayılı kanunun 4. Maddesi, 'radyo ve televizyon yayınlarının Türkçe yapılması gerekir' diyor. Ancak bir parantez açıyor: Evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasında katkısı olan yabancı dillerin kullanılabileceğini belirtiyor. İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca gibi dillerde de yayın yapmak mümkündür. Kürtçe ise evrensel bir dil sayılamayacağı için kullanılamaz. (...) Kanunda müzik, haber yayını diye bir ayrımda bulunulmamış. Bu nedenle Kürtçe müzik eserlerinin yayınlanması da yayın kapsamına girer diye düşünüyoruz. Yayınlanan Kürtçe müzik parçasının içeriğinde bölücü bir unsur varsa, hem Kürtçe yayın yapıldığı için müeyyide uyguluyoruz, hem de bölücü yayın yapıldığı için müeyyide uyguluyoruz."**

"Harikalar Diyarı"na dönelim, bu sefer "Deniz Aygırı ile Marangoz"un öyküsüne. Deniz kenarında istiridyelerle ahbaplık eden deniz aygırı ve marangoz, bir süre sonra dostluğu, kardeşliği bir tarafa bırakıp istiridyeleri mideye indirirler. Deniz aygırı her lokmada gözyaşı döker, gözyaşlarını mendiliyle siler. Marangozsa hiç sesini çıkarmadan payına düşeni yer bitirir. Öykünün sonunda, Alis "deniz aygırını daha çok sevdim" der, "hiç olmazsa zavallı istiridyeler için üzülüyordu". Öyküyü anlatan Tweedledee, "ama marangozdan daha fazla yedi" der ve ekler: "Mendiliyle ağzını perdelediği için marangoz onun kaç tane yediğini göremedi". "O zaman" der, Alis "marangozu daha çok beğendim". Tweedledee, marangozun da yiyebildiği kadarını yediğini hatırlatır. Bunun üzerine Alis de "ikisi de sevimsiz şahsiyetlermiş" der.

Kıssadan hisse: "Midnight Express"in kimi aygırları mendillerinin arkasına gizlenerek vahşet icra ediyor. Kimileri de mendile bile gerek duymuyor. Marangoza gelince... Lewis Carroll, "Harikalar Diyarı"nın çizerine, "ister bir marangoz çiz, ister bir baron" demiş, çizer de marangozu tercih etmiş. Herhalde, zanaatkârlığını değil de, "esnaf"lığını göz önüne alarak. Baron, "Midnight Express"e daha uygun, özellikle medyanın baronları göz önüne alındığında. Esnaflıkları da sesini çıkarmadan aygırın vahşetine ortak olup sebeplenen marangozdan aşağı kalmıyor. Şu ünlü magazin gazetecileri gecesini gözümüzün önüne getirelim. Kendisine verilen ödülü almak için sahneye çıkan Ahmet Kaya ne demişti: **"Kürtçe bir şarkı ve klip yapıyorum. Bu ülkede bunları yayınlayacak yürekli insanlar olduğunu biliyorum. Yayınlamazlarsa, halka hesap vereceklerini de biliyorum."** Ahmet Kaya tartışması ayrı konu, "mevzu o değil". Mevzu, herhangi bir Ahmet'in "dilekçe"si. Ama bir "dilek"ten ibaret değil, çünkü bir hak ve bir talep mevzubahis. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne, Paris Şartı'ndan Kopenhag Kriterleri'ne, birçok temel metinde "anadil"in vazgeçilmez bir hak olduğu teslim edilmiyor mu? Aksini savunmak mümkün mü? İnsanlığın alfabesinin ilk harfi anadil değil mi? "Midnight Express"in adını koyalım: Faşizm.

Ve en başa dönelim: "Tırtılın nasihatı"na, İhtiyar Williams'ın üç örneğine ve Alis'in "oh" deyişine...

Ben çirkin olabilirim, ama hayat güzel. **TOULOUSE-LAUTREC**

Kocamış bir sarmaşık, eskiden tutunduğu duvarı tutuyor şimdi. **ANDRE GIDE**

Uzanmış yatan bir adam, bir tahtakurusu için nedir? Muhakkak Himalaya silsilesi gibi korkunç bir girinti ve çıkıntı alemi! Her kımıldanışında bin tahtakurusunu ezip patlatmağa muktedir olan bu müthiş şikarın burnu ucundaki tatlı kan damlasını emmek için küçük haşerenin silahı nedir? Ezilirken parmağa bulaştırdığı yalnız bir müstekreh koku zerresi! Ne müthiş cesaret. **AHMET HAŞİM**

Eğer telefon çalmazsa bil ki benim
JIMMY BUFFET

Yüzümü değiştirdim. Eğer numara yaptığımı zannediyorsanız makyajımı silene kadar sabredin. **TRICKY**

- Bu şarkıyı biliyor musun?
- Ne yazık ki bütün şarkıları biliyorum.
TEZER ÖZLÜ,
Zaman Dışı Yaşam

Alem yıkılsa...

"Gitme yalvarırım yalnız koma beni bebek / Dünyalar güzeli, biricik bebek / Hasret ateşiyle kül olmuşum ben bebek / Alem yıkılsa ararım / Bebek güzel bebek tatlı bebek nazik bebek narin bebek..." İlkbahara ikinci albümü hedefleyen Duman, yeni klibi "Bebek"le televizyon kanallarında kuvvet tazeleyedursun, ekmeğini bu topraklardan çıkaran "memleketli" rock albümlerinin sayısında epey artış oldu son günlerde. Mesela kaç zamandır geldi geliyor dediğimiz Replikas albümü, "Köledoyuran" ismiyle zuhur etti. Bu işin "abi"lerinden Zen, "Büyültmeler" adı altında yeni albümünü yayınladı. Ve sağda solda duyulmayan, "belli çevreler"ce bilinmeyen bir isim, Eren Kazım Akay, "Turkuaz Patlıcan"ıyla çıktı karşımıza. Hepsine saygımız sevgimiz sonsuz. Roll olarak yakın takipteyiz...

İki "sıcak" rapper **Tupac Shakur** ve **Notorious Big**, "Plak Savaşları" adlı bir Hollywood filmiyle yeniden gündemde. Filmde, Las Vegas Sun gazetesinin yazarlarından Cathy Sult'ın, bu iki ünlü rapper'ın hayatını anlattığı kitaplarından yola çıkılacakmış.

Parisli 150 **U2** hayranı, bir radyodan "U2 Albüm Tanıtım Gecesi" davetiyesi kazanmış. O gece U2'nun canlı çalacağından habersiz gidip de karşılarında ünlü dörtlüyü görünce şaşkına dönmüşler. Bu "ölümsüz" gecenin gerçekleştiği yer, Simply Red'den Mick Hucknall ve Johnny Depp'in birlikte açtıkları Manray isimli gece kulübü...

Dandy Warhols, turnede tanıştıkları Massive Attack elemanlarıyla "House Of Yes" isminde bir şarkı kaydetti.

Massive Attack cephesindeki gelişmeler oldukça iyi. 3D şimdi bu ayrılığın yeni alanlara yönelmek ve kendilerini biraz daha keşfetmek açısından faydalı bile olabileceğini söylüyor. Barbados'da kaydını yaptıkları dördüncü albümlerinin çıkış tarihi aşağı yukarı 2001 yazı.

"High Fidelity" filminde adı geçtiği için pek neşelenen **Beta Band**, 2001'in ilk aylarında yeni albümlerini bitirmeyi planlıyor.

Oasis, konser albümü "Familiar To Millions"ın ardından yeni albümleri için stüdyoya giriyor.

Chuck D, internet devrimi sayesinde müzik endüstrisinin aklını başına toplayacağını söylemiş. "File sharing" hadisesine ket vurmanın mümkün olmadığını, bunun "yağmurun yağmasını engellemek" kadar abesle iştigal olduğunu da eklemiş. Chuck D, 2002 yılında milyonlarca artist ve milyonlarca plak şirketi olacağını tahmin ediyormuş.

REM sekiz yıldır ilk defa memleketi Athens - Georgia'da sahneye çıktı. Çevre kirliliğine yönelik "Land Aid" kapsamında sahne alan üçlü sadece üç şarkı söyledi, ama hemşehrilerini mest etti. REM'ciler, yeni albümlerinin 2001'de çıkacağının müjdesini de verdiler.

Jimmy Page'li konser plağından sonra **Black Crowes**'un yeni konukları, Stereophonics'den Kelly Jones ve "Big Brother" Noel Gallagher.

Pavement'ın ön-adamı Steven Malkmus, bir solo albümle dönüyor. Malkmus, Pavement'ın kesinlikle bittiğini, ama kimsenin bunu açıklamaya dilinin varmadığını söylemiş.

Ben Folds Five, grubun şefi Ben Folds tarafından açıklandığı üzere, 90'ların başlarından beri süren beraberliklerini noktaladı.

Leonard Cohen'den yeni bir albüm. Ama nasıl yeni? Kanadalı ozanın 1979 turnesinde seslendirdiği parçalar arasından 12'si şubat ayında yayınlanacak. "So Long Marianne", "Bird On The Wire", "The Gypsy Wife" bu şarkılardan birkaçı.

Rage Against The Machine'den ayrılan şarkıcı Zack de la Rocha'nın yerine Cypress Hill'den B-Real'ın geçeceği söylenedursun, grup yeni albümünü yayınlamak üzere: Bu albüm tümüyle cover'lardan oluşuyor ve tabii ki bütün şarkıları Zack söylüyor. Mesela Bruce Springsteen'den "The Ghost Of Tom Joad", Stooges'dan "Down On The Streets", Bob Dylan'dan "Maggie's Farm", Afrika Bambaataa'dan "Renegades Of Funk"... Albümün adı "Renegades".

Mazzy Star'ın uzun kış uykusundan uyanacağı yok, ama Hope Sandoval'a hasret kalanlar için iyi haberimiz var: Hope Sandowal & The Warm Inventions isimli yeni grup, 2001'in ilk ayında "At The Doorway Again" albümünü yayınlıyor.

1 Numara

Ecnebi müzik kanallarında sık sık "Penny Lane"in klibini görüyor ve sevinçle "irkiliyoruz" son zamanlarda. Sanki Beatles isminde yeni bir Brit-pop grubu çıkmış, "1" isimli ilk albümlerinden "Penny Lane" single'larını yayınlamışlar gibi. Hem şarkıda hem klipte 60'lı yılların havasını suyunu yansıtmaya özen göstermişler ve başarmışlar!.. Gerçi haberiniz vardır ama, kazın ayağı şöyle: John, Paul, George ve Ringo'nun yarattığı yüzlerce muhteşem şarkı arasından listelerde 1 numaraya yükselmiş 27 tanesi bir "best of" yumağı halinde piyasaya sürüldü: "Love Me Do"dan "The Long and Winding Road"a, "She Loves You"dan "Let It Be"ye... "Yesterday" var mı? Var. "All you Need Is Love"? Var. "Hey Jude", "Something"? Var. "I Am The Walrus"? Yok. Ama "Help", "Ticket To Ride", "Get Beck", var oğlu var... Ayrıca, albümün kitapçığına bir resim galerisi gibi 45'lik kapaklarını da dizmişler ki tadından yenmiyor.

4→

Garanti Caz Yeşili
John Surman Quartet
Etkinlik Sponsoru

Garanti

DJ Hell
Etkinlik Sponsoru

GOETHE INSTITUT ISTANBUL

KODMÜZİK ORGANİZASYON

Cabbageboy
Etkinlik Sponsoru

The British Council

KODMÜZİK ORGANİZASYON

babylon

www.babylon-ist.com

Şehbender Sokak No: 3 Asmalımescit - Tünel
Beyoğlu 80040 İstanbul / Türkiye
Tel: (0212) 292 7368 e-mail: babylon@turk.net

DJ Hell / 1 Aralık
Cabbageboy / 2 Aralık
Şehir Uykuda (Tiyatro) / 5 Aralık
Replikas / 5 Aralık
Pasaporte Latino / 6 Aralık
Litto Lite Party / 7 Aralık
Cold House / 8 Aralık
Okay Temiz & Zone C / 9 Aralık
Eller Yukarı Bu Bir Oyundur (Tiyatro) / 12-19 Aralık

Acid Trippin featuring Ricky Ford / 13 Aralık
Laço Tayfa / 14 Aralık
Garanti Caz Yeşili
John Surman Quartet / 15-16 Aralık
Harem / 20 Aralık
Sıfır / 21 Aralık
Depeche Mode Party / 22 Aralık
Kod Müzik 5. Yıl Partisi / 23 Aralık
The Amalgamation of Soundz / 31 Aralık

Radikal | total iletişim | TURK•NET | RADIO XI-GEN FM 95.9 İSTANBUL | "Açık Radyo." 94.9 | MAS

biliniyor
otların sarardığı yerde güneş
kurşunun değdiği tende heves kalmıştır
İSMET ÖZEL

Asıl açıklanması gereken, neden aç insanın çaldığı ya da sömürülen adamın grev yaptığı değil, neden aç insanların çoğunun çalmadığı ve sömürülenlerin çoğunun greve gitmediğidir. **WILHELM REICH**

Geçen gün, "her insan bir yabancı olarak ölür" diyorduk. Size şunu söylemek isterim: Her insan bir yabancı olarak yaşıyor. **YVES SIMON**, Duygu Sapması

Ben kanmayanım. İnançsız değilim.
ANDRE GIDE

İncedir sözüm
Beni bile incitir
Ah düşündükçe
Sonra, hoşt deyip içim
Koştu, kendi başına
SİNA AKYOL

Enteresan bir Noel albümü: **"It's a Cool Cool Christmas"**. Belle And Sebastian'ın plak şirketi Jeepster Recordings yirmi sanatçıyı bir araya getirdi ve İngiltere'deki evsizler için yayınlanan Big Issue dergisine yardım amacıyla piyasaya sürdü. Albümde kimler mi var? Dandy Warhols, Eels, Belle And Sebastian, Flaming Lips, Gorky's Zygotic Mynci, Grandaddy, Giant Sand, St. Etienne...

Noir Désir üç CD'den oluşan bir toplama albüm çıkarmaya hazırlanırken, gitarist Serge Teyssot-Gay bir solo albüme imza attı: "On croit qu'on en est sorti". Albümün hareket noktası Georges Hyvernaud'nun romanı "La Peau et les Os".

Black Sabbath'ın efsane gitaristi **Tommy Iommi**, ömrühayatının ilk solo albümü "Tommy Iommi" için büyük bir kadroyu bir araya getirdi. Albümün konukları arasında Billy Idol, Henry Rollins, Ozzy Osbourne, Smashing Pumpkins'den Billy Corgan, Nirvana'dan Dave Grohl, Skunk Anansie'den Skin, The Cult'tan Ian Astbury, Pantera'dan Phil Anselmo, Type O Negative'den Peter Steele, System Of A Down'dan Serj Tankian var.

Cypress Hill 17 şarkılık konser albümleri "Live At The Fillmore"u yayınladı. Ayrıca Cypress Hill elemanları bir televizyon dizisinden hareketle gerçekleştirilen "Oz" adlı toplama albümde de yer alacaklar. Method Man, Snoop Doggy Dogg gibi isimlerin de katılacağı albümün gelirlerinin bir kısmı, ABD'deki idam mahkûmlarının hukukî masrafları için oluşturulan fonda toplanacak.

Napster davası mahkemede hâlâ beklemedeyken, www.napster.com adresinden, indirilebilir yeni bir Mac versiyonunun bulunduğu açıklandı. Napster destekçileri arasında **Chumbawamba** da var. Grubun resmi sitesi www.chumba.com'dan indirilebilen "Pass It Along" adlı parçada MP3 aleyhtarı olduklarını açık açık ilan eden müzisyenlerden üç dakikalık sample'lar sunuluyor. Parçada kimler yok ki: Metallica ("Enter Sandman"), Madonna ("Justify My Love"), Eminem ("The Real Slim Shady")... Bu gayet yerinde tavır vesilesiyle solist Dunstan Bruce konuyla ilgili düşüncelerini şöyle anlatıyor: "Müziği öldüren, MP3 aracılığıyla parça indirmek değil; sadece dolar üzerinden kafası çalışan sanayinin kendisi yaratıcılığı boğuyor. Ayrıca, Elton John ya da Paul McCartney şikayet ettiği zaman, açıklamalarında paragözlüğü görmemek de çok zor doğrusu. Her şey bir yana, internetten parça indirmenin onların yaşam standardına zarar vermeyeceği çok açık."

Love'ın 1967 tarihli başyapıtı "Forever Changes" yeniden basılıyor. Bu yeni basımda orijinal kayıttaki 11 parçaya ek olarak yedi parça daha bulunuyor.

LONDON ELECTRICITY

Uzun yol

Maşallahımız var, son zamanlarda DJ'ler ve elektronik sesler yönünden bahtımız hayli açık. Gençler, üstadlar, kim aklımıza gelse İstanbul'dan geçmezlik etmiyor. Londra'nın bağrında drum'n'bass çiçekleri açtıran London Electricity de Babylon'un konuğuydu...

Müziğinizdeki etkileşimler neler?
Tony: Her şey... Kök olarak rock müziğine gidiyor. Led Zeppelin ve Deep Purple'ın büyük etkisi vardır müziğimizde. Film müzikleri, funk, caz, soul, uk garage, r&b.. Hepsinden etkilendik.
Chris: Kişisel olarak ben sadece trance'dan etkilenmedim.
Bugüne kadar nerelerde çaldınız?
Tony: Neredeyse Avrupa'daki bütün ülkelerde çaldık, Japonya'da...
Japonya'da kulüp kültürü, Londra, New York gibi mi?
Tony: Fazla kulüp yok. Bu şaşırtıcı aslında. Tokyo'nun büyüklüğü Londra'nın herhalde dört katına yakındır, ama Londra'dakinin yüzde onu kadar kulüp var. Bazı süper-kulüpler var, bunlar Japonların yaptıklarını çalıyorlar, genelde de trance. Birkaç tane güzel kulüp var. Bunlar gerçekten büyüleyici kulüpler. En zon temmuz ayında Japonya'daydım, Tokyo'da Liquid Room adında bir mekanda çaldık. İki bine yakın insan vardı ve kulüp binanın yedinci katındaydı. Gerçekten muazzamdı. Bu binada aynı zamanda ofisler, mağazalar var ve yedinci katında dünyada karşılaştığım en iyi müzik sisteminin bulunduğu devasa bir kulüp.

Yakın zamana kadar drum'n'bass'ta vokal kullanılmıyordu. Son değişimler için ne düşünüyorsunuz?
Tony: Bu değişimler bizi çok mutlu ediyor. Bir buçuk senedir drum'n'bass yapımcıları vokaller üzerindeki çalışmalara büyük ağırlık verdiler. Sadece sample'ı CD'den almak değil, gerçekten stüdyolarda gerçek vokallarle çalıştılar. Bundan iki sene kadar öncesinde drum'n'bass müziği neredeyse yok oluyordu. Bunun sebebiyse müziğin çok karanlıklaşması, giderek tekdüze bir hale gelmesi, fazla sert olmasındandı. Bu özellikleriyle kulüplerdeki birçok insan drum'n'bass'den soğumaya, kızlar kulüplere hiç gitmemeye başladı. Uzun bir süre drum'n'bass kulüplerinde sadece erkekler vardı, dansetmeyen, somurtan adamlar. Neredeyse kabus!.. DJ'lerdeki çalma isteği azaldı. Yapımcılar da İngiltere dışına çıkmaları gerektiğini düşündüler. Amerika gibi yerlerde tanınmaları için öncelikle radyoda çalın-

Fermenenin altinda / Beyaz gudikli meme / Tişledim uşlarini / Bağırdi nene nene

Gül açılır yaz olur / Ben yârime gül demem / Gülün ömrü az olur

Soğanlı çorba
Menekşeli masada
Sıcak mı sıcak
Fakat vakti yoktu
Kalkıp gitti sevgilim
SİNA AKYOL

Yalnız sağlıklı insan aklıyla yaşansaydı, değmezdi yaşamaya, can sıkıcı olurdu. Tam aksine, güzel olan, dünyanın gökyüzü altında bir deliler topluluğunu andırması. **CESARE PAVESE**

Düşüncelerim benden çatalın iki yanından kayan makarnalar gibi kaçıyor. **ANDRE GIDE**

Ermiş ile psikopat aynı cinsten bir deneyi paylaşırlar. Yalnız, ermiş bu deneyi aşmasını sağlayan, muammalı bir erdeme sahiptir, buna karşılık aynı deney psikopatı yıkar ya da bir cani durumuna düşürür. **NORMAN MAILER**

Kavnanın tezeglisi / Mendilın ibeklisi / Sarıldıkca tat verir / Kızların köbeglisi

Kar yağsın, daha yağsın / Seni andırıncaya kadar **EDİP CANSEVER**

Pulp "This Is Hardcore"un devamına soyundu. Önümüzdeki ilkbaharda piyasaya çıkması beklenen yeni albümün kayıtlarına Scott Walker da katılıyor.

Astralwerks şirketi, bünyesindeki toplulukların kolay bulunmayan parçalarından ve diğer remikslerden oluşan bir derleme çıkarmaya niyetleniyor. Elektronik müzik ağırlıklı **"Rarewerks"** albümünde Chemical Brothers, Air, Primal Scream, Fatboy Slim, Photek, Beta Band, Future Sound Of London yer alıyor.

Autechre'in BBC radyosundaki programlarının ikinci plağı aralık başında çıkıyor. Dört parçadan oluşan bir EP olan albümün adı da "Peel Session 2".

Sean Penn 1988'den bu yana sahnelerden uzak kalmıştı. Şimdi **Sam Shepard**'ın "The Late Henry Moss" adlı piyesinde oynayacak. Penn ve **Nick Nolte** (o da otuz yıldır tiyatrodan uzaktaydı) alkolik babalarının ölümüyle yüz yüze gelen dengesiz ve şiddet yüklü iki kardeşi canlandırıyorlar. T-Bone Burnett bir kenarda gitar çalarken, Woody Harrelson ve Cheech Marin ikiliyi komediyle dengeliyor. Bu güçlü oyuncu kadrosuyla Sam Shepard, bir kez daha piyeslerinin leitmotifi olan baba-oğul ilişkisi ve aile gizleri konusunu ele alıyor. (Shepard'ın "Toplu Oyunları" Türkiye'de Dost Kitabevi tarafından basılıyor. Yeni çıkan ilk kitapta "Gömülü Çocuk" ve daha önce Türkiye'de sahnelenen "Aç Sınıfın Laneti" ve "Vahşi Batı" var.)

Shirley Manson plak şirketine feci öfkeli. Garbage'ın solisti, Fun Lovin' Criminals'ın son albümüne katılmasına izin vermeyen şirketine köpürüyor: "Bu sabah Fun Lovin' Criminals'dan bir CD geldi. Onlara bayılıyorum. Yeni albümlerindeki parçalardan birini benim söylememi istiyorlar. Parça hakikaten çok güzel ve bunu yapmayı çok isterim, ama sözleşmemdeki zorunluluklar yüzünden yapabilir miyim, bilemiyorum. Açıkçası, plak endüstrisinin müzik sevgisiyle alakası yok. İktidar ve dolardan başka bir şeyi gözü görmeyen bu herifler için, bu bir ego tatmini meselesinden başka bir şey değil."

Nick Cave İsa'laşıyor: Cave, şimdi de görkemli bir İncil yeniden basımı için kalemini konuşturuyor. 12 ciltlik bu yeni basım İncil'de, Aziz Markos'a Göre İncil'in önsözünü yazmayı kabul ederek Cave, aralarında David Grossman, Nancy Huston, Will Self, A.S. Byatt, Doris Lessing, Linda Li, Dalai Lama gibi isimlerin de yer aldığı projeye katılıyor.

maları gerekiyordu. Bunun için de daha vokalli parçalar yapma gereği ortaya çıktı... Biz enstrümantal, dans dinliyoruz tabii ki ama, aynı zamanda soul müziği de seviyoruz. Ben söz yazıyorum mesela, hep de yazarım. Vokal zaten kişisel olarak yapmayı sevdiğimiz bir şey. Vokalle drum'n'bass'i birleştirmek aslında bir meydan okuma bana göre.

John Forte'ye bir miks yaptınız. Tanışmıyorsunuz bildiğimiz kadarıyla, sadece ticari bir durum muydu?

Tony: Fugees'in sahibi olduğu plak şirketiyle temasa geçtik. John Forte'nin parçasına miks yapmak isteğimizi belirttik. Albümü gönderdiler. Pek iyi değildi. Produksiyonu Wyclef Jean yapmış. Müzik sanki bir haftada alelacele yapılmış gibiydi. Sırf "a capella"yı gönderdiler, dinlememizi istediler. Vokaller çok şeytani geldi bize. "Müzikle birlikte ne kadar kötü" diye düşündük. Oturduk ve o "a capella" üzerine miks yaptık. Gerçekten çok fazla zaman harcadık bu iş üzerinde. Sonra plak şirketine gönderdik yaptıklarımızı. Plak şirketinin patronu bize telefonda aynen şöyle dedi: "Yaptığınız miksler gerçekten olağanüstü olmuş, ama biz John Forte'yle işimizi bitirdik." Biz mikslerle uğraşırken adamı işten atmışlar. Tipik Amerikan stili işte!

Gilles Peterson'ın yaptığı DJ'lik hakkında ne düşünüyorsunuz?

Chris: Aşmış bir adam. Benim kahramanım. Yaklaşık 12 yıl onu radyodan dinledim. Bana birçok müziği ilk kez dinleme fırsatını verdi. Yaptığı müzik neredeyse bir ders kitabı niteliğinde.

Tony: Gilles, müzikal anlamda inanılmaz bir insan. Müziği kimsenin yapmadığı bir şekilde sunuyor. Müzik endüstrisinde onun gibisi yok. Sadece yeni müzikle uğraşmıyor. Herkes zaten yenilikleri takip ediyor, yeni şeyler çalıyor. Gilles ender rastlanan eski şeyleri de buluyor, aradan çekiyor ve kitlelere ulaştırıyor. Her zaman müzikal düşüncelerinin arkasında olan birisi. Gilles pozisyonundaki birçok insan işi ticarete dökebilir ama o bunu tercih etmedi. İstese ben size şu artisti sunuyorum deyip ismini ticari olarak kullanabilirdi, hâlâ da kullanabilir. Hâlâ çok saf. İngiltere'de birçok büyük festivalde çalıyor. Bunlar en iyilerin çaldığı türden festivaller. Çaldığı yer ne olursa olsun, hiçbir şeyden ödün vermeyerek DJ yaşantısına devam ediyor.

Sample CD'leri kullanıyor musunuz?

Chris: CD kullanırsan, müziğin herkesin müziğiyle aynı olur. Çoğu jazzy drum'n'bass yapımcısının yaptıkları müzikler birbirine benzer, kulağa aynıymış gibi gelir. Bunun sebebi aynı sample CD'leri kullanmaları.

Tony: Şu an jazzy drum'n'bass yapan iyi tanınmış birçok yapımcı, parçalarını sadece bir sample CD'yi kullanarak yapmıştır. Bütün bas, kısacası her şey bir CD'den. Biz böyle müzik yapmayı reddediyoruz. Çok salakça, hiç yaratıcı değil. Biz uzun yolu tercih ediyoruz. Uzun sürüyor, ama biliyoruz ki, kimsenin yapamayacağı şeyleri yapmış olacağız.

Goldie'nin son albümü "Incredible Sounds Of Drum'n'bass". Bu albümde bir parçanız var. Goldie'yle tanışıyor musunuz?

Tony: Kendisiyle hiç tanışmadık. Parçamızı sevmiş ve dışarda çalıyormuş. Firma bize ulaştı, Goldie'nin bu parçayı albüme koymak istediğini belirtti. Biz de "memnun oluruz" dedik.

Size göre drum'n'bass'teki lider Goldie mi?

Tony: Goldie en tanınanı, bir bakıma star. Film yıldızı bile diyebiliriz.

Chris: İngiltere'de drum'n'bass lideri olarak Grooverider anılabilir. Andy C, Ed Rush & Optical, Hype, Zinc... Birçok insan var.

Tony: Ed Rush & Optical mesela tekdüze ve sert yapar, Andy C daha farklı... 1992'den beri jungle ve drum'n'bass yapıyorlar.

Asyalıların yaptıkları drum'n'bass hakkındaki görüşünüz nedir? Yeni albümünüzde sizin de Doğu müziğinden alıntılarınız olabilir mi?

Tony: Biz Asyalı değiliz. Hissettiğimiz müziği yapmalıyız. Asyalıların yaptığı drum'n'bass veya diğer müzikler gayet güzel. Asian Dub Foundation mesela, zevk alarak dinliyoruz. Nitin Sawhney'nin yaptığı müzik büyüleyici.

Türkiye'de yürürken mesela, çok hoşunuza giden bir ses duyup da sample'layarak bir parça oluşturmak gibi bir düşünceniz oluyor mu?

Tony: Olabilir, olabilir tabii. Bence kültürleriyle alakası olmayan insanların sadece sample alıp birleştirmeye, bir şeyler üretmeye çalışmaları gerçekten zor bir durum. Bazıları var mesela, dünyadaki her yerden örnek sesler alıyorlar, birleştiriyorlar. Bu bana iyi gelmiyor. Bence eğer bir şeyden sample alıyorsan, senin kültürünle alakalı, kültürünün bir parçası olan bir şey olmalı. En azından birkaç yıl o kültürün içinde yaşamalısın, o kültürü anlamalısın.

Chris: Bir bakıyorlar, Asya drum'n'bass moda. Adam hemen alıyor eline bir Doğu sazı ve müzik yapmaya çalışıyor. Sadece drum'n'bass'da olan bir durum da değil bu, bütün dans müziği böyle. Her zaman moda şeyleri deneyen yapımcılar olacaktır. Bizim yaptığımız kendimizi tanımlamak.

Tony: Biz Londra'da yaşıyoruz. Londra'da çok sayıda Türk var, Asyalı var... Her toplumdan insan var. İrlanda, İsveç, Gana... Etkilenebilirsin. Londra'da yaşayan bir insan için istediğim müziği yapabilirim demek oldukça kolay. Bence asıl önemli olan, müziği dinlediğinde ruhundan gelerek ürettiğini hissetmen ve bilmen.

Söyleşi: **Özhan Binici**

→7

John Lennon

8 Aralık 2000, "kırmızı pazartesi"nin 20. yıldönümü. 9 Kasım ise doğumunun 60. yıldönümü. Evet, Lennon 60 yaşında. Yaşlandıkça güzelleşiyor, daha doğrusu güzelliği meydana çıkıyor. Noel Gallagher'in dediği gibi, "öleli 20 yıl oldu, ama zamanının 20 yıl ilerisindeydi zaten". Yine Gallagher'in dediği gibi, "ölecek adam mıydı!" George Harrison daha gerçekçi: "John'u daha çok bir enerji olarak düşünüyorum, metafizik bir enerji". O enerji ölebilir mi? Geçen sayıda, Bono, Lennon'dan öğrendikleri sayıyordu: "Sadeliği, basitliği, suya atlamayı, gülünç duruma düşme pahasına bile riske girmekten kaçınmamayı..." Bu sayıda, Lennon'ı kendi ağzından dinliyoruz. Ölümünden kısa bir süre önce yapılan ve Ocak 81'de Playboy'da yayınlanan söyleşisiyle birlikte, Rolling Stone dergisinin Kasım 2000 sayısındaki soruşturmayı huzurlarınıza getiriyoruz.

ASLINDA MARANGOZ

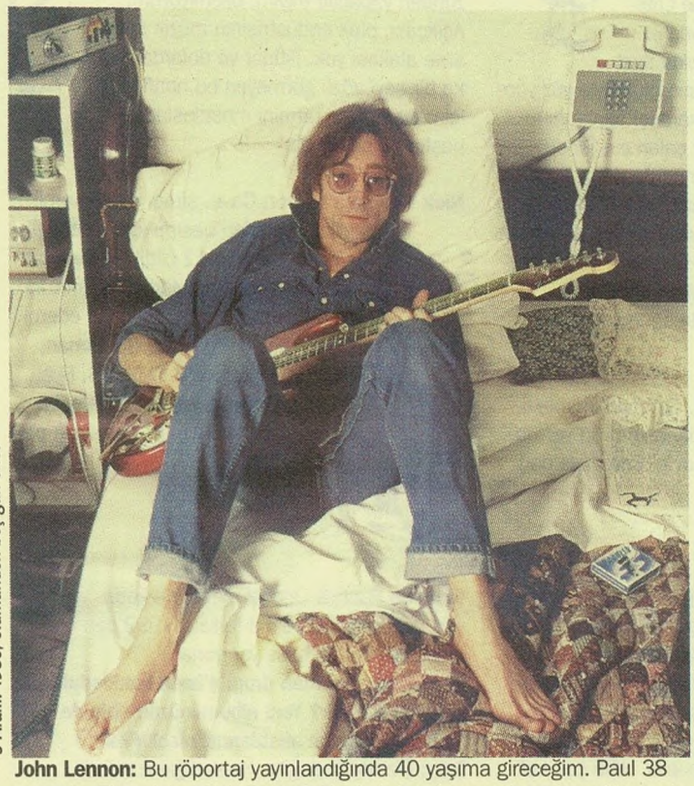

3 Aralık 1980, ölümünden beş gün önce

John Lennon: Bu röportaj yayınlandığında 40 yaşıma gireceğim. Paul 38 yaşında. Elton John, Bob Dylan... Hepimiz henüz genç insanlarız. Yapacaklarımız bitmedi. İnşallah önümde çalışacak daha kırk yıl var. "I am the Walrus" "Imagine"dan daha iyidir veya daha kötüdür demiyorum. Başkaları karar versin... Bence Plastic Ono Band şarkıları, Beatles döneminde yazdıklarımla rekabet edecek düzeyde şarkılar. Bunu anlamak yirmi-otuz yılınızı alabilir, ama o şarkılara bir bakın, bence önceki şarkılar kadar başarılılar... En iyi müziği biz yapmış olsak da, bunu geri getiremeyiz. Herkes iyi bir şeyin bitmesini hayatın sonu gibi algılıyor. Ben düne inanmam. Hiç mezunlar gecesine gitmedim. Geçmişte yaşadıklarımla duygulanmıyorum. Geçmişimle, bana zevk verdiği ve beni ruhsal olarak ileri götürdüğü sürece ilgilenirim. Mazinin ancak bu kısmı ilgilendiriyor beni. Düne inanmam. Yalnızca şu anda yaptıklarımla ilgiliyim.

Paul McCartney'in Beatles sonrasında yaptıklarını nasıl buluyorsunuz?

Paul'ün sıfırdan başlamasını, yeni bir grup kurup küçük dans salonlarında çalmasını takdir ediyorum. O zaten Beatles olarak da bunu yapalım, oraların havasını tekrar teneffüs edelim isterdi. Ama ben istemedim. Bunları tekrar yaşamak istiyordu herhalde, bilemiyorum. Ama durduğu kaideden inmeyi, sonra da oraya tekrar çıkmayı becerdi, yani yapmak istediğini yaptı. Bu güzel bir şey, ama benim yapmak istediğim şey değil.

Birlikte şarkı yazdığınız günlerde hanginiz neyi etkiliyordu?

O hafiflik ve iyimserlik sağlardı; benim hüzne, çelişkilere, biraz blues'vari bir duyguya eğilimim vardı. Melodik şeyler besteleyemediğimi, bunları yalnız Paul'ün yaptığını, benimse dümdüz, gürültülü rock'n'roll parçaları yaptığımı düşündüğüm bir dönem oldu. Ama "In My Life" veya daha eskilerden "This Boy"u düşünüyorum da, en iyi melodik parçalardan bazıları benim eserim. Paul iyi bir müzik eğitimi almıştı, birçok enstrüman çalabiliyordu. "Şunu değiştirsene, şarkıda aynı notadan elli tane var" deyiveriyordu. Sonra, Paul'ün başlattığı şarkıların gerisini getirebiliyordum. Birçok parçanın başıyla sonunu bir araya getiren köprü benim katkımla meydana çıkmıştır. Mesela "Michelle". Paul gelip ilk birkaç notayı sözleriyle birlikte mırıldandı. Ve "peki, bundan sonrası ne olacak?" dedi. Ben Nina Simone dinlerdim, onun da "I love you"lu bir parçası vardı. Ben de "Michelle"e köprü olarak "I love you, I love you, I l-o-ove you"yu düşündüm.

Birçok parçayı da birlikte yapmadınız ama, öyle değil mi?

Evet. "Sgt. Pepper" Paul'ün fikriydi. Albüm üzerine epey çalıştıktan sonra beni aradı, şarkı yazma zamanının geldiğini söyledi. Bu albüm için on güne sığmak zorunda olan bir çalışma sonucunda "Lucy in the Sky" ve "A Day in Life"ı çıkardım. O günlerde yeterince iletişim kuramıyorduk. Bu yüzden o zamanları iyi anmıyorum. 60'ların ortalarından itibaren Paul şarkı sözü yazamamaya başladı. İlk bir araya geldiğimiz zamanlar bir gönül ilişkisinin başlangıcı gibiydi. Enerji fazlamız vardı. "Sgt. Pepper" ve "Abbey Road" döneminde ilişkimiz doygunluk seviyesine erişti. Birlikte devam etseydik belki daha ilginç işler de yapardık, ama aynı duyguları yaşayamazdık.

Ringo'nun müzisyenliği hakkındaki düşünceleriniz neler?

Ringo bizimle karşılaşmadan önce de bir yıldızdı. Şarkı söyleyebilen, sahneye hakim, profesyonel bir davulcuydu. İngiltere'nin, özellikle Liverpool'un en iyi gruplarında çalmış ve şöhreti yakalamıştı. Yani Ringo yeteneğini şu ya da bu şekilde kullanacaktı. Hiçbirimizin çözemediği, fakat hepimizin bildiği bir yeteneği vardı ki, Beatles olsun ya da olmasın, ayakta durmayı başarırdı. Ringo çok çok iyi bir davulcudur. Teknik olarak iyi değildir, ama aynı eksiklik Paul'de de vardır. Ancak Paul gelmiş geçmiş en yaratıcı bas gitarcıdır. Şimdi yaptıklarının yarısı Beatles zamanında yaptıklarından alınmıştır. Bas gitar çalışında hep bir nazlılık olmuştur. Paul ve Ringo en iyi rock müzisyeniyle yarışırlar. Hiçbirimiz nota bilmeyiz. Ama saf müzisyen olarak, duygularını seslerle ifade etmek açısından, Paul ve Ringo herkese kafa tutabilirler.

Ben ya da biz değil ki olay. Zaman. Beatles'ı harekete geçiren 60'lardaki rüzgardı. Kaptan köşkündekiler bizdik, ama hepimiz aynı gemideydik. Beatles'ı azımsamıyorum, abartılmasına itiraz ediyorum.

Sizin ve Paul'ün ayrı ayrı yaptığınız şarkılarda niye ikinizin de adı var?

Paul'le biz 15 yaşındayken birbirimize söz vermiştik. Hiçbir zaman aramızda yasal bir sözleşme olmadı. Birlikte yazmaya karar verdiğimiz an, her ne olursa olsun şarkılarımızın çift imzalı olacağına dair söz verdik.

George'dan bahsetmiyorsunuz hiç...

George'un "I, Me, Mine" kitabına biraz bozuldum –bunu bu röportaj aracılığıyla ona bildiriyorum. Kendi hayatının kitabını yazıyor ve beni bilerek dışlıyor, ona hiç katkım olmadığını söylüyor. Dış kapının mandalına teşekkür ediyor, ama benim adımı anmıyor. George'la ilişkim usta-çırak ilişkisi gibiydi. Benden üç-dört yaş küçüktür. Bir çocuğun evi terketmiş babasına kızdığı gibi kızıyor bana. Bunu kabul etmeyecektir, ama ben böyle düşünüyorum. Kırıldım ve kendimi dışlanmış hissettim. Kendimi yüceltmek istemiyorum ama, başlarda müridim gibiydi. Ben Güzel Sanatlar Akademi'sinde okuyordum, Paul ve George hâlâ lisedeydi. Üniversite ve lise çok farklıdır. George daha çocukken benim ve ilk kızarkadaşım Cynthia'nın –sonra evlendik– peşimizden ayrılmazdı. Bizi, okulun dışında, konsere girmek isteyen çocukların hevesiyle beklerdi. Meşhur şarkılarından "Taxman"i yazarken benden yardım istedi. Ben de şarkıyı akıcılaştırmak için birkaç dize söyledim. Paul'e gitmemişti, çünkü Paul o zamanlar ona yardım etmezdi. Ben de, üzerimde hem kendimin hem de Paul'ün çalışmalarının yükü olduğundan, onun işini yapmaya fazla hevesli değildim. Ama onu sevdiğimden, yardım etmem için beni aradığında zoraki de olsa kabul ettim. John ve Paul hikayesi o kadar zamandır sürüyordu ki, şarkı sözü yazmamak ona eksiklik gibi geliyordu. Her albümde ona söylemesi için bir şarkı ayırıyorduk. İlk Beatles albümlerinde hep bir parçası vardır. Ringo ve George'un söylediği parçalar, dans salonlarında çalmak için repertuarımda bulunan şarkılardır. Onlara söylemesi kolay şarkılar seçerdim. Bu yüzden George'un kitabına bozuldum. Ama yanlış anlamayın, ben o herifleri hâlâ

devamı 57'de

PLACEBO

9.12.2000

MOR VE ÖTESİ

KAPI AÇILIŞ SAATİ: 20.30

18 YAŞ SINIRI VARDIR.

HILTON CONVENTION & EXHIBITION CENTER, HİLTON OTELİ, HARBİYE

BİLET SATIŞ VAKKORAMA SUADİYE, TAKSİM, AKMERKEZ
SWITCH CLUB MUAMMER KARACA ÇIKMAZI NO:3 BEYOĞLU
ZİHNİ MÜZİK/AKMAR PASAJI, KADIKÖY SHADES/TUNALI HİLMİ CAD. 95/37 KAVAKLIDERE-ANKARA

HIP PRODUCTIONS

BİLGİ İÇİN TEL: (0212) 287 56 04 E-MAIL: hippro@turk.net WEB SİTESİ: www.hippro.com

Placebo

Rock, bizim memlekette her zaman kış uykusundadır, biliyorsunuz. Placebo'yla bu gelenek bozuluyor. İstanbul Hilton Convention & Exhibition Center'da 9 Aralık'ta son zamanların en baba üçlüsü çalacak. Placebo İngiliz rock'unun, moda tabirle, "prömiyer lig"inden. 70'leri 90'lara, glam-rock'lu ve Bowie'li günleri punk'a, ve grunge tahsilli öfkeli rock'a bağlayan en sağlam düğümlerden biri. Son albümleri "Black Market Music"i yeni yayınladılar, sıcağı sıcağına bunalımlı, romantikalı, toplumsal bilinçli müziklerini İstanbullularla paylaşacaklar. Sabırsız davrandık, gelmelerini bekleyemedik, Basçı Stefan Olsdal'a bir telefon çaktık, bakalım neymiş şu "black market music" vak'ası...

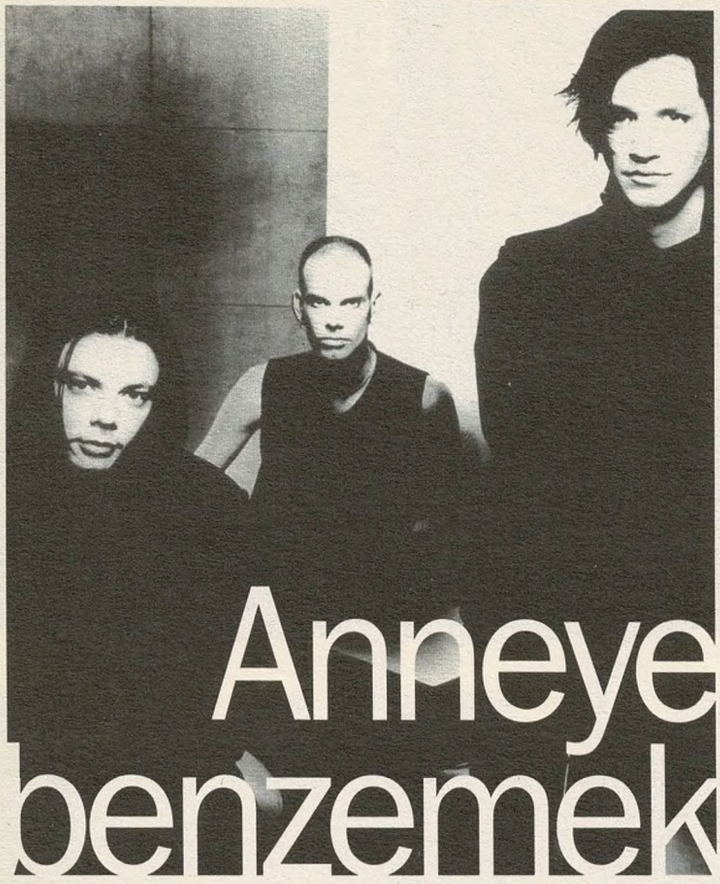

Anneye benzemek

Yeni albümün ilk şarkısı "Taste In Men". Bu da "Telephone Call From İstanbul" olduğuna göre, isterseniz Tom Waits'ten başlayalım. Tom Waits'le aranız nasıl, size uyan biri mi?

Stephan Olsdal: Öyle büyük hayranı filan değilim, ama severim, beğenirim. Fazla takip etmiyorum, fakat "Bone Machine"deki şarkıları hoşuma gider.

Robert Smith'i nasıl buluyorsunuz?

Son şarkılarının eskileri kadar iyi olmadığını söylemek zorundayım. "Bloodflowers"da güzel şarkılar var gerçi... Öte yandan, Robert Smith artık kimin ne düşüneceğini ipleme noktasını geçti artık, canı ne yapmak istiyorsa onu yapıyor. Doğrusu da o zaten. Yeni, farklı bir şey yaptığında basın, eleştirmenler üzerine gelir hemen, özellikle Britanya'da böyle. Bizim de ensemizde boza pişirdiler bundan birkaç yıl önce. Ama, şimdi popüler olduğumuz için seslerini kestiler. Müziği kendin için yapacaksın, olayın esası bu. Başkalarının keyfine göre yapılacak bir iş değil bu.

Madem müzik basınından söz açıldı; geçenlerde, NME dergisiyle yaptığınız bir söyleşide, Brian Molko şöyle diyor: "Aslında müzik eleştirmenlerinin melek gibi olması gerekir, fakat her nedense ruhlarına şeytan girmiş gibi. Lester Bangs'ler, Nick Kent'ler yok artık..." Jethro Tull'ın Ian Anderson'ı, bir söyleşide, Nick Kent'i referans verdiğimizde çok sinirlenmişti... Molko'nun bu naklettiğimiz saptamasına siz de katılıyor musunuz?

Nick Kent'i tanımıyorum, ama Britanya müzik endüstrisinde şöyle bir durum var: Kendilerini müzisyenlerden daha yukarıda görüyorlar; kendilerinin daha üstün, daha önemli olduğunu düşünüyorlar. Davranış bozukluğundan muzdaripler. Ve tabii ki ego sorunlarından. Mesela NME ile yaptığımız o söyleşide bize çok hasmane davrandılar. Kendilerine müzisyenlerin kariyerini mahvetme misyonu edinmişler gibi bir halleri var.

O söyleşide, "artık Lester Bangs'ler, Nick Kent'ler yok" cümlesine, NME muhabiri, "çünkü artık Rolling Stones'lar, Iggy Pop'lar yok" karşılığını veriyor. Siz de "var" diyorsunuz, "biz onların reenkarnasyonuyuz."

(gülüyor) Öyle bir şey söylediğimizi hatırlamıyorum, uydurmuşlar.

Demin Robert Smith'i sormamızın sebebi şu: "Kendinize nasıl bir istikbal biçiyorsunuz, 40 küsur yaşında hâlâ goth-pop şarkıları söyleyen Robert Smith gibi olma ihtimaliniz var mı?" mealindeki soruya, Molko "biz Bowie gibi yaşlanmak isteriz" demişti. Siz ne dersiniz?

Doğru söylemiş. Bowie gibi olmayı tercih ederiz. Uzun solukluluk açısından bakarsanız, Bowie çok iyi bir örnek. Robert Smith de uzun soluklu, ama değişim de önemli, sürekli değişmek, kendini tekrar etmemek... Yeni şeyler, stiller aramak, bir noktaya saplanıp kalmamak, bir formüle hapsolmamak çok önemli. David Bowie kariyeri boyunca bunu gerçekleştirdi. Sürekli değişti, hep yeni şeyler denedi. Drum'n'bass'dan endüstriyel müziğe, birçok yeni akıma kulak kesildi ve hep taptaze albümler yaptı.

Endüstriyel müziğe siz de yakınsınız galiba; "Taste In Men"de Nine Inch Nails etkisi var mı?

O parçayı yaptığımız sıralarda, Nine Inch Nails'ın "Broken"ını dinliyorduk. Müthiş bir albüm o. İnsanın aklı uçuyor. "Wish" adlı şarkıya çok takıldık. Onu bozup dinlenemez hale getirerek bir parça yapalım diye düşünmüştük.

İkinci parçada, "Days Before You Came"de, crack ve kokain referanslarının yanısıra, "To be naked and profane" (çıplak ve günahkar olmak) diye bir dize var. Molko da bir söyleşide, "pornografi, maddelerden iyidir" diyor. Sizce de öyle mi?

Ben eroini de, kokaini de hiç denemedim, kullanmadım, ama o maddelerin insanın bedenini ve kafasını iğfal ettiği herkesin malûmu. Pornografinin eroinden de, kokainden de daha iyi olduğu kesin. Her gün sevişebilirsiniz, ama her gün kokain çekemezsiniz, çekerseniz ölürsünüz. Pornografinin maddelerden daha sağlıklı bir şey olduğu su götürmez bir gerçek.

Molko'nun William Burroughs örneğine ne diyorsunuz: "Madde kullandığı için Burroughs'un çükü kalkmıyordu ve harika şeyler yazıyordu. Bir de çükü kalkan bir Burroughs düşünün. Ne harikulade şeyler yazabilirdi..."

(gülüyor) Brian, Burroughs tutkunudur. Benim pek o kadar düşkün olduğum bir yazar değil.

Sizin gözdeniz kim?

Şu sıralarda Roddy Doyle okuyorum. Öykülerini... Çok hoşuma gidiyor...

Roddy Doyle'un aile içi şiddeti işlediği "Kapılara Çarpan Kadın" adlı romanı kendinden çok söz ettirdi. Albümdeki "Black Eyed"ın o tür şiddetle ilgisi var mı?

"Black Eyed" insanların hayatlarından anne-babalarını sorumlu tutmaları, onları suçlamaları üzerine. Şarkının mesajı şu: İnsan kendi eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmelidir. Kendi yanlışlarından başkalarını sorumlu tutamazsın.

Peki, "Special K"in mesajı ne?

Tarih bilinci meselesi, tıpkı insanın farkında olmadan babasına benzemesi gibi. İnsan ilkgençliğinde babasına benzememek istiyor, ama sonra, hiç benzemek istemediği babası gibi olup çıkıyor.

O şarkı aşkla keyif verici maddeleri mukayese ediyor. İnsan birisine tutulduğunda, aşık olduğunda tıpkı keyif verici maddelerde olduğu gibi "yükseliyor". Ama, keyif verici maddelerde olduğu gibi, aşkta da "her çıkışın bir inişi var". Sonsuza kadar sürmüyor. Yerçekimi kanunu hükmünü icra ediyor. Ve o iniş, özellikle keyif verici maddelerde, yere çakılma şeklinde oluyor.

Albümün ana teması "iptila" galiba. İnsanlara, maddelere, durumlara, duygulara müptela olmak... "Commercial For Levi"de de bağımlılık teması işleniyor...

"Commercial For Levi", ılımlılık üzerine bir şarkı. İfrattan ve tefritten kaçınmaya dair. İfrata kaçarsan, iflah olmazsın. Keyif verici maddelerin aleyhinde veya lehinde bir şarkı değil, ifratın aleyhinde, ifrata kaçmamanın lehinde. İnsanın bir arkadaşını uyarması, "bak, bu yolda devam edersen, seni kara günler bekliyor" demesi, dostane bir uyarıda bulunması...

Levi, sizin sesçinizin adıymış, öyle mi?

Evet. Brian'ın hayatını kurtarmıştı Milano'da, Brian bir gece çok sarhoştu, az kalsın eziliyordu, son anda Levi yetişip kurtardı. Biraz da o olayın hatırasına yazılmış bir şarkı "Commercial For Levi". Ama özünde, ters yola girmiş bir dosta, "etme, eyleme" demenin lüzumunu anlatıyor.

"Spite and Malice"in esin kaynağının 1 Mayıs eylemleri olduğunu

10→

söylediniz birçok yerde. En çok da anarşist yeşillerin Churchill heykelinin tepesine çim yerleştirdiği eylemden, "mohikan Churchill"den bahsettiniz...

Evet, çok güzel bir eylemdi o. Geleneği ve düzeni sarakaya alan yaratıcı ve esinlendirici bir eylemdi. 1 Mayıs olayları sırasında henüz koro bölümlerini yazmamıştık daha, rap koyalım diye düşündük, hiç rap yapmayı denememiştik. Rap'çi Justin Warfield misafir sanatçı olarak katıldı o şarkıya.

Primal Scream'i nasıl buluyorsunuz?

Primal Scream'i çok beğeniyorum. Bayağı hınzırlar. Son albümlerinde çok güzel şarkılar vardı. Gerçekten yeni sound'u olan bir rock.

Asian Dub Foundation'ı?

Onları da çok beğeniyorum. "Black Market"ı kaydederken elimizin altında bu iki grubun albümleri vardı.

Brian Molko'nun "Primal Scream ve Asian Dub Foundation sayesinde, politika nihayet rock'n'roll'un gündemine girdi" saptamasına katılıyor musunuz?

Britanya'da müzikal iklim, rock iklimi çok mutedil. Coldplay, Travis gibi suya sabuna dokunmayan isimler revaçta. Çok sıkıcı bir atmosfer. Tavır almanın "t"si yok. Şirinlik ve etliye sütlüye karışmamak prim yapıyor. Primal Scream ve Asian Dub, bu iklime müdahale ediyor, rock'a politik içerik kazandırıyor.

Madem söz politikadan açıldı, "Slave To The Wage"den (ücret köleliği) bahsedelim biraz... O şarkının mesajı ne?

"Slave To The Wage"in mesajı bireyselliğe çağrı. İnsanın hayallerini gerçekleştirmeye yönelmesi... Düzenin tuzaklarına düşmemesi; para kovalamak yerine, hayallerinin peşine düşmesi. Toplumun dayatmaları yerine, insanın kendi arzularını gerçekleştirmeye, kişiliğini tatmin etmeye yönelmesi...

Albüm Scott Piering'e ithaf edilmiş, ayrıca "Slave To The Wage" de, Scott Piering'in ölüm haberi üzerine yazılmış... Scott Piering kim?

Harika bir insandı, Placebo'yu kurduğumuz günden beri aramızdaydı. Grubun radyo işlerine o bakıyordu. Çok iyi bir müzik kulağı vardı. Kariyerimizde çok önemli bir payı oldu. İyi müziği hemen farkeden bir insandı. Ayrıca, çok iyi bir dosttu. Ölümü bizi çok sarstı.

İstanbul'da Lennon'ın ölümünün 20. yıldönümünden bir gün sonra çalacaksınız. "Slave To The Wage", ister istemez Lennon'ın "Working Class Hero" şarkısını hatırlatıyor...

Lennon gerçekten çok acı bir kayıp. Ölüm şekli de insanı ürkütüyor, maruz kaldığı şiddet insanı paranoyaya sürüklüyor... Lennon'ın yokluğunu hissetmemek mümkün değil. Müziği hâlâ önemli bir rol oynuyor. Britanya'da bir sürü topluluk ona öykünüyor. Ama maalesef yanına bile yaklaşamıyorlar. Oasis mesela, Lennon'vari şeyler yapmaya çalışıyor, ama olmuyor. "Working Class Hero" gibi bir şarkıyı, Lennon'dan başkası yapamazdı herhalde. Çok sevdiğim şarkılarından biri o.

Albümde kölelik ve kölecilik üzerine bir şarkı daha var: "Haemoglobin"... Billie Holiday'in "Strange Fruit"una bir nazire galiba...

Evet, özü itibarıyla Billie Holiday'ın şarkısının bir versiyonu. Şiddetin şiddeti, ırkçılığın ırkçılığı doğurduğunu anlatan bir şarkı. Billie Holiday o şarkısında linç edilen zencileri anlatıyor. Bizim şarkımız da, böyle bir şiddete maruz kalanların bunu karşılıksız bırakmayacağını anlatıyor.

90'ların başındaki Los Angeles ayaklanması ve onun öncesindeki Rodney King olayı bu çerçevede nasıl görünüyor size?

Köleciliğe yasal olarak son verileli çok oldu, ama kölecilik zihniyeti bir başka biçimde devam ediyor, ırkçılık olarak... Artık yeryüzünden kalkmış olması gereken bir şey ırkçılık, tıpkı homofobi gibi. Ama anlaşılan, insanoğlunun bu tür şeyleri bünyesinden atabilmesi için çok zaman gerekiyor... Rodney King vakasını tarihsel bağlama oturtmak için yaptık "Haemoglobin"i. Rodney King olayı, tıpkı Billie Holiday'in şarkısında anlattığı linç olayları gibi, önyargı ve nefretin eseri... Farklı olandan nefret etmek yaygın bir ruh hali. Halbuki insan insandır: Herkesin kanında hemoglobin var.

Molko, "gençleri mümkün olduğu kadar çok kitap okumaya teşvik etmek istiyorum, çünkü tarihin tekerrür etmemesini istiyorsak, tarihi iyi öğrenmek zorundayız" diyor. Sizce de öyle mi?

Kesinlikle öyle. Tarihin tekerrür etmemesini istiyorsak, tarihi öğrenmemiz, bilmemiz lazım. Ama, kitap okumak malesef pek revaçta değil. Herkes televizyonun önünde oturuyor, şişmanlayıp duruyor. Televizyondan daha kötü bir diyet olamaz. Tarih bilinci meselesi, tıpkı insanın farkında olmadan babasına benzemesi gibi. İnsan ilkgençliğinde babasına benzememek istiyor, ama sonra, eğer bir mücadele vermezse, hiç benzemek istemediği babası gibi olup çıkıyor sonuçta. Beğenmediği vasıfların kendisine sirayet etmemesi için insanın çaba göstermeye, mücadele etmeye eli mecbur.

Eminem'in sözleri homofobik, erkek şoveni, negatif... Ayna tutmuyor, promosyon yapıyor. Hoşlanacağımız bir tip değil. Evet, anti-Eminem'iz. Fakat müziği dikkate değer. Rap cool bir şey zaten.

Oscar Wilde'ın güzel bir sözü var: "Bütün kadınlar eninde sonunda annelerine benzer, bu onların trajedisidir; erkeklerse annelerine benzeyemezler, onların trajedisi de budur..."

(gülüyor) Oscar Wilde!.. Evet, erkekler annelerine benzeyemezler. Ben annemi seviyorum. Ona benzemek isterim. Bu belki de babamı reddetmiş olmamdan ileri geliyor. Babamın da iyi yönlerini almak isterim tabii, ama anneme benzemeyi tercih ederim.

Albümde bir de "parçalanmış aile çocuğu" teması var...

Zamane çocukları daha çabuk büyüyor... Teknoloji, hayatın hızı... Pozitif veya negatif bir şey gibi değil, bir vaka olarak böyle. Ama, çocukluk dönemini yaşayabilmek çok önemli. Bir çocuğunun bir eve, sıcak bir yuvaya ihtiyacı var. Sorumluluk üstlenmeden keyfince geçireceği bir döneme de ihtiyacı var. Parçalanmış aileler, bu ihtiyaçları karşılayamıyor. İlla ki karşılayamaz diye bir şey yok tabii, ama bugünkü noktada böyle oluyor. Çocuklar çok erken yaşta sorumluluk üstleniyorlar. Ve ne kadar erken sorumluluk üstlenirsen, o kadar geç olgunlaşıyorsun...

"Blue American" ne hakkında?

Kendinden nefret etmek hakkında. İnsan olmaktan utanmaya dair bir şarkı. "Tom Amcanın Kulübesi"ne bir nazire. Sömürge olmayı, Amerikan kültürünün sömürgesi olduğumuzu, Tom Amca haline sokulmayı anlatıyor.

Eminem hakkında ne düşünüyorsunuz? Ayna mı tutuyor, yoksa maşist bir söylemi mi pompalıyor? Molko, Placebo'yu "anti Eminem" ilan etti.

Eminem'in sözleri homofobik, erkek şoveni, negatif... Ayna filan tutmuyor, promosyon yapıyor. Gençliğe olumsuz mesajlar veriyor. Dolayısıyla bizim hoşlanacağımız bir tip değil. Evet, biz anti-Eminem'iz. Fakat müziği dikkate değer. Rap, cool bir şey zaten.

"2000'in en büyüğü kim?" sorusuna "Depeche Mode" demişsiniz...

Evet, benim favorim Depeche Mode, ama Radiohead'in son albümünü çok beğendim. Çok başarılı. PJ'in albümü de çok güzel; çıplak, ferahlatıcı. PJ'in olgunlaştığını gösteriyor...

Söyleşi: **Yücel Göktürk**

PJ Harvey

PJ Harvey, yeni albümü "Şehirden hikayeler, denizden hikayeler" için, "şarkıların çoğu yukarıdan aşağıya bakma duygusuyla yazıldı" diyor. Bir başdönmesine, vertigoya kapılmaksızın, yükseklik korkusuyla değil, yükseklik arzusuyla kotarılmış "derin" bir albüm. Bu yılı PJ Harvey'le kapatıyoruz, ama hatırlatalım, bir başka kadın şarkıyazarıyla, "derinlik en büyük yükseklikliktir" diyen Fiona Apple'la açmıştık... PJ Harvey, sekiz yıl arayla Les Inrockuptibles dergisine verdiği iki ayrı mülakatta son ve ilk albümlerini ve daha bir dolu şeyi anlatıyor...

İNEKLER VE GÖKDELENLER

Polly Jean Harvey: "Dry"ı çıkardığımda, ikinci bir albüm daha yapabileceğimi düşünmüyordum. Kimse bu albümü satın almaz zannediyordum. Çok değil, ancak iki sene filan önce kendi kendime şöyle söylemeye başladım: "Şarkılar yazmak ve albümler yapmak benim hayatım, ve bunun böyle olmasından memnunum." Yapmak istediğimin müzik olduğunu ve dinleme zahmetine değer şeyler söylediğimi kabul ettim. Yaşım ilerledikçe, tecrübe kazandıkça girdiğim bu yeni ruh hali birçok şeyi değiştirdi. Hayat ve hayattaki yerim hakkındaki fikirlerim geçmişe oranla çok daha olumlu. Müziğe başladığımdan bu yana kazandığım en büyük ödül bu oldu: Bir müzisyen olduğumu kabul etmek ve kendimi böyle tarif edebilmek...

Geçmişine özlem duyduğun anlar hiç olmuyor mu?

Hayır. Zor anlar yaşadım, bir takım hatalarım oldu, ama onlar sayesinde bir yön kazandım ve şimdi buradayım. Olduğum yerden gurur duyuyorum. Olumlu anlamıyla, evet, nostaljik biriyim, çünkü iyi hatıralarım var. 1995'te Los Angeles'ta Bob Dylan konserinin açılışını yapmak hayatımdaki en önemli anlardan biriydi. "Dry" albümünü hatırlamak da beni mutlu ediyor, masumiyetle dolu bir albümdü çünkü. Ama yaşadıklarımı yeniden yaşamak istemem. Şimdiki zamanda yaşamayı her zaman sevmişimdir.

Yeni albümün, kaba ve sert yanlarıyla "Dry"ı akla getiriyor...

Bu benzerlik belki kolayca açıklanabilir. Beste yapmaya ilk başladığım zamanlarda şarkılarım çok basittiler, naiftiler. Zamanla daha "zihinsel", daha karmaşık bir hal aldılar, kısacası çocukluktaki basitliği yitirdim. Bugünse, o basitliğe geri dönmek için geç olduğunu, karmaşıklığın içinde çok uzağa gittiğimi düşünüyorum. Oysa mümkün olan en basit usûlde, temel şeyleri söylemek isterdim. "Dry" döneminde durum zaten böyleydi. Belki de yaşlandıkça yavaş yavaş o şiire geri dönmeye başladım. Yine de bunun için kendimi lüzumsuz yere kastığımı sanmam. Kendimi sürekli bir ilerleme içinde görüyorum. Sekiz yıl önce "Stories From The City, Stories From The Sea" gibi bir albüm yapacak dağarcığım yoktu. Müzikal olarak da, gene öyle.

Benim için güzel şarkı, beni besleyen, eğiten, yükselten, beni başka bir yere taşıyan şarkıdır, dünyada kapladığım yeri ve neden orada olduğumu anlamamda bana yardımcı olan şarkıdır. Hayatta, hayatı anlamak gibisi yok!

O sekiz yılda sende neler değişti?

"Dry"ı kaydederken "prodüksiyon" kavramına kesinlikle karşıydım. Ses mühendisine diyordum ki: "Sesin üstüne ne bir ses ne de bir efekt istiyorum. Çalınanı kaydet yeter." Saflığın peşindeydim. Ama "Dry"dan "To Bring You My Love"a geldiğimde değişmiştim. Farklı bir ruh halindeydim. Yeni bir albüm için şarkılar fazla basitti, fabrikadan çıkmış gibi aynı sesi vermesinler, enstrümanların sesine sırtlarını yaslasınlar istedim. O albüm prodüksiyon süzgecinden geçmiştir, melodiler daha karmaşıktır ve "Dry"a oranla sesler daha zengindir.

Yeni albümünün şarkılarını yazmak için neden New York'a gitmeyi tercih ettin?

Bir tür çingene gibi, göçebe gibi yaşamak beni cezbediyor. Seyahat etmek, hareket halinde olmak, gözlerimin faltaşı gibi açık kalması bende uyarıcı etki yapıyor. Bir yere bağlanmadan da yaşayabileceğimi sanıyorum, bu dünyada gerçekten "evim" diyebileceğim bir yer olduğunu pek iddia edemem. Benim gerçek evim, ben kendimim. İçimde olup bitenler... Gerisi değişebilir. Ve bu yeni bir şey

12→

değil. Geçmişe baktığımda, bütün albümlerimi farklı farklı yerlerde yaptığımı görüyorum, Londra'da, Dorset'de, Bristol'da. Her bir albüm için farklı bir yer. New York'a 98 başında Hal Hartley'le bir film çalışması ("Hayat Kitabı") yapmak için bir aylığına gittim. O günler bende New York'ta gerçekten yaşama arzusu uyandırdı, yalnız iş için değil, yerleşmek için de ideal bir yerdi. Sonuçta dokuz ayımı orada, Bronx ve Upper West Side civarlarında geçirdim. On blok kuzeye doğru yürüdüğümde, kendimi yoksulluk içinde kıvranan mahallelerin ortasında buluyordum. On blok güneye insem, sinema yıldızlarının yaşadığı lüks evlerin göbeğine düşüyordum. Bu kontrast bana çok dokundu, daha önce hiç yaşamadığım bir merhamet duygusu geliştirdi bende. Oraya gitmeden önce bir geçiş dönemine, bir intikal süresine ihtiyacım olacağını sanmazdım, neticede Amerika Birleşik Devletleri'ni biliyordum ve İngilizce konuşuyordum. Meğer yeni bir lisan öğrenmek gibiymiş. Metroya binip A noktasından B noktasına gitmekten tutun, mağazalarda insanlarla ilişki kurmaya varıncaya kadar her şeyi yeni baştan bellemem gerekti, geçmiş bilgilerin, görgülerin hükmü kalmamıştı. Bu bilinmedik çevrede, başıma biraz sonra nelerin geleceğini bilmeden, hiçbir şeyi önceden kestiremeden, tamamen "şimdi"de yaşıyordum.

Avrupa'da ünlü birisin. Acaba seni pek tanımayan bir kalabalığın arasına karışıp sıradan biri gibi olmak için mi gittin Amerika'ya?

Manhattan'da şaşırtıcı olan şu: Çok fazla insan, ki bunların çoğu sanatçı, küçücük bir çember içinde yaşıyor. Herkes birbirine o kadar yakın ki, kendini beğenmişliğe hiç yer yok. Ayrıca çoğu da benim kim olduğumu biliyordu, ama onların gözünde ben de onlardan biriydim işte. Birçok sanatçıyla, müzisyenle, dansçıyla, aktörle tanıştım ve Avrupa'dakilere oranla çok desteklerini gördüm. New York'ta edindiğim arkadaşlarım, o koca gökdelenleri –özellikle güneş doğarken ve batarken– nasıl bu kadar güzel bulduğuma çok şaşıyorlardı. Manhattan'dan, sanki dünyanın en güzel ormanından geçer gibi geçiyordum. Benim için çok yeni bir şeydi bu.

Bu çevre yeni şarkılar yazman için de elverişliydi herhalde...

Oraya gittiğimde bestelenmiş bir sürü şarkım zaten vardı. Albümdeki şarkıların aşağı yukarı yarısı Dorset'de yazıldı. Benim niyetim, New York'ta grup elemanlarıyla birlikte işleyebileceğimiz şarkılar yazmaktı. Haftalarca şarkı yazmak için uğraştım, bütün zamanımı harcadım. Halbuki sonra tereyağından kıl çeker gibi kolayca, kendiliğinden oldu, yeni fikirler usulca geldi. Ben nerde olursam olayım, birileriyle konuşurken, birilerinin konuştuklarını dinlerken, gittiğim filmlerde, gezdiğim sergilerde, günlük hayatın içinde ilham perileri gelip beni buluyor. Yeter ki onları almaya açık olayım. Bunun için New York mükemmel bir yer, inanılmaz yaratıcı bir kaynaşma var. İdeal bir dünyada, çat Amerika'da olacaksın, çat Londra'da, çat Paris'te.

Okyanusun yanlış tarafında doğduğunu düşündüğün oluyor mu?

Beni gerçek anlamda etkileyen plaklar ve filmler, müziğimde sormakta olduğum sorulara verilecek bir cevap olduğunu bana hissettirenlerdir. Böylelerine sık rastlanmıyor: Mesela Thomas Newman'ın "Amerikan Güzeli" için yaptığı müziklerin bir kısmını ve tabii filmin kendisini de örnek verebilirim. Mesela Bob Dylan'ın bazı olağanüstü güzel şarkıları da, hayatı anladığım izlenimini veriyorlar bana.

Yoo, çünkü başka ülkelerden insanlarla karşılaştığımda kendimi İngiliz gibi hissediyorum. Davranışlarla, mizah duygusuyla ilgili bir durum bu galiba. Ama bu bölünme ve kendinden uzaklaşma duygusunu seviyorum. Kendi kendime kim bilir kaç kere söylemişimdir, şimdi evden çıkıp okyanusu geçsem, Amerika'ya varsam!.. Evin penceresinden Amerika'nın gözüktüğü yok, ama bu fikir, bu duygu orada. Deniz bir bağ. Deniz kenarında yaşamayı seviyorum. Önüne perspektifler açan, seni birçok şeyi gerçekleştirme imkanıyla karşı karşıya bırakan kocaman bir şey. Dünyanın sonsuzluğunun bilincindeyim. Birkaç sene önce hayallerimden birini gerçekleştirdim: Kamp kurarak bütün Amerika Birleşik Devletleri'ni gezmek. Olağanüstüydü. Batı Yakasından Ortabatıya kocaman bir daire çizdim dört ay boyunca. Son şarkılarımdaki bazı pasajlar o zaman şekillendi, özellikle "Beatiful Feeling"i bu seyahate borçluyum.

Şarkıcı olmak da eski hayallerinin bir parçası mıydı?

Küçükken veteriner olmak isterdim, sonra hemşire, pilot, at eğitimcisi –atlarla meşgul olmayı çok seviyordum–, sonra heykeltraş... Ama asla şarkıcı değil. Kurduğum hayal, sanata ait soyktüğünde bir iletişim yöntemi bulmaktı, ve orada kalmak, orada yaşamak. İletişim kurmak, içimdekileri dışavurmak istediğimi biliyordum, ama bunun nasıl olacağından habersizdim. Çevreden soyutlanmış, izole bir ortamda büyüdüm, pek arkadaşım yoktu, kendi kendimi eğlendirirdim, böylece kişisel ve gerçekdışı bir oyun dünyası yarattım. Çocukluğumda hikayeler uydurmayı ve anlatmayı severdim. Geniş bir hayalgücüm vardı, şatolarla, insanlarla, hayvanlarla dolu masallar uydururdum –rüya gibiydi, içinde uzaklara uçabildiğim fanteziler... Böyle şeylere hâlâ hayatımda yer var. Bol bol hayal kuruyorum, şarkılarımın bir kısmı bu hayallerden doğuyor. Bu hayallerden, bilinçaltımdan gelen şiirler de yazıyorum. Hayalgücümü işletmeyi, uyanıkken düş görmeyi iyi beceriyorum. Hatta çocukken bile bu işler bu kadar kolay yürümüyordu, çünkü yetişkinlere has bir sürü sorumluluk vardı sırtımda ve bütün vaktimi yiyordu. Ama şimdi bir şarkı sözü yazmaya oturduğumda çocukluktaki ruh halime geri dönmeye bol bol zamanım oluyor. Bu enerjiyi arıyorum. Ama bence yazmak, çocuklukla kontakt halinde kalmaktan daha ötede bir şey: Dışarıyla, başkalarıyla iletişim kurmak...

1992'de yayınlanan ilk maxi-single'ın "Dress"de salıncakta bir kız çocuğu resmi var: Havalanıp uçmaya, belki de kendini aşmaya çalışıyor... Hayat karşısındaki tutumunu özetleyen bir resim diyebilir miyiz buna?

Evet. Hep daha uzaklara gitmeye çalışıyorum. Neyi yapıp neyi yapamayacağımı bilmeye ihtiyacım var, sınırlarımı keşfetme arzum büyük. Habire aynı şeyi yapıp durmakla yetinemiyorum. Bazıları da bu kadarıyla mutlu olabiliyor, mesela erkek kardeşim. Ama ben öyle değilim. Hem de uzun zamandır değilim. Sürekli, ne olduğunu bilmeden bir şeyler arama duygusuyla yaşıyorum. Eğer bulacak olursam muhtemelen artık şarkı yazamayacağım. Beni gerçek anlamda etkileyen plaklar ve filmler, müziğimde sormakta olduğum sorulara verilecek bir cevap olduğunu bana hissettirenlerdir. Böylelerine sık rastlanmıyor: Mesela

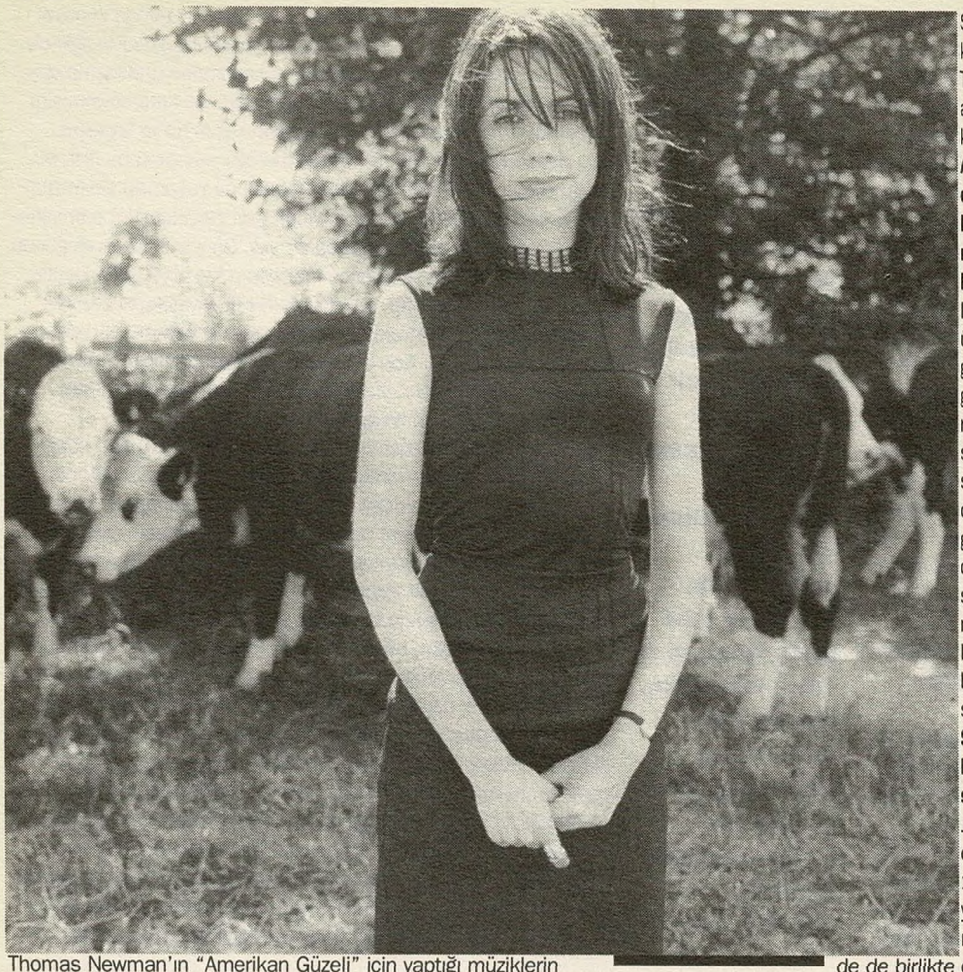

Thomas Newman'ın "Amerikan Güzeli" için yaptığı müziklerin bir kısmını ve tabii filmin kendisini de örnek verebilirim. Mesela Bob Dylan'ın bazı olağanüstü güzel şarkıları da, hayatı anladığım izlenimini veriyorlar bana. Benim için güzel şarkı, beni besleyen, eğiten, yükselten, beni başka bir yere taşıyan şarkıdır, dünyada kapladığım yeri ve neden orada olduğumu anlamamda bana yardımcı olan şarkıdır. Hayatta, hayatı anlamak gibisi yok!

Evvelki iki albümünle kıyaslandığında "Stories From The City, Stories From The Sea" çok daha basit ve şarkıların kendisine odaklanmış gibi duruyor.

"To Bring You My Love" ve "Is This Desire?"da beni ilgilendiren, bir atmosfer yaratmak ve seslerin bir amaç etrafında kullanımıydı. Bu albüm ise çok daha az deneysel, ama neden böyle olduğunu söyleyemem. Çok basitçe söylersek, ben hayatımın o anında duymak ihtiyacında olduğum müziği yapıyorum. Entellektüel kafa yormalardan, düşüncelerden ziyade, ben kendimi içgüdülerim ve duygularımla tarif ediyorum. İşte çocukluğumdan gelen bir şey daha: Şeyleri anlamaksızın ve yargılamaksızın içimde hissediyorum.

"Is This Desire?" sert, hatta endüstriyel bir albümdü. Deneysellikte çok ileriye gittiğini mi düşündün? Belki daha "temel" şarkılardan oluşan bir albüme geri dönüşün böyle açıklanabilir...

Çok ileriye gittiğimi düşünmüyorum. Daha ziyade, "yeterince" uzağa gitmiş olduğum söylenebilir: Daha uzağa gitme arzusu duymayacak ve artık başka bir yol keşfetmek isteyecek kadar uzağa. Başka bir evreye geçmek için bu mesafeyi katetmem lazımdı. "Is This Desire?" hayatımda zor bir döneme tekabül ediyor. Zaten hiçbir albümümü tekrar tekrar dinlemem ama, onu iyice uzağımda tutuyorum. Onunla gurur duyuyorum ama, açıkçası, yapması da zordu, dinlemesi de zor. Bir risk aldım ve hayranlarımın bir kısmı da pek takılmadı bu albüme. Ama yapmış olmaktan memnunum. O an onun çıkması gerekiyordu. Her zaman bir şey keşfetme, daha önce gitmediğim yerlere gitme duygusu yaşıyorum. "To Bring You My Love" ve "Is This Desire?" aynı damardan çıkma, ağır bir iklimde nefes alıp veren, oldukça boğucu albümlerdi. Sonra bu duygulardan uzaklaşmak, başka bir şey denemek istedim. Amerika'ya gidince de halet-i ruhiyeme uygun albümün nasıl bir tarzda olacağı meydana çıktı. Otuz kadar şarkım vardı, ama onları nasıl kaydedeceğimi bilemiyordum. Sık sık fikir değiştirdim: 4-kanallıda mı kayıt yapayım, prodüktör mü değiştireyim falan filan...

Hayatımın o anında duymak ihtiyacında olduğum müziği yapıyorum. Entellektüel kafa yormalardan, düşüncelerden ziyade, ben kendimi içgüdülerim ve duygularımla tarif ediyorum. İşte çocukluğumdan gelen bir şey daha: Şeyleri anlamaksızın ve yargılamaksızın içimde hissediyorum.

Sonuçta bütün gitarları benim çaldığım, basit ama koyu kıvamlı ritmlerin olduğu bir tarzda karar kıldım. Takip edilecek yolu şarkıların kendisi gösterdi, ben açık ve kendimden emin oldukça, şarkılar kendi kendilerini inşa etti.

Albümü dinleyince, halet-i ruhiyenin gayet olumlu olduğu görülüyor. İşten güçten sıyrılmış, hayatın kaosuna bulutların üstünden korkmadan bakan biri var albümde. Negatif bir enerjiye sahip değilsin kesinlikle.

Doğru. Albümü yapmadan önce, bilinçsizce şarkılar üstünde çalışırken Londra'da mükemmel bir Chagall sergisi gördüm. Albüme girince sık sık Chagall'ın tuallerini düşünür oldum ve tamamen onun resimlerini temel alan birkaç şarkı yazdım. Onun resimlerinde kendimi çok yakın hissettiğim dalgalı, sallantılı, muğlak bir şeyler var. Yazarken bana hep olur; sanki etrafımdakilere uzaktan bakıyormuşum gibi bir his. Onun resimleri çok kibirsiz, yalın, insanda sevinç uyandıran bir etki yaratıyor. Albümdeki şarkıların çoğu yukarıdan aşağıya bakma duygusunu dile getiriyor. New York'un etkisini de unutmamalı. Bir gökdelenin tepesinden, aşağıdaki hayat çok küçük görünüyor, varlıklararası ilişkilerdeki karmaşa, anlaşılmazlık daha belirginleşiyor.

Son albümünde eski arkadaşların Rob Ellis'le ve Mick Harvey'le çalışmışsın. Ama prodüktör hanesinde bu sefer John Parish'in adını göremiyoruz.

John'la çok eski ve çok çok iyi iki arkadaşız. Onunla çalışmaya başladığımda 18 yaşındaydım, demek 12 sene olmuş. Ona korkunç saygım vardır, bütün yeni şarkılarımın ilk dinleyicisidir, onun fikirleri benim için çok önemlidir. Bundan önceki üç albümümde de birlikte çalıştık; onun da, benim de artık bir değişikliğe ihtiyacımız vardı. Sürekli birlikte çalışmamak ikimiz için de sağlıklı olacaktı. Birine çok bağlandığında kendinden bir parça yitiriyorsun. Eskiden beri, ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda hep ona güvenmişimdir. Şimdi onsuz, kendi kaynaklarıma eğilmeyi, kendi problemlerime kendi çarelerimi bulmayı öğreniyorum.

Birkaç yıldan beri başka sanatçılarla ortak çalışmalar yapıyorsun. Bunlar sana ne kazandırdı?

Başkalarıyla çalıştığımda çok şey öğreniyorum, sonradan kendi çalışmalarımda tatbik edebileceğim bir sürü yöntem keşfediyorum. Geçtiğimiz yaz başı, İspanya'da bir hafta boyunca Sparklehorse'la takıldık, yeni albümlerini hazırlıyorlardı. Yaklaşık yedi şarkıya katkım oldu, şarkı söyledim, piyano çaldım, gitar çaldım. Bir sürü insanı çağırmışlardı: Tom Waits, John Parish, Cardigans'dan Nina, Portishead'den Adrian Utley... Aletleri nasıl kullandıklarını, nasıl ses hileleri yaptıklarını, insan sesini nasıl kaydettiklerini gördüm. Benim yaptıklarımdan çok farklıydı. Sparklehorse'dan kaptığım çalışma taktiklerini bir kız arkadaşımın albümünde kullandım. Tabii bir de benim albümümde şarkı söyleyen Thom Yorke var: Beni heyecanlandıran, derinden etkileyen nadir şarkıcılardan biri, inanılmaz bir sesi var. Başlangıçta ona bir şarkı yazmak istediğimi farkettim –hayatta kimse için böyle bir şey yaptığım vaki değildir. Onunla tanışmamamıza rağmen şarkıyı yazdım. Sonra onunla bağlantıya geçtim, şarkımı dinlettim ve çok iyi arkadaş olduk. Birlikte bir sürü şey yazdık. Bu albüm için çalışmaya başladığımda doğal olarak onu davet ettim, benimle birlikte şarkı söylemek isteyip istemediğini sordum... Doğrusu, Marianne Faithfull için de bir şarkı yazmayı isterdim.

12 senedir bu işin içindesin. 30 yaşındaki bu kadını nasıl bir gelecek bekliyor sence?

Yeterince uzun yaşamayı, günün birinde yaşlı bir hanım olmayı arzu ediyorum. Müziğe ve şiire olan tutkum sürse de, farklı sanatsal ifade formları keşfetmeyi isterdim. Şarkılarım, bütün yazdıklarım gelişmeye fazlasıyla muhtaç. Hele şiirlerim, onları şu an için bayağı kötü buluyorum. Oyunculuğu da iyice öğrenmek isterdim, Hal Hartley'le çalışmamız çok hoşuma gitmişti, sonra da epey teklif aldım, ama pek enteresan roller değildi. Yeteneklerimi seviyorum, ama bu işi ilerletip ilerletemeyeceğime dair ciddi şüphelerle yaşıyorum, yaptıklarım arasında mükemmel bir şey yok. Yapmak istediğim şeyler için zaman bulamayacağımdan korkuyorum.

Çeviren: ***Derya Bengi***

1992

ÇIPLAK, DAHA DA ÇIPLAK

Polly Jean Harvey: "Dry" albümümüzün başarısından ötürü özellikle çok mutlu olduğumu söyleyemem. Bu başarı fikrini kendimle pek bağdaştıramıyorum. Böyle bir şeye hazır değildim ve çok zor bir dönem yaşıyorum. Hayatımın en kötü anları. Odama çekilip yazdığım bu denli şahsi şarkıların nasıl olup da memleketin dört bir yanında, başkalarının evlerine ulaştığına bir türlü aklım almıyor... Bu beni feci sarsıyor. Basın hakikaten çok canımı acıtıyor. İnsanların ne derece çarpıtılabileceğini fark etmeye başladım. benim hakkımda tamamen yanlış bir imaj yaratıyorlar, beni hakikaten büyük hayal kırıklığına uğratıyorlar. Hayalimdeki pek çok şeyi kaybettim, söyleşilerden nefret eder hale geldim... Ama şimdi, güçlü bir konuma geldiğime göre, bu aptalca oyunu reddetmek için konumumdan yararlanabilirim. Sadece sevdiğim için müzik yapıyorum. Kendimi satmak için değil. Fotoğraflarımı gazetelerde, dergilerde görmek kesinlikle beni alâkadar etmiyor. Bu, müziğim için çok tehlikeli. Müziğime çok daha fazla yoğunlaşabilmem gerekir, bu bıkkınlıktan, usanma duygusundan uzak durmam lazım. Sonunda, kendimi arenanın ortasında bulacağımı hiç düşünmezdim.

Başarı gündelik hayatını nasıl etkiledi?

Hayatım alt üst oldu. Bazen olumlu şekilde: Şimdi artık, sadece müziği düşünüp hayatımı müzikten kazanabiliyorum. Bu hep yapmak istediğim bir şeydi. Ama çoğunlukla değişiklikler kötü oldu. Hayatımda ilk defa, kimlerin gerçek dostum olduğunu biliyorum, maskeler düştü... Koridorlarda itişip kakıştığımız eski okul arkadaşlarım şimdi bana saygıyla yaklaşıyorlar, sanki insan değilmişim gibi, benden imza istiyorlar. Bu tür durumlardan nefret ediyorum.

Pek çok müzisyen başarıyı yeteneklerinin teyidi olarak kabul ediyor. Senin böyle bir tanınmaya, kabul görmeye ihtiyacın yok mu?

Müziğimizin iyi olduğunun bana teyit edilmesine hiçbir zaman ihtiyaç duymadım. Zaten, öyle olduğunu da düşünmüyorum. İnsanların "Dry"ı satın alması, albüm hakkındaki düşüncelerimi değiştirmez. İnsanların nasıl olup da onu bu kadar sevdiklerini bir türlü anlayamıyorum. O sadece bir başlangıç noktası, harika bir yanı yok. Şu anda yazmakta olduğum çok daha iyi. Yaptığım işten en ufak bir tatmin duygusu duymuyorum, sadece tatminsizlik, bir yoksunluk duygusu veriyor. Hiç kolay değil, asla! Çok yıpratıcı, depresyona sürükleyici, beni deli ediyor. Ne zaman yazsam, sonunda kendimden nefret eder hale geliyorum. Bugün de öyle dönemlerden birindeyim: Kendimi her konuda beceriksiz hissediyorum, beş para etmez biri... En başından beri böyle, kendimden memnun olmayı beceremiyorum. Ama bugün, beni fazladan motive eden bir şey daha var: Şarkılarımın dinlendiğini biliyorum. "Dry"daki bütün sözler herhangi bir kimsenin onları dinleyeceği düşüncesiyle yazılmamıştı. Sadece benim için yazılmışlardı, kendi kendimle konuşmaya ihtiyacım vardı. Oldum olası yazmayı sevmişimdir, nesir olsun, hatta şiir olsun... Sözcükler beni hep büyülemiştir. Ve elime bir gitar verdikleri gün, bestelenmek üzere sözler yazmak bana gayet doğal geldi. Kimsenin şarkılarımı işitme hakkı yoktu. Onları kendi kendimle bir yüzleşme, karşı karşıya gelme olarak görüyordum, bir ihtiyaçtı. Kendimle bir kağıt parçasının önünde karşı karşıya gelmeye hep ihtiyaç duydum... Henüz hiçbir şeyin iyileşmediğine bakılırsa, bunun terapiyle, sağaltımla falan alakası yok... Asıl terapi, konserde çalmak. İşte orada, hakikaten kendimi tedavi ettiğim, iyileştiğim hissine kapılıyorum. En çok zevk aldığım yer orası. Sadece öfkemi ve içimde kalan, yoksunluk duyduğum şeyleri dışavurmanın bir biçimi değil, aynı zamanda, sadece eğlenmenin ve gülmenin de sevinci, neşesi. Benim başlıca mutluluk kaynağım.

Buraya, Dorset'e çekilme ihtiyacı duyuyor musun?

Kırı bırakıp Londra'ya yerleşmeyi denedim. Tam altı ay Londra'da yaşadım, ama beceremedim. Buraya geri gelmem gerekti. Hayatımda ilk defa, evden ve ailemden ayrılıyordum, ve bir sürü şey üstüste geldi: albüm, basın, başarı... Benim açımdan bunları yüklenmek fazla ağırdı, memlekete dönmem şart oldu. Bütün bu gürültü patırtının, kargaşanın uzağında yaşamaya, müzik endüstrisinin bir parçası olmamaya ihtiyacım var. Bu insanlar midemi bulandırıyor, Londra'ya gittiğimden beri insanoğlunun tabiatına karşı bütün inancımı kaybettim. İnsanlar beni çok fena hayal kırıklığına uğrattı. Burada, uzakta, ailemle birlikte yaşamayı tercih ediyorum.

Seni, ayağında lastik çizmelerle, tarlalarda tahayyül etmek zor doğrusu...

Ama benim hakiki görüntüm bu işte! Doğaya, hayvanlara bayılıyorum. Tarlalar, lastik çizmeler, benim bütün hayatım. *(gülümsüyor)* Sürekli koyunlarla ilgileniyorum: Onları besliyorum, kimisine biberonla süt içiriyorum, kuzulamalarıyla meşgul oluyorum. Atla gezintiler yapıyorum, uzun yürüyüşlere çıkıyorum, işte en sevdiğim faaliyetlerim bunlar. Sabahları çok erken kalkıyorum, birkaç saat gitar çalıyorum, ev işlerine bakıyorum, biraz bahçeyle ilgileniyorum, eğer mevsimiyse, kuzulama işinde babama yardım ediyorum. Hayvanlar olağanüstü arkadaşlar: İki ke-

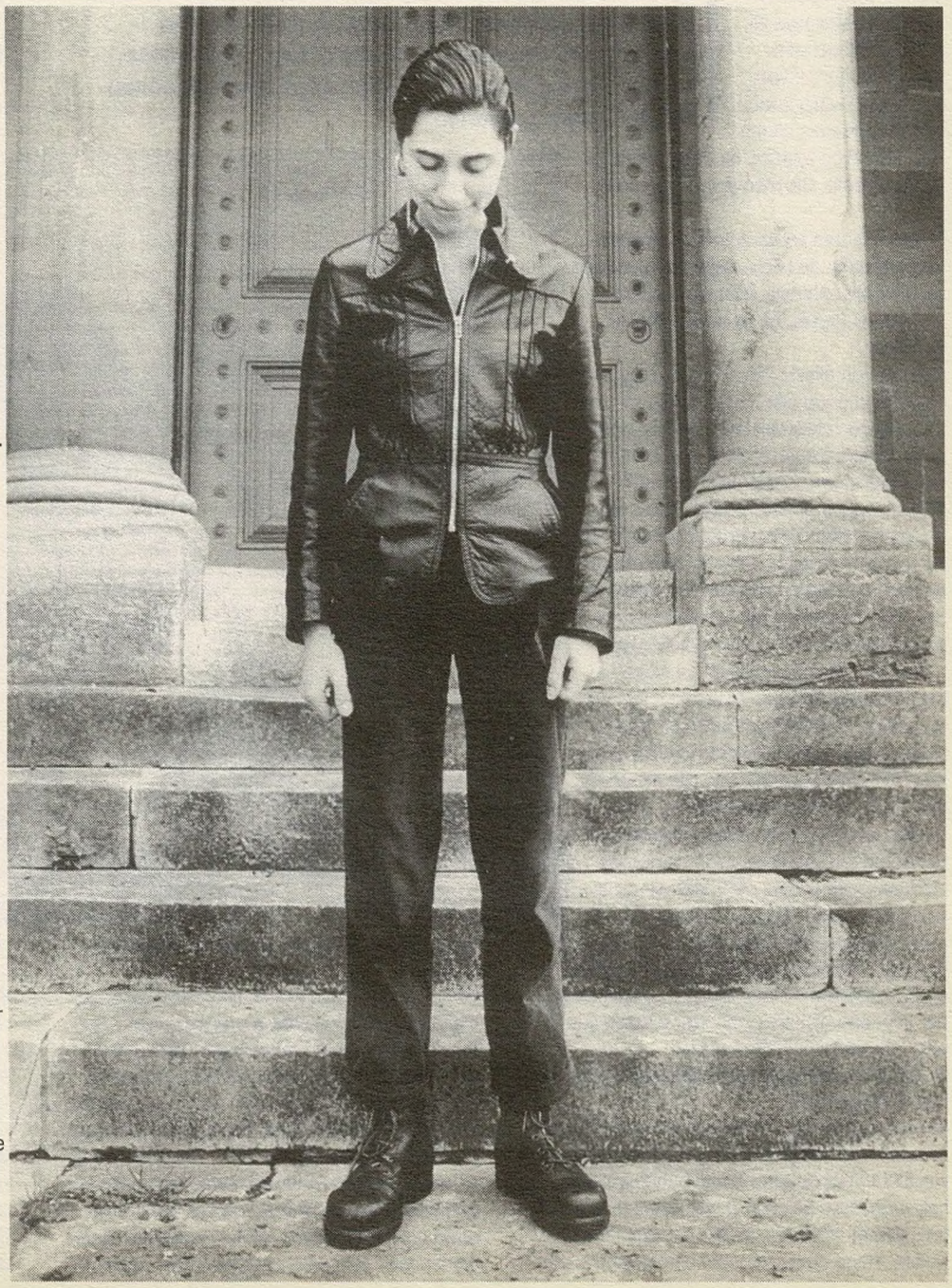

dim, birkaç koyunum, tavuklarım var. Bir köpeğimiz ve ineklerimiz vardı, ama öldüler. Kesinlikle show-business'dan insanlarla birlikte olacağıma, onlarla beraber olmayı tercih ederim. Kalabalıkları, insanları sevmiyorum. Yalnız olmaya, sükûnete ihtiyacım var. Sessizliği, kimseleri görmemeyi seviyorum.

Taşrada küçük şehirlerde yaşayan gençlerin mahrumiyet çekmesinden söz edilir sık sık: unutulmuşluk duygusu, bir kenara itilmişlik, köşeye sıkışmışlık...

Bu benim de hissetmiş olduğum bir şey. Müthiş mahrumiyet dönemleri yaşadım. Ama bütün bunlar, Londra'ya taşındığım gün silinip gitti. O zaman benim taşramın hakiki değerini anladım. Her ne kadar zaman zaman dünyanın geri kalanından soyutlanmış olarak yaşadığım hissine kapılsam da, bu bir avantaj, birçok alanda beni uçlara doğru yöneltiyor... Yaptığım her şeyde, azamiyi elde etmeye çalışıyorum. Bugün bu, müzik. Beş yıl sonra ne olacağını bilemem. Müziğimizin gittikçe daha da uç noktalara ulaşmasını istiyorum. Benimki gibi, her şeyden, herkesten uzak bir çocukluk yaşayınca, bunun normal bir tepki olduğunu sanıyorum. Tutkularını sonuna kadar yaşamaya yöneltiyor. İhtiyaçlarımı karşılamamın tek yolu bu. Her ne kadar henüz buna ulaşmamış olsam da. Ben de deniyorum, bir daha, bir daha ve her zaman. Öfkeden deliye dönene kadar.

Kırsal kesimde bu mahrumiyet duygusu kızlarda daha da beter, değil mi? Onlardan en ufak bir tutkuları, ihtirasları olmadan, iyi birer ev kadını, iyi bir anne olmaları beklenir.

Daha geçen akşam, köyümdeki küçük meyhanenin patronu olan kadın, kadınların rolünün dışarıda çalışmak değil, yemek pişirmek, temizlik yapmak olduğunu anlatıyordu... Ailem aynı kanıda değildi, atıştılar. Bense, onların ortasındaydım, hiçbir şey söyleyemiyordum. Bu durum benim gibi kızlar için işleri özellikle daha da zor hale getirmiyor, bu klişeleri reddetmek o kadar da zor değil. Kendimi hiçbir zaman toplumla mücadele eden bir asi, bir isyankâr gibi görmedim. Okul arkadaşlarımın hepsi ev kadını olmaya karşıydı, hepsi de şu ya da bu şekilde bundan sıyırtmanın bir yolunu buldu. Hiçbir zaman kendimi miadını oldurmuş bir zihniyetin mahkumu gibi hissetmedim. Sadece 15 yaşlarındayken... O zamanlar, evet, kendimi köşeye sıkışmış hissediyordum, koşa koşa çekip gitmek istiyordum. Şehirler beni büyülüyor, kendine çekiyordu, onların hayalini kuruyordum. Buraya, Yeovil'e gelmek bile benim için büyük bir seyahat, büyük bir keşifti. Şehre gidiyordum, orada dükkanlar, köyde asla görmediğin bütün her şey vardı. O kadar çok şeyi, o kadar çok insanı görmek beni korkutmuştu.

O zamanlar geleceği, kendi geleceğini nasıl tahayyül ediyordun?

Sürekli değişiyordu. Yıllar boyunca en büyük arzum veteriner olmaktı. Sonra, hemşirelik. Aşağı yukarı 11 yaşındayken, müzik benim için tutku haline gelmeye başladı. Bunun üzerine, saksofon çalmayı öğrendim ve bazı caz gruplarında çaldım. Hatta bayağı bir süre bir big-band'in elemanıydım. *(gülümsüyor)* Derken, gitar çalmaya başladım ve hayatta en çok hoşuma giden şeyin müzik olduğunu fark ettim. Son tutkumsa heykel. Geçen yıl, Londra'da bir okulda kendime bir yer bile ayarladım. Ama, albüm girdi araya ve öğrencilik suya düştü. Yoksa, üç yıl heykel okumak için kolları sıvamıştım.

Kız çocuğu olmaktan mutlu muydun, yoksa erkek olmadığın için hayıflanır mıydın?

Hayatımda ilk defa etek giydiğim 14 yaşına kadar, tam manasıyla erkek çocuğuydum. Oğlan olmayı hayal ediyordum, bu durum neredeyse bir hastalık haline gelmişti. Erkek kardeşimin arkadaşlarıyla arkadaşlık ediyordum sadece. Grubumuzda tek bir kız bile yoktu, aslında, etrafta da yoktu. Tek bir kız arkadaşım bile olmadı, kızlar hiç ilgimi çekmiyordu, bana çok yabancı geliyorlardı. O derece oğlan çocuğu gibi olmak, maraziliğin sınırı... Tek derdim, köydeki oğlanlarla birlikte savaşçılık oynamaktı. Tarlada askerî kamplar kuruyor, habire dövüşüyorduk. Etrafımızda kızların olmasından hiç hoşlanmıyordum, aptal evcilik oyunlarıyla beni sinir ediyorlardı.

Sadece annemle babamın plaklarını dinliyordum ve bana rahat rahat yetiyordu. Nick Cave ya da Pixies'den arkadaşlarım sayesinde haberdar oldum. Ondan önce, sadece Rolling Stones'u bilirdim, gerçi şimdi de dönüp dolaşıp onlara geliyorum.

Bu durum annenle babanı endişelendirmiyor muydu?

Böyle oğlan çocuğu gibi ta 14 yaşına kadar geldiğimi görünce endişelenmeye başladılar... Annemle babam ahlâk zabıtası gibi davranan türden insanlar değildi. Çok açık fikirli insanlardı, hippi kuşağından geliyorlardı. Canım ne isterse onu yapabiliyordum, beni asla belli bir yola doğru sürüklemediler. Onlara göre, çocuklar neyi arzu ediyorlarsa onu yapmalı, hatalarından dersler çıkarmalı. Hayatımı müzik yaparak kazanmam onları çok mutlu ediyor, sık sık konserlerime geliyorlar, beni her zaman desteklediler. Dylan'ın "Highway 61 Revisited"ını da annem için yorumladım. Dylan annem için bir tanrı, bir ikondur. Çevredeki köylerde şenlik salonlarında konserler düzenlerlerdi, sırf müzik buralara kadar gelsin, bu bölgeye hayat versin diye. Bütün bu blues ve boogie-woogie müzisyenleri bizim evde gelir kalırlardı. 10 yaşındaydım ve onlarla takılmaya bayılıyordum. Bana saksofon çalmayı öğretiyorlardı. Konu komşu bize kötü gözle bakıyordu, onların kafasına göre biz bir hippi aileydik. Babam bir taş ocağı işletiyor, abim oranın ekip şefi. Ben de bir yıl kadar orada çalıştım, taşların teslimatını yapıyordum. Ama o iş beni mutsuz ediyordu, kendimi bir çıkmaz sokakta gibi hissediyordum, ben de okumak için ayrıldım.

Hippiler, anne-babalarının savaş-sonrası kuşağına bir tepkiydi. Sizin aranızda anlaşmazlıklar yok muydu?

Başkaldırmam için herhangi bir neden yoktu. Biz de tartışıyorduk ama, öyle anormal bir şekilde değil. Okulda, başka çocukların nasıl yetiştirildiğini gördüğümde, ne kadar şanslı olduğumu fark ediyordum. Ötekiler bana nasıl davranacaklarını bir türlü kestiremiyorlardı, çoğunlukla beni oğlan sanıyorlardı, kısacık saçlarla dolaşıyordum... Parmakla gösterilen bir tiptim, beni tuhaf buluyorlardı. Ama ben bütün bunları normal görüyordum, kendimi hiçbir zaman ender bulunan bir hayvan gibi, tuhaf bir yaratık gibi hissetmedim. Gayet sıradan birisiyim. Müzikten önce herhangi bir tutkum yoktu. Bütün hayatım kitap okumakla geçiyordu. En sevdiğim yazar Burroughs'dur. Amerikalı yazarlarda tabuların olmamasını, her şeyi adlı adınca söylemelerini seviyorum. Bizdeki edep anlayışı onlarda yok, bir şeyin sonuna kadar gidiyorlar.

İngiliz edebiyatında çok güçlü bir feminist gelenek var. Bu senin ilgini çekiyor muydu?

Bu kitaplardan bir tekini bile okumadım. Feminizm benim için biraz fazla geniş ve fazla kolektif bir kavram. Ben şeyleri küçük bir ölçekte, bireysel düzeyde, kendi ölçeğimde kavrayabiliyorum. Bunun egoistlikle alakası yok, topyekûn düşünmeyi beceremiyorum.

Yaşadığın yer tuhaf nesnelerle dolu, bir yığın kült nesne...

(rahatsız olmuş bir halde) Ben batıl inançları olan birisi değilim. Ama görmekten hoşlandığım nesnelerin cazibesine kapılıyorum. Ve bunların çoğunun dinî objeler olması bir tesadüf. Din çok uzun bir süre ilgimi çekti, geceler boyunca İncil okurdum. Orada bütün cevapları bulacağımı, her şeyi anlayacağımı düşünüyordum. Kimse bana en ufak bir dinî telkinde bulunmadı, dinî bir eğitim vermedi, her şeyi tek başıma öğrenmem gerekti. Bu kitap adına o kadar çok şey söylenmiş ve yapılmıştı ki, içinde ne olduğunu bilmeliydim.

Bu okumalarda suçluluk duygusunun da yeri var mıydı?

Hayır, asla böyle bir duygunun eziciliğini yaşamadım. Ama kendi değerlerim var, belli bir ahlâk anlayışına sadığım. Bunlara kuşkuyla bakılmasını bile anlayamıyorum.

Şarkı sözlerin çok doğrudan, çok şahsî. Bunları dinleyicilerin karşısında söylemek seni bazen rahatsız etmiyor mu?

Böyle bir şey hiç başıma gelmedi. O sözleri yazarken, çok şahsîler. Ama onları dinleyici içinde

söylediğim andan itibaren bana ait olmaktan çıkıyorlar. Sanki başka birisi onları ele geçiriyormuş gibi. Şarkılarımda kendi kendimle tartışmakla yetiniyorum. Ama, cinsellik konusunda insanlarla çok rahat konuşabilirim, bu beni hiç rahatsız etmez. İngilizlerin kesinlikle bu konuya değinmekten kaçınmalarını çok tuhaf buluyorum. Şarkı sözlerimin bu denli yankı uyandırmasını anlayamıyorum, ben onları çok yumuşak buluyorum. Beni pornografiyle suçlamak, ne maskaralık!

Nerdeyse tamamı erkek bir dinleyici karşısında bu sözleri söylemek sana özel bir keyif veriyor mu?

İşte bu sayede şarkıların bir işlevi oluyor. Erkeklerin karşısında "Sheela-na-gig"i (Bu doğurgan kalçalara bak, bu kıpkırmızı dudaklara bak...) söylemek çok keyifli. Ama amaç asla onlara kendilerini rahatsız hissettirmek değil. Başını öne eğdiğini görmek bana özel bir zevk vermez. Benim hoşuma giden, insanlarda bir tepki uyandırmak, onları harekete geçirmek, ben şarkı söylerken susmaları. Onları sarsarak, beni daha dikkatli dinlemeye zorlamış oluyorum. Ama karşımdaki erkekleri huzursuz etmekten zevk almak gibi bir durum söz konusu değil.

NME'nin kapağına vücudunun üstü çıplak olarak verdiğin poz, başta feministler arasında olmak üzere büyük bir skandal yarattı...

O kapak nedeniyle ortaya çıkan tepkiler çok gülünçtü. Benim açımdan hiçbir şey ifade etmiyordu, sadece gayet önemsiz bir fotoğraf seansıydı. İşte orada da başarısızlığa uğradım, insanlar kötü tarafından baktılar, neyin peşinde olduğumu göremediler. Gayet samimi olarak müziğimize katkıda bulunan bir şey yaptığımı, o fotoğrafın albümümüzü çok iyi anlattığını, oradaki çıplaklığın benim değil, müziğimizin çıplaklığı olduğunu düşünüyordum. Ama tam bir fiyasko oldu, insanların aklında sadece bir görüntü kaldı, müzikle bağlantı kurmadı kimse. Ayrıca, kimsenin görmek istemediği bir alaycılık da vardı. Benim ciddiyetimden ötürü insanlar benden çok fazla şey bekliyorlar, kuşağımın sözcüsü olmam gibi saçmalıklar... Mizahî davranma hakkını bile tanımıyorlar bana. Dergilerde tasvir edilen PJ Harvey ben değilim, benim tanıdığım PJ Harvey'le onun alakası yok. Ben içimin derinlerinde çok şiddet yüklüyüm. Ama bu yoksunluk, tatminsizlik birikiyor, birbirinin üstüne yığılıyor ve sadece müziğimde açığa çıkıyor. İşte bu nedenle ona o kadar çok ihtiyaç duyuyorum. Yoksa, patlayıp dağılırım. Grup benim tek subabım.

Beni Patti Smith'le karşılaştırmaları geliyor hep aklıma. Halbuki onu hayatımda sadece bir defa dinledim, o da "Horses"dı. Tek bir fotoğrafını bile görmüş değilim, neye benzediğini bilmek isterdim.

Müziğe karşı duyduğun tutkunu tek başına mı yaşıyordun?

Hiçbir zaman herhangi bir harekete ait olmadım. Zaten köyümde de öyle hareket mareket yoktu. Öyle olunca da tek başıma plak dinliyordum. Sadece annemle babamın plaklarını dinliyordum ve bana rahat rahat yetiyordu. Birkaç yılın sonunda, uzun süre beraber çaldığım yerel bir grup olan Automatic Dlamini'yle tanıştım. Nick Cave ya da Pixies'den onlar sayesinde haberdar oldum. Ondan önce, sadece Rolling Stones'u bilirdim, gerçi şimdi de dönüp dolaşıp onlara geliyorum. Benim için Stones'dan başkası yoktu. Hiç kulübe filan da gitmezdim, hoş zaten gidecek kulüp de yoktu. Pub'larda gitar çalıyordum, Automatic Dlamini'nin solisti de beni oralarda buldu. Annemle babamın plakları arasında Captain Beefheart'lar da vardı, hayatımda en çok onu dinlemişimdir, hâlâ da öyle.

Yani kendi kendine keşfettiğin müzisyenler yoktu, plaklar hazırlop önüne geliyordu...

Benim ruhî rehberlerim vardı, hayatımda hiç albüm satın almadım. Hep elimin altındaydılar, başkasına da ihtiyaç duymuyordum. Hiçbir zaman daha da fazlasını keşfetme açlığı içinde olmadım. Şimdi, kaybettiğim zamanı telafi etmeye çalışıyorum, bugün yapılan yeni şeyleri takip ediyorum. Ama dinlediklerim beni ikna etmiyor. Beni Patti Smith'le karşılaştırmaları geliyor her seferinde aklıma. Halbuki onu hayatımda sadece bir defa dinledim, o da "Horses"dı. Patti Smith'i hiç dinlemediğimi söyleyerek geçirdiğim bütün zamanı, onun albümlerini dinlemeye ayırmalıydım. Tek bir fotoğrafını bile görmüş değilim, neye benzediğini bilmek isterdim. Dolayısıyla, yapılan karşılaştırmaların doğru olup olmadığını söyleyebilecek durumda değilim.

Ortak olan tatminsizlik, mahrumiyet duygusu galiba...

Benim şarkılarımı motive eden şey öfke; onları biçime sokma, güzelleştirme ihtiyacı duymuyorum. Üretme faaliyetini, düzenlemeyi beynimin içinde yapıyorum. Bir şarkı beynimden bitmiş olarak, kaydedilmeye hazır olarak çıkıyor. Onun üstünde oynamak, değiştirmek, çekiştirmek söz konusu değil. Ama, gelecekte değiştireceğimi biliyorum. Bugün şarkılarıma en çok uyan, basitlik, doğrudan blues'dan gelen bu çıplaklık. Evde çok fazla konuşulmazdı, sözler fuzulî yere israf edilmezdi. Çok doğrudan, azamî şekilde birbirimize söyleyeceğimizi söylerdik, onun için de birimiz konuşurken diğerleri dinlerdi, çünkü doğrudan hedefe giderdi. Bu sözcük tasarrufunun benim albümlerimde de olduğunu umut ediyorum, yapmaya çalıştığım bu. Fazlalıkları atmak, daha da atmak. Albümlerimizde gereksiz olan her şeyi eleyebilmek isterdim, daha da çıplak olmalarını, daha anlatı gibi olmalarını... Dolayısıyla, hayatım kendimi sansürlemekle, kelimeleri silmekle geçiyor. Birkaç yıl sonra daha fazla alana ihtiyaç duyacağım kesin. Unutma ki, yıllarca bir big band'de çaldım, senfoni orkestralarına bayılıyorum. Belki de şarkılarım bu doğrultuda bir evrim geçirir.

Ama gitarın seni büyülediği hissine kapılıyor insan.

Ergenlik çağındayken hayatta en önem verdiğim şey gitarımdı. Birkaç gün önce onu çaldırdım, şu ara huysuzluğumun üstümde olmasının nedeni bu. Müthiş bir Gretsch'di, benim için çok yakın bir dosttu. Şimdi kendimi yasta hissediyorum, onun için bugün de baştan ayağa siyahlar içindeyim. En iyi arkadaşım öldü.

"Sheela-na-gig"de annelikten söz ediyorsun. Bu senin zihnini kurcalayan bir şey mi?

Bugüne kadar hep "hayır" diye cevap verirdim. Ama şimdi o kadar emin değilim. Cazip bir fikir haline gelmeye başladı, birkaç yıl sonra kendimi bir aile içinde çoluk çocuk sahibi olarak tahayyül edebiliyorum. Niçin sordun, bana bir teklifte mi bulunacaksın?

Çeviren: ***Siren İdemen***

ankara'da farklı bir ortam...

atölye sanat
SANATSAL ETKİNLİK • TANITIM

...hem ATÖLYE ve SANAT PAZARI,
hem İKİNCİ EL ALIŞ-VERİŞ.

paris caddesi, 62/1 KAVAKLIDERE • ANKARA
tel,fax • 467 02 35

İKİNCİ EL
GİYSİ
AKSESUAR
AYAKKABI
IVIR ZIVIR
ÇANTA, VS.

Rengarenk kapaklar, eğlenceli desenler, her biri birbirinden çekici derlemeler: Putumayo albümleri, müzik aleminde kaç zamandır "fenomen" niteliğinde. Akdeniz'den Güney Amerika'ya, Afrika'dan Mississippi'ye, Mısır'dan İspanya'ya çizdikleri raylar, yerkürenin müzik haritasını çıkaran en muteber kaynaklardan biri. Putumayo'nun kültürel etkileşimleri, tarihsel ilişkileri göz önünde tutarak hazırladığı birbirinden değerli derlemeler, Doublemoon aracılığıyla, nihayet Türkiye'de de mevcut. İstanbul'a gelmişken, şirketin Avrupa temsilcisi Christian Dalbavie'yle konuştuk...

Patronun bavulu

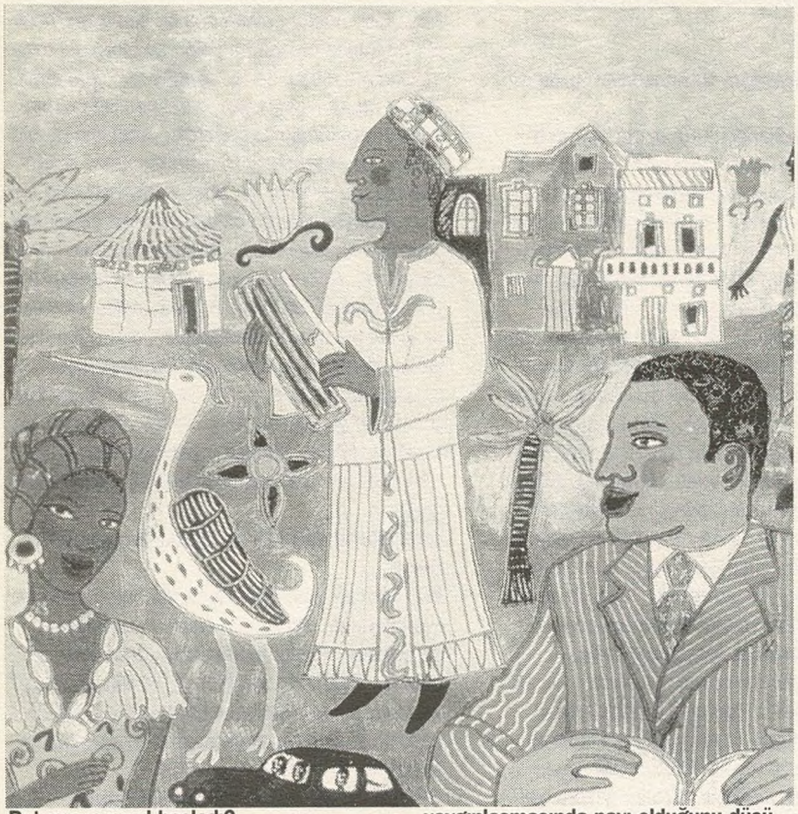

Putumayo nasıl başladı?

Christian Dalbavie: Yıllar evvel Dan Storper Güney Amerika'ya, Kolombiya'ya gitti. Dönüşünde Manhattan'da, Soho'da, adını Kolombiya'daki bir vadiden alan Putumayo dükkanını açtı, elbiseler, takılar, elişleri ithal etmeye başladı. Greta Garbo, Diane Keaton, Bette Davis gibi insanlar oradan elbise alırlardı. Geleneksel malzemelerle yapılmış ama New York'ta dizayn edilen elbiselerdi bunlar. Putumayo'nun ilk modeli de Andy MacDowell olmuştu. Müzik işi de dükkanda çalınan kasetlerle başladı. Bir sürü insan gelip "bu müzikler çok cool, çok groovy, çok güzel ritmleri var, ama hiçbir yerde bulamıyoruz" diyordu.

Hep bu tür geleneksel ya da ABD dışı şeyler mi çalınırdı dükkanda?

(gülüyor) Hayır, ilk başlarda hard rock çalardı. Dükkanda satılan şeylere de, alışveriş yapan insanlara da uygun değildi. İçeride son derece seçme, son derece hoş kıyafetler satılıyor, ama çalan müzik White Lion. Herkes şok oluyordu. Yousssou N'Dour, Salif Keita gibi sanatçılar çalınmaya başlanınca her şey düzeldi, insanlar çalan müziği merak etmeye başladılar. Daha sonra dükkanda çalınan şarkılar albümlere dönüştüler. Tuhaf, Dan müzik sektöründen gelmiyordu ama daha başarılı oldu bu işte.

Putumayo'nun world music'in bu kadar yaygınlaşmasında payı olduğunu düşünüyor musunuz?

Galiba, bir dereceye kadar. Putumayo albümlerinin satışının yarısı, Amerika dışında yapılıyor, hediyelik eşya dükkanlarında, kafelerde, müzelerin dükkanlarında... Ama tabii Buena Vista Social Club'ın patlamasından çok daha underground bir şey. Putumayo albümlerinden birini alan öbürlerini de alıyor; Küba müziğinden hoşlanan birisi, referanslarını, başka hangi gruplara takılabileceğinin bilgisini bu albümlerden alıyor. Putumayo albümleri uzun araştırmaların sonucunda şekilleniyor. Arkadaşlarımız bir derleme için pek çok albüm dinliyorlar, pek çok yeri geziyorlar. Bu, iyi bir müzikoloji bilgisi de gerektiriyor. Bir derlemenin hazırlanması bir sene sürebiliyor. Ama bizim yaptığımız ansiklopediler hazırlamak da değil, insanlara müzik ulaştırmak. Biz ayrıca bağımsız bir plak şirketiyiz, ama işte neredeyse 200 albüme vardık. Dan'in çılgınlıkları neticesinde Miriam Makeba, Chico Cesar gibi isimlerle anlaşma imzaladık; bana bu kadarı Putumayo'nun sınırlarını aşar gibi geliyor ama, göreceğiz.

Bildiğimiz kadarıyla Putumayo'nun sosyal faaliyetleri bir hayli geniş, mesela Evsizler İçin Ulusal Birlik'te ya da kahve üretilen üçüncü dünya ülkelerindeki çocuklar için kurulan örgütte çok faal...

Dan, Putumayo daha plak şirketine dönüşmeden önce, 80'lerde sosyal organizasyonlara gönüllü olarak katılıyordu. Bazı şirketlerin böyle organizasyonları olurdu, mesela okul yapımına para toplamak için festivaller düzenlenirdi. Plak şirketi de başladığı andan itibaren bu toplumsal oluşumların bir parçası oldu. İnsanlar Putumayo dükkanlarına girdiğinde "elbiseleriniz ne kadar pahalı" diyorlar, ama ucuzlatmak da mümkün değil, çünkü gelirin hallice bir bölümü bu organizasyonlara gidiyor. Evsizler organizasyonu da bunun en bilinenlerinden. Bu tür çalışmalar, Putumayo felsefesine dahil. Keşke Dan'i tanısaydınız: Hiç şirket patronu gibi değildir, onun da evi yok zaten, bir bavulu vardır, o kadar. Putumayo'nun durumu çok iyi, milyon dolarlar konuşuyor, ama şirkette para yok. Niye, çünkü Dan'in aklına bir eğitim meselesi gelmiş ve parayı oraya akıtmış. Çocuklar için dünyadaki başka kültürleri anlatan workshop'lar, festivaller düzenliyor sık sık, ya da televizyonlarda gösterilmesi için videolar hazırlıyor. Bunlar büyük paralar demek. Ama eline geçen parayı harcıyor bizimki işte.

Putumayo plaklarını takip eden insanlar nasıl insanlar sizce?

Amerika'da şirketlerin pazara bakışı değişti. Bizimki de dahil bir sürü şirket artık yaşı, cinsiyeti, ten rengini dikkate almıyor üretimlerinde. Yaşama üslûpları öne çıkıyor. Putumayo'nun müşterileri çevreye, politikaya, sosyal meselelere ilgili ve duyarlı. Demokrat Parti'nin sol kanadında diyebileceğimiz insanlar bunlar, National Geographic, New Yorker okuyan insanlar...

World music terimi Amerika'da da yaygın bir terim mi?

World music Avrupa'da Amerika'dan daha yaygın şekilde kullanılıyor ve dinleniyor. Ama Latin müziğinin farklı bir yeri var. Kulüp sanatçıları arasında çok yaygın Latin müziği. 44 milyonluk Latin nüfusu var Amerika'da. Latin diye ayrı bir kategori de var müzikmarketlerde. Bizim oraların alışkanlığı bu, müzikleri hep ayırıyorlar, klasik, caz, soul, world music...

World music sözü size nasıl geliyor?

Çok ters. Biz derlemelerimize Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan müzikleri de koyuyoruz, ama bize world music firması diyorlar. Louisiana'nın r&b'si zydeco mesela, aslında bir Amerikan müziği. Ama insanların kafasında "iyi de, nereye yerleştirmeliyiz" gibi bir soru var. Youssou N'Dour da sonuçta bir pop şarkıcısı. Putumayo'nun derlemeleri de sorun oluyor dükkanlar için, pop da var içlerinde, geleneksel şarkılar da, nereye koyacaklarını şaşırıyorlar. Andrea Boccelli mesela: Operaya mı koysak, yok, İtalyan müziği daha iyi, ama pop da söylüyor... Ya da caz mı, Afro-caz mı, Latin-caz mı... Carlos Santana: Latin mi, rock mu? Teksas'ta bir dükkan var, en iyisi onunki: A'dan Z'ye her şeyi sıralamışlar, Beatles'la Beethoven yan yana... Geçenlerde New York Times'da David Byrne hakkında bir makale okudum, o da world music lafından nefret ediyor.

Küba müziğinden hoşlanan birisi, referanslarını bu albümlerden alıyor. Ama bizim yaptığımız ansiklopediler hazırlamak da değil, insanlara müzik ulaştırmak.

Türkiye'ye gelmeden önce müziğini dinlemişliğiniz var mıydı?

Çok iyi bilmiyordum ama bazı şeyler dinlemiştim. Türkiye'yi bir müzik ailesinin içine yerleştirmek çok zor. Türkiye bir geçiş yolu, Avrupa'dan Asya'ya açılan bir kapı. Çok geniş bir etkilenme alanı var. Bizim ilgimizi çeken de bu. Ama bir derleme yapmaya kalksak, sadece Türkiye diye düşünmeyiz herhalde, işin içine Özbekistan'ı da katarız mesela, bütün etkileşimleriyle büyük bir coğrafyayı. Önümüzdeki yıllarda yapmayı düşündüğümüz şeylerden biri de bu.

Söyleşi: ***Merve Erol***

Sony Music 2000 Alternative

TÜM DÜNYA BU ROCK ALBÜMLERİ DİNLİYOR. YA SİZ?

STEVE VAI

The Seventh Song

THE OFFSPRING

Conspiracy Of One

RAGE AGAINST THE MACHINE

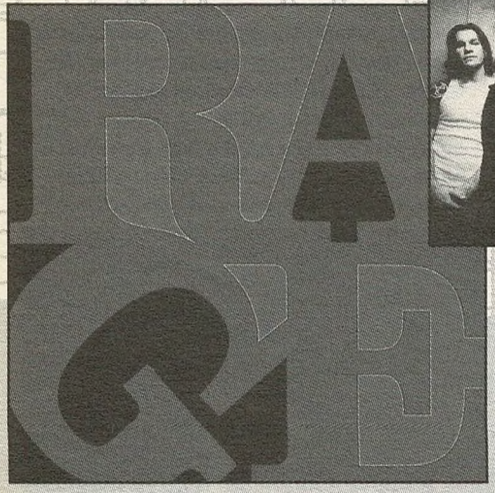

Renegade

OASIS

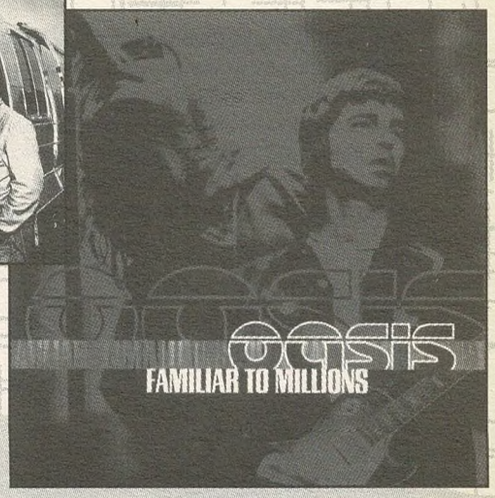

Familiar To Millions

Tüm Müzikmarketlerde
Sony Music Yıldızların Yeryüzündeki Adresi

www.sonymusic.com.tr

Sierra Maestra

Emektar Kübalı grup Sierra Maestra, üç gece arka arkaya Babylon'u tıklım tıklım doldurdu, dansa adeta yer kalmadı. Son gün oturup konuşmaya fırsat bulabildik ve neler neler öğrenmedik: Sadece Küba müziğinin değil, Kübalıların, Küba sokaklarının, Küba tarihinin, Küba "ruhunun" da sırları, birinci tekil şahıslardan, aşağıdaki satırlarda...

HEMŞERİM, MAHALLEN NERE?

Son zamanlarda uluslararası başarıyı yakalayan Kübalı gruplar, 20'lerin, 30'ların müziğinin unutulmaktan son anda kurtulduğunu söylüyorlar...

Carlos Mansfarroll: Unutulduğu doğru, ama hiçbir zaman kaybolmadı. 60'lı, 70'li yıllarda, ülke genelinde radyolarda genellikle pop müzik yayını yapılıyordu, bu yüzden Kübalıların geleneksel müzik zevkinin gerilediği iddia edilebilir... 80'li yılların başlarında Sierra Maestra olarak "Todo el mundo canta" (Herkes şarkı söylüyor) adlı bir televizyon programı yapmaya başladık. Kültürel olarak çok önemli bir programdı bu. Uzun bir aradan sonra halk ilk defa geleneksel müzikle, güncel bir yorumla, gençlere yönelik bir tarzla buluşuyordu... Birkaç yıl sonra uluslararası turnelere başladık. Sierra Maestra'nın, dünyada geleneksel Küba müziğinin ikinci kuşak öncülerinden olduğunu söyleyebiliriz. Avrupa'da kendimizi kabul ettirdik ve 90'larda ilk defa yabancı bir ülkede prodüksiyon yaptık. 1994'te "Dundunbanza" adlı albümümüz İngiliz şirketi World Circuit tarafından yayınlandı.

World Circuit'in Küba müziği çalışmaları vardı, ama daha çok arşiv yayınlarıydı onlar. Bizse tek canlı çalan gruplarıydık, bu sayede birçok insanla tanıştık, beraber müzik yaptık. Bu bağlantıların sonucunda Afectivo Amonestado (Uyarılmış Kırılgan) adlı bir proje oluştu. O zamanlar, Buena Vista Social Club da kurulma aşamasındaydı. Ry Cooder'ın katkısının önemli olduğunu söylemeliyim, böyle bir albüm yapabilmek için gerekli kuvvet ve üslûp onda fazlasıyla mevcut. Sonuçta bizim yıllar önce uluslararası alanda yürümeye başladığımız yol Buena Vista'ya bağlandı...

Buena Vista Social Club projesindeki müzisyenler daha önce bir arada çalmışlar mıydı?

Carlos: Bir kısmı birlikte çalışmışlardı, ama tek başına yıldızlaşmış müzisyenler de albümde yer aldı. Albüm belli bir birikimle yapıldı, çalınacak müziğin halen hayatta olan temsilcilerinden projede yer alması mümkün olanlarla temasa geçildi, bir nevi "casting" yapıldı, ama bu proje çerçevesinde yayınlanan üçlemede (Buena Vista Social Club, Ruben Gonzales, Afro Cuban All Stars) birçok müzisyen yer aldı. Ben dahil, bizim de yedi üyemiz bu projelerde çaldı. Ayrıca bu çalışmalarda eski müzik direktörümüz Juan de Marcos Gonzales çok etkin bir şekilde yer aldı. Hem Sierra Maestra'nın müziğinde, hem de Buena Vista üzerinde etkisi büyüktür.

Siz daha ziyade geleneksel bir form olan "son"larla iştigal ediyorsunuz. Küba müziği denince, biraz da New York çıkışlı salsa gelir akla. Salsayla son arasında nasıl bir ilişki var?

Eduardo Pino: Latin Amerika müziği dediğinizde, yüzde seksen Küba müziğinden bahsediyorsunuz. Ben dans müziği olarak salsa ile son arasında, müziğin icrasında da, dans tarzında da kayda değer bir fark olduğunu düşünüyorum. Tabii bir Kübalı olarak. Yabancılar yerel dinleyiciler kadar müziğe hakim olmadıklarından farklılıkları atlayabiliyorlar, aynı şey Türk müziğinde de oluyordur eminim. Avrupa'da 80'lerde insanlar salsa duyduklarında, Latin müziği diye adlandırıyorlardı. 90'ların başından beri salsanın iyice moda olmasıyla, dinledikleri müzikleri ayırabiliyorlar. Her iki müzik türünü yapanlar da birbirinden haberdar ve dışlayıcı bir tavır takınmıyorlar. Kuzeyde salsa yapan müzisyenler Küba müziği yaptıklarını inkar etmezken, son yapan Kübalılar da salsayı kendi müzikleri olarak kabul ediyorlar.

25 yıldır geleneksel Küba müziği yapan kaşarlanmış bir grupla karşılaşınca, insanlar genelde daha ağırbaşlı bir müzik bekliyorlar, ama aldanıyorlar. Birebir 20'li yılların müziğini yapmamızın olanağı da yok, anlamı da.

Mesela guaracha son, son montuno gibi tarzlara rastlıyoruz, bunlar arasında ne gibi farklar var? Farklılık genelde ritmde mi?

Eduardo: Tabii farklılık ritmlerde, aynı zamanda anlatılanlar da farklı. Mesela guaracha çok yaygın bir halk müziği türüdür. Guaracha'da önce tarihî bir hikaye anlatılır, ardından montuno bölümü gelir, bir nevi nakarat gibi. Bu montuno bölümü bazen ilk kısımda anlatılan hikayeyi destekler, bazen de o hikayeyi dönüştürür. Daha bir sürü makam var, mesela rumba. Rumba, Küba kanının Afrika kültüründen daha ağırlıklı olduğu bir müzik türü. Tabii ki rumba dans müziğidir, ama onun da bir sürü çeşidi var. Mesela yambu, rumbanın ağır bir türüdür, çift olarak dans edilmez. Konga ise çok daha hızlıdır. Sonra bolero var, o da bambaşka bir türdür.

Dans edilemeyen bir müzik var mı Küba'da?

Eduardo: *(gülüyor)* Neredeyse yok. Hemen hemen bütün müzik türleriyle dans edebilirsiniz. Tabii sadece dinlenmek üzere yazılmış şarkılar da var. Unutmayın ki yüzyılın başından 20'li yıllara kadar yapılan müzik, dans müziği değildi. Ayrıca yerel kültürden gelen bir aşık geleneği var ki, onun kökleri bizim yaptığımız geleneksel müzikten de eski. Bugünlerde de bu tip şarkılar yapan gençler var. Güncel melodiler ve hikayeler kullanıyorlar, ama yine de Küba müziğinin yüzde sekseni dans müziğidir.

Dün konserde Afrika müziğini çağrıştıran çok enerjik ritmler kullanmanız dikkatimizi çekti. Afrika kültürünün Küba müziği üzerindeki etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Carlos: Küba müziği Afrika kültürüyle İspanyol kültürünün bir karışımı. Yani, kölelerin ve fetihçilerin. Bir süre sonra bu karışım müzikte de karşılığını buluyor ve geleneksel "son" tarzı ortaya çıkıyor. Tabii başlangıçta vurmalılar son müziğine çok hakim. Vurmalı çalgıların bu kadar ön planda olmasını son'un Afrika kökenli bir müzik olmasına bağlayabiliriz. Kübalıların vurmalı çalgıları kullanma üslûbu hem Kolombiyalılardan, hem de öbür Latin Amerika ülkelerinden farklıdır, kökeni Afrika kültürü olan başka müzik türlerinden de farklı kullanılır vurmalı çalgılar Küba'da.

Şimdi de Karayib adalarından bahsedelim isterseniz. Jamaika, hemen yanıbaşınızda yer alan bir ada ülkesi. Onların müzikleri reggae, 70 sonlarından itibaren Batıda çok popüler oldu, şimdi yirmi yıl sonra Küba müziği dünya çapında bir patlama yaşıyor. Müziğinizin bu kadar popüler olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Foto: Şahan Nuhoğlu

Uluslararası alanda Küba müziği bundan sonra yoluna nasıl devam edecek?

Carlos: Herhalde bir süre aynen devam edecek. Şu anda popüler bir dönemin tadını çıkarıyoruz. Amaç bu müziğin tekrar gündeme gelmesiydi ve bu başarıldı. Küba müziğinin ikinci patlaması olarak da adlandırabileceğimiz bu dönemin bir faydası da, artık bazı insanların sadece müzik yaparak yaşayabilmesi.

Zor mudur Küba'da müzisyenlerin hayatı? Küba hakkında neler söylemek istersiniz? Genel olarak Küba halkı, Küba kültürü üzerine?

Carlos: Küba bence harika bir ülke. Kübalılar da harika insanlar. Bütün sorunlarımıza gülümseyerek bakmasını biliriz. Kübalı bütün poblemlerin üstündedir, iyimserliği hiçbir zaman elden bırakmaz. Bütün sınırlamalara ve yokluğa rağmen, Kübalılar olarak, mutlu bir şekilde ülkeyle ilgili projeleri savunmaya devam ediyoruz. Bunun iyi ve akılcı olduğuna inanıyoruz; sadece eleştirmek yerine, işbirliği yapmak isteyenlerin de katkısına açığız. Güneş belki bütün ışığın kaynağı, ama dikkatlice bakıldığında üzerinde siyah lekelere rastlarsınız. Biz bu lekeleri görmemeyi seçiyoruz. Gerçekçiyiz, devrim bize çok şeyler verdi.

Alejandro Galarraga: Kübalıların kendine özgü bir algılayışı vardır dünyayı. Ânı yaşarız biz. Kübalılar için söylenmiş bir laf var, bence bizi çok iyi anlatıyor: Kübalılar gelinmesi gereken noktaya ya hiç varamazlar ya da kaptırıp geçerler. *(gülüyor)* Toplum olarak da yapımız farklıdır. Mesela aile çok önemlidir Küba'da, amcalar, halalar, yeğenler, torunlar hep beraber yaşanır. Sonra mahalle gelir, yeni birisiyle karşılaştığımızda hemen mahallesini sorarız ve mutlaka bir yerlerden akrabalık kurarız. Mahalle o kadar önemlidir ki, ben yurtdışında bir aydan fazla kaldığımda bayağı geriliyorum, ama mahalleye girince bir anda rahatlıyorum. Mahallelerin kendi bayramları vardır, o mahalleden değilsen katılamazsın eğlenceye. *(gülüyor)* Küba toplumunun yapısı Batı ülkelerinden oldukça farklıdır, bu nedenle politik tepkiler millî değil, daha yereldir.

Kübalıların kendine özgü bir algılayışı vardır dünyayı. Ânı yaşarız. Kübalılar için söylenmiş bir laf var, bence bizi çok iyi anlatıyor: Kübalılar gelinmesi gereken noktaya ya hiç varamazlar ya da kaptırıp geçerler.

Sanatın öbür alanlarında nasıl gelişmeler yaşanıyor Küba'da? Dünyada Latin Amerika romanının popüler olduğunu gözlemledik 80'li yıllarda. Küba edebiyatı, sineması dünyaya açılıyor mu, açılacak mı?

Eduardo: Küba'da yapılan sanatı iki döneme ayırmak lazım: 1959'dan 90'ların başına kadar olan dönem ve 90'ların başından günümüze kadar olan dönem. Önceleri uluslararası projeler yapmak, yabancı şirketlerle albüm kaydetmek hemen hemen imkansızdı. 90'ların başından itibaren ortak projeler hız kazandı. Bu, sanatın öbür alanlarında, sinemada, edebiyatta da yaşanan bir gelişme. Bundan önce Kübalı sanatçılar yapıtlarını dünyayla paylaşmak için başka ülkelere tezgah açıyorlardı. Sadece politik nedenlerle değil, sanatsal ve ticari kaygılar da işin içindeydi. Son dönemde, soğuk savaşın sona ermesiyle, siyasî zıtlıklar yumuşadı. Artık Küba'da sanat yapanların kendi ortamlarından dünyaya açıldığını gözlüyoruz, ki bu da bence çok olumlu bir gelişme. Cubanismo mesela, 1987'de Buena Vista'ya çok benzeyen bir albüm yaptı ama kimse adını sanını duymadı. Aradan bir on yıl geçip de dünya değişince, Kübalı sanatçıların da içinde bulunduğu durum tamamen farklılaştı.

Şu anda farklı müzikler yapan genç Latin grupları hakkında ne düşünüyorsunuz? Orishas, Cubanismo, Fransa'dan Mano Negra, P18 uluslararası alanda oldukça ses getiren gruplar.

Eduardo: Mano Negra'yı çok fazla tanıdığımız söylenemez. Uluslararası alanda çok daha popüler olabilecek bir grup olduğunu söyleyebilirim. Thomas'la arkadaşlığımız vardı Mano Negra'dan. Daha sonra, bugünlerde Fransa'da çok popüler olan P18 grubunun çalışmalarında yer aldı. Onların müziği de bir füzyon müziği. Fransız, İspanyol ve Küba müziğinin iyi bir karışımı. Bugünlerde Küba'da gençler, zamanında bizim yaptığımızdan farklı bir şey yapmıyorlar. Günümüzde yapılan müziklerin etkilerine Cubanismo'da, Orishas'da rastlamak mümkün. Ama yine de yapılan müzik, Küba müziği. Cubanismo birçok genç için okul işlevi görmüş çok önemli bir proje. Müzik direktörü, Sierra Maestra'nın eski trompetçisi Jesus Alemany. Geleneksel müziğe oldukça sadık, ama deneyler yapmaktan da geri kalmayan biri... Bütün bu etkiler altında ortaya çıkan yeni Küba müziği bence çok heyecan verici. Aslında tamamen yeni bir müzikten bahsetmiyoruz. Bir kopuştan çok, süreklilik ve evrim söz konusu.

Biraz eskilerden de bahsedelim. Arsenio Rodriguez hakkında neler söylemek istersiniz?

Carlos: O kadar çok şey söylenebilir ki. Tartışmasız Küba müziğinin en büyük ustasıdır. O kadar inanılmazdır ki, Küba'da ona "Arsenio el maravilloso" (harika Arsenio) derler. Kübalı olup da Arsenio'nun en az bir şarkısını çalmayan grup yok gibidir. 1994 tarihli "Dundunbanza" adlı albümümüze adını veren parça da onundur ve bu albüm bir anlamda Arsenio Rodriguez'e saygı amacıyla yapılmıştır. Arsenio Rodriguez'in 30'lu, 40'lı yıllarda deneysel çalışmalarını yaptığı bir orkestrası vardı. Bu dönemde daha önce geleneksel olarak kullanılmayan bazı aletleri Küba müziğine kazandırdı. Mesela piyano kullanmaya başladı, hem o günlerde Havana'da moda olan tarzı, hem de kendi tarzını sürekli değiştirdi.

Marc Ribot adlı New York'lu bir müzisyen Arsenio Rodriguez şarkılarından oluşan gitar ağırlıklı iki albüm yaptı, dinlediniz mi?

Eduardo: Hayır, dinlemedim, ama söylediğin çok ilgimi çekti. Arsenio zamanının ötesinde bir müzik yapıyordu şüphesiz, ama daha da etkileyici olan, aradan bu kadar zaman geçmesine, müziğin gösterdiği gelişime rağmen, hâlâ Arsenio'nun birçok eserinin bugünün müzisyenleri için bile son derece karmaşık ve yönlendirici olması. Bugün nerede klasik bir Küba şarkısı duysanız, Arsenio'nun izlerine rastlarsınız. Onun eserlerinden bazılarını Sierra Maestra'nın müziğine uyarlamaya çalıştım ama inanın bir arpa boyu yol aldım. Latin caz alanında yaptığı çalışmalara bakıyorum, o kadar karmaşıklar ki, dans müziği yapan bir grup için riskli parçalar. Çünkü en nihayetinde dans müziği belli bir sadelikte olmalı. Karmaşık müzik dansı bozar, ama Arsenio'nun değişik elemanları devreye sokması, mesela hiç umulmadık şekilde piyanonun şarkıya girip çıkması, bugün hâlâ başetmekte zorlandığımız bir zekanın ürünü.

Sizi bulmuşken herkesi soralım istiyoruz... Celia Cruz hakkında neler düşünüyorsunuz? Her ne kadar ABD'de müzik yapsa da, geleneksel müziğe yakın olduğu söylenebilir mi?

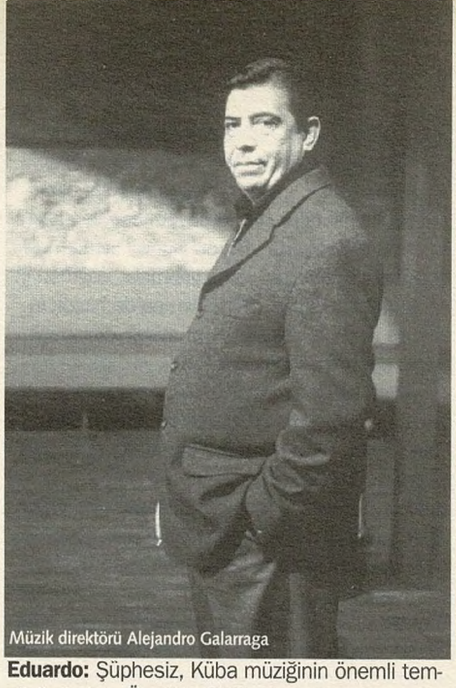

Müzik direktörü Alejandro Galarraga

Eduardo: Şüphesiz, Küba müziğinin önemli temsilcilerinden. Özellikle 50'li yılların şarkılarını söylüyor. Ama yine ses kalitesine, düzenlemelere baktığınızda, şarkıların konularına dikkat ettiğinizde, yapılan saf Küba müziği.

Cruz, Castro rejimi aleyhtarı olarak bilinir. Küba'da Cruz dinleniyor mu, yoksa yasaklı mı?

Eduardo: Uluorta dinlendiği söylenemez. Mesela radyolarda çalmıyor. Ama Kübalılar, her zaman ve her türlü müzik dinleyen insanlar. Tabii ki Celia Cruz dinleniyor ve halk arasında çok seviliyor.

Peki Beny More?

Carlos: Beny More bence hem kendi kuşağının, hem de Küba müziğinin en önemli şarkıcısıdır. Kendi toprağında kök salamayan çiçekler gibi, kariyerine Meksika'da başladı ve Küba müziğinin önde gelen ustalarından biri haline geldi. Daha sonra 50'lerde Küba'ya döndü ve genç yaşta ölene kadar müzik yapmaya ve çevresindeki müzisyenleri etkilemeye devam etti.

Los Van Van da sizinle aynı dönemlerde müzik hayatına atılan bir gruptu, onlar hakkında neler söylemek istersiniz?

Eduardo: Çok önemli bir gruptur. Yanılmıyorsam 1979'da başladılar. Öncelikle müzik direktörleri Juan Formel çok önemli bir bestecidir. Bugün Küba'da yapılan dans müziğinin onunla doğrudan ilgisi var. Müziğin kısa vadede popüler olmasıyla yapılan müziği etkilemesi birbirinden farklı şeyler. Los Van Van'ın ticari olarak başarılı olduğu popüler dönemler oldu, ama Küba dans müziği üzerindeki etkisi daha büyük ve önemlidir. Bazı müzikler aradan 20-25 yıl geçmesine rağmen önemlerinden bir şey kaybetmezler, Los Van Van da öyledir.

Irakere hakkında neler düşünüyorsunuz? Daha çok Latin cazın öncüleri olarak kabul ediliyorlar, değil mi?

Alejandro Galarraga: Küba müziğinin temel taşlarından biri. Özellikle 70'lerin sonu ve 80'lerin başında yaptıkları müzik, Küba müziğine damgasını vurmuştur. Halk müziği ve cazı birleştiren düzenlemeleriyle taze ve çok zengin bir müziğe ulaştılar. Ayrıca Küba müziğinin birçok ünlü ismi Irakere'yle çalıştı. Halen Küba'da Irakere'nin izinden giden birçok gruba rastlarsınız.

Dans müziği yaparak bütün dünyayı dolaşıyorsunuz, birçok farklı ülkede izleyicileri dans ederken gözlemliyorsunuz, ama çalarken bile herkesten daha kıvrak dans edebiliyorsunuz. Bu konunun uzmanı olduğunuza göre, kimin daha iyi dans ettiğini size sorabiliriz.

Carlos: *(gülüyor)* Tabii, dans bizim kültürümüz. Almanya'da verdiğimiz bir konser sırasında, ga-

yet iyi salsa yapan Almanlara rastladık. Avrupa'ya gelen göçmenler, bir kültürü de beraberlerinde getiriyorlar. Latin müziğinin popüler olmasıyla açılan kurslara bir yıl devam edenler, harika dans edebiliyorlar. Biz sahnede çalarken, yabancıların Kübalı gibi salsa yapması, doğrusu insanın hoşuna gidiyor. Ama Avrupa'da birçok insan da ilk defa duydukları bu müziği dinlemeyi tercih ediyorlar. Yine de 17 yıldır Avrupa'da turne yapan bir grup olarak, dansa ve özellikle salsaya olan ilginin giderek arttığını söyleyebiliriz. Hatta Avrupa'dan, Almanya'dan dans etmeyi öğrenmek için Küba'ya gelenler bile oluyor.

Küba müziğine ve dansına gösterilen bu yoğun ilgiyi, kuralların öteki geleneksel müziklere ve danslara oranla daha esnek olmasına bağlayabilir miyiz?

Carlos: Tabii, Küba müziği çok daha özgür, ama bizde de kurallara daha bağlı danslar var. Mesela milli danslarımızdan danzon'da çift olarak dans edilir ve kuralları daha katıdır. Keza casino da son dönemlerde çok moda olan bir dans Küba'da. Hem eşli dans ediliyor, hem de topluca.

İstanbul'daki konserleriniz hakkında ne düşünüyorsunuz, ilk iki gece nasıl geçti ?

Carlos: Doğrusu çok memnunuz. Bu İstanbul'a ilk gelişimiz değil. Birkaç yıl önce Yapı Kredi festivaline gelmiştik. Ama gelip soundcheck aldık, çaldık, toparlanıp uçağa yetiştik, o nedenle insanlarla pek iletişim kurma fırsatı bulamadık. Şimdi durum çok farklı. "Salsa" filminin müziğini yaptık, artık daha çok tanınıyoruz. Küba kültürü ve müziği de artık daha çok tanınıyor, tabii bunda Buena Vista'nın etkisi büyük. Artık insanlar Küba müziğiyle daha rahat dans ediyorlar, daha çok ilgi gösteriyorlar. Mesela konserlerden önce sahnede konuşan arkadaşın (Ayhan Sicimoğlu) Latin müziği üzerine bir radyo programı varmış.

İlk gece Ayhan Sicimoğlu sizi tanıtırken, Babylon'un masa-sandalye düzeninin ne kadar yerinde olduğunu, çünkü sizlerin Küba müziğinin klasikleri arasında yer aldığınızı ve ağır bir müzik yaptığınızı dile getirdi. Ama sizin dans müziği alanında aldığınız platin plak ödülleriniz bile var. Sizce bu yorumda bir çelişki yok mu? Klasik müzik mi yapıyorsunuz, dans müziği mi?

Eduardo: *(kahkahalar)* Tabii yaptığımız dans müziği. Küba müziğinin klasikleri arasında yer almamıza gelince, klasik olmaktan çok, kendimize özgü bir yerimiz olduğunu söyleyebilirim. Dinlenmesi gereken, ağır bir müzik yaptığımız konusuna gelince, bu sıkça düşülen bir hata. 25 yıldır geleneksel Küba müziği yapan kaşarlanmış bir grupla karşılaşınca, insanlar genelde daha ağırbaşlı bir müzik bekliyorlar, ama aldanıyorlar. Müziğimizi daha önce duymayanlar, 20'lerin, 30'ların geleneksel müziğini bekliyorlar, ama birebir o yılların müziğini yapmamızın olanağı da yok, anlamı da. Zaten geleneksel müziğin geçen yıllar boyunca saf olarak kalmasını bekleyemeyiz.

Zaman içinde Sierra Maestra elemanlarının da değiştiğini görüyoruz. Bu değişiklikler, yeni gelenler müziğinizi nasıl etkiliyor?

Eduardo: Yeni gelenler yeni koşulları, yeni arayışları da beraberlerinde getiriyorlar. Ama geleneksel müziğin çağdaş yorumunu yaptığınız da unutulmamalı, yani yaptığımız müziğin uyulması gereken kuralları var. Bu yüzden deneyselliği de kontrol altında tutmak zorundayız. Müziğimiz her türlü katkıya açık, ama bu kadar kalabalık bir grupla bu kadar karmaşık bir müzik yaparken, yaptığımız deneyler de uyumlu bir sonuç vermek zorunda. Bu nedenle büyük değişiklikler yerine uyumlu bir bütüne hizmet edecek küçük detaylarla müziğimizi geliştiriyoruz. Grubun ihtiyarları olarak bizim bu değişimleri kontrol altında tutmak gibi bir eğilimimiz var. *(gülüyor)* Ama gençler de zamanla getirdikleri yeniliklerin ne zaman, nerede, nasıl sonuç vereceğini öğreniyorlar. Belki bir gün hiçbirimiz Sierra Maestra'yla olmayacağız, ama o zaman gençler sistemin nasıl yürüdüğünü biliyor olacaklar. Bizde adet böyledir, bizler de bir kavram olarak müziğin nasıl yapıldığını ustalarımızdan öğrendik.

Dolayısıyla sürekli bir değişim söz konusu...

Eduardo: Tabii ama, burada söz konusu olan içerik değişikliği değil, müziği yapanlar değişiyor. Biuu işlere başladığımızdan beri son yapan başka gruplara baktığımda, farklı yaklaşımları olduğunu görüyorum. Evet, onlar da son yapıyorlar, ama kavramsal yaklaşımımız oldukça farklı. Sonero'lar çok farklı bir kültüre sahiptirler. Mesela hep doğrudan kayıt yaparlar. Asla aletler ayrı ayrı kaydedilmez. Bu bizden önceki kuşak için fazlasıyla karmaşık bir yöntemdi. Bu özelliği kaybetmemeye çalışıyoruz, ama kullandığımız aletlerin çeşitliliğini göz önünde bulundursanız, canlı kayıtta istediğimiz kaliteye ulaşmamız oldukça zor. Yine de elimizden geldiğince canlı kayıt yapmaya çalışıyoruz, yapmak istediğimiz müziğe en yakın sonucu canlı kayıtla elde edebiliyoruz.

Grubun liderini her dört yılda bir değiştirmek Sierra Maestra'ya özgü bir durum mu, yoksa Küba orkestralarında böyle bir adet mi var?

Alejandro: Bu bizim icat ettiğimiz bir yöntem. Amacımız grup içinde diktatörlüğe meydan vermemekti. Böylece herkesin katkısı artıyor. Bir kişinin müziğe tamamıyla hakim olması mümkün değil, herkesin fikrini söylemesi, yaptığımız müziğin temeli. 24 yıldır beraber müzik yapıyoruz, çok faydasını gördüğümüzü söyleyebilirim.

Buena Vista'nın ve Compay Segundo'nun son dönem yapıtlarına baktığımızda, kayıtlarının teknik olarak çok başarılı olduğunu görüyoruz. Küba'da kayıt yapmakla Avrupa'da kayıt yapmak arasında bir fark var mı?

Kübalı bütün poblemlerin üstündedir, iyimserliği hiçbir zaman elden bırakmaz. Güneş belki bütün ışığın kaynağı, ama dikkatlice bakıldığında üzerinde siyah lekelere rastlarsınız. Biz bu lekeleri görmemeyi seçiyoruz. Gerçekçiyiz, devrim bize çok şeyler verdi.

Eduardo: Küba'da da teknik olarak her türlü olanak var. Ama vurgulamak istediğim, özellikle canlı kayıt. Mesela Buena Vista kayıtlarında İngiliz bir tonmaisterle çalıştı. Şimdi orada yer alan şarkılar, bizim Küba'da her gün dinlediğimiz son derece popüler şarkılar. Ama albümü dinlediğin zaman bir farklılık hissediyorsun: Eslerde olsun, ritm değişikliklerinde olsun, alıştığımız gibi değil.

Küba deyince akla hemen Havana geliyor, halbuki Küba'da başka önemli merkezler de var, mesela Santiago de Cuba genel olarak ve müzikal anlamda nasıl bir yer?

Eduardo: Santiago de Cuba'nın durumu, başkent olmaya layık büyük dünya şehirleriyle benzer. Bu tamamen olumsuz bir durum değil. Aksine, Havana başkent olduğu için millî varlığın, millî bakış açısının çok daha ağırlıklı olarak hissedildiği, yaşandığı bir yer; Santiago'daysa sıkı işbirliği halinde olan bir müzisyen cemaati var. Havana'daki ülke çapında yayın yapan radyolar daha popüler müzikler çalarken, Santiago'daki yerel radyolarda çok daha sıkı müziklere rastlamak mümkün. Daha önce sözünü ettiğimiz geleneksel müziğin tırnak içinde "kaybolma" tehlikesi, Santiago'da hiç yaşanmadı. La Droga de Santiago halen geleneksel Küba müziğinin mabetlerinden biridir. Yediden yetmişe herkes sabaha kadar Küba müziği dinler orada, kundaktaki bebeklerden bastonlu ihtiyarlara kadar.

Kendisiyle yapılan bir söyleşide Nijeryalı müzisyen Keziah Jones, Yoruba kültürünün Latin Amerika, özellikle Brezilya ve Küba müziği üzerindeki etkilerinden bahsediyordu...

Alejandro: Bu etki çok önemli, hatta geleneksel Küba müziğinin Yoruba müziği olduğunu söylemek bile mümkün. Afrika kültürü İspanyol sömürgeciliğiyle beraber Batı Afrika'dan Amerika'ya getirilen zenci köleler aracılığıyla Küba'ya ulaşmış ve zaman içinde yerel kültürle kaynaşmış. Bu noktada İspanyollarla İngilizlerin farklı sömürgecilik anlayışlarının sonuçlarını görüyoruz. İspanyollar kölelerin yerel halka karışmasını hoş görürken, İngilizler buna şiddetle karşı çıkmışlar. Bunun sonuçlarını Afrika kültürünün farklı kültürlerle oluşturduğu bileşimde gözlemlemek mümkün. Küba'da Yoruba kültürü yerel kültürle ayrılmaz bir şekilde kaynaşıp geleneksel müziğe yön verirken, kuzeyde (ABD'de) dışlanan Afrika kültürü müzik sahnesine kiliseden atlamış, etkileri de, sonuçları da farklı olmuş. Yine de bugün Küba müziğini, özellikle Guajiroların yaptığı kırsal müziği dinlediğinizde, blues'u çağrıştıran tınılara rastlamanız mümkün. Bunun da nedeni, aynı kültürden beslenmiş olmaları olsa gerek.

Tam da bu noktada samba ile salsa arasındaki farkı soralım: Aynı kaynaktan besleniyorlarsa, aralarındaki farklılık nereden kaynaklanıyor?

Alejandro: İşte biraz önce sözünü ettiğim karışımda bütün keramet. Mesela Fransız bir kadından çocuğun olsa, daha sonra Afrikalı bir kadından çocuğun olsa, her ikisi de senin çocuğun olduğu için ortak özellikler taşıyacaklardır, ama sonunda iki farklı insandırlar. Sambayla salsa da öyle. Biri Afrika'yla Portekiz kültürünün sonucu, öbürüyse Afrika'yla İspanya'nın.

İspanya'yla ilişkileriniz nasıl, müzikal anlamda bir işbirliğiniz var mı?

Alejandro: Müzikal olarak İspanya'yla öbür ülkelerden daha yoğun bir ilişkimiz olduğu söylenemez. Ama tabii çok önemli bir ortak noktamız var: Dil. İspanya'da zaten inanılmaz bir kültürel çeşitlilik var. Kendi yaptıkları müzik birçok damardan besleniyor ve çok zengin. Endüstri devrimi sürecinde kendi kültürel değerlerine sahip çıkamamış ülkelerde bir yabancı müzisyen olarak çalışmak daha kolay. Mesela zaten kendi müzik piyasası çok zengin olan İspanya yerine Fransa'da çalışmak, bizim için daha kolay. Toplumların kendi kültürel birikimlerine sahip çıkması çok önemli. Burada konuştuğum bazı arkadaşlar da bana geleneksel Türk müziğinin geri plana itildiğini, kaybolmaya yüz tuttuğunu anlattılar. Bu çok tehlikeli bir durum: İnsan müziğini kaybederse, tarihini kaybeder, kim olduğunu, nasıl yaşadığını unutur. Bu kimliği kaybedenler de var, korumayı başaranlar da: Mesala İrlanda çok özgün bir örnek. Kimlik, kültürel birikimle varolur.

Söyleşi: ***Emilio Çapan***

Sony Music 2000 Alternative

SON GÜNLERİN EN ŞAŞIRTICI, EN ÇARPICI ALBÜMLERİ

HOOVERPHONIC

The Magnificent Tree

K'S CHOICE

Almost Happy

TOPLOADER

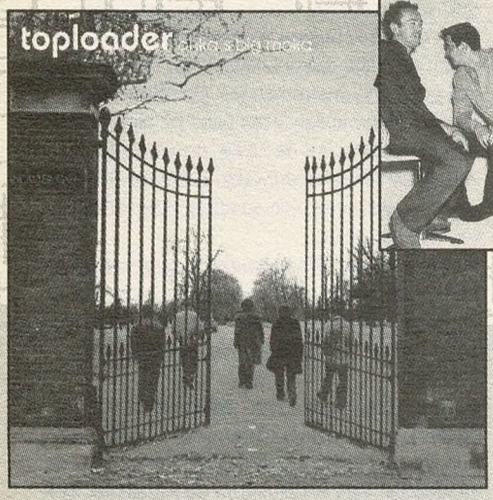

Onka's Big Moka

FATBOYSLIM

Halfway Between
The Gutter And The Stars

Tüm Müzikmarketlerde
Sony Music Yıldızların Yeryüzündeki Adresi

www.sonymusic.com.tr

Bratsch

Kasım ayı içinde İş-Sanat'ın davetlileri arasındaydı Bratsch grubu. Çingene havalarına gönül indirmiş beş ortayaşlı delikanlının nüfus kağıtlarının "tabiyeti" hanesinde "Fransa vatandaşı" yazıyordu ama, onlar belli ki "topraksız ulus" yazsın isterlerdi. O gece, önce Laço Tayfa sahne aldı, ardından Bratsch güzelim şarkılarını döktürdü, en sonunda da iki grup hepbir ağızdan büyük bir coşku ve iştahla "Çingeneler Zamanı"nı çevirdiler. Konser öncesi kuliste Bratsch elemanlarını yakaladık, maceralarını dinledik.

Sarı gelin

Foto: Şahan Nuhoğlu

İsterseniz, grubun isminden başlayalım, "bratsch" Almanca bir sözcük ve bir enstrüman adı galiba...

Dan Gharibian (Gitar, mandolin, buzuki, vokal): Evet, alto keman...

Bruno Girard (Keman, vokal): Orta Avrupa Çingene kültüründe, alto kemanın önemli bir yeri var, ritmi o tutar. "Bratsch yapmak" diye fiil var, ritm tutmak demek.

Grubunuz yaklaşık 15 yıldır var, değil mi?

Bruno: Bu haliyle 15 yıldır var, ama ben, Dan ve Pierre, üçümüz 25 yıldır beraberiz.

Peki nasıl bir araya geldiniz?

Bruno: Tamamen tesadüfler sonucu. Tanıştığımızda 20 yaşındaydık, farklı mesleklerimiz vardı. Müzik yapmaktan büyük zevk alıyorduk. Kafelerde filan çalıyorduk. Sonra ufak ufak sadece müzik yapmaya, eski mesleklerimizi bırakmaya başladık.

Başladığınızda da geleneksel Çingene müziği mi yapıyordunuz?

Bruno: Evet, bizi en çok çeken bu sözel kültürdü, sözel olarak aktarılan kültür. Ayrıca, emprovizasyon... Orta Avrupa'nın bütün malzemesiyle çalıştık, ayrıca caz da var, çünkü caz da emprovizasyona dayanıyor.

Cazın emprovizasyon biçimiyle, Çingene müziğininki birbirine benziyor mu?

Bruno: Hayır, çok farklı, armonik açıdan da farklı. Cazda değişen akorlar var; geleneksel müzik daha modal, dolayısıyla, arkada değişen çok fazla akor yok, armonik açıdan daha sakin. Ama buna karşılık, daha fazla süslü...

Grubunuz burada Fransız grubu olarak tanınıyor, siz de kendinizi bir Fransız grubu olarak mı görüyorsunuz?

Pierre Jacquet (Kontrbas): Hepimiz Fransa'da doğduk. Ama asıl önemlisi, Paris gibi bir şehirde yaşayıp bir araya gelmemiz. Paris gerçekten çok kozmopolit bir şehir, başka bir şehirde aynı şey olamazdı. O anlamda, Parislilik anlamında, Fransızız.

Aranızda Çingene var mı, yoksa sadece Çingene müziği mi sizi bir araya getirdi?

Bruno: Hiçbirimiz Çingene değiliz... *(gülüyorlar)* Bizi birbirimize bağlayan, müzik. Daha doğrusu, Çingenelerin müziğe yaklaşım tarzı. Beğendiğin şeyi alıp koruyorsun, hoşuna gitmeyenleri kesip atıyorsun, bu şekilde müzik yapmak hoşumuza gidiyor. Müzik yaşayan bir şey. Ama folklorik yaklaşıma sahip olan insanlar bunu beğenmiyor. Onlar müziği aynen korumak istiyorlar, özgünlüğün bozulmasına karşılar. Ama, bu değişimler sayesinde müzik yaşamaya devam ediyor. Yoksa, "bu şu devre ait, o devirde böyle çalınırdı; şu bu devre ait, o devirde de böyle çalınırdı" diye müziği çekmecelere koyarsanız, sadece müzelik olur ve bir süre sonra ölür gider.

Çingene kültüründe sizi en çok çeken ne oldu?

Dan: Hepimiz için farklı. Büyükannemle babam Harput hikayeleri anlatırlardı. Orada Kürtler, Araplar, Çingeneler, Boşa'lar –Boşa, Ermenice Çingene demek– beraber yaşarmış. Ben küçükken Ermenice, Kürtçe, Türkçe, Arapça, hepsini duydum. Bu, karışıma açık kültür çekmiş olabilir beni, bilmiyorum. Ama bana çok uyduğu kesin. Daha ziyade özgürlük gibi bir şey.

Bruno: Benim açımdan emprovizasyondu çekici olan. Yorumlamadaki bu özgürlük. Çalış tarzı... Daha ziyade müzikal yanı... Ancak Çingenelerde bir özgürlük bilinci var, başka toplumlarda bu bilinç ancak belli bir kültür seviyesinden sonra oluyor, halbuki onlarda hemen, en baştan bu bilinç var, bu da çok ilginç ve şaşırtıcı. Özgürlük kavramıyla aralarında bir ödün, pazarlık yok. Yani özgürlük her durumda, ne olursa olsun elzemdir, ilk şart. Halbuki öteki toplumlarda ödünler verilir, pazarlıklar yapılır. Çingenelerin kesinlikle radikal oldukları bir konu özgürlük.

Pierre: Ben esas olarak cazdan geliyorum. Bruno'nun da dediği gibi, müziği yapış tarzı, yorumlayış, cazı hatırlatıyor... Benim açımdan arada bir kopuş olmadı, tamamen doğal oldu. Bazen konserden sonra gelip, "senin yaptığın caz" diyorlar, evet, çok cazvari bir tarzım var.

Aslında, bir Çingene müziğinden söz edilebilir mi, yoksa Çingenelerin müziği yaşadıkları ülkenin müziğinin bir parçası mı?

Bruno: Örneğin Macaristan'da, Çingenelerin çaldığı enstrümantal müzik, aslında Viyana müziği. Ama Çingeneler bunları kendi enstrümanlarıyla çaldılar. Bir de sırf sesle söylenen müzik var, o çok daha fazla Çingenelere ait, yani daha çok onların kültüründen geliyor. Geri kalanı, ekmek parası için çaldıkları müzikti, dolayısıyla da, insanların tanıyıp bildiği ve sevdiği bir müzik olmalıydı, yani başkalarının müziği. Ama onu da kendi tarzlarında çalıyorlardı. Herhangi bir parçayı bir klasik kemancıdan, bir de Çingene kemancıdan dinlerseniz, hemen farkı görürsünüz. Onların süslemeleri, çalış tarzları, emprovizasyonları, klasikten çok farklıdır. Türkiye'de de sanıyorum aynı şey geçerli.

Bazen de Çingenelerin gizli parçaları oluyor, sırf kendi aralarında çaldıkları...

Bruno: Cemaatin içinde çalınan, dışarıda çalınmayan bir müzik var. Bunların sözleri bazen emprovize oluyor. Gündelik hayatla, olup bitenlerle ilgili şarkılar... Şimdi, bu şarkıları dışarda da çalan gruplar ortaya çıkmaya başladı. Özellikle de Macaristan'daki Ando Drom gibi. İşin ilginç yanı, şarkıcılar dillerini korumuşlar, yani Rom dilinde konuşmaya devam ediyorlar. Oysa, enstrümancılar dillerini kaybetmiş. Ve sese dayalı gruplarda enstrüman yok gibi. Sadece perküsyon yerine kullandıkları basit bir alet, bazen bir bidon oluyor; bir de sesle, onomatopelerle, enstrümanları taklit ediyorlar. Bazen bir gitar ya da mandolin, ama, çok az enstrüman kullanıyorlar. Rap gibi biraz...

Türkiye'de Çingene kelimesinin aşağılayıcı bir anlamı da vardır, onlar kendilerine Roman diyorlar ve öyle adlandırılmak istiyorlar... Fransızcada "gitan" sözcüğü için de aynı durum geçerli mi?

Bruno: "Gitan" tamamen uygunsuz bir sözcük, "gitan"lar güneydekiler, İspanyollar... Ama onlar kendilerine "Kale" diyorlar. "Kale"ler İspanya'da yaşayanlar, yani Endülüslü ya da Katalanlar. çok uzun süreden beri İspanya'da yerleşikler. "Gitan" ve "Tsigane" onlar için de bir anlam taşımıyor. Onun dışında, Rom'lar ve Manuş'lar var. Onları tanıyıp bilmeyenler, dışardan bakanlar "Çingene" (Tsigane) diyorlar aslında.

Pierre: Fransa'da etnologlar "Tsigane" (Çigan, Fransızca telaffuzu: Zigan) kelimesini genel bir terim olarak kullanıyorlar, bütün aileleri içine

24→

alan bir kavram olarak: Rom'lar, Manuş'lar, Kale'ler...

Peki Kale'ler, Manuş'lar, Rom'lar... Onlar kendilerini ortak bir bütünün parçası olarak mı görüyorlar, yoksa birbirlerinden çok farklı olduklarını mı düşünüyorlar?

Bruno: Birbirlerinden farklılar. Ama hep aynı durum vardır: Ben ötekinden daha Çingeneyim durumu. Rom'lar arasında da bölünmeler var, Kaderaş'lar var, diğerleri var... Kaderaş'lar "en hakiki Çingene biziz" diyorlar.

Peki, Türkiye'de yaşayan Çingenelerle, Romanya'da, Macaristan'da, Bulgaristan'da yaşayan Çingeneler Rom diliyle birbirleriyle anlaşabiliyor mu, yoksa yaşanan ülkeye göre dil büyük değişikliklere mi uğramış?

Dan: Ortak bir temel var. Bir Yunan Çingenesi, Rus Çingenesini anlayabiliyor. Sanskritçeden, Hindistan'dan gelen bir temel var. Geldikleri ülkeye göre, dile ya daha çok Rusça kelime girmiş, ya Macarca, ya da Türkçe... Ama sonuçta, birbirleriyle anlaşıyorlar.

Fransa'da önemli bir Çingene nüfus var mı?

Bruno: Evet, çok kalabalık. Çok eskiden gelmiş olanlar da, yakın zamanda gelenler de var. Yüzyılın başında çok sayıda Rusya Çingenesi gelmiş, sonra Manuşlar var: Manuş, Almanya ve Kuzey Avrupa'ya yerleşenlere verilen ad. Hâlâ çok sayıda göçer grup var.

Çingenelerin durumu nasıl?

Bruno: Çok uzun süreden beri ülkede yaşayanlar var. Bunlar artık bir şekilde kabul görmüş durumdalar. Yerleşikleşmişler, evleri var, iyi kötü para kazanıyorlar. Asimilasyona karşı direnmek istiyorlar, bu nedenle sorunları var. Ama çocuklarının okula gitmesi gerektiğinin de farkındalar. Sonuçta, durumları çok kötü değil. Ama yeni gelenler, onlar çok kötü durumda: Toplumun geneli tarafından kabul görmedikleri gibi, eskiden beri ülkede olan Çingeneler tarafından da istenmiyorlar, "bize kötü bir imaj verirler" endişesiyle dışlanıyorlar. Onlar bu toplumdaki dışlanmışların da dışlanmışı yani. Çok sefil durumda olanları var...

Fransa'daki Çingeneler sizi kültürlerinin temsilcisi gibi görüyorlar mı?

Bruno: Öyle durumlar oldu... *(gülüyor)*

Dan: Bizim amacımız bu değil.

Bruno: Böyle bir şeyi arzu ettikleri, bizi öne sürmeye çalıştıkları oldu. Çingene müziği yapan tanınmış bir grubun olmasından gurur duyuyorlar. Ama bizim böyle bir amacımız yok. Çünkü sonra, eline bayrağı alıp taşımaya başlıyorsun ve sözcü oluveriyorsun...

Geleneksel müziklere, dolayısıyla da Doğu Avrupa müziğine son on yıldır daha fazla bir ilgi olduğunu söyleyebilir miyiz, yoksa hep varolan ilgi medyalara mı daha fazla yansıyor?

Dan: Son on yıldır, geleneksel diyebileceğimiz müziklere ilgi arttı.

Sizce bunun Doğu Avrupa'daki açılmayla bir ilgisi var mı?

Dan: O zamana denk düştü.

Pierre: Kusturica'nın filmleri gibi olayların da –"Çingeneler Zamanı" mesela– etkisi olduğunu sanıyorum. İnsanların anlayışlarında büyük farklılıklar olmaya başladı.

Bruno: Yine Avrupa'da, Batı Avrupa ve Amerikan müziğinden farklı başka bir müziğin varolduğunu anlamaya başladılar. Dolayısıyla, bu açıdan Kusturica'nın filmlerinin büyük rol oynadığını sanıyorum. Sonra bütün Romanyalı, Macar, Bulgar müzisyenler Fransa'ya gelmeye başladı. Bu müziğin keşfinde onların da katkısı var.

Kusturica'nın filmlerinin müziklerini yapan Goran Bregoviç, "geleneksel müzikleri araklayıp altına imzasını atmakla" eleştiriliyordu. Bregoviç de "Çingene mantığında müzik herkese aittir, hoşunuza giden şeyleri alırsınız" diyerek kendisini savunuyordu. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz, Bregoviç arakçı mı, yoksa bu zaten Çingene müziğinin doğasına uygun bir şey mi?

Bruno: Müzik herkese aittir ama, o da altına imzasını atmak zorunda değil... *(gülüyorlar)* Doğru, başkalarının müziklerinden, geleneksel parçalardan alırsın, ama altına adını yazmazsın. Bence arakçı. Biz mesela, Edith Piaf'ın "Johnny" parçasını çalıyoruz... "Johnny" bir Çingene şarkısı, ama Fransa'da kimse bunu bilmiyor. Fransa'da herkes onun bir Fransız şarkısı olduğunu sanıyor. Ve müziğin altına imzasını çakan bir Amerikalı. Macaristan'a ya da Romanya'ya gittiğinde, insanların çok çok eskiden beri bu şarkıyı söylediklerini görüyorsun. Farklı sözlerle, ama müzik aynı. Ama şimdi bu işleri yapmak giderek daha zorlaşıyor.

Peki, Bregoviç'in müziğinde özgün, ona has bir yan yok mu?

Bruno: Ona özgü olan, rock'la buluşturması. Bütün müzikleri alıyor, rock'la harmanlıyor. Fransa'da çok tutuluyor... *(gülüyor)*

Son 10-15 yılda çok sayıda genç müzisyen ortaya çıktı mı, yoksa eskiler mi daha çok meşhur oldu?

Bruno: Her ikisi de. Taraf des Haidouks gibi üç kuşaktır müzisyen orkestralar tanınmaya başladı. Ama yeni yeni bu müziği yapmaya başlayan gruplar da var.

Doğu Avrupa ülkelerinde gençler daha çok bütün dünyada ilgi görmeye başlayan geleneksel müziklere mi, yoksa yakın zamanda haşır neşir oldukları rock'a, elektronik müziğe mi yöneliyor?

Pierre: Rock'u yeni keşfettiler ve ilgi var. Ama asıl hakim olan, büyük bir karışım. Neredeyse doğal diyebileceğimiz bir karışım var. İnsanlar caza da ilgi duyuyor, geleneksel müziklere de... Biz de aynı şeyi yaptık süreç içinde, farklı etkileri birbirine ekledik. Ama bizim karşılaşıp tanıştığımız müzisyenlerin çoğunun derin bir müzik kültürü var, konservatuarda eğitim görmüşler. Hemen hemen bütün müzikleri biliyorlar. Dolayısıyla da, karışım çok çabuk, kısa süre içinde ve çok doğal olmuş.

Müziğinizi besleyen diğer kaynaklar neler?

Bruno: Caz... Fransa'da bir şanson geleneği olduğu için, öyle sanıyorum ki, farkında olmasak bile şansonlar da bizim müziğimizi besleyen kaynaklardan. Özellikle yazarken, ama pek bilinçli değil.

Kendi yazdığınız şarkılarla uyarladığınız geleneksel şarkıların temaları benzeşiyor mu, yoksa sizinkiler daha güncel konulara mı değiniyor?

Dan: Geleneksel şarkılardaki temalar genellikle aynı, aşk şarkıları, hasret şarkıları... Aynı temalar dönüp dolaşıp geliyor. Bütün dünyada şarkılar birbirine benziyor.

Ama mesela, rembetiko'da aşktan daha tensel söz ediliyor, rakıdan, esrardan bahsediliyor...

Dan: Bir de kadınlar. Şarkıların neredeyse yarısı kadınlara dairdir... *(gülüyor)*

Şarkılarda kadınlardan söz edişte maço bir hava var mı?

Pierre: Yoo, genellikle gerçek aşk hikayeleri. "Bir kadınla tanıştım, çok güzeldi, nehrin kıyısındaydı, ben o tarafa gidemedim, o bana gelemedi" gibilerinden... Çoğunlukla kötü biten aşk hikayeleri.

Çingene kültüründe müzisyenler arasında çok kadın var mı?

Dan: Tabii. Daha çok şarkı söylüyorlar. Kadınlar asıl dans ediyor. Mesela, Esma var çok ünlü bir kadın şarkıcı. Çok ünlü, kendisi başlı başına bir ekol. Çok uzun süredir şarkı söylüyor. Sonra, Mitsou var, onunla birlikte kayıt yapmıştık. Genç bir şarkıcı ama, çok çok iyi söylüyor. En tanınmış kadın şarkıcılardan biri herhalde. Bütün Yugoslavya'da tanınıyor. Başka ülkelerde, Fransa'da örneğin böyle bir olay yok. Fransa'da çok ünlü Rus kadın Çingene şarkıcılar vardı, ama sadece belli bir çevrede tanınıyorlar. Dimitrievic, Ida Gulesco... Bunlar sadece kabarelerde söyleyen şarkıcılardı. Şimdi Rus lokantaları artık iş yapmadığı için, gruplar, şarkıcılar daha fazla konser vermeye başladı.

Belçikalı Çingene Django Reinhardt sizi etkileyen müzisyenler arasında mı?

Bruno: Bizi çok derinden etkiledi, çünkü Çingene kültürüyle caz arasında köprü kuran ilk o olmuştur. Öyle ki, bir stil yarattı, şimdi herkes onun gibi çalıyor. Manuşların hepsi tıpkı Django gibi çalmaya çalışıyor. Kaza geçirdikten sonra, üç parmakla çalıyordu, şimdi onun gibi çalmaya çalışıyor insanlar. O hakikaten bir stil yarattı. Kesinlikle bir öncü. O devirde Fransız cazı diyebileceğimiz bir stil yarattı.

Pierre: Baterisiz caz.

Başka toplumlarda özgürlük bilinci ancak belli bir kültür seviyesinden sonra oluyor, halbuki Çingenelerde en baştan bu bilinç var. Özgürlük kavramıyla aralarında bir ödün, pazarlık yok. Halbuki öteki toplumlarda ödünler verilir, pazarlıklar yapılır.

Bratsch ve Laço Tayfa sahnede: Hep beraber canıgönülden "ooooo, mastika mastika"

Türkiye'de son dönemlerde bazı Çingene müzisyenlere "bunlar da bizim cazcılarımız" diyerek bir sahiplenme ve saygı duyma yaşandı. Caz genel olarak daha üstün, referans gösterilen bir müzik olarak mı görülüyor?

Bruno: Her yerde benzer bir şey olduğunu sanmıyorum. Örneğin, Romanya'da filan böyle bir gelenek yok. Şimdi onlar caza ilgi gösteriyorlar. Romanyalı müzisyenlerden caz yapmak isteyenler var. Onların çok ilgisini çeken bir şey. Bunun bir nedeni de Django'yu, Grappelli'yi dinlemeleri. Bütün bu müzisyenlerin etkisiyle caz yapma arzusu duyuyorlar.

Siz ABD'de de konserler verdiniz. Burada sizi cazla karşılaştırıyorlar; orada yaptığınız müzik nasıl bir ilgi gördü, Amerikalılara yakın geldi mi?

Pierre: Onlara tamamen farklı geliyor. Ama Amerikalılar karşısında pek çalmadık da.

Bruno: Los Angeles'da bizi Marslıymışız gibi dinlediler. Amerikalılar için bir orkestrada bateri yoksa, o orkestra değildir. Baterisiz müzik yapan insanları görmek onları çok şaşırttı. Onun dışında, şehirden şehire değişiyordu, San Francisco'da örneğin, Doğu Avrupalı çok kalabalık bir cemaat var. Onlara müziğimiz çok tanıdık geldi, Los Angeles'da çok acayipti.

Yani Amerikalılar için cazı andıran bir müzik gibi değil...

Bruno: Mesele şu: ABD'de caz çalmak da çok zor hale gelmiş. Amerikalı caz müzisyenlerinin de müziklerini yapmak gibi bir sorunu var. Yere göre değişiyor, ama caz pek dinlenmiyor. New York'da, San Francisco'da bazı küçük kulüpler var ama, o kadar... Bizim tanıdığımız bazı caz müzisyenleri de "Avrupa'da Amerika'da çaldığımızdan daha çok çalıyoruz" diyorlar.

Sahnede yaptığınız müzik esas olarak emprovizasyon mu, yoksa yazılı parçalara mı dayanıyor?

Dan: Yazılı bir temel var. Ama her zaman emprovizasyona da yer var.

Partisyonlarınız var mı?

Bruno: Yok, yani bazı parçaları bestelerken var. Kolaylık sağladığı için yazıyoruz. Bazılarını söyleyerek birbirimize aktarıyoruz.

Dan: Yazdığımızın öyle yazıldığı gibi kalmayacağını en başından itibaren biliyoruz.

Peki besteleri nasıl yapıyorsunuz, grupta beste yapan biri, söz yazan biri var mı, yoksa herkes yapıyor mu?

Dan: Herkes parça yapıyor, getiriyor. Sonra üzerine çalışıyoruz, hazırlanıyoruz.

Çok farklı dillerde şarkılar var repertuarınızda, kaç dilde söylüyorsunuz?

Dan: Yunanca, Çingenece, Ermenice, Yidiş, İtalyanca, Fransızca...

Bunlar aynı zamanda konuştuğunuz diller mi?

Dan: Biraz, evet.

Dan, siz Ermenisiniz, Türkiye Ermeni müziğini biliyor musunuz?

Dan: Evet, Ermenistan'ınkini de biliyorum. Daha çok Türkiye'ninkini biliyorum, çünkü büyükannemle babam Türkiye'den geliyor. Türkiye'de yaşadıkları için, Türk müziğini severlerdi.

Ne zaman Türkiye'den ayrılmışlar?

Dan: 1920'de.

Büyükbabanız ve ailesi nerede yaşıyormuş?

Dan: Harput'da.

Peki ailenizden katliama maruz kalanlar olmuş mu?

Dan: Evet, tabii.

Çocukluğunuzda, bu, evde çok sık konuşulan bir konu muydu?

Dan: Evet, çok.

Son günlerde bu konunun tekrar gündeme gelmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Dan: Türkiye'nin dışında yaşayan Ermeniler çok farklı. Dün bir gazeteciyle konuştum, İstanbul'da yaşayanlar için durum çok daha zor diyordu. Çünkü bu nedenle biraz korkuyorlar. Bu tabu bir konuydu, çok kimse ne olup bittiğini bilmiyor. Türkiye'de yavaş yavaş biraz bilinmeye başlıyor. İki halkın bu konuyu halletmeleri çok iyi olur.

Peki siz gelmeden önce endişelendiniz mi, Türkiye'ye gelmekten korktunuz mu?

Dan: Hayır, endişelenmedim. Ama bir paranoyanın olduğu da gerçek. Ama sonra "inşallah" dedim kendi kendime...

Bruno: Fransa'daki Ermeniler arasında niçin Türkiye'ye geldiğimizi anlamayanlar var. "Niçin İstanbul'a gidiyorsunuz" diye bizi eleştiriyorlardı. Biz müziğimiz aracılığıyla hep bunu yapıyoruz: Almanya'ya gittiğimizde de Yidiş parçalar söylüyoruz. Mesele biraz farklı tabii, tarih de farklı, tarih karşısındaki bilinç de farklı. Bizim açımızdan gayet normal, "şuraya gitmem, buraya gitmem" diyemeyiz, öyle olsa, evinde oturup hiçbir şey yapmazsın.

Fransa'daki bazı Ermeniler "Niçin İstanbul'a gidiyorsunuz" diye bizi eleştiriyorlardı. Biz müziğimizle hep bunu yapıyoruz: Almanya'ya gittiğimizde Yidiş parçalar söylüyoruz. "Şuraya gitmem, buraya gitmem" diyemeyiz, yoksa evinde oturup hiçbir şey yapmazsın.

Dan: Ben diyaloğun başladığı kanısındayım. Bu konuyu düşünmeye başlayan insanlar var.

Bu katliamı anlatan şarkılar var mı?

Dan: Daha çok Antranik Paşa'dan söz eden şarkılar var. "Yaman" bir insanmış. Daha çok devrimci şarkılar... Antranik Paşa da eline silah alıp savaşmış. Katliam olduğunda, Ermenistan Ermenileri de gelmiş yardım etmeye, o da onların başıymış...

Sizin söylediğiniz şarkılar arasında da bu hikayeyi anlatan var mı?

Dan: Hayır. Repertuarımızda geleneksel şarkılar ve bizim yazdığımız parçalar var.

Hiç Türkçe şarkı var mı?

Dan: İçinde Türkçe sözler geçen Yunanca bir şarkı var: "Aman kuzum, aman yavrum..." Bunun İstanbul'dan Selanik'e gelen bir rembetiko şarkısı olduğunu sanıyorum.

Türkçe öğrenmek veya Türkçe şarkı söylemek ister miydiniz?

Dan: Ailemiz Türkçe öğrenmemizi istemedi. Ama ilginç bir şey, biz çocukken, bizden gizli, bizim duymamamız gereken şeylerden bahsettikleri zaman aralarında Türkçe konuşurlardı.

Ermenistan'a hiç gittiniz mi?

Dan: Hiç gitmedim. Orada konser vermek çok zor. Ülkede çok büyük yoksulluk var. Ama şimdilerde, Fransa'da bazı vakıflar var, yardım yapıyor. Bu sayede belki gidebiliriz... Ermenistan'da bir müzik tarzı son zamanlarda çok ilgi görüyor: Rabiz. Rembetiko'ya benziyor biraz. Azeri, Rus, Ermeni karışımı. Çok karışım var şarkılarda. Türkler, Ermeniler, Azeriler arasında çok ortak bir temel olduğunu sanıyorum. Şarkılar aynı. "Sarı Gelin"i biliyor musunuz?

Türkiye'de Ermenice, Türkçe, Kürtçe ve Zazaca söylenir...

Dan: Ben bunu yapmak isterim işte... *(gülüyor)*

Çok turneye çıkıyor musunuz?

Dan: Evet. Ama şikayetçi değiliz. Bize seyahat etme imkanı sağlıyor. Bu sayede mesela İstanbul'a geldik. Genellikle çok kısa kalıyoruz, pek bir yer göremiyoruz. Ama ben İstanbul'a biraz erken geldim, çünkü beni etkileyen bir yer. Karaköy'e, Eminönü'ne, hemen hemen her yere gittim, dostlarım var, onları ziyaret ettim. Otuz yıl önce de gelmiştim İstanbul'a. Biraz Anadolu'ya da gittim. Ama Harput'u hiç görmedim.

Çok sayıda gezgin Çingene müzisyen var mı Avrupa'da?

Bruno: O kadar çok değil. Müzisyenler daha çok yerleşikleşmiş gruplar arasında. Gezgin olanlar başka meslekler yapıyorlar.

Çingenelerin müziğinize tepkisi genellikle nasıl oluyor?

Bruno: Genellikle iyi. Bizim yaptığımızda bir dolu şey birbirine karışmış olduğu için, bazen, konsere geldiklerinde, sadece dinlemek istedikleri parçaları dinliyorlar... *(gülüyorlar)* Ama çok kişi böyle yapıyor. Yahudiler de öyle, Yahudi parçalarını dinleyip, gerisini dinlemeden çekip gidiyorlar. İnsanları başkalarının müziklerini dinlemeye alıştırmak lazım.

Siz ayrıca film müziği de yaptınız, bu nasıl oldu?

Bruno: Bazı televizyon filmleri için müzik yaptık, ayrıca, üç tane de uzun metraj müziği yaptık. İlk yaptığımız "Le Mangeur de Lune" adında, Çinli bir yönetmenin filmiydi. Film Prag'da ödül aldı, ama hiç iş yapmadı, maalesef... *(gülüyor)* Ama müziği iyi sattı.

Yönetmenle tanışıp beraber çalışmanız nasıl oldu?

Bruno: Filminde bir Çingene cenaze töreni sahnesi vardı. Ve bu sahne için müzisyen arıyordu. Keman, akordeon ve klarinet... Figüranlık yapmak için... Bizim yaptığımız müziği dinlediğinde, "bütün filmin müziğini yapmak istemez misiniz?" diye sordu. Biz de "OK" dedik. Ve böylece filmin müziğini yapmış olduk... Öteki uzun metrajlıda kendi müziğimizi yapmadık. Bir bestecinin bizim için yazdığı parçaları yorumladık.

Gelecekte, başka müzikal biçimleri deneyeceğinizi düşünüyor musunuz?

Bruno: Kesin olan şu, hiçbir zaman elektrikli enstrümanlar kullanmayacağız.

Dan: Bizim için enstrümanlarımızı elimize alıp hemen çalmak çok önemli. Araya elektriğin, başka aletlerin girmemesi büyük avantaj. İnsanlarla doğrudan ilişkiye girebiliyorsun. Bir lokantadaysak ve enstrümanlarımız yanımızdaysa, çalabiliyoruz. Bu bize hareketlilik sağlıyor. Tesisata ihtiyacımız yok. Ama elektrikli müzikle çok iyi şeyler yapanlar da var. Elektronik enstrümanlarla geleneksel enstrümanları çok başarılı bir şekilde evlendirenler olduğu gibi, korkunç şeyler yapanlar da var. Doğulular, Türkler, Ermeniler, Yunanlılar bunu yapmayı beceriyor. Synthesizer'lar oluyor mesela, ama arkada sazı, buzukiyi duyuyorsun...

Zaman zaman başka gruplarla ya da müzisyenlerle de çaldığınız oluyor mu?

Dan: Hayır. Ben bazı Ermeni müzisyenlerle çaldım, onlar da arada başka müzisyenlerle çalıyor ama, bambaşka tarzı olan müzisyenlerle çalmadık.

"World music" adlandırması hakkında ne düşünüyorsunuz, globalleşmenin getirdiği bir kavram mı bu sizce?

Pierre: Plak satıcıları tarafından uydurulmuş bir kategorilendirme. Albümleri raflara dizerken kolaylık sağlıyor.

Bruno: Peter Gabriel de bir sürü albüm sattırdı... Fransız Erik Marchand'ı biliyor musunuz? Bröton bir müzisyen, şimdi Romanyalı müzisyenlerle çalışıyor. Ama yıllardan yıllardan beri. Ben bu tür çalışmaları beğeniyorum. Ama buna "world music" dememek lazım; çünkü world music denen şeyde oradan bir şey alıyorsun, buradan bir şey ekliyorsun, bir albüm yapıveriyorsun ve hop bitti. Halbuki öteki tarafta yılların emeği var, Brötonlar Romanya'ya gidiyor, Romanyalı müzisyenler Bröton bölgesine geliyor. Hakikaten de çok ilginç işler çıkarıyorlar ortaya. İki kültürün hakikaten iyi bir karışımı. Hakiki bir yazı, hakiki bir müzikal çalışma var ortada. Ama world music... Mesela, Grappelli'nin Ravi Shankar'la deneyimleri bence tam bir felaketti. En ufak bir özgünlük, ilginçlik yok, hiçbir şey, hiç... Sorun, bunlar milyonlarca satıyor... OK, tamam, ama bana uymaz. İlginç değil... Müzik sanayiinin, plak şirketlerinin işine gelen bir sınıflama.

Bugüne kadar olmayan bir düşünce var Avrupa'da: "Topraksız bir ulus olabilir mi?" Bu konuda mücadele veren Çingeneler, topraksız bir ulus olarak kabul görmek istiyorlar. Eğer bu gerçekleşirse, bütün Çingenelere de bir topluluk bilinci verecektir.

"Bu çok ünlü, bu da ünlü, ikisini bir araya getirelim" mevzuu. Müzikal açıdan çok matah bir şey değil... Ama başarılı örnekler de vardır belki, bilmiyorum. Bana duymuşum gibi gelmiyor.

Doğu Avrupa ülkelerinde milliyetçiliğin yükselişi, etnik çatışmaların etkisi müzik ortamında bir şekilde hissediliyor mu, sizin buralarda verdiğiniz konserlerde bunun yansımalarına tanık oldunuz mu?

Bruno: Tabii, böyle bir şey var, ama biz tam olarak hissetmedik. Ama bizim kendimize özgü, her şeyi birbirine karıştırma tarzımız var. Doğu Avrupa'da insanlar böyle karıştırmıyorlar. Romanyalılar Romanya müziği, Macarlar Macar müziği yapıyor. Zaman zaman çeşitli karışımlar oluyor ama, bu çok ender. Biz her şeyi karıştırıyoruz ve bunu özellikle yapıyoruz, bizim için burada müzikal bir süreklilik var. Biz bu sürekliliği, ortak bağları ortaya çıkarmaya çalışıyoruz. Müziğimizi dinleyen yaşlılar, "vaktiyle, ben gençken bunları dinlerdik, böyle çalınırdı" diyorlar. Bu karışımlar vaktiyle varmış, çünkü insanlar birbirleriyle daha karışıkmış, hayatları daha içiçeymiş. Biz Ermeni müziğini Çingene müziğiyle, Yunan müziğiyle vs. karıştırıyoruz. Eskiden de böyleymiş, sonra bu kesintiye uğramış. Bizim böyle bir şeyden haberimiz yoktu, çünkü bu kültürden gelmiyoruz. Ama biz de bir anlamda kendiliğinden, doğal olarak yaptık bunu.

Müziğini yaptığınız ülkelerde verdiğiniz konserlerde yaşlılar mı daha büyük bir yakınlık duyuyor?

Bruno: Evet, öyle oluyor. Oldukça ilginç bir durum. Ama Fransa'da giderek daha çok genç konserlere geliyor ve dinliyor. Ama yaşlılara bir şey hatırlatıyor. Tuhaf.

Pierre: İlginç bir durum var şimdi Avrupa düzeyinde. Yeni bir fikir, bugüne kadar olmayan bir düşünce: "Topraksız bir ulus olabilir mi?" Bu konuda mücadele veren Çingeneler, topraksız bir ulus olarak kabul görmek istiyorlar. Eğer bu gerçekleşirse, bütün Çingenelere de bir topluluk bilinci verecektir. Yine de şimdi, eskisine göre daha kolay bir araya geliyorlar. Avrupa Parlamentosu'nda Rom bir milletvekili var sanıyorum.

Avrupa Birliği, globalleşme karşıtı gösterilerin azınlıkların, yoksulların durumunu olumlu olarak etkileyeceğini düşünüyor musunuz?

Bruno: Umut ediyoruz. Yeni bir ekonomik bilinç gelişecektir. Zenginliğin dağılımı, bölüşümü konusunda. Ama bu çok zaman alacak sanıyorum, çocuklarımıza, hatta torunlarımıza çok iş düşüyor.

Pierre: Bütün bu globalleşme konusundan en muzdarip bir kıta gözden kaçırılıyor hep: Afrika. Afrika gerçekten, kelimenin tam anlamıyla kanayan bir yara.

Afrika'da hiç konser verdiniz mi?

Bruno: Fas'ta, Kuzey Afrika'da konser verdik. Ama daha güneye hiç gitmedik maalesef.

Söyleşi: ***Siren İdemen - Salih Nazım Peker***

AYLIK KİTAP VE ELEŞTİRİ DERGİSİ

virgül,

HER AN İNTERNETTE
HER AY BAYİLERDE

Pusula Yayıncılık ve iletişim Ltd. Büyükparmakkapı sok. 1/2 80060 Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: 212.252 42 80 • Fax: 212.293 15 44 • e-posta: pusula@pusula.com • web: www.pusula.com

ROCK MU CAZDAN ÇIKAR, CAZ MI ROCK'TAN?

Blues'un piçleri

Geçen sayıda İlhan Erşahin kendisini saksofona özendiren şeylerden birinin, vaktiyle şarkılarına bol nefesli yediren Rolling Stones olduğunu söylüyordu. Miles Davis'in pek çok eserinde "işte rock" deyip heyecanlanan tanıdıklarımız da oldu. Caz ve rock arasında bariz bir akrabalık var elbette ama, yine de kan grupları farklı. Biz şimdilik Jazz Times dergisine bağlanalım, rock camiasının nesebine bakalım...

Peter Buck

Caz çalmamakta çok sebatkâr olmama rağmen, aslında büyük bir caz hayranıyım. 15 yaşındayken bir hocam vardı, beraber Barry White'ın, big band'lerin albümlerini dinlerdik. Sonra bir gün bir plakçıya gittim ve bana bazı füzyon plakları verdiler. Onları dinleyince aynen şöyle dedim: "Bir bok anlamadım." Sonra Miles Davis'in "In A Silent Way"ini aldım, muhteşemdi. Sonra da John Coltrane'in "A Love Supreme"ini. 16 yaşındaydım. "A Love Supreme"de bas solosundan sonraki dört dakikalık bölüm gelmiş geçmiş en favori müzik parçalarımdandır. Artık free caz dinliyorum: Eric Dolphy, Albert Ayler, bazı Pharoah Sanders ve Sun Ra'lar. Caz deyince benim anladığım bu.

Keith Richards

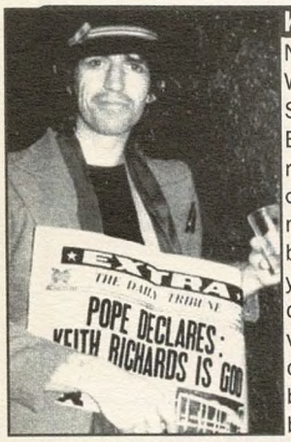

Nat King Cole Trio, Wes Montgomery, Sarah Vaughan, Billy Eckstine, Ella Fitzgerald dinleyerek büyüdüm. Annem bir caz manyağıydı, yani başka da şansım yoktu. Rock'n'roll'da cazla ilintili çok şey var. Hem zaten ikisi de blues'un piçleri, bütün bunların kökü blues.

Caz dinlememizin bir başka sebebi, bunun tek alternatif müzik olmasıydı. Bir tane radyo istasyonuna, BBC'ye saplanıp kalmıştık, biz orada yetiştik. Ara sıra bir nebze caz çalarlar, çok iyi klasik müzik ve sürüsüne bereket tantanalı, iğrenç, orta yolcu şeyler dinletirlerdi. Caz yakalamak için kulak kabartmanız lazımdı yani.

Akademi yıllarımda, 1958-59'da, Chuck Berry ve Muddy Waters dinlerken Charlie Mingus'a takılmaya başladım. Beni onunla tanıştıran "Blues and Roots" albümü olmuştu. Sonra da onun elinden çıkan her şeyi toparlamaya başladım. Bende olmayan, Charlie Watts'da oluyordu zaten.

Cazla beraber büyürsünüz, ve onda güçlü bir şey olduğunu da hissedersiniz. Caz, Amerika'nın dünyaya yaptığı en iyi şey. Charlie Christian dinlediğim zaman "caz dinliyorum" diye düşünmüyorum. Daha derinlerde bir şey bahsettiğim. Bana kalsa, hepsi sadece müzik. Mozart'ta da blues duyuyorum ben. İyi müzik, iyi müziktir. Louis Armstrong'un 1926 işi kornet plaklarına bakın, olay o işte. Nelerin yapılıp nelerin yapılmayacağına dair önyargılı bir fikir varsa kafanda zaten bir şeyleri kaçırıyorsun demektir. Polka da olsa, Beethoven'dan ya da Mozart'tan bir parça da olsa, veya Thelonious Monk ya da Muddy Waters, ne halt olursa olsun, hatta bu halt bensem bile, müzik müziktir. Bunu böyle düşünmezsen, groove yapacak tek bir kart varsa elinde, bindiğin dalı kesiyorsun demektir zaten.

Bu işlere bulaştığımdan beri, müzik benim için genişletilmesi, ilerletilmesi gereken bir şey oldu; bir çekmeceye tıkılacak bir şey değil yani. Hele ki caz, çekmecelerden hazzetmez. Her şey bir yana, anti-çekmecedir. Cazın belli bir türünün "doğru" olduğunu düşünmek, bizatihi caz terimiyle çelişen bir şeydir, öyle değil mi? Bizim gruptaki çocukların hepsi Miles'ı dinleyerek büyüdü. Darryl'le (Darryl Jones, eski Miles Davis, yeni Rolling Stones basçısı) geçen gün bunu konuşuyorduk. Miles'la ahbaplığımız vardı. Gecenin köründe beni arardı ve "n'aber oğlum" diye sorardı. Şöyle derdim: "Miles, ahbap, bizim ihtiyarın üstündeyim, ibadet halindeyim. Seni yarın ararım."

Zannediyorum çocukken, daha müzik hakkında bir şey bilmezken öğrendiklerimize şimdilerde daha çok yaslanıyoruz. Bu benim için daha önemli olmaya başladı; Charlie için zaman içinde giderek öyle olmuştu. Bu durum ufku açıyor, genişletiyor. Birazcık daha fazla bilgi kazandırıyor bu hal insana, en azından başka şeyler olduğuna, çaldığınızı çalmanın başka yolları da olduğuna dair puslu bir fikir kazandırıyor. Sürdürmenin, devam etmenin itici gücü bu işte. Çünkü rock'n'roll'u da her gece aynı çalmazsın. Rock'n'roll cazın bir parçası, onun çok sınırlanmış bir biçimi. Ama bazen sınırlar en ilginç şeylerdir.

Lou Reed

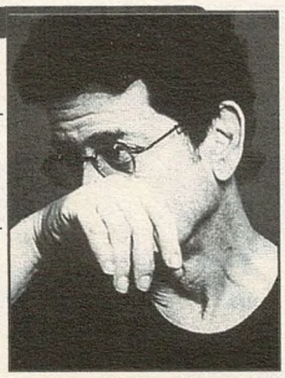

Manhattan'daki Five Spot'ta, 1959'da Ornette Coleman'ı dinledim ve gaza geldim. Aslına bakarsanız, onu kulübün içinde seyrettiğimi zannetmiyorum. Yeterince param yoktu, kulübün dışında durup dinlemiştim herhalde. Ornette'in free cazı bana şunu düşündürmüştü: "Bunu elektro gitarda yapsam amma süper olur." Gözümün önüne saks ya da saks grubu gibi ses çıkaran bir elektro gitar geliyordu. Bu estetik beni çok hararetlendirmişti, iyiye gidiyordum. Muhtemelen Ornette'i –ve Don Cherry'yi– bu kadar sevmem bana müziği duyma yetisi kazandırdı, "Set The Twilight Reeling" albümünde Oliver Lake'in nefesli bölümlerine bu sayede yer verebildim.

Olay şu: Ornette ve grubundaki adamlar nota okuyup yazabiliyorlardı, ben bunu yapamıyordum. Ve enstrümanlarına gerçekten hakimlerdi, ben değildim. Hâlâ nota yazabiliyor ya da okuyabiliyor değilim, ama sanırım artık daha iyi çalıyorum. Serbest formda takip edilmesi gereken şey, feedback. Benim iyi bir perde duygum var. Zaten gitarı da normal bir enstrüman gibi değil de, bir feedback enstrümanı olarak çalıyordum. İyi bir perde duygusuyla yapılabilecek harika şeyler olduğunu düşünüyordum. Buna alışırsan, rahatlarsan bir sürü şeye vücut verebilirsin.

David Bowie

Gençliğimde, 8'le 12 yaşlarım arasında, caz benim için ciddi biçimde rock'la paralel gidiyordu. Niye bilmiyorum, ama modern caz dinlediğimde evimdeymişim gibi rahat oluyordum. Kıyafetlerinden mi bilmiyorum, Modern Jazz Quartet'in üzerimde devasa bir etkisi vardı. Görünüşü sevdiğim için, işleyişi de anlamayı istiyordum.

Zannediyorum meselelere genelde böyle yaklaşıyorum: Gözlerim algıladıkları şeylere karşı çok hassas, bu da ilk izlenimlerimde çok yardımcı oluyor. Rock'u görünüşü yüzünden sevdim, cazı da öyle, onunla ilgilenmeye bu sebepten başladım. Caz, "planlanmış kazalar"ın müzikte ne kadar harika tecrübeler olduğu düşüncesi için iyi bir çıkış noktası olabilirdi.

Earl Bostic'in 1951 hit'i "Flamingo" ve Little Richard'ın "She's Got It"i, hayatımda ne yapacağıma dair vereceğim karar üzerinde total etkisi bulunan iki şeydi. Babam büyük bir incelik gösterip "kirala-satın al" dediğimiz bir yöntemle bana bir saksofon almıştı: Küçük bir miktar para veriyordunuz, sonra da her ay taksit taksit ödüyordunuz... 15 yıl boyunca! Beyaz bir Ebonite saksofonum vardı, Johnny Dankworth da kullanırdı bundan. Gösterişli bir altoydu, ve işte, nihayet, bir "saksofon"um olmuştu!

Bir ya da iki sene boyunca, babama bu parayı geri ödemek için gazete dağıttım, gelgeç işler yaptım. Bostic'in sound'una yakın bir şeyler çıkarabilmek için plastik bir ağızlık almıştım. Ronnie Russ'dan dersler aldım, bariton saksofoncuydu, İngiltere'nin Gerry Mulligan'a cevabı. Yedi dersten sonra her şey kontrolüm altındaydı, şöyle demiştim: "Her şeyi kaptım, bir rock grubuna katılıyorum."

İronik olan şu: Lou Reed'in "Walk On The Wild Side"ının prodüksiyonunu yaptığımda, Ronnie'yi bir solo için çağırmıştım. Saçlarım kırmı-

28→

zı, kaşlarım yok, ona doğru yürüdüm ve şöyle dedim: "Herhalde beni hatırlamamışsınızdır, 10 yaşımdayken bana saksofon dersleri verirdiniz."
Melodinin yarattığı boşluklar arasında salınmakta bir mesele yok: Caz bana bu yönde ilham kaynağı oldu. Melodi, yapacağınız şey için bir şema, bir taslak. Bazen hatalar –ya da bazılarının hata sayabileceği şeyler– yapıyı üzerine kurabileceğiniz kendiliğinden bir kuvvet olabilirler. Benim için en önemli şey, hareketin esas olarak notalar arasındaki boşluklarda olduğunu öğrenmek oldu.

Melissa Etheridge

70'lerin sonunda ben Berklee Müzik Okulu'ndayken, orada bir sürü gerçekten yetenekli caz sanatçısı vardı, notalar havada uçuşuyordu, bütün bunlara uyum sağlayamıyordu. El yatkınlığım yoktu. İnsanların neden yazdığım en yeni şarkıları dinlemek istemediklerini anlayamıyordum.
Ama orada beni gerçek bir müzisyen yapacak teknik zaviyeyi de yakaladım.
Yüzüm mosmor kesilene kadar "On Green Dolphin Street"i çalışmak zorunda kaldığımızı hatırlıyorum. Charlie Parker'ı, Stan Getz'i, bütün bu muhteşem, eski sanatçıları dinliyorduk, onlarla ilişki kurabiliyordum. Ama treni bir türlü füzyon istasyonuna süremiyordum. Ella'nın, Sarah'nın, Charlie Parker ekolünün hayranıyım. Miles Davis'in "Kind Of Blue"suna takılıyorum, ama öbür işlerine, hayır. Popüler şeyleri seviyorum, Weather Report'un "Birdland"i gibi. Galiba ben bir çeşit pop müzik merkezli biriyim.

Randy Newman

Caz hakkında çok şey bilmiyorum, ama çok hoşuma giden bir Fletcher Henderson plağına rastlamışlığım var. Erken dönem Henderson, erken dönem Ellington'dan daha iyi. Ama 1930'ların başında işler tersine döndü, Ellington zirvedeki adam oldu. O en büyük Amerikan kompozitörlerinden biri, Gershwin, Ives ve Joplin'le beraber. "Caravan" tüm zamanların en iyi işlerinden biri. Ellington'un müziğinden bazı yerler var ki, üç enstrüman ahenkle tek sesi çıkarıyor, ama ne onlar diye sorarsanız, söyleyemem. Büyük adamdı, ve hep daha iyi, daha iyi oldu. Düzenlemeleri bana çok tesir etmişti, hele sessizlikleri kullanışı. Daha yeni bir film yaptım, trombondaki eslerle ilgili. O üslûbu seviyorum: Trombon bir oktav yükselecek, bir alto saksofonla beraber, bir miktar "shake" yapacaklar. Buna çok imreniyorum. Düzenleme anlamında ve armonik olarak beni böyle şeyler çok etkiledi.

Jennifer Batten

(Michael Jackson ve Jeff Beck Band'in gitaristi) Babam büyük bir caz fanıydı, hâlâ da öyle, sayesinde evde yıllarca caz dinledik. Beni Django Reinhardt ve Jim Hall'la o tanıştırdı. Bir keresinde Jim Hall kim diye sormuştum, beni eve koltuğumun altında 28 Jim Hall plağıyla yollamıştı. 1979'da Los Angeles'a, Gitar Enstitüsü'ne gitmek için San Diego'yu bıraktığımda, çoktan içim dışım caz olmuştu. Joe Diorio hocamdı, o da bana Ira Sullivan gibileri sevdirdi.
Joe'nun bebop derslerinde Charlie Parker'ın, John Coltrane'in müzikleri vardı, onların sololarına kaptırıp giderdim. Cazın derinlerine daldıkça ve rock'a bulaştıkça, gitar tekniğimde büyük değişimler oldu. Caz, gitara bakışımı değiştirdi. Standart bir rock gitaristi gibi, sadece bir blues formu olarak bakmıyorum artık, gitar çalmayı akor değişimlerine dayalı arpej formları olarak görüyorum çoğunlukla.
Jeff Beck'le çıktığımız turnede, otobüste Weather Report, Miles Davis, Mahavishnu Orchestra çalardı. Jeff'in potpurilerinden birinde Miles Davis'in "Jack Johnson" albümünden riff'ler kullanmıştık. Weather Report hayatımın gruplarından biri. Charlie Parker'ı da hâlâ çok seviyorum, onun çaldıklarını öğrenerek, plaklarını toplayarak çok vakit geçirdim. Ve hâlâ Coltrane'in "Giants Step" solosunun bir bölümünü ezberden ve nota şaşmadan çalabiliyorum.
Birçok müzisyene, daha yolun başında, müziğe klasik müzikle başlamaları telkin edilir. Bana kalırsa, rock takılacaksanız uzun vadede caz çok daha faydalı olur, özellikle doğaçlama söz konusuysa. Bence birçok klasik müzik icracısı doğaç yapmıyor.

Bonnie Raitt

Caza şimdi olduğumdan daha çok vakıf olmayı isterdim, ama yine de bir caz hayranıyım. Coltrane'den, Miles'dan, Charlie Parker'dan kopamam. Şarkıları Clint Eastwood'un "The Bridges of Madison County" filmine dahil edilip de herkes hakkında yazı yazmadan önce Johnny Hartman/John Coltrane albümünden haberim bile olmamıştı. Şimdilerde bu klasik melodilere gönül veren koca bir kuşak var.
Ornette Coleman'ın lirizmi ve icra üslûbu olağanüstü. Bugünlerde ortalıkta olup da çalmasından özellikle memnunum. Çünkü insanların füzyona ya da pop caza karşı o otantikliğin nasıl bir şey olduğunu duymaya ihtiyacı var. Coleman bir efsane, ve yeni kuşaklarca dinlenmeyi hak ediyor.

Lars Ulrich

Babamın 1950'lerde Kopenhag'da bir caz kulübü vardı, bir sürü gazeteye de caz değerlendirmeleri yazardı. Ben de bu müzik dolu çevrede yetiştim. Hep Miles Davis'in, Ornette Coleman'ın, John Coltrane'in, Charlie Parker'ın plaklarını çalardı, sonra birden Doors ve Jimi Hendrix'e meyletti. Çok açık görüşlü biriydi.
Babam öylece oturur ve Max Roach'dan, Elvin Jones'dan bahsederdi, ama beni sürükleyen Ian Paice gibi adamlar olmuştu. Babam bana habire caz çalardı, buna saygı duyardım, davulun her yerini kullanmamı söylerdi. "Bu kadar köşeli çalma davulu" derdi. Çünkü rock ve metalde her şey hep 4/4 gider. Ben daha öğrenirken bana müzikal cümleleri küçük zaman dilimlerine bölmem konusunda beni yandırmıştı. Bu daha sonra "Master Of Puppets" gibi albümlerle gerçekleşti... Babam ve caz hakkında bir soruyla karşılaşmak komik. Üzerimde doğrudan bir etkisi olduğunu hiç düşünmemiştim, ama varmış işte.

Lenny Kravitz

Ufacık bir veletken Duke Ellington'la karşılaşmıştım. New York'ta Rainbow Room'da çalıyordu, Paul Gonsalves'le beraber benim için "Happy Birthday"i çaldı. Beşinci ya da altıncı yaşgünümdü. "Take The 'A' Train"i ve birkaç parçayı biliyordum. Hoş bir adam diye düşünmüştüm. Ama büyüyünceye kadar onun Duke Ellington olduğundan habersizdim, öğrenince "hassiktir" dedim.
Küçükken annem babam beni elimden tutup sağa sola müzik dinlemeye götürürlerdi. Duke'u seyrettim, sonra Sarah Vaughan, Count Basie, Kenny Burrell, Miles, Ella, Lionel Hampton, Cleo Laine, Bobby Short... Altı yaşımdan dokuz yaşıma kadar, böyle konserler seyrettim. Ve, aynı zamanlarda annemle beraber Apollo Tiyatrosu'na ve daha küçüklerken Jackson 5'ı seyretmeye gitmiştim. Yani genç yaşımda bir dolu şey görmüş oldum. Müziği içimde hissetmem bir yana, bugünkü işimle iştigal etmemin sebebi de herhalde bu.

Derek Trucks

(Derec Trucks Band ve Allman Brothers'dan) Çok fazla müzik dinliyorum, Miles, Coltrane, Sun Ra ve Wayne Shorter da en çok dinlediklerim arasında. Hepsi aynı 12 nota, olaya böyle bakmak gerek. Art Blakey ve Elvin Jones en sevdiğim müzisyenler arasında, ben de onların ateşini ve yoğunluğunu tecrübe etmeye çalışıyorum: Bir davul setinden bir pasajı alıp gitara uygulayabilirsin.
Ben hep çok meraklı biri olmuşumdur. Saygı duyduğum müzisyenleri dinlerken, onları kimin değiştirdiğini anlamaya çalışırım: Hayatlarını kim değiştirdi, ya da kim belirledi hayatlarını? Upuzun bir listem var. Dinleyince anlıyor insan. Mesela Sun Ra'nın grubu elli sene boyunca beraberdi, ama başka da bir şansları yoktu. Ne yapacakları betona yazılır gibi alınlarına kazınmıştı. Merak böceği ısırınca, müzik ve yaratıcılık başta gelir. Benim anahtarım, her şeyin daha saf olduğu, müziğin sırf müzik aşkı için yapıldığı zamanlara dönüp bakmak. Eğer müziği ciddiye alıyorsanız, her şeyin daha dürüst olduğu zamanlara doğru keşfe çıkmak zorundasınız: Bukka White'ın Delta-blues'u da olur bu, caz da. Temele inmeniz lazım. Coltrane en sonunda yerli müziği dinler olmuştu, Charlie Christian da bir nefesli çalgıcısı gibi çalmaya başlamıştı. Ben de bu keşfe çıkmaya çabalıyorum. Barney Kessel'i de severim. O dönemin müzisyenlerinde samimiyet varmış. Barney ve Tal Farlow gibi adamları dinlemek müthiş bir şey. Bugünün sorunu, eski zamanlardan farkı da burada: Artık yol açıcı bir cemaat duygusu yok.

Çeviren: **M.E.**

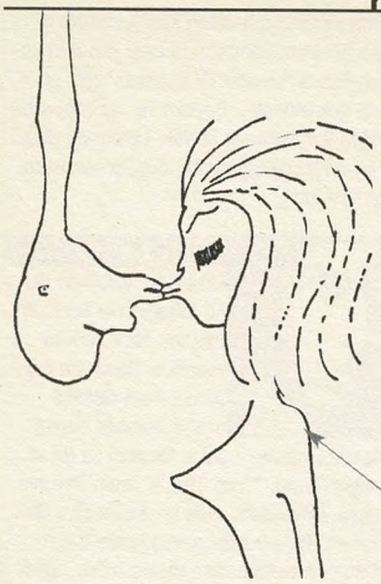

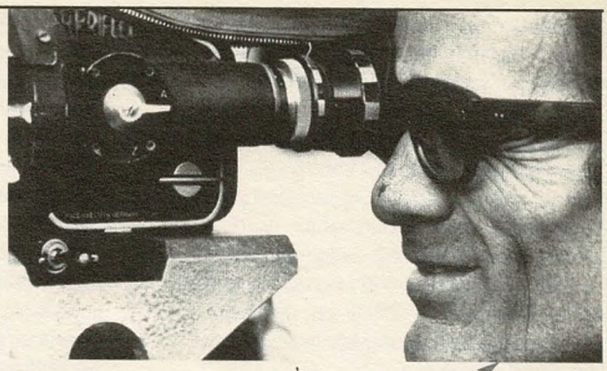

ROLL KİTAPLIĞI

Douglas Coupland X Kuşağı (Parantez)
Edward Said Kış Ruhu (Metis)
Elif Şafak Mahrem (Metis)
James Lull (yay. haz.) Popüler Müzik ve İletişim (Çiviyazıları)
James Woodall John Lennon - Yoko Ono (İletişim)
Halil Turhanlı Bir Erdem Olarak Sapkınlık (Çiviyazıları)
John Lennon Kendi Yazdıkları (Altıkırkbeş)
John Zerzan Gelecekteki İlkel (Kaos)
Karl Marx 1844 Elyazmaları (Birikim)
Lewis Carroll Köpan Avı (Roll)
Nurdan Gürbilek Vitrinde Yaşamak (Metis)
Orhan Kahyaoğlu Jethro Tull (Çiviyazıları)
Oscar Wilde Sosyalizm ve İnsan Ruhu (Roll)
Pier Paolo Pasolini Teorama (Can)
Reşat Nuri Güntekin Anadolu Notları (İnkılâp)
Salâh Birsel Aynalar Günlüğü (Ada)
Sead Halilagiç Dost Olgunlaşma (Ulusal)
Stephen Jay Gould Binyılı Sorgulamak (İletişim)
Tanıl Bora (yay. haz.) Yeni Bir Sol Tahayyül İçin (Birikim)
Vladimir Mayakovski Amerika'yı Keşfim (Kaynak)

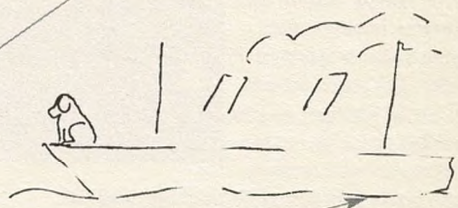

deniz aygırı ve lennon

"Alis Harikalar Diyarında"daki "Walrus and the Carpenter"ın (Deniz aygırı ve Marangoz) Walrus'u. Bence harikulâde bir şiir. O şiirde Lewis Carroll'ın kapitalizmi ve toplumsal sistemi eleştirdiğini bilmiyordum. O tarafına hiç takılmamıştım. Sonradan o gözle baktığımda, farkettim ki, öykudeki kötü karakter Walrus, iyi karakterse marangoz. "Tüh ulan" dedim, "yanlış adamı seçmişim". Şarkının aslında "I am the carpenter" (ben marangozum) olması gerekirdi. Ama o zaman da başka türlü bir şarkı olurdu. *(mırıldanıyor)* "I'm The Carpenter..."

Hafızası Lennon'ı yanıltıyor. Söz konusu öyküde –şiirde– marangoz iyi karakter değil. Zaten öykü de Alis'in "ikisi de sevimsiz şahsiyetlermiş" sözüyle son buluyor. Üçüncü sayfada değinmiştik: Lewis Carroll'ın, kitabın çizerine (döneminin (19. yüzyıl) hatırı sayılır ressamlarından Sir John Tenniel) "öteki karakteri ister marangoz olarak çiz, ister baron" dediği kayıtlarda mevcut. (The Annotated Alice, Penguin Books, 1970) Tenniel niye "baron"u değil de, marangozu tercih etti? Teknik bir sebep yoksa eğer, iki toplumsal "aktör" arasında bir tercih söz konusu. Tenniel'in marangozluğun "esnaf" niteliğini göz önüne alarak öykudeki çıkarcı-işbirlikçi karakteri anlatmak için "marangoz"u seçmiş olmalı –aristokrasi çağrışıtıran baronun yerine. Öykudeki marangoz, kimilerine göre halkı temsil ediyor, kimilerine göreyse yeni yeni palazlanan burjuvaziyi. Deniz aygırının –denizaşırı– yağmasından sebeplenerek sanayi burjuvazisi haline gelen "esnaf" sınıfının öyküye daha uygun olduğunu düşünmüş olmalı Tenniel. John Lennon ise, sanayi toplumundan bakarak marangozluğun zanaatkâr niteliğini cazip bulduğu için herhalde, deniz aygırının kötü, marangozun iyi karakter olduğuna hükmediyor. İlk bakışta olumlu tip gibi görülen marangoz, Lennon'ın zihninde kalıcı iz bırakmış, Alis'in yorumu ise nisyanla malûl olmuş. Bu "kaza" güzel bir ipucu veriyor Lennon hakkında: Deniz aygırına karşı marangoz. Bir bakıma, Lennon "aslında marangoz". Carroll'ın (ve Tenniel'in) marangozu gibi esnaf değil ama... Hem sanatkâr hem zanaatkâr bir marangoz: Şarkıları güzel olduğu kadar gündelik hayatta kullanışlı olduğu için bir "working class hero" olarak marangoz...

"Lucy In The Sky With Diamonds" şarkısındaki imgeler "Alis Harikalar Diyarı"ndandı. Alis'in kayıkta olduğu bölüm: Bir yumurta alır, yumurta Humpty Dumpty'ye dönüşür... *John Lennon*

...Dükkandaki tezgahtar kadın koyuna dönüşür ve birden bir kayıkta kürek çekmeye başlarlar. "Lucy In The Sky..."da o sahneyi gözümün önüne getirmiştim. *John Lennon*

Orijinal desenler: John Tenniel

www.milk-music.com magma presents

MILK

aylin aslım
06-13-20-27/12/00

state of bengal (dj set)
15/12/00 Technics MILKWAY
SPONSORED BY TEKOFAKS

sander kleinenberg
22/12/00

01/12/00 **Deepxperience**
02/12/00 **Deepxperience**
06/12/00 **aylin aslım** (power records)
dj umut çağlar
07/12/00 **trainspotting**
08/12/00 milkshake 1
guest dj **tarkan-hakan henry**
09/12/00 **Deepxperience**
13/12/00 **aylin aslım** (power records)
dj umut çağlar
14/12/00 **80's in ankara part II**
org:örsan öymen&ali berkel
15/12/00 technics milkway
state of bengal (dj set)
16/12/00 milkshake 2
guest dj **(((emre)))**
20/12/00 **aylin aslım** (power records)
dj umut çağlar
21/12/00 **depeche mode party II**
22/12/00 **sander kleinenberg** (NL)
23/12/00 **Deepxperience**
27/12/00 **aylin aslım** (power records)
dj umut çağlar
28/12/00 **happy new year**
dance party
org:örsan öymen&ali berkel
29/12/00 milklight 2
gravity zero
30/12/00 **Deepxperience**
31/12/00 **a space odyssey**
the last party's in this space in 2000

aralık

AKARSU SOKAK NO:5 GALATASARAY 0212 292 11 19 - 0212 241 46 44

süt içiniz. PAX

a space odyssey
31/12/00

Technics MIS Light BİNYIL FHM KentFm101.1

Sead Halilagiç Dost

"Her şey 1990 martında başladı. Ağaçta bir dal daha büyüdü. Sadece tek bir yöne gitmek, benim hoşnutsuzluğumun yansımasıydı. Kendimi kaybedebileceğimi sezmeden önce genişliği, sonra kendimi aradım." 1997'den 1999'a İstanbulspor'da, geçen sezondan beri de Beşiktaş'ta top oynayan Halilagiç, kasım ayında yayınladığı "Olgunlaşma" adlı şiir kitabıyla nefis bir kontratak golü atınca, mikrofonu kapıp saha içi röportaj olayına girdik. Meğer ne iyi etmişiz, karşımıza Castaneda diplomalı bir şair çıktı... Siz de kendisini her zaman ziyaret edebilirsiniz, çünkü aynı zamanda bir sitesi de mevcut: www.halilagic.com

Bubamara

(bir taksime gelince)

Arif Şentürk - Vardar Ovası *(Deryalar)*
Vardar diyor... Kim bu?
Arif Şentürk, türkünün adı "Vardar Ovası".
Vardar Makedonya'da. Vardar nehri de var. Ovaya "kotlina" diyoruz biz. "Vardar sa kotlin".
Haritaya şöyle bir baktık, Vardar ovasının güneyinde Üsküp, kuzeyinde senin doğum yerin Yeni Pazar...
Üsküp Makedonya'ya bağlı. Sonra Kosova başlıyor, Priştina. Sonra Sırbistan. Novi Pazar –Yeni Sırbistan sınırları içinde.
Yeni Pazar nasıl bir yer?
Orası çok güzel ya! Küçük, 50-60 bin kişi. Genelde Yugoslavya'da şehirler az kişi. 100 bin kişi olursa, büyük şehir. Belgrad'da birbuçuk milyon var, çok büyük şehir! Şu anda Sırbistan ve Karadağ beraber 10 milyon, İstanbul kadar. Yeni Pazar çok enteresan yer, tarih olarak. İlk, Sırpların ülkesi olarak kurulmuş, 11. yüzyılın başlarında. Hâlâ bir kale var onlardan kalma. Pazarişti diyoruz. Pazar yeri. Orası eski Pazar. Türkler geldiği zaman yeni bir şehir kurulmuş, Yeni Pazar. Birkaç tane manastır var, eskiden kalma, freskleri çok güzel. "Güzel Yovan" isimli bir fresk var, nereden bakarsan sana bakıyor, hep gözleri sana doğru sanki. Çok meşhur, Lepi Yovan. Yeni Pazar 1641'de kurulmuş, İsa Bey tarafından. Tam Türk değil, Yugoslav galiba. Çocukken alıyorlar ya Yeniçeri'ye. Mehmet Paşa Sokollu da öyle, Sokoloviç'ten. Sokoloviç, Bosna'da... I. Dünya Savaşı'ndan sonra kral geliyor Yugoslavya'ya, Türkler çekilmiş. Yeni Pazar'da Doğu hissi hep kaldı: Camiler, kaldırım çarşısı... Fakat fazla gelişmedi, hâlâ üniversite yok. Müslümanlar yüzde 70, gerisi ortodoks. Eskiden çok yahudi yaşıyordu. Mesela bir yahudi mezarlığı var. Birinci savaştan sonra hiç kalmadı, hepsi kaçtı. Türkiye'ye çok gelen oldu oradan.

Evde bir gün kaset buldum, "Riders on the Storm", Doors. Ama eski bir kaset olduğu için çok kötü bir ses, fakat müzik bayağı etkiledi beni. Ondan sonra hep araştırdım, nerede bulabilirim bu grubu. Bizim Johnny Ştuliç'in bir şarkısında da Morrison anlatılıyor. Dedik ruh olarak bir şey var orada, bir zincir...

Yeni Pazar'da konuşulan dil ne?
Yugoslavca. Yani Sırbo-Hırvatça.
Boşnakça diye bir dil var mı?
Boşnakça savaştan sonra çıktı. Sırbistan'da Sırbo-Hırvatçaya Sırpça diyorlar, Hırvatistan'da Hırvatça diyorlar. Yugoslavya bölündüğü zaman böyle oldu. Sırplar Sırpça, Hırvatlar Hırvatça konuşunca, müslümanlar hangi dili konuşacak? Boşnakça. Yugoslavya'nın bölünmesinden sonra o isim verildi. O da Sırbo-Hırvatça.
Şimdi Boşnakça denilen Sırbo-Hırvatçada çok Türkçe kelime var mı?
Sırpçada 12 bin Türkçe kelime var. 8 bini tam Türkçe, geri kalanı Türkçede de kullanılan Farsça, Arapça kökenli kelimeler. Türkçe olduğunu bilmeden kullandığımız kelimeler var. Liman mesela, yaşadığım şehirde bir bölgenin adı. Sordum ne demek diye, kimse bilmiyor. İstanbul'a geldiğimde anladım, Liman nedir: Lokanta. *(gülüyor)* Bosna-Hersek'te genelde müslümanlar yaşıyor, o yüzden kelime olarak Türkçe kullanıyorlar. Sırplar Türkçe kelime kullanmak istemedikleri için onların konuştuğu Yugoslavcada fazla Türkçe kelime yok, ama Türkçe olduğunu bilmeden kullandıkları bir sürü kelime var.
Dilin dışında Osmanlı'dan yadigar ne kaldı?
Camiler kaldı, o kadar. Sırplar birçoğunu yıktı. Türkler bizim bölgeden 1918'de çekilmişler. Belgrad cami doluydu. Yeni Pazar'da yirmi tane filan cami var.
Annen, baban camiye gider miydi?
Annem giderdi, ama sadece Ramazan zamanında. Baba her gün kılardı, ama her gün camiye gitmezdi.
Anneni, babanı anlatır mısın biraz?
Nelerini anlatayım? 72'de doğdum. *(gülüyor)* Babam terzi. İlginç bir insan. Motosiklet çok seviyordu, harmonik (akordeon) çalıyordu, çok güzel şarkı söylüyordu. Düğün olunca hem harmonik çalıyor, hem şarkı söylüyor. 60'lı senelerden kamerası var, hep çekim yapıyor. Avangard bir insan. Bir sefer hapse girdi, bir ay, kavga yüzünden; ondan sonra biraz sakinleşti, anladın mı? *(gülüyor)* Annem ev hanımı. Oturduğumuz yerde bir dükkanımız vardı, aşağıda terzihane, yukarıda ev. Babamın adı Avdi, anneminki Halime. Annemin çok güzel sesi vardı, Arnavut kökenli, kendisi Yeni Pazar'da doğdu, ama onun babalar Kosovalı. Güzel bir Arnavut şarkı söyledi, buraya geldiğimiz zaman, bir film yapıcı gördü onu, bir filmde koydu, bekçili bir filmde. 80'li senelerde.
"Murtaza" olmasın? Şerif Gören'in...
Galiba. Öyle acaip bir ismi var. Çok merak ediyorum. Görmedim, araştıracağım ama. Şarkı neydi bilmiyorum, Arnavutça ama. İkisi de yaşamıyor şimdi. Anne 91'de, baba 96'da öldü.
Dost, aile soyadı mı, yoksa sen mi aldın?
Ben aldım. Benim soyadım Halilagiç, isim Sead. Türk pasaportu aldığın zaman Türk soyadı olması gerekiyor. Halilagiç'i Türkçe yapsam Halilağaoğlu olacaktı, benim için biraz uzun geldi. Düşünmeye başladım: Sead kısa bir isim, soyadı da kısa olsun. Sead sert bir isim, Dost çok uygun oldu. Bir de şöyle enteresan bir şey var, Dost, Halil'in Farsçası. Halil'in anlamı çok güzel. Irmak –yok, mızrak... Sonra bir anlamı, can yoldaşı, samimi arkadaş. Ben özel bir nokta koyuyorum dostluğa. Filmlerde mesela, iki yakın dost var, biri ötekine sırtını dönüyor, o çaresiz kalıyor. Arkadan vuruyor. Mesela "Cesur Yürek"te, Mel Gibson'a bir arkadaşı ihanet etti. Mel Gibson'ın o andaki yüzünü hatırlıyor musun? Arkadaşı şapkasını çıkardığı zaman anlıyor ihaneti... Hayatta da aynı şey var. Onun için çok arkadaş iyi değil. İnsan üzülüyor sonra. Yugoslavya'da bir rock grubu var, Azra, onların şarkıcısı –Branimir Johnny Ştuliç– acayip iyi söz yazarı. Bir röportajda soruyorlar, çok arkadaşın var mı diye. "Yok" diyor, "rakipler iyi olsun yeter, çünkü iyi rakip uyarır insanı."

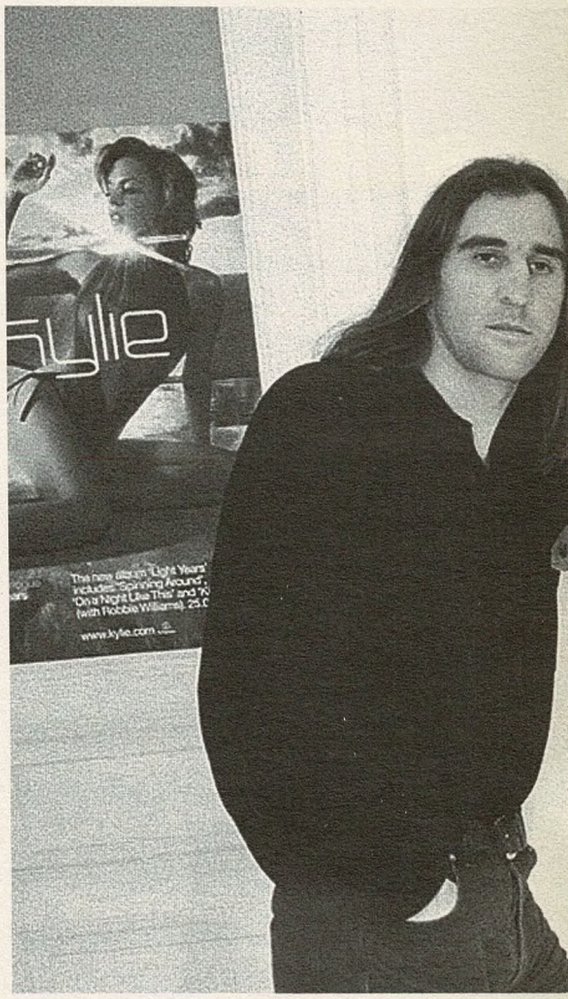

Aşık Veysel
Güzelliğin On Para Etmez *(45'lik)*
Bağlama. Saz. Bosna Hersek'te bu enstrüman var. Herhalde Türklerden kaldı. Yeni Pazar'da yok, enteresan bir şey. O kadar popüler değil. Ama Bosna Hersek'te bol, Kosova'da da bol, bir de akordeon çok popüler orada.
Geçen sayıda cazcı İlhan Erşahin, Aşık Veysel için "Turkish Blues" demişti...
Bak bu çok enteresan, hiç aklıma gelmiyordu. Her yerin bir özelliği var, müzik de aynı. Genelde bu dünyada üzgün insanlar daha fazla. Dünyanın herhangi bir parçasında fikir benzer, ama enstrüman farklı. Bosna-Hersek'te bu şarkılar ya aşkı anlatıyorlar, ya bir ailenin felaketini, ya da savaşı... Ve bağlamayı kullanıyorlar. Doğru, Türkiye'nin blues enstrümanı bu, bağlama. Acı var. Sürekli aynı ton, blues'daki gibi. Yalnız köyde değil, şehirlikte de var bu. Her yerde insanlar blues yaşıyor, ama farklı şekilde gösteriyorlar. Kızılderililerin davul, zenciler gitar, mızıka çalıyorlar, Türkiye'de saz, Rusya çingenelerinde keman. Neler anlatıyorlar? Fakir yerleri ve zor hayatları anlatıyorlar, aynı şekilde yazıyorlar şiiri. Başlangıç ve son aynı. Benim şiirlerde de öyle...

Foto: Muhsin Akgün

B.B. King - Playing With My Friends *(Blues Summit)*
B.B. King... Benim kitap onla başlıyor: "B.B. King Yugoston"da. Türkiye'deki Raks gibi bir Yugoston vardır Yugoslavya'da... Şöyle bir duruma gelmiştim psikolojik olarak: Nereye gideceğimi bilmiyordum, yolum ne? Bir baskı altındaydım, bir depresyona girdim yani. Ne yapacağımı bilmiyorum. Üniversiteye mi gideceğim, askere mi gideceğim, futbola devam mı edeceğim, böyle bir taksime gelmiştim. İşte böyle bir gündü, düşünmeye çalışıyordun ama, hep boş. O yüzden metaforik olarak "B.B. King Yugoston'da" söyledik. Çünkü, bu müzik neyin ifadesidir? Siyah insanların oturduğu yerlerde, gettoda yaşantılar. Negro diyorlar onlar için, ama biz negro deyince biraz kaba geliyor. Kulağa iyi gelmiyor. Kendimi onların yerine koydum. Çaresizdim, çözüm bulamadım, o yüzden gücsüz kaldım. Yani bir epizod oldu, o epizodda kendimi öyle hissettim. B.B. King'i müzik olarak çok fazla izlemedim.
Şarkının adı "Playing With My Friends"... Yeni Pazar'da evde neler çalınıyordu?
Müzik dinlemeye ben popla başladım. Abilerim var iki tane, birisi yaş olarak yakın bana, o ne dinliyorsa onu dinledim. Benim bir tarzım yoktu.
O ne dinliyordu?
Yabancı popçular... Mesela o zaman 84'te "Careless Whisper" diye bir şarkı çıktı, George Michael'ın. Sonra Bryan Ferry... David Bowie... Bu adamlar "cool" oldu bizim için. David Bowie çok enteresan oldu bizim için, o zamanlar "Cat People" diye bir film vardı...
Sen ne dinliyordun?
Lisede kızlarla ilişki başladı, kızlarla ilişki başlayınca, sırf sporla ilgilenmek mümkün değil, başka şeylerle de ilgilenmek gerek, çünkü kızlar öyle istiyor. *(gülüyor)* Anladın mı? *(gülüyor)*
Kızlar ne istiyordu?
Değişik olanı. Şöyle bir şeyim var: Ikokulda, kızlar en çalışkan öğrenciyi seviyorlar. Ortaokulda sporcuları, okul takımında oynayanları. Lisedeyken kimi seviyorlar? Değişik bir şeyi olan çocukları. Mesela öğretmene isyan edeni veya üçüncü kattan aşağı atlayanı. *(gülüyor)* Demek kızlar için bayağı şey yaptık yani. Kızların dikkatini çekmek için, anladın mı? *(gülüyor)* O zaman müziğin de değişik olması, ilginç olması lazım. Hepsi birbirini takip ediyor.
Kızlar ne dinliyordu?
Zdravko Çoliç... Bütün kızlar ona aşıktı. Sen de aynı şeyi dinliyorsan, o zaman Zdravko senden daha yakışıklı, sana niye baksın, Zdravko'ya bakacak... Başka birini dinlemek lazım. O zaman ben de rock gruplarını dinlemeye başladım. Azra'yı mesela. 70'ten beri müzik yapıyorlarmış, ben o zaman öğrendim. Liderleri Branimir Johnny Štuliç Yugoslavya'da çok önemli birisi, rock şairi olarak. Müzisyen olarak o kadar kalite yok, fakat çok iyi söz yazarı, hem de böyle ilginç bir sesi vardı. Güzel ses diyemezsin, ama öyle enteresan bir şey, böyle basit bir şarkıda böyle bir ses çıkarıyor, inanılmaz, bayılıyorsun orada, onun özelliği bu yani.

The Doors - Roadhouse Blues *(Morrison Hotel)*
(başlar başlamaz) Doors, "Redhouse Blues".
Doors'a ilgin nasıl başladı? Kitabının arka kapağında Jim Morrison'dan bir alıntı var... Ayrıca, bir de "The Doors" adlı bir şiir...
Evde bir gün kaset buldum, "Riders on the Storm", Doors. Ama eski bir kaset olduğu için çok kötü bir ses, fakat müzik bayağı etkiledi beni. Sonra hep araştırdım, nerede bulabilirim bu grubu. Benim şehirde yoktu, mesela Azra kasetleri de bulamadım. Saraybosna'ya giderken, iki sene sonra buldum bütün kasetleri.
Azra'nın yaptığı müzikle Doors arasında bir yakınlık var mıydı?
Var, ama ben bunu sonra gördüm. Azra'nın bir şarkısında, Morrison anlatılıyor. Azra'yı beğendiğim zamanda Doors'u beğendim, fakat o şarkıyı daha sonra dinledim. Dedik ruh olarak bir şey var orada, bir zincir, bir şey, anladın mı? Bu, benim için çok önemli. Jim Morrison, enteresan bir kişi, dünyanın dikkatini çekti, demek bayağı içgüdü var, ama kullandığı kanallar kötüydü. Enerjiyi doğru kanallara yöneltemedi. Genelde ben optimist bir insanım. Blues yazan ve çalan insanları pek optimist göremiyorum. Ama, bazen hayatın içinde aralar vardır, blues diyebiliriz. Ne yapacağımızı, nereye gideceğimizi bilmiyoruz, blues haline geliyoruz. Bekliyoruz. Duruyoruz. Durmak çok tehlikeli bir şey insan için. İnsanın sürekli bir hareket yapması gerekir. Durursa çok kötü olur. Eğer nehir yavaş giderse bataklık olabilir. Çabuk giderse hiçbir zaman bataklık olmayacak. Ama çabuk hareket için, hem de doğru hareket için bayağı bilgi lazım. Bilgileri nasıl toplayacağız, o kişiye bağlı... Doors deyince ben sadece Jim Morrison'ı düşünüyorum. "The Doors" diye bir şiirim var, çünkü ben de "doors" derken, beyindeki "doors"ları, kapıları düşünüyorum. Beyinde bayağı kapılar var, onları açmak, başka bir yere geçmek lazım. Nedir bu? Yeni bir düşünce. En son albümü "Morrison Hotel" bütünüyle blues. Neden? Bu albümü yaptığı zaman, Morrison çok yorgundu. Daha önce kabına sığmıyordu, dünyayı değiştirmeye çalışıyordu. Sonra yorgun düştü, ya fazla uyuşturucu kullandı ya fikirler belki yok oldu, durgunlaştı biraz. Resimlerde de görülüyor bu. Uzun bir sakal, göbek bu kadar, 27 yaşında bir adam. Blues, bazen insanın hayatına giriyor, sonra reaksiyon olarak böyle bir müziği yazıyorsun, çalıyorsun. Birçok insan blues yaşıyor. Sokakta yaşayan insanlara, vagabond (berduş, serseri) diyoruz. Ama bu insanlar bayağı bilgili. Bir yerde bir kopukluk var, elektrik tellerinden birisi kesik sanki. Adama baksan, konuşsan, bayağı bir bilgi var, ama sokakta yaşıyor, ev yok... Dünyaya sırtını dönüyor, yaşamak istemiyor. Neden böyle oluyor, bilmiyorum. Beyin çok enteresan bir şey. Belki hiçbir zaman sonuna kadar öğrenemeyeceğiz... Bilgi sahibi insanlar, doğru yoldan ayrılırsa felaket olabilir. Kişi olarak bakarsan kişiliğin felaketi, ulus olarak bakarsan ulusun felaketi olabilir. Düşünceler olarak, davranışlar olarak. Morrison'daki kişilik felaketi, kendini öldürdü. Şiirsel veya müziksel bakarsak, benim idolüm Jim Morrison. Ama, onun bayağı yanlış şeyler yaptığını biliyorum. Bu yanlışları yapmamak, doğrularına bir şeyler eklemek ve yukarıya doğru bir kişilik kurmak gerek. Carlos Castenada'nın "Don Juan'ın Öğretileri", bu konuda çok önemli bilgiler veriyor. Yedi tane kitap, 2-3 bin sayfa. Oradaki bilgilere göre hayatını kurarsan mükemmel bir varlık olursun.
O mükemmel varlığa "muharip" diyor Don Juan. Nasıl biri o muharip sence?
Aslında, mücahit o. Mücahit nedir? Bizde, Yugoslavya'da, ve Batı kültüründe, mücahit derken, savaşçı insan, inandığı şey için ölüme kadar giden insan. Ama bu, tümün anlamının bir parçası sadece. Mücahit bir bilgi savaşçısıdır. Bilgiyi kitaptan da alabilirsin, başka bir hayat tarzından da. Her türlü bilgiyi toplayan insan

Ikokulda, kızlar en çalışkan öğrenciyi seviyorlar. Ortaokulda sporcuları, okul takımında oynayanları. Lisedeyken kimi seviyorlar? Değişik bir şeyi olan çocukları. Mesela öğretmene isyan edeni veya üçüncü kattan aşağı atlayanı.

savaşçıdır. İslâm'da mücahit diyorlar, kızılderililerde savaşçı diyorlar, hinduizmde Bakhta diyorlar. Demek herhangi bir dinde benzer şeyler var.

Castenada'da savaşçı, muharip, başkalarıyla değil, kendisiyle savaşıyor, öyle değil mi?

Bu dünyaya niye geldik? Sınava geldik. Sınav ölüm. En basitinden anlatayım: Bir öğrenci ne yapar? Sınava hazırlanır. O hazırlık hayattır. Sonra, sınava giriyorsun, öğretmenle karşılaşıyorsun. Öğretmen sana not veriyor, bilgin varsa geçiyorsun, yoksa geçmiyorsun. Bütün hayat boyunca biz sınav olarak ölümü bekliyoruz, savaşıyoruz, ölümü iyi bir şekilde geçmek için. Nasıl geçeceğiz? Eğer kendimizi iyi hazırlarsak. Nasıl hazırlanacağız? Kendi içimize bakarak...

"Olgunlaşma" adlı şiirinde "nefse hakim olmaktır özgürlük" diyorsun...

Bu bana göre en doğru şey: Nefse hakim olmak özgürlüktür. *(şiiri gösteriyor)* Burada ne yazıyor? "Özgürlüğü ararken dağınıklığı buluyorsun..." Ben bunu yaşadım. Yugoslavya'da ikibuçuk sene rock yaşadım. Bütün şeyleri denemek istedim. 23 yaşındaydım, sanki futbol kariyerim bitmişti. Ama savaştım. Demin vagabondları anlattım ya. Ben de o duruma geldim: Bilgim var, ama gücüm yok. Nasıl kurtaracağım kendimi? Birbuçuk sene futbol oynamadım hiç. Kitap okudum hep. Okurken gerçek hayatta ne yapmam lazım, onu düşünüyordum. Kendimle savaştım. En önemli hedef bu oldu. Kendimi nasıl kurtaracağım? Mesela Ortodokslarda zahid olan insanlar var, onlar dünyadan elini çekiyor. O kolay. Bu dünya insan için, yaşamamız gerek. Ama kuralları da kurmak lazım. Nasıl kuracaksın? Başkalarına bakarsan hiçbir zaman kuramazsın. Ama kendine bakarsan, içindeki kötü şeyleri silmek için çabalıyorsan...Eğer hakikatı bulmak istiyorsan, onun özel kuralları var, onları öğrenmen lazım. Onun için de okuman lazım, okumazsan bilemezsin. Veya birisinin bunları sana söylemesi lazım. Kitaplar herkese ulaşamaz. Sadece, arayışta olan insanlar bu kitapları okur ve başkalarına izah eder. Ama herkes dinlemeyi sevmez, bu da ayrı bir problem. Eğer dinlemeyi sevmezsen, nasıl öğrenebilirsin? Öğrenmeye açık olmak lazım, kulaklarımızı açmamız lazım.

Emir Kusturica & The No Smoking Orchestra - Djindji Rindji Bubamara *(Unza Unza Time)*

(anında) Kusturica!

Kusturitsa diye mi telaffuz ediliyor?

Evet, bizde "ka" yok.

Nece bu şarkı?

Çingene dilinde.

Bubamara ne demek?

Bubamara, uğur böceği. Yugoslavya'da futbol topuna da bubamara denir. Hem uğur böceği hem futbol topu.

Argoda filan mı, yoksa bayağı sözlük anlamı olarak mı?

Topun lakabı olarak kullanılıyor. Yugoslavya'da bubamara denince hemen futbol topu anlaşılır. Niye? Çünkü, futbol topu uğur böceğine benzer, üzerinde benekler var ya. Eski toplar benzerdi, şimdi Adidas filan çıktı, toplar artık uğur böceğine benzemiyor. Ama ismi bubamara kaldı.

Djindji Rindji (cinci rinci) ne demek?

Yoktur bir anlamı. Laylaylay gibi bir şey. Çingenece. Belki de, hani var ya, uç uç böceği...

Kusturica'nın en çok hangi filmini seviyorsun?

"Dolly Bell'i Hatırlıyor musun?" Hem gülüyorsun, hem düşünüyorsun. Yugoslavya'da rock-

Roll'a kadar gelmişken, bir kafaya çıkmadan bırakmak olmazdı Halilagiç'i. Muhsin Akgün deklanşöre basmadan önce biiir, kii, üüç diye saydı ve fotofinişte görüldüğü gibi kafayı Roll aldı. Üstelik Halilagiç'in profesyonel dirsek darbesine rağmen. Rolletiko oley oley!

'n'roll'un nasıl başladığını da görüyorsun. Her mahallede bir dernek vardı, her derneğin mutlaka bir orkestrası olması gerek, o yüzden Yugoslavya'da rock'n'roll büyüdü, gelişti. Türkiye'de şu anda dinlediğim rock'çuları ve şarkı sözlerini çok hafif buluyorum. Teoman bir şeyler yapıyor ama, gene de söz olarak zayıf. Hep trallala... Eskiden nasıldı bilmiyorum.

"Underground"u nasıl buldun? Çok tartışma konusu olmuştu.

Enteresan bir film. Bazısı beğendi, bazısı beğenmedi. Ama bence, metafor olarak, hem de kaba bir şekilde durumumuzu gösterdi. O sahneyi hatırlıyor musun: Maymun tanka girdi ya, savaş böyle başladı. Bir maymun bir düğmeye bastı, anladın mı? Güçlü bir silahı bilgisiz bir insan kullanırsa, o zaman felaket olur. Bizde böyle oldu.

"Underground"un Sırp yanlısı olduğu söylendi.

Değildi, hayır. Yugoslavya yanlısıydı. Bosna-Hersek'te Kusturica'ya kızdılar, çünkü müslüman olmasına rağmen, savaş zamanında Saraybosna'dan ayıldı, Belgrad'a gitti. Sürekli "ben ne Sırbım, ne Bosnalıyım, ben Yugoslavım" diyor. Kötü şeyler yaşayan insanlara acı verdi bu davranış. Bosnalılar bomba altında yaşıyorlar, o Belgrad'da. Bosna için de hiçbir şey yapamadı, destek filan. Mesela Bono geldi, konser verdi. O hiçbir şey yapamadı. Goran Bregoviç de aynı durum. Bosna'da doğdu, ama o da Bosna'dan gitti, Avrupa'da dolaştı, bayağı meşhur oldu, fakat hiçbir destek vermedi Bosna'ya. O yüzden müslümanlar kızıyor, Sırplar seviyor. Çok kritik bir tartışma çıkar bu konuda. Benim durumum mesela... Savaş çıktığında düşüncelerim neydi bilir misin: "Futbol nasıl oynayacağım şimdi, insanlar ölüyor, ben futbol düşünüyorum." Ben de Bregoviç ve Kusturica'yla aynı gruptayım, belki aynı seviyede değilim, ama aynı durumdayım, düşünceler olarak... İnsanlar ne isterlerse yapsınlar, ben beğendiğim şeyleri sonuna kadar sürdürürüm. Kusturica filmciliğini devam ettirdi, Bregoviç müziğini, ben de sporculuğumu. Ben savaş için değilim, bana sorsalardı savaş olmayacaktı, ama bana sormuyorlar, o zaman ben niye katılacağım? Felsefe bu. Kitapta bir şiirim var: "Çölde bir kum tanesiyim / Planlar çoktan çizilmiş / Kılıçlar bilenmiş..." İşte benim cevap.

Savaş çıkınca ne yaptın?

92'de savaş çıkınca Türkiye'ye geldim, dörtbuçuk ay kaldım, kulüp bulmaya çalıştım, bulamayınca Yugoslavya'ya döndüm. Orada bir ikinci lig takımında oynadım birkaç ay, sonra birinci lige geçtim, Voyvodina'ya, Novi Sad'ın takımına. Orada dörtbuçuk sene kaldım. Ama arada birbuçuk sene hiç futbol oynamadım, bazı problemlerim oldu. 97'de İstanbulspor'a geldim ve Türkiye kariyerim başladı.

Voyvodina'da senden başka Sırp olmayan oyuncu var mıydı?

Bir tane vardı. O Bosnalıydı. Ben Bosnalı değilim, Yugoslavım; müslüman Yugoslav. Bütün birinci ligde sırf ikimiz müslüman olarak oynadık.

Seyirciyle aranız nasıldı? Küfür ediyorlar mıydı?

Yok, küfür yoktu. Aramız iyiydi. Ben çok memnundum. Bu biraz da kişiliğe bağlı. Düşüncelerin varsa, başka insanlar da hissediyor. Benim kötü düşüncelerim yoktur. İnsanlar bunu hissediyor. Çünkü, nefret ediyorsan birilerinden, bunu bir gün, üç gün, beş gün saklayabilirsin, sonra dışarı vurursun, çünkü hep artistlik yapamazsın.

"Bütün Çetnikler Sırp, ama bütün Sırplar Çetnik değil" diye bir söz var. Biraz açar mısın?

Doğru. Sırplar arasında çok iyi insanlar var. Güzel bir çevrem oldu, üç-dört sene güzel yaşantı yaşadım. Dediğim gibi, kişiliğe bağlı. Sen nasıl bir insansan, arkadaşların da öyle oluyor.

Çetnikler kimdir, nedir, biraz anlatır mısın?

Yugoslavya'nın kral zamanında, Kral Aleksandr'ın spesiyal askerleri vardı. Yugoslavya, ikinci savaşta pes etti Almanlara. Çetnikler pes etmek istemediler. Onlar kral için savaşıyordu. Partizanlar, komünistlerdi, onlar Tito için savaşıyordu. Başlangıçta beraber oldular, sonra ayrıldılar, çünkü ayrı şeylerdi. Partizanlar solcu, Çetnikler sağcı. Partizanlar içinde müslümanlar da vardı, ama Çetnikler içinde hiç müslüman yoktu, hep Sırp. Savaş olmaması için çabalamak lazım. Çünkü savaş bir başlarsa, kazan gibi...

Kusturica'nın No Smoking Orchestra'yla birlikte müzik yapmasına ne diyorsun?

Kusturica onlarla sadece misafir olarak çalıyordu. Albümü bilmiyorum, dinlemedim. No Smoking'in kurucusu Nelle Karajliç çok enteresan bir kişidir. Onların mizah programı vardı televiz-

yonda. Savaştan önce hep küçük küçük, spot gibi şeyler yapıyorlardı, hep savaş çıkacağını anlatıyorlardı. İnsanlar gülüyordu, "ya nasıl böyle yapıyorlar, hiç savaş olur mu?" diyorlardı. Sanki savaş hiçbir zaman olmayacakmış gibi geliyordu. Bir sene sonra aynen dedikleri gibi oldu. Ya hissediyorlar çok iyi, ya politikayı iyi okumasını biliyorlar... Dr. Nelle Karajliç bayağı zeki biri, avangard bir insan. Rock grubu da kurdu, ama ne sesini, ne de şarkılarının konularını fazla beğendim. Islahevindeki çocukları anlatan bir şarkıları vardı, içlerinde en beğendiğim odur. Bir de... *(şarkıyı mırıldanıyor)* Çevirmek biraz zor oluyor. Sokağın başka tarafında oturan kızlar. Parfüm süren kızlar. Kızlar parababalarını seviyor, rock'çu çocuklarını sevmiyor, çünkü para yok onlarda... Bu iki şarkıyı çok beğendim, özellikle sözlerini, ama müzik pek o kadar enteresan gelmedi bana.

No Smoking tanınmış, sevilen bir grup mu?

Evet, çok tanınmış bir grup. Saraybosna'da fanları var bayağı.

Karajliç nereli?

Saraybosnalı. Ama Sırp. Orada primitif rock diye felsefe gibi bir şey çıktı, underground değil, ama onun gibi bir şey. Herkes oraya gitmek istiyordu, çünkü müzik, tiyatro orada... Saraybosna sanat merkezi olmuştu. Primitif rock hareketi orada başladı, bayağı rock grupları vardı. Emir Kusturica sinemada, Karajliç müzikte yeni şeyler yapmak istedi, kent şeyleri, anlıyor musun?

Zagrep'te, Belgrad'da bu tür rock hareketleri var mıydı?

Oralarda da bayağı rock grupları çıktı. Mesela Belgrad'da daha sert şeyler oldu. Benim beğendiğim bir grup vardı, 80'lerde. Ekatarina Velika... Onlar entellektüel bir gruptu. Saraybosna'dakiler entel değildi, çünkü Saraybosna köye benzer bir şey, anladın mı? Zagrep'teki... Mesela bu Johnny Štuliç'in obsesyonu Balkan'dı, "Balkan yarımadası bir ülke olsun" diyordu.

Zagrep, Belgrad, Saraybosna... Bu üç başkentin ne gibi kültürel benzerlikleri ve farklılıkları var?

Zagrep kültür olarak Batıya daha yakın... Şimdi şöyle anlatacağım bu üç şehri. Bak şimdi: Zagrepli kahveyi böyle içer. *(dik oturuyor, omuz geri, göğüs dışarı, fincanı itinayla tutuyor, fincanın kulbuna parmağını geçiriyor, ağzına götürüyor)* Belgrad'da ise böyle. *(hafif kaykılıyor, fincanı kulbundan tutarak ağzına götürüyor)* Saraybosna'dakiyse böyle. *(koltuğa iyice yayılıyor, fincanı kulbun ters yanından tutuyor, avucuna alıp ağzına götürüyor)* Saraybosna'daki kuralları kesiyor. Ama gene de her üçü de kent kültürü, kentler farklı olduğu için hep farklı şeyler.

Bob Marley and The Wailers
Keep On Moving *(Natural Mystic)*

Bob Marley, ama hangi şarkı bilmiyorum.

"Keep On Moving"...

Doğru. Sürekli hareket halinde olmak gerek. Gene de sadece hareket olsun iyi değil, hedef olması gerek. Okuduğum ve yaşadığım şeylerden çıkardığım şu: İnsanın hedefi yoksa hiçbir yere gidemez, bir nokta etrafında dönüp durur.

"Amsterdam" adlı şiirin "reggae izleri silinmeyecek" diye bitiyor...

Çünkü tam fotoğraf gibi bir şey yazdım oraya. Amsterdam'ı nasıl gördüm, onu yansıttım. Çünkü orada herkes reggae dinliyor, her yerde Bob Marley'in posterleri var. Bob Marley derin izler bıraktı bu dünyada. Hem kişisel olarak, hem müzik olarak. Evrensel bir şey konuşursan veya yazarsan, insanlara bakarsan, kalıcı şeyler yapabilirsin. Bob Marley, müziğin revolüsyoneri. Yaptığı müziğin tarzı daha önce de vardı, ama geniş topluluğa yakın olmadı. Bob Marley bu tarzı insanlara yaklaştırdı. Görüntü olarak bana çok enteresan geldi. Bir şarkısı var: "Lion in Zion". Kendini aslana benzetiyordu. Demek kişisel olarak içinde aslanın özellikleri var. Kim aslan? Güç ve bilgi. Sadece güç değil, bilgi. Bob Marley de futbolu çok seviyordu. Futbolda felsefe yok zannedebilirsin, ama var.

Ne o felsefe?

Eğer bir sistem içinde insan kendi özelliğini kaybediyorsa, o zaman o sistem iyi değildir. Eğer kaybetmezsen, o gerçek bir sistemdir. Demek, sen sürekli kendi özelliğini koruyacaksın, olduğun gibi kalacaksın, hem de şu sisteme göre hazırlayacaksın. Hem de bütün yeteneğini sisteme yöneltirsen, o zaman büyük bir sistem çalışabilir. Büyük bir sistem içinde insanlar hem huzuru bulabilir, hem istediği şeyleri bulabilir.

Leonard Cohen
Famous Blue Raincoat *(Songs Of Love and Hate)*

Cohen. Şarkı ne?

"Famous Blue Raincoat". Aslında Bob Dylan'ın "The Man In The Long Black Coat"unu çalacaktık ama, teknik arıza oldu. Cohen ve Dylan'la aran nasıl?

Çok ilgimi çekmedi ikisi de. Benim sevdiğim gruplar Doors'dan başlayarak, Deep Purple, Pink Floyd, sonra U2... Sonra kimse yok. Cohen'in bir konser kasetini almıştım. Cohen müzik olarak bana biraz monoton geldi. Ama şair bir adam. Şimdi bir Zen manastırında yaşıyor. Boş adam olmadığı belli. Bob Dylan'ın "One More Cup of Coffee Before I Go"yu çok sevdim. Bir de "Mozambique"'i. Sözleri güçlü. Fakat görüntü olarak pek ilgimi çekmedi, onun için çok takip etmedim. "Portrait" diye bir toplama kasetini almıştım. Pek beğenmedim, sonra bir daha dinlemedim. Belki o kaset yanlış tercihti.

Bubamara, uğur böceği. Yugoslavya'da futbol topuna lakap olarak bubamara denir. Niye? Çünkü, futbol topu uğur böceğine benzer, üzerinde benekler var ya. Eski toplar benzerdi, şimdi Adidas filan çıktı, toplar artık uğur böceğine benzemiyor. Ama ismi bubamara kaldı.

U2'ya nasıl ilgi duydun?

10, 11, 12 yaşındayken, radyodan...

En çok hangi şarkılarını seversin?

"One", "Who's Gonna Ride Your Horses", "Sunday Bloody Sunday", "With or Without You".... U2'dan çok Bono'yu seviyorum. Akıllı biri. Akıllı olduğu için politikaya girdi. Liderlerden daha üst seviyede. Zeka insanlar için... *(gülüyor)* Yoksul ülkeler için, üçüncü dünya için çalışıyor, bir misyon aldı rock'çu olarak, insanları birleştirdi. Benim de benzer çabalarım oldu. Benimki dünya seviyesinde değil, kendi çevremde...

Bu şarkıyı çalmamızın sebebi, "Paltom ve Ben" adlı şiirin.

Bir sıcaklık veriyor palto. Çünkü sıcaklığı veren insanlar yok, anladın mı? Yoldaş oluyor. Bazen evde yalnızken, orada öyle bir insan gibi duruyor, istersen onunla konuşabilirsin bile. Şiirde dediğim gibi: "Paltom ve Ben / iki arkadaş gibiyiz bu dünyada, yürürüz / ve yeteriz birbirimize."

Joe Strummer & The Mescaleros
Tony Adams *(Rock Art and The x-Ray Style)*

Kimdir bu punker? Tanımıyorum ben.

Joe Strummer. Clash vardı eskiden, Strummer artık tek başına. Doğru dedin, punker. Yugoslavya'daki "primitif rock"tan bahsediyordun...

Yugoslavya'da Pink Floyd tarzında gruplar vardı. Sonra insanlar vazgeçmeye başladı. Zagrep'te Azra çıktı, sert müzik. Bir de Haustor vardı, tam kent müziği, onlar caz-rock yapıyorlardı. Sonra Belgrad'da Şarlo Akrobata çıktı, ama sadece bir albüm oldu, sonra üç grup çıktı bu gruptan: Ekatarina Velika, İdoli, Disciplina Kiçme. Nasıl bir tarz? Böyle çabuk çalıyorlar, gitarlar, hem de sözleri çok çabuk söylüyorlar, hem de mesela birkaç şarkı sırf iki veya üç satır var. No Smoking, Saraybosna'daki punker'ların grubu. Primitif, sade, gösterişleri yok. Çünkü bazı şeyleri değiştirmek istiyorlar. Mesela Azra'nın bir şarkısı var: "Benim Adım Anarşi". Sonra biraz yumuşattılar, hem para, hem medyatik durum; başka bir şekilde verdiler bu fikirleri, gene sertliği vardı ama biraz yumuşattılar, entel rock'a geçtiler. Ondan sonra beğeni kazanmayı başardılar.

Strummer'ın bu şarkısının adı "Tony Adams", Arsenal'in santrafi Tony Adams için yazmış...

Tony Adams Avrupa şampiyonasında bir penaltı yaptırdı, adamı kaçırınca indirdi. Bıçak gibi kesti. Yarı final maçıydı. Bir sene sonra şöyle dedi: "Kusura bakmayın, ben o maçta sarhoştum." İçkiciliğiyle meşhur bir futbolcu. İnanılmaz bir şey, yarı final maçına içkili çıktı. Uyuşturucu kullandığını da duydum. Bir de Merson var, Manchester United'da oynuyordu, şimdi Aston Villa'da. Alpay'la beraber. Uyuşturucu yüzünden altı ay sahalardan uzak kaldı, tedavi oldu bir klinikte. İngiltere'de bayağı var böyle, çünkü onların kültüründe bira içmek, su içmek gibi bir şey.

Kendine örnek aldığın futbolcular kimlerdi?

Çocukken Mario Kempes idolümdü, sonra Hajduk Split'teki Surjak. Gullit...

Surjak biraz sana da benziyordu...

Bak şimdi enteresan bir şey, tüm idollerim uzun saçlı. Rock'çular, futbolcular... Onları takip ettiğim için mi uzun saçı seviyorum, yoksa uzun saçı sevdiğim için mi onları takip ettim, bu soruyu çözemedim hâlâ. Ama şimdi şu ikinci çözüm daha doğrusu olabilir.

Rock'çular ve futbolcular dışında kimleri örnek aldın?

Herkesten bir şey alıp ekliyordum, anladın mı? Çocukken çizgi roman çok severdim. Mark vardı, duydun mu, Ontario kurtları...

Kaptan Swing...

Bizde Mark'tı. Bir de Zagor vardı. Onları sevmezdim. Ama kuyruklu şapkası olan biri vardı... Yanında bir küçük, Rodi, bir de profesör...

Teksas, Çelik Blek...

Biz Kaya Blek diyoruz, kuvvetli çok çünkü, rock, ben onu beğendim. Blek tipi insanları beğeniyorum, Swing'i beğenmiyorum. Neden? Swing çok elegant benim için, bir kılıç var elinde. Blek'te kılıç yok. Blek insanlara iyilik yapıyordu. Kızılderililerden de çok idolüm oldu. Oturan Boğa'yı herkes biliyor, ama benim için Crazy Horse, Geronimo... Koçiz –Amerikalılar nasıl söylüyor bilmiyorum–, o Apaçi, Geronimo da öyle; Crazy Horse, Sioux. Bir de çok enteresan birisi var, Pontiac, araba ismi de ondan geliyor. Pontiac Iroquese,

sekiz kabileyi birleştirip cumhuriyet gibi bir şey kurdu. Bu dört kişi çok önemli benim için... Crazy Horse, General Custer'a karşı savaştı. O savaş, ulusunu kurtarma için en son çabalama oldu, ama kaybettiler. Tüy takmıyordu, o koca tüyler var ya, onlardan kullanmadı. Normal, sanki basit bir kızılderili gibiydi. Bana çok çekici geldi. Kahramanlar... *(gülüyor)* Çocukken savaş oyunları oynuyorduk, bunlar o zamandan. Sonra futbol başladı, Ruud Gullit idolüm oldu. Sonra da Castenada'nın Don Juan'ı. Ha, bir de İsa... Niye? Aşkı konuşuyordu sürekli. Şimdi insanlar aşk deyince hemen bir kız ve erkek düşünüyorlar. Aşk tam nedir? Bir enerji seviyesi. Bir kitapta okudum, hem çok mantıklı bir şey, hem de dine yakın. Yüksek bir enerji seviyesinde insan daha hafif oluyor, sudan bile hafif olabiliyor. İsa onun için su üstünde yürüyebiliyordu. Sevdiğin kadınla beraber olduğun zaman kendini farklı hissediyorsun, her şeyi yapabilecekmişsin gibi geliyor. Fakat, bazı insanların o kadar gücü var ki, buna yalnız ulaşabilir. İnsan aşık olunca yemek yemiyor. Niye? Çünkü çok enerji var. Zahidler "günde sadece dört lokma lazım" diyor, bunun dışında yediğin şey tutku. Anladın mı?

Futbol aşkı nasıl başladı sende?

Meşhur olmak istiyordum. Yeteneğim de vardı, boş değildim. Ama başka sporlarda da yeteneğim vardı. Mesela hentbol, voleybol, basketbol. Ama, benim şehrimde meşhur olmak istiyorsan, futbol oynamak lazım.

Hangi pozisyon?

Hep aynı. Stoper, libero. Fakat ilk aşkı kaybettik, şimdi bir iş olarak bakıyoruz, bir iş yapıyoruz, para kazanıyoruz, o kadar.

Kendi mevkinde en çok kimi beğeniyorsun?

Benim mevkimdekileri çok takip etmiyorum, çünkü ben daha farklı bir vücuda sahip olsaydım, orta alanda oynayacaktım. Öyle bir kompleksim vardır. Oynadığım mevkiyi beğenmiyorum, ama oynuyorum, ne yapayım. Orta alan futbolcularını takip ediyorum.

Türkiye'de en çok beğendiğin orta saha oyuncusu kim?

Oğuz. Şimdi öyle bir futbolcu göremiyorum. Bizim Mehmet de değer verdiğim bir futbolcu, ama yüksek tempoda oynayamıyor eskisi gibi. Sergen'i de beğenirdim, ama şimdi düştü. İnanılmaz bir yetenek, bizim Saviçeviç gibi. Ya çalışmıyor ya da kafadaki tellerden birinde kopukluk var, anladın mı? *(gülüyor)* Bu yetenekle daha yüksek seviyeye gelmesi lazım. Tugay da yetenekli, ama bu işte yetenek yeterli değil.

Kasti sertlik yaptığın oluyor mu maçlarda?

Rakibe göre. Maçın başında normal oynuyorum. Bazı forvet insanları var, itiyor, çekiyor, o zaman ben de öyle yapıyorum. Normal oynarsa yapmıyorum hiçbir şey.

Nâzım Hikmet - Haber
(Kendi Sesinden Şiirler)

Kim bu? Hiç duymadım.

Nâzım Hikmet, çok ünlü bir Türkiyeli şair. Senin en çok sevdiğin şairler kimler?

William Blake'i çok beğenirim. Fakat ben çok şiir okumadım. Bana soruyorlar hep, şair olarak kimleri okudun? Ben şairleri okumadım hiç. Ben rock'tan dinlediğim müziği söze uyarladım. Ondan sonra, şu ikisinden bayağı etkilendim: Morrison ve Ştuliç. Onlar gibi yazmaya çalışıyordum. Ha, onları kopya etmek istemedim, sadece ne oldu, benim ilgilendiğim şeyleri onlar zaten daha önce söylemişler. Benim ilgilendiğim şeyler sokaktaki yaşantı, veya özellikle urban, yani kent şeyleri. Ben merkezde doğdum, kentin merkezinde. Hastanede bile değil, evde doğdum. Hayatım boyunca nereye gidersem, hemen merkeze gidiyorum, daireyi orada kuruyorum. Çünkü böyle bir hava bana uygun. Mesela doğaya filan gidebilirim, kendimi iyi hissediyorum, ama bej gün sonra, altı gün sonra ne yapacağım orada, bilmiyorum. Benim için kafeteryalar, barlar daha uygun yerler.

Nasıl başladın şiir yazmaya?

Aslında şiir yazmak istediğimi bilmiyordum. Başka bir şey yapmak istiyordum, futbolun dışında bir şey. Çünkü, ben de bir gruba ait olmuştum, futbolcular grubuna. Futbolcular için hep şöyle diyorlar: Onlarda fazla kafa yok, futbol dışında bir şey bilmiyorlar... Benim için de aynı şekilde düşüneceklerdi. Öyle olmadığımı göstermem lazım diye düşündüm. İlk gitar çalmaya başladım, başarısız. Resim yapmaya çalıştım, başarısız. Sonra şiire geldim, fena değildi. Yani ben beğendim. Benim beğendiğim bir şeye sen ne kadar kötü desen de... Ama tabii ki o zamanki şiirlerle şimdiki şiirler arasında kalite olarak bayağı fark var. Ben her zaman dürüst olmaya çalıştım, hatasız işler yapmaya çalıştım, hem de yüksek seviyeye ulaşmaya çalıştım. Başlangıçtan beri kendime zor hedefleri koydum. Bu zor hedeflere ulaşmak istiyorsam, çok güçlü olmam lazım. Nasıl güçlü olabilirim? Kendimi geliştirirsem, genişletirsem... Hâlâ tamam değil. Genişliği arıyorum. Kafama baskı yapıyorum. Bir şey yapmam gerekiyordu, bu şiirleri yaptım. Sonra ciddi bir şekilde başladı. İlk motive bu oldu. Bu ilk şiirler hep zorluklar.

Şiirler 94'ten sonra azalıyor...

Birbuçuk senedir hiçbir şey yazmadım. Sadece en son bu "Olgunlaşma"yı, bir de kitabın girişini yazdım. Çünkü insan bilgiyi topladığı zaman pek fazla konuşmuyor, hareket ediyor. 94'e kadar hayatımda bayağı yeni şeyler oldu, tecrübeler yaşadım ve onları ifade ettim. İstanbul'a geldiğim zaman gördüğüm şeyleri zaten yaşamıştım, yeni, değişik, özel bir şey yok, eski yaşantıları da tekrar ifade etmeye gerek yok.

"Olgunlaşma" adlı şiirinde Hintçe bir sözcük geçiyor, "Paramatma"...

İslâm'a göre bakarsan Allah'tır, büyük bir ruh. Biz onun ruhunun parçalarıyız. Budizmdeki Nirvana da küçük ruhun büyük ruha girmesi, onunla buluşması. Sonrası nihilizm. Yok oluyor her şey. Ama İslam'da böyle bir şey yok.

John Lennon - Imagine
(Imagine)

"Imagine"... *(şarkıyı mırıldanıyor)* Lennon'ı çok dinlemedim. Hakkında okudum ama. IRA'yı destekledi. Revolüsyonerdi. Enteresan bir kişiydi. "Imagine"da dediği şeyler bir hedef, yani hedef olması gerek. Fakat, bu hedefe ulaşmak için doğru şeyler yapmak lazım. Lennon yanlış şeyler yaptı. Çok fazla uyuşturucu filan. Büyük bir güç toplamak lazım bu hedeflere ulaşmak için. Özgürlüğün anlamı nedir? Nasıl hayat yaşamak lazım, en kolay nasıl yaşamak lazım? Mesela, şu teybin yanında bir de kitap geliyor, bu teybi nasıl kullanmak lazım, gösteriyor. Kurallar var. Hayatımızda nasıl yaşamak lazım? Don Juan diyor ki, bilgiye ulaşmak için insanın karşısında dört rakibi var. Birincisi korku. Yeni şeylerle karşılaşınca korkuyorsun. Sonra bu korkuyu yeniyorsun. Netlik oluyor, berraklık. Ama bu topladığın bilgileri kullanmayı bilmiyorsun, çünkü gücün yok. İnsanların çoğu bu ikinci rakibi yenmiyorlar, onlara ne sorarsan sor her şeyi biliyorlar, ama söylediği gibi yaşamıyor. Neden söylediğin gibi yaşamıyorsun dediğin zaman, cevap veremiyor. Gücü olmadığı için yapamıyor, ama bunu bilmiyor. Üçüncü rakip güç; gücü yakalamaya çalışıyorsun. Fakat sonra bu güç rakip olarak sana geliyor. Güçlü olduğun zaman her şeyi yapabilirim diye düşünüyorsun. Bu çok tehlikeli bir insan için. Futbolda mesela, antrenman yapıyorsun sürekli, sadece çalışıyorsun, ama neden çalıştığını bilmezsen hiçbir şey yapamazsın. Ama sistematik olarak çalışıyorsun, adalen güçlü oluyor, güçlü olunca senin hareketlerin de farklı oluyor. Böyle güçlü olunca her şeyi yapabilirsin insanlara karşı, ondan daha güçlüsün, futbolcu olarak. Daha yüksek seviyeye geldin, gol atıyorsun, bilmem ne... Veya rock'çu olarak, gitarı daha çabuk çalmayı biliyorsun, sana en iyi gitarist diyorlar... İşte bu senin rakibin. Onu yenmen lazım. "Ben bir kum tanesiyim, her an ölebilirim" demen lazım. Ondan sonra dördüncü rakip olarak ölüm geliyor. Ben şimdi buradan çıktığımda ölebilirim. Onun için her zaman ölüme hazır olmam gerekiyor. Hazır olursan ölüme, hayat hiçbir zaman sıkıcı olmayacak. Dünya sadece bir yaşam yeri, bundan sonra cennet de var, cehennem de var, siz seçin. Nasıl seçiyorsun? Kızılderililer ne diyor? İki yol var: Birisi kalpli, birisi kalpsiz. Kalp olan yol nedir? Sana zevk verendir. İçinden gelen şeyleri yaparsan hayatta, bu hayat zevkle dolu. Başkaları istediği için bir şey yapıyorsan, hemen bırak o işi. Kendi kendine dürüst olman gerek. "Ben şunu istiyorum, bunu kendim için yapıyorum" dersen daha başarılı olursun. Bazı şeyleri neden yaptığını bilirsen daha başarılı olursun. Ben teorik olarak bayağı kitaplardan okudum, ama futbol oynadığım zaman, bunu sahaya yansıttığım zaman, doğru olduğunu görüyorum. Felsefeyle ilgili bir şey yok diyebilirsin, ama var. Yani nefsin esiri olmayalım. Nefsin esiri olmayan kişi özgürdür.

Söyleşi: **Y.G.**

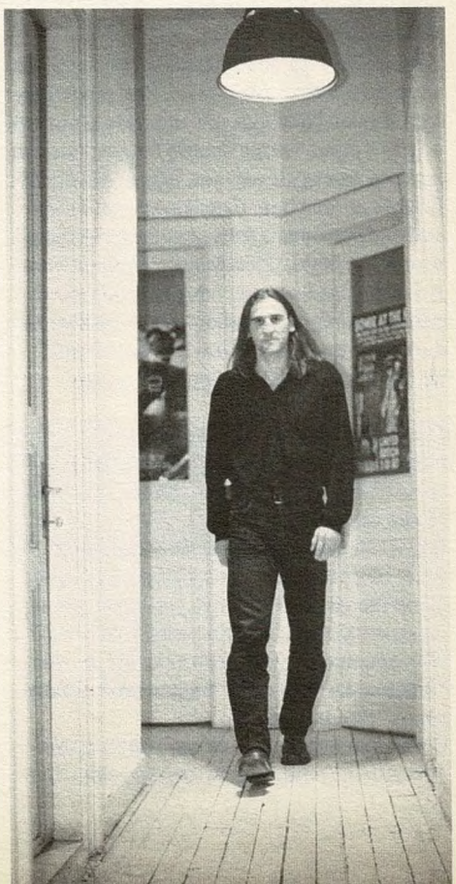

BRONX

class of 99, kula shaker, blur, pulp, pixies, mansun, ramones, placebo, violent femmes, radiohead, rancid, beastie boys the cure, beatles, idlewild, nada surf, dandy warhols, sublime, alice in chains, nirvana, smashmouth, stone temple pilots

WinONa RiDerS

every friday, live on stage

giriş ücretsiz

Yeşilçam Sokak No: 34 Beyoğlu
(Emek Sineması arkası)
tel: 292 43 34

Spinal Tap

Seyretmeniz lazım. Heavy metalci misiniz? Seyretmeniz lazım. Heavy metalden nefret mi ediyorsunuz ya da gülüp geçiyor musunuz? Seyretmeniz lâzım. Rock tarihindeki gerçek olayları temel alan komedi filmi "This Is Spinal Tap"i Roll seyretti.

Gerçek palavralar

Dile kolay: 17 yıl, 15 albüm. 37 eleman değişikliği, gizemli biçimde ölen bateristler... "Efsanevî" İngiliz heavy metal topluluğu Spinal Tap, 1983'te Amerika turnesine başladığında arkasında böyle bir geçmiş vardı. Ve yanlarında grubun sadık bir hayranı olan film yönetmeni Marti DiBergi. İşte grup kadar efsanevi dokümanter ya da rokümanter "This is Spinal Tap" bu turne sırasında filme alındı.

Ne? Spinal Tap adını hiç duymadınız mı? Boşuboşuna hafızanızı zorlamayın o zaman. Spinal Tap hayalî bir topluluk(du filme kadar). Onların turnesini konu alan "This is Spinal Tap" ise gerçek bir "sahte-belgesel". Şu sıralar filmin videosu (ve artık DVD'si) yeniden piyasaya sürüldüğü için hangi ecnebi dergiyi açsanız, Spinal Tap'le ilgili bir şey görüyorsunuz.

Gerçekle palavranın böylesine iç içe geçtiği bir film zor bulunur. Filmin konusunu özetleyelim ve bazı enstantaneler nakledelim: Marti DiBergi (Rob Reiner, aynı zamanda filmin yönetmeni) Spinal Tap'in 1983 Amerika turnesini filme alır. Turne boyunca grup elemanlarıyla röportajlar yapılır ve özel yaşamlarına da tanık olunur.

Spinal Tap'in çekirdeğini iki gitarist, David St Hubbins (Michael McKean) ve Nigel Tufnel (Christopher Guest) oluşturur. İkili daha 7-8 yaşlarındayken tanışır ve ilk bestelerini yapmaya başlar. Yıl 1955-56 filandır. Spinal Tap'in tarihi pop müziğin tarihi gibidir. İkili önce The Lovely Lads adında bir skiffle grubu kurarlar. Sonra The New Originals adıyla sıkı bir r&b grubuna dönüşürler. Basçı Derek Smalls'un (Harry Shearer) katılımıyla birlikte, Spinal Tap'i oluşturacak olan üçlü artık bir araya gelmiştir. Ama metamorfozun henüz bu aşamasında grubun adı The Thamesmen'dir ve psikedelik pop yapmaktadırlar. Grubun o dönemde yaptığı unutulmaz şarkılardan biri de "Listen To the Flower People"dır. Ve 1967'ye gelindiğinde dünya artık Spinal Tap'e hazırdır.

Film boyunca Marti DiBergi'nin elemanlarla yaptığı röportajlardan Spinal Tap'in makus talihini de öğreniriz. Gruba alınan bütün bateristler kimi üç-beş ay, kimi bir-iki yıl dayanıp öteki dünyayı boylamıştır. Nasıl mı? Mesela biri bir bahçe kazasında ölür, biri sahnedeyken infilak eder. Bir diğeri ise kusmuğunda boğulur. Ama, "başkasının kusmuğunda!"

1983'e (yani filmin çekildiği yıla) gelindiğinde ise grup "Intravenus De Milo" ve "Shark Sandwich" gibi klasik albümlere imza atmıştır. Gerçi eleştirmenler "Intravenus De Milo" albümü için "kapağındaki zevksizlik, içindeki yaratıcılık yoksunluğunun habercisi" ve "Shark Sandwich" için de "shit sandwich" gibi şeyler söylemişlerdir ama, grubun sadık hayranları heyecanla "Smell the Glove" albümünün çıkmasını beklemektedir.

İşte grubun Amerika turnesi bu beklentiler içinde başlar. Ama birçok şey ters gider. Önce plak firmaları Polymer Records, grubun kapağını "seksist" bulur ve yayınlamayı reddeder. Kapakta, tasma takılmış çıplak bir kadına eldiven koklatılmaktadır. Gitarist Hufnel "seksist"in ne demek olduğundan habersiz, "seksi" bir kapakta neyin yanlış olduğunu merak eder! Ve albüm, –yıllar sonra Metallica'nın yapacağı gibi– simsiyah bir kapakla çıkar. Ama dünya henüz buna hazır değildir. Ve albüm ilgi görmez.

Dünya teknolojik açıdan da Spinal Tap'e henüz hazır değildir. Bir sahne şovlarında basçı Derek Smalls'un içinde bulunduğu zarın kapakları açılmaz, içerde mahsur kalır. Debelenir durur, kırıp çıkmaya kalkar, olmaz. Yardıma gelenler de kapakları açmayı beceremezler. Sonunda zar açıldığında ne yazık ki şarkı bitmiştir!

Bir talihsizlik de sahne tasarımcısıyla aralarındaki iletişimsizliktir. Ismarlanan Stonehenge dekoru, bir yanlış anlama sonucu çok küçük ölçülerde üretilir. (5 metre yerine 50 santimlik taş bloklar!) Sonuçta son derece etkileyici ve görkemli olması gereken bir sahne şovu komediye dönüşür. Koreografi alelacele değiştirilir, dansçı olarak cüceler bulunur ama dekor yine de sahnede rol alan cücelerin ayaklarına dolanır!

Grup bir konserlerinde de sahneyi bulmakta sorunlar yaşar ve hiç istemedikleri halde kazan dairesine iki kez sahne diye gitmek durumunda kalırlar.

Filmde bir ampli muhabbeti var ki akıllara ziyan: Grubun ihtiyacı olan o "ekstra" gücü sağlayabilecek ampliler üretilmiştir: 10 değil, ta 11 seviyesine kadar çıkabilen ampliler! Gitarist Nigel, büyük bir gururla anlatır: "Bu cihazlarla, diğerleri gibi 10'a kadar değil, 11'e kadar sesi açabiliyorsun." İyi de, bu neticede ampli. Otomobilin hız göstergesi değil ki. Düğmeyi ister 5 birime böl, ister 25 birime, ses aynı ses. Ama Nigel, soran gözlerle bakan Marti DiBergi'ye, "anlamadın galiba" der: "Bu 10 değil ki, 11!"

Bir de "havaalanı sahnesi"ni aktaralım: Basçı Derek, polis kontrolü esnasında "yakalanır". Geçtiği elektronik platform sürekli düt düt ötmektedir. Sırayla ceplerini boşaltır, anahtar, çakmak, bozukpara.. para etmez. Düt düt düt. Kadın polis, elindeki aleti Derek'in vücudunda gezdirmeye başlar. Daracık pantolonunun önüne gelince alet başlar ötmeye. Derek, artık pes etmiştir, "o kadar merak ediyorsanız alın size" gibilerinden fermuarını indirir ve çıkarır: Alüminyum folyoya sarılmış irice bir salatalık!

Filmin gerisi de rock tarihinin klişelerinden izler taşıyor: Bir erkekler topluluğunun içine "sevgili" rolünde yılan gibi sızan bir kadın, menejer anlaşmazlıkları, iptal edilen kontratlar, konserler, bozulan arkadaşlıklar, kıskançlıklar, iniş, düşüş... Ve bir iyi haber: Grubun son single'ı "Sex Farm" Japonya'da 5 numaraya kadar yükselmiştir. Hemen bir Japonya turnesi bağlanır. Spinal Tap aynı güneş gibi doğudan yeniden doğar.

Film yeniden piyasaya sürülürken başına yeni bir bölüm eklenmiş. Bugün son anlatacağımız, o ilk bölüm olsun:

Bir klip yönetmeni, Spinal Tap kadrosunu karşısına alır, tasarladığı senaryoyu anlatmaya koyulur: "Klibin bir kız lisesinde geçmesini istiyorum!" Spinal Tap elemanları, bir mucizeye tanık olmuş gibi hayranlıkla yönetmene bakarlar ve derin bir iç geçirirler. Cesaretlenen yönetmen, senaryoyu bütün ayrıntılarıyla gözümüzde canlandırır: Sınıfta jartiyerli, file çoraplı, yarı çıplak hatunlar, kışkırtıcı yatakhane sahneleri, gotik bir gece atmosferinde kaçışan, birbirini kovalayan kızlar, bütün bu hengamenin ortasında şarkılarını söyleyen Spinal Tap elemanları... Yönetmen klibi anlatmayı kesince kamera bizimkileri gösterir. Derek, Nigel ve David'in gözlerinden yaşlar süzülmektedir. David heyecanla yönetmene döner, zorlukla, kekeleyerek konuşur:

"Aslında tam anlamadım ama, bir şeyler hissettim!"

VASATI YAKALA!

Mojo dergisinden, Spinal Tap'e emek verenlerle bir "gerçek" söyleşi

Harry Shearer (Derek Smalls rolündeki aktör): Rock'n'roll'la 60'ların ortalarından beri haşır neşirdim. Yakın arkadaşlarım Grateful Dead'in menejerliğini yapıyordu. 1972 yılında elime bas gitarı aldım. O zamanki karım Blood Sweat And Tears elemanlarıyla arkadaştı. Bas gitarist bana çalmayı öğreteceğini söyledi. Bu proje ortaya çıkınca çalmayı öğrendim.

Christopher Guest (Nigel Tufnel rolündeki aktör): Michael ve ben New York'ta aynı koleje devam ediyorduk ve 67 yılında birlikte müzik yapmaya başladık.

Shearer: Michael McKean de 60'ların sonunda The Left Banke diye bir grupta çalıyordu. Grubun "Walk Away Rence" diye bir hiti bile vardı, ama Michael gruba bu şarkıdan sonra dahil olmuştu. Sonra bizim içinde bulunduğumuz komedi grubu, The Credibility Gap için müzikler yazmaya başladı. O zamanki Amerikan televizyonunu tiye alan parodilerden oluşuyordu program. Programın sonuna doğru, o zamanlar popüler olan The Midnight Special diye bir rock'n'roll programının parodisi vardı. Biz de kendi aramızda "Rock'n'Roll Nightmare" isimli bir şarkıyı icra etmek için bir grup oluşturduk. Şarkının doruk noktasını, dumanların içinde yerde kıvranırken tepeden çekimin yapılacağı an oluşturuyordu. Ama sis makinesi bozuldu ve onun yerine tepeden üzerimize kızgın yağ damlamaya başladı. Ya bağırıp çağırarak ortalığı dağıtacak ya da kendimizi fantezinin kollarına teslim edecektik. Biz de kendi aramızda konuşmaya ve bu karakterler gibi davranmaya başladık. Bu bölüm yayınlandı ve iyi tepkiler alınca, bu karakterlerle başka şeyler yapıp yapamayacağımızı düşünmeye başladık... Çok az paramız vardı. Oturduk, senaryoyu yazmaya başladık. Sonra, senaryo yerine 20 dakikalık bir demo kasedi yapalım, böylece insanlar senaryoyu okuyup hayalgücünü kullanmak zorunda kalmasınlar dedik. Los Angeles'ta hayalgücü zor bulunan bir şeydir. En ucuz peruklar ve kostümlerle bir demo hazırladık ve buradaki esprilerin ve şarkıların bir kısmı asıl filme de girdi.

Michael McKean (David St Hubbins rolündeki aktör): Kafamızda uzun ömürlülük bakımından Status Quo, Uriah Heep vardı. Ama müzikal olarak gerçek, vasat müziği yakalamaya karar kıldık.

Shearer: Her birimiz farklı karakterlere yöneldik. Michael saten botlu müzisyenleri, Christopher ise gitar kahramanlarını örnek aldı. Bense deriler içinde dolananları, hayvansı olanları taklit ediyordum. Sırf bu yüzden Saxon'un İngiltere turnesine katıldım, onlarla takıldım.

Steve Dawson (Saxon'un kurucu üyesi): Herkes filmin Iron Maiden ya da Motörhead hakkında olduğunu sanır. Oysa bizimle ilgilidir, Saxon'la. Bu adamların bir filmle ilgili araştırma yaptıklarını ve bizimle takılmak istediklerini söylediler. Böylece bizim turnemize dahil oldular. Rock gruplarıyla ilgili hikayeler anlattırdılar bize. Filmdeki olayların bir kısmı bizim anlattığımız gerçek olaylardan kaynaklanıyor. Mesela kutunun içinde kapalı kalma bölümü. Bu Be-Bop Deluxe'ten Bill Nelson'ın başına gelmiş gerçek bir olaydır. Sahneye büyük bir kutunun içinden dumanlar içinden çıkması gerekirken, kutunun kapısı sıkışır ve içeriye duman doldukça dolar. Sonunda Bill'i gelip zar zor kurtarırlar. Sahneyi bulamama bölümü de Ozzy Osbourne'ün başına gelen olayın bir abartısıdır. Ozzy o sırada bizim öngrubumuzdu. Ozzy her zaman kafası kıyak gezerdi. Almanya'da bir konser sırasında, soyunma odasından çıkıyor ve sahne kapısı yerine başka bir kapıdan çıkıp gidiyor.

Shearer: Saxon bana açık akorlarla çalarsam, sol kolumu havada rahatlıkla sallayabileceğimi öğretti. Çok önemli bir ipucu!

Dawson: Saxon'un hemen hemen bütün parçaları A ya da E akorundaydı. Açık olan herhangi bir akor bas ki, etrafta koşturabilesin. Ben çok iyi çalamam ama iyi dans ederim. Rock'n'roll da temelde pandomimle ilgilidir zaten.

Guest: Sonra "The Song Remains The Same" ve "The Last Waltz" gibi filmleri inceledik.

Rob Reiner (Marti DiBergi rolündeki aktör-yönetmen): "The Last Waltz"un sıkı bir hayranıyım. Marty DiBergi karakterinin esin kaynağı da buradan geliyor. Marty Scorsese'den alıntı. Di, DePalma havası veriyor. Berg, Spielberg'den geliyor, 'i' ise Fellini ya da Antonioni'deki gibi.

Shearer: Her neyse, bu şekilde demo kaseti yaptık ve herkes reddetti. En sonunda United Artists'le anlaştık.

McKean: UA ile kontratımız yaklaşık bir dakika sürdü. UA, MGM tarafından satın alındı ve MGM filmi reddetti. Holywood'daki bütün büyük stüdyolara gittik ki, bu en büyük hatamızdı.

Shearer: Demoyu seyrettikten sonra bize dönüyorlar ve "bu neydi şimdi" diyorlardı. "İşte bu gördüğünüz tarzda normal film çekeceğiz" diyorduk. "Niye ki?" diyorlardı, "rock filmleri zaten para yapmıyor, bu niye yapsın?" En sonunda Norman Lear'a gittik. O sırada ortağıyla birlikte Embassy diye, batmak üzere olan bir film şirketini devralmışlardı. Rob Norman'ı daha önceden tanıyordu.

Demoyu seyrettikten sonra "bu neydi şimdi" diyorlardı. "İşte bu tarzda normal film çekeceğiz" diyorduk. "Niye ki?" diyorlardı. Birçok kişi, hiç kimsenin tanımadığı kötü bir rock grubuyla ilgili film yapmamızın nedenini sordu.

Norman demoyu seyretti ve sırf Rob'a olan güveni yüzünden "devam edin" dedi.

McKean: Bütçemiz beş hafta için 2,4 milyon dolardı. Neredeyse bir hiç.

Shearer: Çekimlere başlamadan önce, Los Angeles ve civarında birkaç kere sahne aldık. Herhangi bir grup gibi. Ve insanlar bizden nefret etmedi, yeni bir grup dinlermiş gibi kabullendi.

Shearer: Norman'dan okey alınca oturduk ve sahne sahne senaryoyu yazdık. İçinde hiç diyalog yoktu. Sadece her karakterin çerçevesini çizdik. Aktörler geldiğinde ellerine bunu veriyor ve "işte rol bu, gerisi sana kalmış, eğlenmene bak" diyorduk.

McKean: June'da inanılmaz bir doğaçlama kabiliyeti vardı. Rolü birkaç saniyede kaptı.

June Chadwick (David'in sevgilisi Jeanine Pettibone rolündeki aktris): Çok toydum. Ama yine de seçmelere katıldım. Rob bana "sen ve Dave nasıl tanıştınız?" diye sordu, ben de "bir gece beni yüznumarada düdükledi" dedim. "Nerede, ne yaptı?" diye sordu.

McKean: June mükemmeldi, çok komikti. Ayrıca bana çok benziyordu. Filmde saçlarımız aynıydı.

Rock'n'roll dünyasında kendine benzeyen kadınlarla evlenen adamlar sık görülür.

Guest: Biz sahnede çalarken, Harry'nin bacaklarına sarılan kadınlar oluyordu. İki defa da kızlar tişörtlerini yırtarak çıplak göğüslerini sergileyip "seni seviyorum, seni seviyorum!" diye çığlıklar attı. Çok garipti.

Shearer: Filmin çekimlerini bitirmemize doğru, Norman şirketten ayrıldı ve ortağının ellerine kaldık. Her an kellemiz gidebilirdi. Filmin ham halini birkaç film eleştirmenine yolladılar ve tesadüfen bunlardan iki tanesi filmi beğenmiş.

Reiner: İlk ön gösterimi Dallas'ta yaptık ve seyircinin % 85'i filmden hiçbir şey anlamadı. Birçoğu, hiç kimsenin tanımadığı kötü bir rock grubuyla ilgili film yapmamın nedenini sordu.

Shearer: Filmin tanıtımı yapılamadı, çünkü film şirketi zaten bataktaydı. Bu filmin iş yapmasının yolunun, filmdeki grubun gerçek bir grup olarak tanıtılmasından ve son anda bunun bir film olduğunun açıklanmasından geçtiğini düşünüyorduk. Yerel gazetelere Spinal Tap konser ilanı verecek, sonra ilanın ortasına İPTAL yazısı koyacaktık. İnsanlar "kim bu Spinal Tap?" diyecekti. Şirkettekiler bunu anlamadı, "Spinal Tap filmi cuma günü başlıyor" türü sıradan ilanlar verdiler.

Shearer: Şirketin filmi uzun süre vizyonda tutacak gücü yoktu. Bu yüzden film gösterildiği yerlerde iş yapmasına rağmen büyük bir başarı kazanamadı. Filmi daha sonra video olarak çıkardılar ve zaman ilerledikçe insanlar gelip filmden parçalar söyler oldu. Film vizyondaki başarısızlığına rağmen yavaş yavaş büyümeye başladı.

Guest: Bir sürü insan gelip "aynen beni oynamışsın" diyordu.

Shearer: Heavy metal cemaatinin filmi bağırlarına basmasına şaşırdım. Rob Halford bir gün gelip "siz mükemmelsiniz, ben de bir gün San Diego'da sahneyi bulamamıştım" demişti.

Guest: İşin ironik tarafı, birçok gerçek grubun sahnede playback yapması. Ama biz sahte bir grup olarak kendimiz çalıp söylüyorduk.

Shearer: Bu grubun kendi hayatı olmasına şaşırmamak gerekir. Daha filme başlamadan önce bütün grup elemanlarına bir hayat hikayesi çizmiştik. Senaryoyla ilgili en önemli yazılı bölüm, grubun ve üyelerinin tarihiydi. Onlara hayat verdik, onlar da bu hayatı yaşamaya devam ettiler. Eğer ne yaptığınızı biliyorsanız, kurgusal karakterlerin kendilerine ait gerçek birer hayatları olur.

KENDİMİZİ KAZIKLIYORUZ

Uncut ve NME dergilerinden, Spinal Tap üçlüsüyle bir "yalan" söyleşi. Aktörler, filmdeki rollerine bürünmüş olarak konuşuyorlar...

Spinal Tap'in geri dönüşü için uygun bir zaman olduğuna nasıl karar verdiniz?

Derek: Rock boşluğu sevmez, ama aynı zamanda boşluğa tapınır. İşte bu boşlukta Tap'in tekrar görünmesi için bir alan olduğuna karar verdik.

Elinizdeki yeni malzemeyi niye ilk olarak internet üzerinden yayınladınız? Yeni iletişim teknolojileriyle aşina mısınız?

David: Ben kendi çapında bir teknoloji düşmanı sayılabilirim. Sahip olduğum bilgisayar, inanmazsınız, bir Commodore 128. Şarkıyı on gün önce indirmeye başladım, şu anda şarkının ilk birkaç saniyesini indirmiş durumdayım. Derek bu konuda benden daha becerikli. Bu arada Napster'la ilgili bir şeyler okudum ve kesinlikle bu alanda yer almamız gerektiğini düşündüm. Bu yüzden küçük fan grubumuza hitaben Tapster'ı yarattık. "Back From The Death" parçası bizim için bir niyet, hâlâ ortalıkta bulunmaktan duyduğumuz hazzı ifade ediyor. Birkaç küçük fedakarlık ve birkaç ölümün ardından hâlâ devam diyoruz.

Tapster müzikal amaçla mı, politik amaçla mı, yoksa Napster'la olan isim benzerliğindeki gibi bir niyetle mi ortaya çıktı?

Derek: Napster'la olan isim benzerliği bizim için önemli. Müzik grupları Napster'la ilgili taraf olmak durumunda hissediyorlar kendilerini. Biz kendimizi savunma durumunda hissetmeyi reddettik ve dedik ki, biri bizi istismar edecekse, bu yine biz olmalıyız. Tapster'ın avantajı tamamen bizim kontrolümüzde olması, böylece kendi kendimizi kazıklıyoruz. Bence ilerde bu dönem Tap'in altın dönemi olarak anılacak.

Nigel'ın başka alanlara kaymasıyla, grup içinde Derek daha büyük bir rol üstlendi, öyle değil mi?

Derek: Ben kendimi her zaman grubun ayakişleri adamı olarak gördüm. Benden isteneni yaptım, daha fazlasını da yapmadım. Nigel'ın buluşları tüm vaktini almaya başladı. Henüz sızma sorununu önleyememiş olsa da, katlanabilir şarap kadehi buluşunda oldukça ilerledi.

David: Nigel şu aralar balıklara takmış durumda. Suyun altında yaşamak gibi bir saplantıya kapılmış durumda, ki bu da endişe verici. Günlerce süren dalış maratonları yapıyor. İcatları henüz işlemiyor olsa da, pazar dergilerinin "ilginç buluşlar" köşesine fikirlerini satarak para kazanmayı başarıyor.

Yani Nigel rock'n'roll yaşamını terk etti, öyle mi?

David: Aslına bakarsan, Nigel daha baştan itibaren sakin bir hayat sürmek istiyordu. Hiçbir zaman müzikle çok ilgili değildi. O her zaman kibar bir çiftçi olmak istedi. Nihayet Kent'te kendine bir arazi aldı, sebze meyve yetiştirerek hiç olmadığı kadar mutlu oldu. Ya da hiç olmadığı kadar umutsuz bir vaka oldu da denebilir. Konuşmasak görüşmesek de, hâlâ birbirimize çok yakınız. Spinal Tap döneminde dünyayı yeniden şekillendirmeye o kadar uğraştık ki, bir noktada kendimizin şekillenmesi gerektiğine karar verdik galiba. 83 yılında berbat geçen Japonya turnesi ve Ian Faith'in ölümünün ardından ben futbol antrenörlüğü yapmaya başladım. Hoşuma gitti, çünkü çocuklara bağırıp duran "kız gibi oynamayın" diyen antrenörlerden farklıydım. Çocuklara futbol oynarken kadınsı taraflarını ortaya çıkarmalarını salık veriyordum.

"Smell The Glove" döneminden sonra hepiniz kendi yolunuza gittiniz. Yeniden bir araya gelirken zorlanmadınız mı?

David: Para ihtiyacı itici güçlerden biriydi. Grubu bir araya toplamaya karar verdiğimizde, Derek'i kaybettiğimizi zannettik. Bir de baktık ki, Derek Lambsblood isimli bir hıristiyan rock grubunun üyesi olmuş. Bu yüzden Derek'i bize geri getirmesi için General Iakaplı bir beyin yıkayıcı bulduk. Kısacık saçları olan ürkütücü bir adamdı. Allahtan ona ihtiyacımız kalmadı, çünkü Derek ilk buluşmada fikri benimsedi.

Derek: Çünkü benim yaptığım şey tamamen ruhani dünyaya dalmayı gerektirmeyen bir şeydi. Hayatımın en iyi dönemlerinden biriydi, çünkü rock yapmak için yüce şeytana tapmanın şart olmadığını anladım. Lambsblood gerçekten de rock yapabiliyordu. David benimle, Monster of Jesus festivalinde verdiğimiz bir konser sırasında buluştu ve dediğine göre, her İsa dendiğinde kulağını tıkadığın takdirde, kendini normal bir rock konserinde gibi hissedebiliyormuşsun.

Peki seni nasıl ikna etti?

Derek: David, ben reddetsem bile yine de grubu kurmaya kararlıydı. İşte bu noktada, benim yerimde başkasının bas gitar çalıyor olması ve bunun için para alıyor olması sinirime dokundu. Hem de niye? Ben bir hıristiyan grubunda çalıyorum diye... Bu düşünce beni anında şeytanın kollarına attı yeniden.

Gruptaki yeni adamlardan bahsedelim: Klavyeciniz Viv Savage'a ne oldu? Davuldaki Sir Skippy Scuffleton kim?

Derek: Skippy'yi internetten bulduk. Elbette bu gruptaki davulcuların tarihinden haberdar. Geçtiğimiz yıllar içinde 15 davulcu değiştirdiğimiz konusunda kendisini uyardık. Merhum davulcumuz Mick Shrimpton'ın da diyebileceği gibi, ortalama hesabı yasasına göre Skippy bir süre daha bizimle kalacak gibi görünüyor. Viv'in başına gelen çok üzücü, çünkü öldüğü zaman, Mick'in mezarının başındaydı. Birden fenalaştı, mezara düştü ve canlı canlı gömüldü. Gerçek şu ki, Viv her zaman çok beceriksiz bir adamdı, başına gelen bir sürpriz olmadı.

David: Davulcularımız içinde benim favorim Mick'ti. Onun hayat ve ölümle ilgili "bırakınız yapsınlar" tavrı çok kıyaktı. Skippy onun yanında daha genç kalıyor. Viv'in ise en iyi tarafı, dünyanın neresinde olursan ol, sana ot bulup getirebilmesiydi.

"Back From The Dead", gerçek bir yeniden birleşmenin parçası sayılabilir mi?

Derek: Şu anda yeni bir şey üzerinde çalışmıyoruz kesinlikle. Hâlâ yaşadığımızı göstermek için bu şarkıyı yapmak zorundaydık. Yeniden bir arada çalışabiliriz ama birbirimizle iletişim kurmaya pek hevesli değiliz. David yıldızlar aracılığıyla iletişim kurmaya daha yatkın, böylesi daha ucuz, biliyorsun.

Hayranlarımızın bizde sevdiği şey, bence, yıktığımız bütün sınırların daha önce yıkılmış olmasıydı. Ortalıktaki yeni gruplardaki çocuklar da bir zamanlar bizim olduğumuz kadar kötü.

Şarkı sözleri neredeyse postmodernist. Bugüne kadar yaptığınız her şeyin farkında olarak, kendinize dair yazılmış bir şarkı.

Derek: Çok teşekkür ederiz. Ben de fark ettim ki, bu şarkı gayet Derridavari! "Back From The Dead" şarkısında, kendi kendimizin sinopsisi olduğumuzu söylüyoruz. Bizim hikayemizi öğrenmek için başka yere gitmenize gerek yok, bize gelin. Yalan istiyorsanız, yine bize gelin. Bu haliyle bu şarkı postmodernizme bir saygı duruşu.

David: Tap tarihinde yeni bir sayfa bu. "Gönülçelen"i okuyup da, tam kayıp gençliğin hikayesinin sonuna geldiğinizi düşündüğünüz anda, mağaradan çıkan bir devin ortalığı dağıtması gibi.

İnsanı rahatlatan taraf, bunca zamandır hiç değişmemiş olmanız. Etrafta dönen müzik türlerinden herhangi birine zıplamayı düşünmediniz mi?

Derek: Bunu vaktiyle denemiştik. Dünya bana anlık modalarla tıka basa dolu gibi görünüyor. Tap hiçbir zaman bunun parçası olmadı.

David: Hayranlarımızın bizde sevdiği şey, bence, yıktığımız bütün sınırların daha önce yıkılmış olmasıydı. Ortalıktaki yeni gruplardaki çocuklar da bir zamanlar bizim olduğumuz kadar kötü. Olgun bir rock'çu olarak sadece buna fazla kafa takmamayı öğreniyorsun.

Tap'in bir sonraki hedefi nedir?

David: Önce dünyayı ele geçirmeyi planlıyoruz. Tapster'la birlikte viral yöntemle çalışmaya karar verdik, daha önceleri mikrop olarak iş görüyorduk. MP3'ün büyük bir avantajı var, ses kalitesi o kadar kötü ki, uğraşıp da iyi bir ses elde etmeye çabalaman gerekmiyor.

İngiltere'ye geri dönmeyi planlıyor musunuz?

David: Elbette, Ana Kraliçeyi çok özledim. Ben temelde monarşistim. Bence İngilizler olarak birbirimize milletçe şöyle bir bakıp, kraliyet ailemize de saygılarımızı sunarak, ruhlarımızın derinliklerinde hepimizin Alman olduğumuzu anlamamız gerekiyor.

Çeviren: **Ogan Güner**

Festivalci arkadaşımız Cüneyt Cebenoyan, Viyana Film Festivali'ni de kaçırmadı: Üşenmedi, oralara gitti, bir salondan diğerine, bir filmden bir başka filme koşturdu. Bu arada elbette müzikli filmlere de uğramazlık etmedi. Viyana festivalinde Björk'ten Atari Teenage Riot'a, Chris Cutler'a, pek çok müzisyen konuk vardı. Bazıları, Viyana paslaşmasıyla, şimdi de Roll'a konuk...

Biraz film, biraz uyku

Film festivallerinde, bir an gelir, artık dayanamazsınız. Ruhunuz daha fazla kültürü kaldıramaz olur, gözkapaklarınız ağırlaşır ve kafanız düşer. Ne güzel bir uykudur o... Çocukluğunuzda misafirlikte ya da bir yaz kampında kaldığınız yatakhanede insanlar konuşurken uykuya dalmaya benzer, bir filmde uykuya dalmak. Kafanızın omuzuna düştüğü komşu seyircinin kaba bir hareketiyle uyanmak hoş olmasa da, beni böyle uyutan filmlere özel bir sevgi duyarım.

38. Viyana Festivali'nin sondan bir önceki günü. Sabah 11 seansı. Günün ilk filmi Japon yönetmen Şinci Aoyama'nin Ingiliz baterist Chris Cutler üzerine belgeseli: "June 12, 1998 - At the Edge of Chaos" (12 Haziran 1998 - Kaos'un Eşiğinde). Wire dergisi okurları ya da Halil Turhanlı'nın Açık Radyo'daki programı "Harita Metod Defteri"ni dinleyenler, Cutler'ın ismini duymuşlardır. Avangard, deneyselci bir müzisyendir. Ben anlamam ama yine de ilgilenirim. Acaba ne var diye... Belki bir zevk alırım diye...

Film 12 Haziran 1998 tarihli Chris Cutler konseri ve sanatçıyla yapılan röportajlardan oluşuyor. Kağıt üzerinde Cutler'ın müziği ilginç ve anlamlı geliyor. Cutler, "kaos teorisi"yle yakından ilgili. Müziğini şemalarla anlatıyor. Dengeli sistemler ve dengesiz sistemleri çiziyor. Dengeli sistemlerin gideceği bir yer olmadığını kabul ediyorsunuz hemen. Dengesiz sistemlerin de bir noktada bir düzen oluşturduklarını anlatıyor Cutler. Felaketten –ki sadece yıkım üreten kasırgalar filan buna örnek– farklı olarak, kaos yeni bir ilişkiler bütünü yaratıyor. Buraya kadar gayet iyi. Sonra konser başlıyor. Dang, dung, çıtas, tong... Bir güzel uyku bastırıyor. Müzik nereye gidiyor bilemiyorum, ama ben çok güzel bir dengeye doğru gidiyorum. MFÖ'nün "Bodrum"u aklımda filmden çıktığımda, uykumu almışım ama, "duygu, biraz duygu" ihtiyacım tatmin olmuş değil.

Bir gün öncesi, yine bir müzik filmi, adı: "Digital Hardcore Virus Videos". Yönetmeni Philipp Virus. Yani Alec Empire tayfası. Yani Atari Teenage Riot (ATR) ve Hanin Elias videoları. Klipleri. Hanin Elias, ATR konserlerinde düzenle çok güzel gölge kung-fu'su yapıyor. Havaya tekme savururken, donu görünüyor. Ne güzel.

Düzeni, ne yapacağını bilmez halde, yıkılan "2000 yıllık kültürünün" altında bırakarak, filmin yarısında çıkıyorum. Alec Empire'ın duyguya hiç ihtiyacı yok, hatta fazlası var o ekipte. Biraz da akıl fikirle dengeleseler iyi olurdu.

Benzer bir duyguyu tam karşı cepheden bir başka rock grubuyla ilgili bir filmde de ediniyorsunuz. Filmin adı: Yeni Tanrı (Atarasi Kamisama). Konu aldığı Japon punk-noise topluluğunun adı The Revolutionary Truth, yani "Devrimci Hakikat". Breh, breh... Ama yanılmayın, söz konusu topluluk ultra-milliyetçi, faşist ve de anti-Amerikan emperyalisti bir topluluk.

Valla uslûp olarak Atari Teenage Riot'la çok buyuk bir farkları yok. Her açıdan daha kötüler, o başka. Ama üslûpları benzer. Ortak bir yanları da birer kadın solistleri olması, ki "Yeni Tanrı" teşhirci bir şekilde grubun solisti Amamiya'yla, filmin yönetmeni Yutaka'nin film çekimi sırasında gelişen aşklarını gözler önüne seriyor. Yani Amamiya, Hanin'den daha derin bir teşhirci. Vay be, bu filmi sonuna kadar seyretmişim!

Müzikten söz ediyorken, "Dancer in the Dark"tan söz etmemek olmaz. Björk'ün Lars von Trier yönetiminde yaptığı film. Aslında bu film, büyük tartışmalara gebe bir film. Sight & Sound dergisinde filmin üslûbuyla içeriğinin uyumu konusunda nefis bir yazı çıktı. Von Trier ne yaptığını hakikaten bilen bir adam. Ama bu, filmi seveceğiniz anlamına gelmiyor. Hele son yarım saati, filmin nasıl biteceğini de duymuşsanız, çekilir gibi değil. Yani, kendinizi korumanız gerek ve, ya filme yabancılaşacaksınız, ya da bunu başaramayıp salya sümük ağlayacaksınız. Ben filmin nasıl biteceğini hem biliyordum hem de herhalde kendimi korumak istedim. Sonuçta filmin son bölümü bana çok sıkıcı geldi. Neyse, Björk iyi. Yani iyi oynuyor, ama o kadar da unutulmaz bir performans yok. Asıl müzikli bölümleri güzel filmin. Çünkü hem müzik güzel, hem koreografi filan var ve zaten yabancılaştığınız için extra yabancılaşma çabasına girmeniz gerekmiyor.

Punk'çı olmak zormuş. Hem Londra'da, hem New York'ta. Hangi Türk rock'çısı (pop'çusu) oralarda başkaldırmanın kolay, Türkiye'de zor olduğunu söylemişti?

Müziğin bir şekilde bir rol oynadığı bir film de Spike Lee'nin "Summer of Sam"iydi (Sam'in Yazı). Bir parantez daha: Bu filmde konu edilen Son of Sam lakaplı seri katile (serisine giden katil, serici katil?..) dair bir şarkı da Elliot Smith'in son albümünün ("Figure 8") açılışında yer alıyor. Mahallelerine dadanan seri katilin aslında punk'çı arkadaşları olduğundan şüphe eden bir grup Hispanik gencin hayatını anlatıyor "Summer of Sam". Bu cerçevede hem 70'lerin disko dünyası, hem de CBGB's gibi New York'un ünlü punk kulüpleri filmde önemli yer tutuyor. Sex Pistols belgeseli "The Filth and the Fury" de aynı şeyi anlatıyordu: Punk'çı olmak zormuş. Hem Londra'da, hem New York'ta. "Summer of Sam"in punk'çısı da linç edilmekten, hem de arkadaşları tarafından, son anda kurtuluyor. Ama fena dayak yiyor. Hangi Türk rock'çısı (pop'çusu) oralarda başkaldırmanın kolay, Türkiye'de zor olduğunu söylemişti? Eski Roll'ları karıştırmalı. Aman boşver, değmez...

İşte böyle. Viyana festivali müzikal açıdan böyle geçti. Başka açılarını Radikal'de yazdığım için burada tekrarlamak istemiyorum.

Cüneyt Cebenoyan

Digital Hardcore...

Yeni Tanrı

Dancer In the Dark

12 Haziran 1998

Summer Of Sam

Bezmârâ

Memleket müziğinin musiki cephesindeyiz. TRT'nin radyo emisyonlarından hatırlarız, şimdi saz eserleri anonsu yapılır ve ritmine de, ezgilerine de aşina olduğumuz, ancak pek de kolay anlayamadığımız çelebice bir feryat zuhur eder. O ne hüzündür öyle!.. Ama, acaba hep böyle midir? Yoksa coşkulu havalar da çalınmış mıdır saray sazlarında? Bu soruları müziğiyle tahrik eden bir topluluk olarak Bezmârâ (Güzel Ses) ile ilk kez iki sene önce İstanbul Müzik Şenliğindeki konserlerinde karşılaştık, büyülendik. Sonra bir Fransız şirketinden çıkan albümleri elimize geçti. Şimdi de Kalan Müzik neşriyatından "Yitik Sesin Peşinde" adlı yeni albümlerini dinledik... Ve sonunda topluluğun kurucusu ve yönetmeni Fikret Karakaya ile Üsküdar'da provalarını yaptıkları Özbekler Tekkesinde iki seanstan müteşekkil uzun bir söyleşi yaptık. Ayrıca bir müjde verelim: Özbekler Tekkesi, bürokratik sorunlar aşılırsa, yakın bir zamanda erken dönem Osmanlı musikisi araştırmaları ve eğitimiyle ilgili bir enstitü olarak kültür hayatımıza hizmet edecek...

YİTİK SESİN PEŞİNDE

Zerdali, gürgen, okume

Foto: Şahan Nuhoğlu

Bezmârâ fikri sizde nasıl oluştu ve bu topluluk nasıl kuruldu?

Fikret Karakaya: Ben 1982 yılından beri İstanbul Radyosu'nda klasik kemençe sanatçısı olarak çalışmaktayım. Tabii Radyo'daki müzik bizi tatmin etmedi. Bezmârâ'nın kuruluşuna Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü'nün 1995 yılında bizden istediği bir konser vesile oldu. Paris'teki Doğu Bilimleri Enstitüsü'nün Sarayburnu'nda düzenlediği "Osmanlı'da Dil Oğlanları" (Tercümanlar) adlı serginin kapanışında bir konser verdik. Aynı zamanda çoğunluğu Fransız olan tarihçiler ve dilbilimcilerin katıldığı bir kollokyum vardı. Bu konserde bizden istenen dil oğlanlarının yazdığı, notaya geçirdiği ya da dinlediği bazı Osmanlı eserlerini icra etmemizdi. Saray mecmuaları içinde dil oğlanlarının yazdığı ve yabancı uzmanlar tarafından da Türk müziği hakkında en önemli kaynak olarak kullanılan "Chansons" adlı esere baktık. Buradan da topu topu sekiz-on parça çıktı, fakat seslendirilebilecek bir eser bulamadık. Bunun üzerine o döneme, 16-17. yüzyıla ait Osmanlı eserlerinden bir konsept repertuar oluşturduk. Karşımızda ciddi bilimadamları, tarihçiler vardı ve ben orda çok rahatsız oldum: Gerçi yine Ali Ufkî'den, Kantemir'den alınmış besteleri icra ettik, ancak sazlar ve icra bugüne aitti. Yani bir bakıma yalancılık yaptık. Tarihçi ve müzikolog Chabrier, meşhur Emanuel Chabrier'nin torunu, konserden sonra hararetle geldi, tebrik etti. Bu konser benim erken musiki ile yakınlaşmamı sağladı. Fransız Konsolosluğu "bu topluluğun bir CD'si ya da kaseti var mı" diye sordu. Ben de böyle bir kaydın olmadığını, ancak yapılması gerektiğini söyledim. Yazın başındaydık, tatil boyunca gerekli araştırmaları, kayıtları yaptım ve Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü'nün başkanına gidip böyle bir albümün yapılıp yapılamayacağını sordum. Kendisi de bizim müziğimizden çok etkilenmiş, "tabii neden olmasın" dedi: "Yalnız biz bugüne kadar hep kitap yayınladık ve bu yayımlardan önce bir bilirkişi raporu istedik. Sizin de, alanınızda yetkin bir iş yaptığınızı yazılı olarak uluslararası uzmanların teyit etmesi gerekir...". Bunun üzerine Avrupa ve Türkiye'deki, Kantemir hakkında söz sahibi, uzman kişilere birer mektup yazdım. Hepsinden yüreklendirici cevaplar aldım. Bu uzmanlar arasında Kantemir "Edvar"ını günümüz notasına kazandıran İngiliz müzikolog Owen Wright da vardı. "Proje heyecan verici, elimden bir şey gelirse yapmaya hazırım" gibi bir cevap geldi. Chabrier ise konu hakkında fazlaca bir bilgisi olmadığını söyledi ve bu konu hakkında bir makalesini gönderip başarılar diledi. Bu arada ben de bu eserlerin dönemin sazlarıyla çalınması gerektiğini belirterek bu konuda da Fransız Konsolosluğu'ndan maddi destek aldım ve enstrümanları yapmaya ve yaptırmaya başladım. Yalnız onlar tüzükleri gereği bu çalışmayı bir kitap yayımı gibi gösterdiler sanırım.

18. yüzyıl başlarına kadar süren erken dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun vakur, coşkulu, kendine güvenen ruh halini müzikte hissederiz. Oysa klasik dönemde Osmanlı'nın duraklama ve giderek gerileme dönemlerine adeta nazire yaparcasına, bir ağırlaşma ve hüzün hali hakimdir.

Bezmârâ'nın icra ettiği müziği tanımlar mısınız? Ya da 18. yüzyıl öncesi Osmanlı müziği nedir?

Erken müzik tabirini kullanmaya başladım ben ilk defa Türkiye'de. Erken müzikle neyi anlatmak istiyorum? Erken müzik, klasik bir müzik geleneğine öncelik eden, bu gelenekten önce varolmuş, fakat klasik geleneğin temelini ve kaynağını oluşturan müziktir. Yani bir müziğin klasik örneklerinden önceki halidir. Erken Osmanlı musikisi adıyla özellikle 18. yüzyıl öncesi Osmanlı musikisini kastediyorum. Osmanlı erken müziğinin yazılmış yani notaya alınmış örnekleri elimizde var; halbuki aslında Osmanlı müziği büyük ölçüde sözlü bir geleneğe dayanır. Bu öyle büyük bir talihtir ki, bütün Doğu musikisi düşünüldüğünde, erken müziğin notaya alındığı tek kültür Osmanlı'dır. Bu da herhalde Osmanlı'nın Avrupa'ya yakınlığı ve Batı kültürüyle kurduğu yakın ilişkilerle açıklanabilir. Ne Fars'da, ne Hint'de, ne de Çin'de böyle bir kayıt yok, olanlar da günümüz notasına çevrilemiyor bildiğim kadarıyla. Bunlar iki Avrupalının 17. yüzyılda yazdığı yani notaya geçirdiği eserlerden oluşmaktadır. Bu notistlerden ilki Ali Ufkî'dir. Yaklaşık 1610-1675 yılları arasında yaşadığı varsayılıyor. Genç yaşta Osmanlı'ya esir düşen bu Polonya asıllı şahsın asıl adı Wojciech Bobowski'dir. Müslüman olarak Ali Ufkî adını almış, Saray'da, Enderun'da yetişmiş, müzik eğitimi görmüş, daha sonra burada müzik alanında görevlendirilmiş bir şahıs. Ali Ufkî'den öğreniyoruz ki, bu dönemde bilinen 620 tane klasik eser var. Ali Ufkî'nin kaleme aldığı eserin ismi "Mecmuâ-ı Saz u Söz"dür. İkincisi ise Kantemir. Kantemir (Dimitrie Cantemire), Ali Ufkî Bey'e nazaran, tarihçiliğiyle de özellikle Batılılar tarafından çok tanınan bir kişi. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihini yazdığı eseriyle geniş kesimler tarafından bilinen bir şahsiyet. 1623-1673 yılları arasında yaşamış olan Kantemir, Boğdan Voyvodası Constantin'in oğludur ve Osmanlı'yla Boğdan arasında yapılan anlaşma gereği rehin olarak 21 yıl İstanbul'da kalmıştır. Kantemir, "Edvar"ında, 350'yi aşkın saz eserini kendi geliştirdiği alfabe

notasıyla kayda geçirmiştir. Gerek Ali Ufkî'nin, gerek Kantemir'in notaya geçirdiği eserler içinde çok büyük bir İran etkisi var. Zaten Kantemir, "Edvar"ında açıkça bazı eserlerin bestecisi olarak "Acemler" tabirini kulanmıştır. Buradan da anlıyoruz ki, erken Osmanlı müziğinde Fars müziğinin etkisi çok büyük. Ali Ufkî'nin "Mecmuaı Saz u Söz" ve Kantemir'in "Edvar"ından başka bu döneme ait müzikle ilgili bir yazılı belge ne yazık ki elimizde yoktur. Sözler için güfte mecmuaları var, ama bunlar müzik hakkında bir bilgi içermiyor tabii... Aynı dönemle ilişkili olarak, ki kendisi Kantemir'le çağdaştır, Nâyi Osman Dede'nin de bir nota geliştirme projesi olmuş, ancak maalesef bu başarıyla tamamlanamamıştır.

Fikret Karakaya

Erken Osmanlı musikisinin klasik Türk müziği çevrelerindeki algılanışı nasıl oldu?

Ali Ufkî'nin eserinin günümüz nota sistemine ve Türkçeye kazandırılmasına kadar zannediliyordu ki, tarih boyunca Osmanlı musikisi hep bizim aşina olduğumuz 19.-20. yüzyıl tarzıyla bestelendi ve icra edildi. Ancak artık biliyoruz ki, böyle değil: Osmanlı musikisi klasik örneklerini vermeden önce bir erken dönem geçirmiştir. Daha da önemlisi, bugüne kadar ele alındığının aksine, Osmanlı musikisinin bir tarihsel değişim süreci, yani tarihselliği mevcuttur. Ne yazık ki günümüzde hâlâ bundan haberdar olmayan ya da olmak istemeyen kimseler var. Onlar zannediyorlar ki, Osmanlı musikisi Kanuni devrinde de bugünkü gibi icra ediliyordu...

Erken Osmanlı müziğini klasik devirden ayıran özellikler, değişimin boyutları ve sebepleri sizce neler?

Biz bu değişimi 18. yüzyıl olarak saptıyoruz. Yani 18. yüzyıldan sonra Osmanlı musikisinin klasik örnekleriyle karşılaşıyoruz artık. Tabii bu değişim bıçak gibi bir kesilme değil; mesela erken dönemin sazları bir günde unutulmuyor, bu bir süreç halinde gelişiyor. Ancak yoğun olarak eserlerde hissedilen bir nitelik, anlatım, icra ve tarz değişimi var. Bu değişikliğin tarihî, sosyal, ekonomik, siyasî, kültürel sebepleri nelerdir? Bunu ben yanıtlayamam. Burada çok derin araştırmalara ihtiyaç var; belki antropologların, etnologların, tarihçilerin ve sosyologların bu konuda çalışması gerekiyor. Çünkü karşılaştığımız değişim çok temel bir beğeni ve ifade farklılığının ortaya çıktığını gösteriyor. Yani bu basit bir moda değişimi değil. Fakat sosyal alanda, özellikle saray çevresinde büyük bir değişimin olduğunu biliyoruz. Batı Avrupa'nın kültürel ve sosyal hayatıyla ilişkiler ilk defa bu dönemde kurulmuş, bir Lale Devri gerçeği var, Batı'dan bazı kurumların ithaline başlanması var... Ama bunların ne gibi sonuçları olmuş ya da Osmanlı estetiğine ne kadar bir etkisi olmuş, ciddi bir şekilde araştırılması gerekir. Bütün bunlar müzikteki somut değişimi anlamamıza yetmiyor. Çünkü klasik dönemde enstrümanlar değişiyor. Makamlarda, usûllerde, beste formlarında, taksimlerdeki istiflerde, ifade ve icrada köklü değişimler görülüyor. Biz sadece müzikal alanda konuşacak olursak, her şeyden önce şunu belirtmemiz lazım: Erken Osmanlı müziğinde çok güçlü bir İran etkisi var. Türklerin İstanbul'u fethi 1453, Bizans ve Balkanlarla kurduğu yakın ilişki ise daha önce... Böyle olmasına rağmen, 18. yüzyıla kadar musikinin Fars etkisinde olması ve bu etkinin çok güçlü tezahür etmesi şaşırtıcı. Yaklaşık 300 yıl süren yoğun bir Fars etkisi... Zira Bizans etkisi klasik dönemde kendini gösterecektir. Şunu da mutlaka sorgulamak lazım: Zayıflayan ve neredeyse 17. yüzyılın sonunda tamamen ortadan kalkan İran etkisinin yerini ne aldı? Acaba bu dönemde başka bir müziğin etkisi mi başladı? Benim iddiam, klasik dönemde Bizans müziğinin etkili olduğudur ve ünlü müzikolog Waltman tarafından da doğrulanmıştır. Peki ama Osmanlı, Bizans'la yeni karşılaşmadı ki... Aşağı yukarı 300 sene geçmiş. Peki neden Bizans müziği Osmanlı müziğini 300 sene sonra etkilemeye başlamış? Belki başka nedenlerden dolayı Osmanlı müziği Bizans etkisine kapalı kaldı veya bu 300 yıl içerisinde Bizans müziğinde de öyle değişimler oldu ki, bu yeni Bizans müziği Osmanlı'ya daha yakın geldi ve bir etkilenme oluştu.

Düşünün sarayda saatler süren saz fasıllarının yapıldığını. Sazende fasıllarından zevk alabilmek için sazları ve makamları tanımak gerek ki, neyin hüner olup olmadığı anlaşılsın. O dönem Osmanlı sarayında yüksek bir musiki zevkinin olduğunu söyleyebiliriz.

Burda Bizans müziğinden ne anlıyoruz? Bizans saray müziği mi, Kilise müziği mi, yoksa "laika" tabir edilen Bizans-Rum halk müziği mi? İstanbul'un fethinden 300 yıl sonra herhalde Bizans saray müziğinden bahsedilemez. Müslüman Osmanlı'nın Bizans Kilise müziğinden etkilendiğini söylemek de biraz zorlama gibi geliyor. Öyleyse klasik dönemde Osmanlı musikisi üzerinde etkili olan acaba Bizans-Rum halk müziği miydi?

Haklısınız, tabii ki İstanbul'un fethinden 300 sene sonra Bizans saray müziğinden bahsedilemez. Ancak Kilise müziğinden ve Bizans halk müziğinden etkilenme olduğunu düşünüyorum. Tabii bunu kesin belgelerle iddia edemiyoruz. Çünkü hem böyle bir tarihsel kaynak yok, hem Bizans müziği de orijinal haliyle, yani eski haliyle notaya alınmamış. Fakat her iki müzik türündeki belirgin benzerliklere bakarak, böyle bir Bizans etkisinin olduğunu söylüyoruz. Halihazırdaki Ortodoks Rum Kilisesi'nin müziğine bakın, bir de bizim Cami müziğimize, yani ilâhi ve mevlûtlara: Neredeyse aynı makamlar ve ifade tarzı... Bunun yanısıra klasik dönemde ortaya çıkan köçekçe, tavşanca, longa ve sirto gibi türler, Bizans taverna müziğiyle oldukça benzer özellikler ihtiva ediyor. Bu etkiyi kullanılan sazlarda da görebiliriz. Tavşanca ve köçekçelerin icrasında kullanılan kemençe (burada kayık gövdeli ve tırnakla çalınan klasik kemençeden bahsediliyor), Yunanlıların halk müziklerinde kullandıkları lyra adlı sazdan esinlenerek Osmanlı müziğine girmiştir. Lavta da yine Yunan halk müziğindeki lauta'dan musikisimize geçmiştir. Öyle ki, lauta ve lyra da geleneksel Yunan halk müziğinin iki ana çalgısıdır. Bu benzerlik, tuhaflığın ötesinde bir etkilenmeyi göstermektedir kanımca. Ben demiyorum ki Bizans'ın taverna müziğiyle Osmanlı'nın köçekçe müziği aynıdır; ama bu iki müzik geleneği arasında çok kuvvetli bir etkileşimin olduğu muhakkak.

Sorumuza dönersek, klasik dönem Osmanlı müziğini etkileyen Bizans öğesi nere kaynaklıydı? Kilise mi, halk musikisi mi?

Taverna müziği ya da Bizans halk müziği, şüphesiz Osmanlı'da, Rum halkı içerisinde yaşıyordu ve bu müziğin bir takım etkileri olmuştur Osmanlı müziği üstünde. Ancak sistematik olarak köklü bir halde yaşayan müzik geleneği her zaman için şüphesiz Bizans Kilise müziğidir ve bu müziğin klasik dönem Osmanlı musikisini etkilediğini düşünebiliriz. Tabii, bu da tüm Doğu müzikleri gibi sözlü bir gelenek; yani ihtiyatla yaklaşılması gerekiyor.

Biz günümüzde bazı dinî müzikal formlar için "müzik" kategorisini kullanıyoruz; ama o günün insanları için belki bunlar müzik değildi. Yani bir ayini, duayı, ilâhiyi, ezanı, mevlûdu müzik kategorisi içinde düşünmeyip sadece dinî vecibeler olarak görüyorlardı. Hal böyle olunca, müslüman ve iktidar bir toplumun, hıristiyan bir tebaanın dinsel yapıtlarından etkilenmesi ne kadar gerçekçi ya da olanaklıdır?

Derdinizi anladım. Şimdi bu etkileşimin somut bir tarafı var. Bugüne ulaşmış büyük Rum besteciler var; bunlar Osmanlı sarayında müzik yapmak ve öğretmekle görevlendirilmişlerdi. Bu Osmanlı-Rum müzisyenlerinin çoğu aynı zamanda Kilise mugannisi idiler. Yani bu şekilde doğrudan ve somut bir bağlantı da var. Yalnız şunu belirtmek gerekiyor: 18 yüzyılla başlayan ve klasik dönemde görülen müzikal değişikliği, sadece İran müziği etkisinin yerini Bizans müziğine bırakmasıyla açıklayamayız. Bu, tek taraflı ve yüzeysel bir yaklaşım olur.

Erken Osmanlı müziğiyle Klasik dönem arasındaki müzikal farklılıkları belirginleştirsek...

Bir kere şunu belirtmek lazım: Değişim müziğin tüm alanlarında ortaya çıkmış. Yani beste türleri, perdeler, makamlar, enstrümanlar, usûller, taksimler, ifade tarzı ve melodi. 18. yüzyıl öncesi Osmanlı musikisinde saz eserlerinin ve saz fasıllarının ağırlıkta olduğunu görüyoruz. Yani bu müzik bir saz müziğidir, enstrümantal yanı ağır basan bir müziktir.

Bu çok ilginç! Halbuki bizde hep sazendeler hanendenin arkasında geri planda olmaktan yakınırlar...

Tabii, Klasik dönemde sözlü musikinin ön plana geçmesi gibi bir değişim var. Yalnız bu Osmanlı musikisinin temel karakteri değil, Klasik döneme özgü bir gelişme. Klasik dönemde bu hanende ağırlığını yenebilmiş yegane isim, Tanburî Cemil Bey'dir şüphesiz.

Enstrümantal müziğin ağırlıkta olması, müzikal beğeninin de çok yüksek seviyede olduğunu göstermez mi?

Elbette. Düşünün sarayda saatler süren saz fasıllarının yapıldığını. Eğer böyle bir müzik beğenilmeseydi, sarayda icra edilmezdi. Sazende fasıllarından zevk alabilmek için sazları ve makamları tanımak gerek ki, neyin hüner olup olmadığı anlaşılsın. Buna dayanarak, o dönem Osmanlı sarayında yüksek bir musiki zevkinin mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Beste türlerinde değişikliklere gelecek olursak, erken dönem enstrümantal müzikte iki tür var: Saz semaisi (veyahut da sazende semaisi) ve peşrev. Klasik dönemde de bu iki ana tür korunmakla birlikte, formlar değişmiş, uzamıştır. Peşrevler ve saz semaileri erken dönemde genellikle üç hane olarak bestelenmiştir. Ayrıca bu haneler arasında bir simetri ve oran yoktur. Hanelerin kurulmasında bir standardizasyon yoktur. Yani haneler çok farklı uzunlukta bestelenmiştir. Klasik dönemdeyse bu hane sayısı hem dörde çıkmış, hem de bir simetri arayışına geçilmiştir. Hanelerin uzunlukları artmış ve birbirlerine eşit hale

gelmiştir. Yine klasik dönemde eklenen dördüncü haneden önce dokuz zamanlı yörük semai usûlü kullanılmaz oluyor ve bu usûl sadece dördüncü hanede kullanılıyor. Usûl değişikliği yapılan dördüncü haneden sonra aksak semaiye geçiliyor ve mukaddime bölümü başlıyor. Ayrıca yine klasik dönemde mukadimeden önce bir zeyl bölümü de ekleniyor. Sözlü musikideyse, erken dönemde kâr adı verilen bir tür var. Klasik dönemde buna hanende semaisi denecektir. Kârın yanısıra murabba ve hanende semaisi bulunuyor. Bunların içine şarkıların ve sonlarına folklorik kökenli türkülerin, varsağıların da eklendiğini biliyoruz. Yine saz musikisinde olduğu gibi, erken dönemdeki sözlü eserler de klasik dönemde uzuyor. Ayrıca erken dönemde saz eserleri sayıca da, genişlik, uzunluk olarak da sözlü eserlerden daha hacimlidir. Bu da biraz önce bahsettiğimiz erken dönemdeki saz musikisinin önemini gösteriyor.

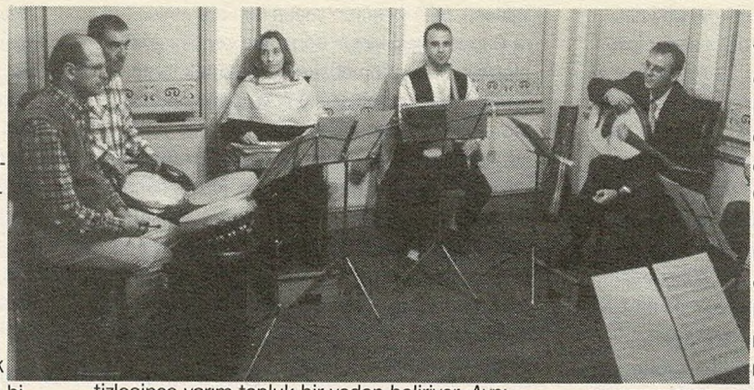

Klasik dönemde, aynı zamanda kilise mugenniliği de yapan Rum müzisyenler yoluyla etkili olan Bizans müziğinin koral yapısının, burada bir etkisi olabilir mi acaba?

Ben de bunu düşündüm; burada da bir Bizans etkisi görüyorum. Ancak ne yazık ki bunları bilimsel olarak kanıtlayacak ciddi verilerden yoksunuz. Ama en akla yatkın izah, bana da bu gibi geliyor. Erken dönem Osmanlı müziğinde saz müziğinin önemli olduğuna dair çok daha ilginç bir kanıt var: Sarayda sadece sazendelerin icra ettiği sazende fasıllarının yapıldığını biliyoruz. Bu klasik dönemde yok olmuştur. Çok büyük bir ihtimalle İran'dan bize geçmiş bir gelenekti. Herhalde İran etkisinin yok olmasıyla birlikte sazende faslı da tarihe karışmış.

Biçimsel değişimler bir yana, ezgisel alanda ne gibi farklılıklar ortaya çıkmış?

Makamlar ve melodiden önce perdelerde, daha doğrusu skalada bazı değişiklikler var. Bunları kategorik olarak kısaca söylemek istiyorum. Erken dönemde segah ve saba perdeleri, evc perdesi ve onun alt sekizlisi ırak perdesi bugünkünden daha pes. Yani şöyle düşünebiliriz: Irak perdesi segahın alt dörtlüsü olarak bağlanmış, evc perdesi de pes segahın üst beşlisi olarak bağlanmış. Aynı şekilde evc perdesinin alt beşlisi olacak şekilde hicaz perdesi bağlanmış ve hüzzam makamında kullanılan si bemol ya da kürdi dediğimiz perde daha dik.

Yani hicaz makamındaki artık ikili aralığı bugünkünden daha dar...

Evet. Aslında erken müzikteki bu dar artık ikili aralık, bugün hüzzam makamında ya da Anadolu'daki garip ayağında hâlâ yaşıyor. Günümüzde de klasik Türk musikisi çevrelerinde, bu şekilde çalınan hicaza, folklordan ödünç alınmış bir tabirle, garip hicaz denir.

Erken dönemde perde sayısı daha az galiba...

Hayır. Hüseyin Sadeddin Arel çoğaltmıştır perde saysını. Aslında Rauf Yekta Bey'e kadar bir oktavda 17 perde vardır. Daha sonra 24 perdeye çıkıyor. Cemil Bey'in tanburuna bakarsanız, iki oktav üzerinde 35 perde görürsünüz.

Makamlarda nasıl bir değişim gözleniyor?

Tabii, skaladaki bu değişime paralel olarak, klasik dönemde makamlarda da bazı değişiklikler oluyor. Mesela segah makamında karar perdesi tizleşince yarım tonluk bir yeden beliriyor. Aynı şekilde evc makamında da bir yarım tonluk yeden beliriyor. Daha önce yeden hüseyni perdesiyken, bu sefer acem perdesi yeden oluyor. Saba perdesinin tizleşmesiyle saba makamı icra edilmeye başlanıyor, oysa erken müzikte saba makamı sadece bayati ve uşşak makamları içinde bir geçki unsurudur. Bunun yanısıra, klasik dönemde birçok yeni makam ortaya çıkıyor ve varolan makamların yapısı da değişiyor. Geveşt, bestenigâr gibi segah perdesinde karar veren makamlar terkediliyor ve bestenigar başka bir makam olarak ortaya çıkıyor. Makamlarla ilgili değişiklikler tabii ki burada anlattıklarımızla sınırlı değil, ama sanırım yeterli örnek verdik.

Usûllere gelirsek...

Bu alanda hem yeni usûller icat edilmiş, hem de varolan usûller yaklaşık iki kat genişlemiş. Bu usûller iki katına çıkmış da ne olmuş? Tempo değişmedikçe, usûlün iki katına çıkması pek de önemli değil; ne de olsa ritm aynı kalıyor. Ama tempo değişmiş, ağırlaşmış klasik dönemde. Yani tempo da iki kat ağırlaşmış. Bu tabii sadece usûllerin değişmesi ile ilgili değil. Usûller konusunda biraz daha muğlak konuşuyoruz, çünkü Ali Ufkî'nin eserinde nazarî bilgi verilmemiştir. Bir de varolan usûllerin yapısı kendi içinde değişmiştir. Yedi zamanlı devr-i hindi ve devr-i turan usûllerinde bunu görüyoruz.

Ayrıca erken dönemde, bugün icra edilmeyen sazlar kullanılmış...

Tabii. Erken dönemde kullanılan ve popüler olan bazı sazlar gittikçe unutulmuş ve klasik dönemde icra edilmez olmuş. Bu yüzden günümüze de bu sazlar kalmamış. Ama enstrümanlarda genel bir özellik olarak şunu söyleyebiliriz: Makamlardaki değişime paralel olarak, özellikle diatonik sazlar terk edilmiştir. Nedir bu sazlar? Santur, çeng, miskal, kanun. Gerçi kanuna klasik dönemde mandal takılarak kromatik çalmada kolaylık sağlanmış ve muhafaza edilmiştir. Biz çalışmamızda bugünkü musikimizde kullanılmayan çeng, çelik telli mandalsız kanun, santur, kopuz (halk musikisinde kullanılan bağlama ailesine dahil olan sazdan farklı olarak Osmanlı saray kopuzu), şehrud, rebab, miskal (pan flüte benzer diatonik bir nefesli çalgı) gibi enstrümanların yanısıra, halihazırda kullanılan ve erken dönemde de popüler olarak kullanılmış ud, tanbur, ney, daire, nakkare (mevlevilerde kudüm) gibi sazları çaldık. Yalnız erken dönemde kullanılan tanburun bugünkünden bazı farkları var: Göğsünün alt ve üst tarafları yanaklı ve daha önce bahsettiğimiz, eski skalaya uygun olarak bağlanmış perdelerin sayısı daha azdır. Bu enstrümanlardan dördünü ben yaptım: Çeng, santur, rebab ve mıskal; çelik telli kanunun yapımında da hatırı sayılır bir emeğim var.

Klasik dönemdeki taksimlerde icracının o andaki ruh hali ön plandadır, somut duyguların tasviri önem kazanır. Ayrıca taksimlerdeki istiflerde de bir farklılık var. Erken dönemdeki istifler çok daha sade ve vakurdur. Klasik dönemdeyse, taksimlerdeki istiflerde bir yoğunluk vardır ve sürekli feryat eden bir ruh hali etkilidir.

Bu aşama da ilginç! Hiç bilmediğiniz, görmediğiniz, sesini duymadığınız enstrümanları yapmışsınız, yaptırmışsınız...

Önce çengle işe başladım. Perşembe pazarında zerdali ağacı (çeng yapımında kullanılan orijinal ağaç) sordum, bulamadım. "Meyve ağaçları satan bir dükkanda olabilir, ama sizin istediğiniz ölçülerde biraz zor" cevabını aldım. Ben de Türkiye'de bulunabilecek en sağlam ağacı, gürgeni kullanmaya karar verdim. Gürgenin enstrüman yapımında iyi sonuç verdiğini de biliyorum. Fakat gürgen Türkiye'ye hep belli ölçülerde kesilmiş kalaslar halinde geliyor, ben bu kalaslar içinde aradığım ebata uygun bir parça bulamadım maalesef. Sabahtan başladım, 22 dükkana girdim çıktım gürgen bulmak için, akşam olmuş. En son girdiğim dükkanda genç bir çocuk "ne yapacaksınız" dedi. Müzik aleti yapacağımı söyledim. O da bana müzik aleti yapımcıları tarafından çok tercih edilen Afrika menşeli okume ağacını tavsiye etti. Baktım, hem gayet hafif hem de sağlam bir ağaç. Çünkü, çeng dizde çalınan büyük bir saz olduğu için hafiflik önemli. Budağı da yok, tertemiz bir ağaç... Aldım, çengi o ağaçtan yaptık. Bir de ses kutusuna ceylan derisi germek gerekiyor; çok ince, hassas bir deri. "Yüksekkaldırımda bir adam var, ondan bulursun" dediler. Gittim sordum. Adam beni önce sivil polis sanmış, çünkü Türkiye'de ceylan avlamak ve derisini kullanmak yasakmış. "Bulamazsın, belki İran'dan gelir, o da çok zor" dedi. Neyse, sonra biz kuzu derisi kullandık. Güzel bir ses elde ettik. Daha sonra sıra geldi rebaba. (Rebab, halk müziğinde kullanılan kabak kemaneye benzer, iki ya da üç telli, dizde çalınan yaylı bir saz, kemança da deniyor.)

Bu sazların yapım özelliklerini, ölçülerini nerden öğrendiniz?

Bazı enstrümanların zaten örnekleri bizde vardı, rebab gibi. Çünkü rebab klasik dönemde de mevlevihanelerde çalınmıştır. Zaten asıl adı kemança olan bu sazın rebab olarak adlandırılması mevlevihanelere özgüdür. Ama mesela çengi, şehrudu, kopuzu, çelik telli kanunu minyatürlerdeki şekline ve insan boyuna göre orantısına bakarak yaptık. Yani mesela dizde çalınan çeng için, bir yetişkin erkeğin ortalama boyu 1.70 m farzederek, minyatürlerdeki insan vücudu oranına göre ölçüleri çıkardım. Tabii burada şöyle bir yöntem izledim: Sadece birkaç minyatürle iktifa etmeyip birçok minyatürde teyit edilen ortalama bir ölçü aldım. Hatta sadece Osmanlı değil, İran ve Azeri minyatürlerini de inceledim. Çünkü bazı minyatürlerde şehrud (udun bir oktav pesi ve büyüğü) abartılı bir büyüklükte çizilmiş. Bu tip şüpheleri yenmek için birçok minyatürü inceledim.

Sazların boyutlarını minyatürlerden çıkardınız; peki diğer özellikler, tel sayısı, akord şekilleri ve tabii en önemlisi ses rengini nasıl öğrendiniz? Çünkü elimizde o günden kalmış bir kayıt yok haliyle...

Sazların diğer özelliklerini kısmen yazılı kaynaklarda bulabiliyoruz, Evliya Çelebi gibi. Ama akord şekillerini sazın yapısına, dönemin eserlerinin niteliğine, çalınan diğer sazların ses alanlarına ve genel nazarî bilgimize göre biz belirledik. Ses renginde ise tamamen bir hayalin peşinden gittik. Yani o dönemin eserlerine ve estetiğine bakarak bir hayal kurduk ve çıkan sesler bize uygun geldi. Tabii bir noktadan sonra hayal mahsûlü... Bir de bu sazlara takılacak teller konusunda çok sıkıntı çektik. Çünkü bağırsak tel bulmak mümkün değil. Bunun yerine çelik tel mi, bronz tel mi, naylon mu, ipek mi kullanılacağına deneyerek karar verdik. Bir de uygun uzunlukta tel bulunamıyor; bazı enstrümanlar için özel tel sardırdık.

Melodi ve ifade tarzına değinelim isterseniz...

Tabii, müziğin içeriğini, ifade tarzını belirleyen esas unsur, melodilerin kuruluşudur. Klasik dönemden farklı olarak erken dönemde daha yoğun bir melodi arayışı var. Fakat bunun yanısıra, erken dönem müziğini izlemek daha kolaydır. Çünkü daha küçük usûller kullanılmıştır ve de tempo daha yüksektir. Yani daha ufak birimlerde daha akıcı bir müzik yapılmıştır.

Evet, bu akıcılık ve kolay dinlenebilirlik çok belirgin. Mesela klasik Türk müziğine çok uzak olan arkadaşlar dahi, Bezmârâ'nın icra ettiği eserlerin daha farklı olduğunu ve kolay dinlenebildiğini söylüyorlar...

Evet, tabii bunun bir de moral sebebi olduğunu düşünüyorum ben. Yani klasik dönemde İran etkisinin yok olup Bizans etkisinin başlaması müzikal bir olgudur. Ancak bir de değişimin psikolojik yönü var. 18 yüzyıl başlarına kadar süren erken dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun vakur, coşkulu ve kendine güvenen ruh halini de müzikte hissederiz. Oysa klasik dönemde –ki klasik Türk musikisinin en mükemmel, kâmil örnekleri verilmiştir– Osmanlı'nın duraklama ve giderek gerileme dönemlerine adeta nazire yaparcasına, bir ağırlaşma ve hüzün hali hakimdir. Usûller büyümüş, yani birimler genişlemiş, tempo düşmüş ve daha ağlamaklı bir melodi üretimi başlamıştır. Ayrıca taksim anlayışında da çok önemli bir değişim olmuştur. İran etkisindeki erken dönemde taksimler de Acemî bir uslûpla icra edilmekteydi. Acemî taksimde icracının kişisel tekniği belirleyici olsa da, o andaki ruhsal durumu yansıtması beklenmez, hatta tam tersine, bu bir ayıp sayılırdı. Erken dönemdeki taksimlerdeyse, ilgili makamın özelliklerini en iyi şekilde ortaya koyacak kalıplar çalmak makbul sayılırdı. Klasik dönemin doğuşuna paralel olarak 17. yüzyıl sonlarına doğru Türkî usûlde bir taksim geleneğinin oluşmaya başladığını biliyoruz. Acemî taksimden farklı olarak, Türkî taksimde icracının o andaki ruhsal yapısı azamî ölçüde yansıtılır.

Burada çok önemli bir estetik ve psikolojik değişim var...

Bu farklılık, aslında söyleşinin başından beri konuştuğumuz köklü değişimin çok önemli bir yansımasıdır. Zira erken dönem taksimlerde soyut bir güzellik anlayışı ve soyut duyguların tasviri ağırlıktadır. Önemli olan, mükemmel kalıplar icra etmektir. Klasik dönemdeki taksimlerdeyse icracının o andaki ruh hali ön plandadır, yani somut duyguların tasviri önem kazanır. Ayrıca taksimlerdeki istiflerde de bir farklılık var. Erken dönemdeki istifler çok daha sade ve vakurdur. Klasik dönemdeyse, taksimlerdeki istiflerde bir yoğunluk vardır ve sürekli feryat eden bir ruh hali etkilidir.

Söyleşi: **S.N.P**

Melih Güzel

Melih Güzel bir güzellik yapmış, Türk Halk Müziği eserlerini klasik gitara uygulamış. Uygulamakla kalmamış, bir de kaydetmiş: Güzel'in ilk albümü "Sounds of Anatolia", plakçıların raflarında. Güzel'den gitara ve türkülere sevdalanışının hikayesini dinledik...

Jethro Tull'ın çaldığı Bach

Melih Güzel: Bu albüm, 83 ilâ 94 yılları arasında yapılan çalışmalardan oluşuyor. Süreç içerisinde bunlar master tezimi oluşturdu ve 94 tarihinde "Türk Müziğinin Gitara Uygulanabilirliği" başlığıyla tez haline geldi. Bu konudaki ilk tez olduğunu söyleyebilirim. Ancak şimdi albüm haline getirebildim. Halk müziğiyle, stillerle, tavırlarla ilgilenmeye başladığım zaman halk müziği şimdiki gibi yaygın değildi, pop müzik filan daha yeni yeni oturmaya başlıyordu.

Sizin nereden aklınıza esti peki?

Seviyorum çünkü. O zaman modern gruplarımız da vardı, rock, caz, füzyon çalardık, ama halk müziği hep ilgimi çeken bir müzikti. Klasik gitarla halk müziği çalmayı da seviyorum. Gitar edebiyatının en önemli unsurlarından biri, çeşitli ülke bestecilerinin kendi folklorik müziklerinden hazırlayarak çaldıkları eserler. Brezilyalı bestecilerde, Brezilya folklorunu görüyoruz, ama küresel bir üslûpla. Yani Brezilyalı gitarcı da aynı şekilde çalıyor, ben de aynı şekilde çalıyorum. Ya da bir Albeniz çaldığınız zaman, hemen İspanyol müziğinin tınılarını hissediyorsunuz. Benim de bu görüşe varmam biraz sezgisel oldu, beslenmenin bir sonucu. Bir takım meraklarımız, ilgimizi çeken sesler var, o seslerle uğraşıyoruz. Zaten tezimi de yapışım da bir sürecin sonunda oldu: Bir şeyler yapmışım, öğrenciyken, konserlerde kendi kompozisyonlarımı da çalmaya başlamışım, teze dönüştü bunlar. Bir de icracılar artık farklı şeyler çalmak istiyorlar. Ben de kendime icracı olarak baktığımda, birçok kez çalınmış, albümü yapılmış bir eseri yeniden çalma isteği duymuyorum, çok önemli bir şey değil bu. Dışarı çıktığınız zaman "sizde ne var" diyorlar. Bir klasik parçayı ne kadar farklı bir yorumla çalarsanız çalın, standart, ortalama bir yorumla çalmak zorundasınız.

Halk müziğiyle akademik bir ilişkiniz oldu mu?

Anadolu'nun biraz daha lokal kalmış, kent kültürünü yaşamamış kesimleri kadar hissedemeyiz halk müziğini, ama sonuçta Türkiye'de yaşıyoruz. Ve bu ülkede mutlaka etkileniyorsunuz. Radyo zamanlarında hep halk müziği dinlerdik, TRT-1 vardı sadece, bu insanın içine işliyor. Bir şekilde duyuyorduk, düğünlerde çalıyorduk...

Sizin düğün çalgıcılığınız var mı?

Tabii. Elektrik gitarla başladım ben müziğe: 79-80, lise yılları... Blues çalıyorduk o zamanlar, Led Zeppelin'ler, Deep Purple'lar... Üniversiteye girdiğimizde kafa arkadaşlar toplanıp bir grup kurduk beraber. O zamanki gençlik dergilerinde filan da bayağı ses getirdik aslında. Deşarj'dı grubun adı. O zamanlar da hep halk müziğiyle ilgili fusion'lar çalardık. O zamanki gruplarımda da müzik yapma nosyonunu üstlendiğimi söyleyebilirim, sadece çalmak bana yetmiyor çünkü. Kompozisyon yazmayı da çok seviyorum, ondan hiç kopmuyorum...

Düğünlerde neler yapıyordunuz?

Mesela düğün salonuna erken gidiyoruz, kendi müziğimizi çalıyoruz. Sonra gene piyasa müziği çalıyoruz, bazen gene arada gazlıyoruz, kimi zaman düğün salonundan kovuluyoruz... *(gülüyor)* Arada fusion'lar çalıyoruz halk müziğiyle karışık. Oyun havası çalarken müzik biraz değişiyor yani, daha groove oluyor... *(gülüyor)* Klasik gitarla başlasaydım, müzik yazmayı acaba bu kadar hissedebilir miydim diye düşünüyorum bazen. Şimdi bakıyorum, sadece klasik gi-

Eski grubumuzla fusion'lar çalıyorduk halk müziğiyle karışık. Oyun havası çalarken müzik biraz değişiyor yani, daha groove oluyor... Klasik gitarla başlasaydım, müzik yazmayı acaba bu kadar hissedebilir miydim diye düşünüyorum bazen.

[Tanar Çatalpınar]

Tanar Çatalpınar'ı yeni kuşaklar bilmez, eski kuşaklar belki hatırlar. Kendisi yıllardır Hollanda'da yaşıyor. 60'ların sonunda çıkan tek 45'liğini saymazsanız, Türkiye'de ilk plağı bu yıl yayınlanabildi: East Meets West grubuyla yaptığı 1990 tarihli "Keklik". Hem bu grupla hem başka gruplarla yıllardır Hollanda'da müzik yapıyor Çatalpınar: Kimine sorsanız etno-caz, kimi diyor funk, rock, o diyor "beni kategorize etmeyin"... Yaz aylarında Çatalpınar'ı Türkiye'de yakalamıştık, Elazığ'dan Hollanda'ya uzanan macerasını okumak kışa denk geldi...

GÖNLÜHOŞLARLA KAPTIRIP GİTMEK

Elazığ yıllarınızla başlayalım... İçinden misiniz?

Tanar Çatalpınar: Merkezde otururduk. Baba tarafım Elazığlı. Babamın köyü, eski adı Perçenç olan, merkeze beş kilometre bir köy. Araştırdım, bu ismi Kürtlere, Türklere, Ermenilere sordum. Yaşlı birkaç Ermeni amca Ermenice olduğunu söyledi. Zaten Elazığ'da Zaza, Kırmançi, Ermeni, Azeri, Türkmen ve çok az da Gürcü yaşıyor. Sonraları Lazı da gelmiş, Bulgar göçmeni de... Böyle karmaşık yapısı var Elazığ'ın. Babamın köyünün şimdiki adı Akçakiraz.

Erkan Oğur'la çocukluktan arkadaşmışsınız galiba...

Abisi Erkin akranımdır. Tabii Erkin'den çok Erkan beni çekti. Aramızda beş-altı yaş vardı. Çok güzel keman ve saz çalıyordu. Devamlı eğitim almıştı. Bir ekol gördü. Ben alaylıyım. Tümden alaylı... Bir tek askerde birileri kafama vurmuştu notayla okuyacaksın diye. Gerçi notayı, ölçüleri, işaretleri, sus değerinin ne kadar gittiğini liseden bu yana bilirim. Ama hiçbir zaman bunların üstüne düşmek, bunları araştırmak ilgimi çekmedi. Duydum mu çaldığım için herhalde...

O dönemlerde siz ne çalıyordunuz?

Elimde gitarım vardı. Ankara'dan getirmiştim. Babam subaydı. İl il dolaştık babamla. Ben Ankara'da doğdum. Babam emekli olunca Elazığ'a yerleştik. Bizde kök babadan dolayıdır. Baba Elazığlıysa Elazığlısın, Muşluysa Muşlusun. Oğlum Rotterdam'da doğdu, ben ona şuralıyız diye bir şey öğretmedim, ama Türküz diyor sorarlarsa.

Ailenizde müzikle uğraşan var mıydı?

Babaannem köy şairidir. Köy manileri söylermiş. "Harput Yollarında" adında kalın bir kitap vardır. Orada Rabia Çatal adıyla birkaç dörtlüğü var babaannemin. Soyadımız Çatal'mış, sonra Çataloğulları, ondan sonra da Çatalpınar demişler. Dedem köye su getirmiş. Su ikiye ayrılınca Çatalpınar olmuş... Babam saz, akordeon, mızıka çalardı. Annem mutfağa her girdiğinde, kaptırır giderdi. Zaten öylesine güzel bir coğrafya ki orası, müziğin çeşit çeşidini duyabiliyorsun. Kulağa yerleşiyor hemen. Hele genlerde de ufacık bir şey varsa, hemen tetikleniyor.

Gitara nereden merak saldınız?

Mahallede başladım. Ankara'da Bahçelievler mahallesinde otururduk. Ama sürekli Altındağ'da oturan dedemin yanına giderdim. Altındağ biraz daha gecekondu mahallesidir. Dedemin bahçesi çok güzeldi, dutu, şeftalisi vardı. Oradaki çocuklarla muhabbetim çok iyiydi. Gürkan adında bir arkadaşım vardı, onunla aynı dönemde başladık gitara. 1950'lerin sonuydu. Bir gün içimize bir şevk geldi, beraber gitar aldık, kulaktan takılmaya başladık. Shadows, Cliff Richards filan takılırdık. Bizim yaşadığımız o en civcivli dönemlerde herkes Elvis'e takılırdı. Saçlarını onun gibi yaparlardı ama beni hiç çekmedi. Sesi yapmacık olsa da hoşuma giderdi, ama bugünün tabiriyle maganda, delikanlı havasını hiç sevmezdim. Sonraları Animals, Jethro Tull filan takıldım. Ama bunların yanında Türk müziğine sürekli takılırdım. Babamla birlikte her üç senede bir yer değiştirdiğimiz için pek çok yöreden türküler öğrendim. Gitarla bunları çalmayı hiç denemedim. Profesyonel olarak, yani şimdi dendiği gibi para kazanma anlamında eğilmemiştim gitara, takılıyordum sadece. Bu arada 1962-63 gibi liseyi bitirdim Elazığ'da. Babam emekli olmuştu artık. Bir gün beni bir adamla tanıştırdı, "bu bey Erzincan'dan geliyor, seninle konuşacak" dedi. Adı Oral, emekli bir astsubaymış. "Orkestramızda bir gitariste ihtiyacımız var" dedi adam. Tam benlik bir olay. Şöyle bir "ohhh" çektim, babama baktım. "Gitmek istiyor musun?" dedi. Sevincimi belirtmeden kafamı salladım. "Eh hadi git" dedi. Erzincan Şeker Fabrikası'nın orkestrasıydı. Oral da hem fabrikada çalışıyor, hem de saksofon çalıyormuş orkestrada. Bizi de laf olsun diye işçi kadrosuyla sırf müzik yapalım diye aldılar. Başka bir işimiz yok.

Etno-caz diyorlardı müziğimize. Ama müziği adı olduğu için yapmıyorum ki. Arkadaşlarla birleşir, çalarız. O kadar. "Tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan" demişler, horoz da "vallahi önüme gelen tavuğu yapıyorum, sadece bunu bilirim" demiş. Biz çalıyorduk, millet isim koyuyordu.

Kime müzik yapıyordunuz?

Fabrikadaki işçilerin aileleri dinliyordu. Orkestranın salonu sinema salonuydu, dışarıdan da kiralanıyordu. Düğünlerde, eğlencelerde de çalıyorduk. Spor takımları filan vardı fabrikanın, sosyal yanı güçlüydü. Gündüzleri sinema salonu bomboş olurdu, vur patlasın çal oynasın... Davulcumuz Süryaniydi. Charles Aznavour'un Türkiye şubesiydi, ancak bu kadar benzeyebilirdi ona. Solo gitarcımızdan epey şey öğrendim. Akorları o öğretti. Hâlâ çok iyi gitar çaldığımı söyleyemem, gitarist de değilim zaten. Gitar ve saz sadece şarkı söylerken eşlik eder bana. Şarkı söylediğim için çalabiliyorum onları. Saksofonu da kendime göre çalarım. Erkan Oğur, "saksofondan klarinet sesi çıkıyor" diyor. Haklı, ben saksofon gibi çalmıyorum ki, kendim gibi çalıyorum ve klarinet sesini istiyorum.

Şarkı söylemiyor muydunuz o sıralar?

Solo gitarcımız aynı zamanda solistti, bir gün bana da söyletmeye kalktılar, sonra beraber söylemeye başladık. O dönemde beste yapmaya başladım. İlk bestem Karacaoğlan'ın sözlerinden "Mavili Mavi"ydi.

Uzun zaman çaldınız mı grupla?

Bir buçuk yıl filan kaldım Erzincan'da. Sonra Ankara'ya gittim, çocuk tiyatrosu ve kabareye başladım. Çocukluktan beri tiyatroya ilgim vardı. Ama tiyatroyla da, müzikle de bir yere gelmek için uğraşmadım. Ben sevdiğimin peşinden giderim. Cezasını da çekerim. Tiyatroyla da öyle uğraştım. Kabiliyetli bir çocuk derlerdi benim için. *(gülüyor)* Askere gitmeden iki-üç ay evvel tiyatro işini ayarlayan arkadaşımla İstanbul'a gittik. "Hümeyra halamın arkadaşı. Bize tıngırdattığın şarkılarını halama dinletelim. Belki bir şey çıkar" dedi arkadaşım. Hakikaten de dinlettik halasına ve Hümeyra'nın plak şirketi Yonca'dan benim ilk ve tek 45'liğim yayınlandı. O dönemde kimsenin pek takılmadığı Pir Sultan Abdal'ın "Uyur idik uyardılar" şiirini besteledim. Plağın arka yüzünde söz ve müziği bana ait olan, aşık olduğum zamanlarda yaptığım "Sevmek suç mu" vardı. Fikret Kızılok dinlemiş parçaları. Ses ya da Hayat dergisinde şöyle bir şeyler yazmıştı: "Bırak bu 'Sevmek suç mu' ayaklarını, plağın arka yüzündeki 'Uyur idik uyardılar' gibi takıl. Gayet başarılı bir şarkı o."

Kimler çalıyordu plakta?

Sadece ben çalıyordum. Mızıkam ve 12 telli gitarımla kaydettik parçaları. Yıllardır 12 telli gitar çalarım. Daha zengin geliyor bana, tınısı da bağlamaya yakın.

Tek gitarla Bob Dylan gibiymişsiniz...

Yok, onu sonraları tanıdım. Ondan önce Donovan'ı tanırım. Çok severdim Donovan'ı. Bob Dylan'ın bazı detonelerini sevmezdim. Sonradan yurtdışında da pek çok kişi "a sen Bob Dylan gibi..." demeye başladı. Oysa ben gitara da, mızıkaya da çok küçük yaşta başladım.

Plağa nasıl tepkiler geldi?

DİNAMİK

drum tech®

SINIRSIZ PRACTICE

DOM FAMULARO'DAN

FULL SYSTEM ÖĞRENCİSİNE LICANCE

OKAN DUMAN

PLAY WITH KARIZMA IN JAZZ STOP

TEL: (0212) 249 49 60

... ve sürekli

Bu kenti çok seviyorum. Bir sürü karmaşa var ama insan bundan bile hoşlanır hale geliyor. Çok derli toplu bir kent yaşamı insanı bu kadar etkilemeyebilir. Sanatla uğraşmak için çok doğru bir kent.

tarla çok eğitimli olarak başlayan arkadaşlarda doğaçlama eksikliği, müzik üretebilme eksikliği var. Ufukları biraz daha dar. Öğrenci arkadaşlarımın müziğe geniş bakmasını istemişimdir hep...

Klasik müziğe başlamanız nasıl oldu?

Müziğe başladığımız yıllarda yazık ki bir enstrüman kültürü yoktu. Tel bulamazdık, elektrik gitara bağlama teli takardık. Ben açıkçası gitar çalmaya kendime kendime başladım, notayı filan kendi kendime öğrendiğimi söyleyebilirim. Konserlere dürbünle giderdik, gitaristin nasıl çaldığına bakardık. Bir klasik gitar metodu aldım, onunla çalıştım. Bach'ın müziği çok etkiledi beni klasik gitar konusunda. Jethro Tull'ın çaldığı bir Bach parçası var, onu dinledikten sonra "başka türlü bir şey bu" dedim. Marmara Üniversitesinin müzik bölümüne girince biraz daha özüne inme fırsatı buldum. Yönelimler giderek değişiyor tabii, artık deneysel müzikleri daha fazla dinliyorum mesela.

Bilgisayarla aranız nasıl?

Bilgisayar teknolojisinden yanayım. Bir müzisyenin bunu kullanması lazım. Bilgisayar müzisyenin kimliğini ortadan kaldırıyor gibi bir kanı vardı bir zamanlar. Hayır, o müziği yazan, o bilgisayara hükmeden yine sensin. Ben de kullanacağım bilgisayarı, kullanıyorum da. Etnik enstrümanları, gitarı kullanacağım, bilgisayarı işin içine katacağım daha çağdaş, deneysel, içinde caz öğeleri bulunan projelerim var. Onlar bile eskidi, düşünün artık, bu albüm kaç yılın hikayesi...

Daha önce de halk müziğinin gitara uyarlandığı albümler yayınlanmıştı. "Sounds of Anatolia" bu bütünün içinde nerede duruyor?

İlk albüm değil, evet, ama parçalar aslında ilk olduğunu söylüyor. Çaldığım en küçük şeyin bile notası yazılı. Buradan şöyle bir sonuç çıkabilir: Ben nasıl bir bestecinin eserini alıp çalabiliyorsam, bu müzikler de, bir başka gitarcı tarafından ortalama bir yorumla çalınabilmeli. Bir İngiliz, bir Kanadalı geldiği zaman bu müziği çalar, notası yazılı çünkü. Gitar bağlama gibi bir enstrüman değil, bütün dünyada ortak şekilde çalınıyor, küresel bir çalgı. Ama halk müziğini de çok iyi yansıtan bir çalgı. Dünyadaki halk müzikleri dahil, Türk halk müziğini de çok iyi yansıtabilen bir çalgı... Bundan daha önce de benzer albümler çıktı ama böyle bir araştırmanın sonucu olarak bence ilk. Hasan Cihat Örter'in böyle bir albümü çıktı, Ahmet Kanneci'nin, bu tür çalışmaları vardı. Yüz tane de olsa, bence fazla değil bu rakam. O kadar çok poplaştırılmış halk müziği albümü var ki, biraz da bunlar olsun.

Bir Doğu müziğini bir Batı enstrümanına uyarlıyorsunuz. Çeşitli uyuşmazlıklar, aksaklıklar olmuyor mu?

Oluyor. Benim yaptığım müzik Türk müziği değil, gitar müziği. Gitar kişiyi bir yerde sınırlar, bu da çok normal... Gitar, temelde bir Anadolu enstrümanı. Dünyadaki bütün araştırmalar, gitara benzer ilk çalgının Anadolu'da Hititler tarafından yapıldığını gösteriyor: Bir akustik ses kutusu, buna monteli bir sap ve üzerine gerili teller, üzerinde bulunan perdeler... Bu birçok kültürde var. Bu enstrüman Anadolu'da takılıyor, Arap yarımadasında biraz şekil değiştiriyor, Mısır'dan İspanya'ya gidiyor. Son iki yüzyıldır gitar, bazı küçük değişikliklerle, bu haliyle var.

Çok tartışılan çeyrek ses, koma gibi meselelerin nasıl üstesinden geldiniz?

Türk müziği yapmış olsaydım, zaten gitar kullanmazdım, ut, yaylı tambur, bağlama çalardım. Yapmak istediğim müzik Türk müziği değil, onu zaten çok iyi şekilde yapan geleneksel ustalar var. Benim gitar müziği yaparken yaptığım, bu müziği yansıtmak sadece. Müzikte üç tane öğe var: Melodi, ritm, armoni. Gitar bunları aynı anda yansıtan birkaç enstrümandan biri, piyano gibi, arp gibi. Gitar halk müziklerini de çok iyi yansıtan bir enstrüman. Bağlamanın çalma teknikleriyle gitarın çalma teknikleri benzeştirilebilir. *(ağzıyla sesleri taklit ediyor)* Ben yaptım oldu anlayışına düşmeden armoniyi yansıtabilirsiniz ama gitara özgü renkleri de vermeniz gerekir. Bunun da normu bence şu: Ben nasıl çalıyorsam, başkası da notaya bakıp öyle çalabilmeli.

Türk müziğindeki bazı sesler de gitarda yok. O seslerin olmadığı parçaları mı seçiyorsunuz?

Hayır. Makamı, ayağı hissettiren can alıcı sesler var. Eğer bunlar çok edilginse, bunları pek kullanmamak lazım. Ya da gitaristliğe özgü bir şekilde, teli biraz gerdirerek, dibe doğru biraz daha bastırarak, bütün bunları notada göstererek yapılabilir. Bir de bir komalık sesler var, bence onlar o kadar önemli değiller. Ama stil ve tavırla bir yere kadar hissettirilebilir bütün bunlar. Biz Türkiye'de yaşadığımız için daha eleştirel gözle bakabiliriz, ama bunu bir yabancı kulak dinlediği zaman, "bu Türk müziği" der.

Armoni problem yaratıyor mu?

Armoni konusu çok kişiye özel bir konu. Bir şeyi beğenirsin ya da beğenmezsin, bu sana bağlı bir şey. Armoni de bilgi birikimi, enstrümanı tanıma, solfej eğitimi, yapılan işe emek ister. Albüm kapağında açıklamalar yapmaya, dinleyiciyi bilgilendirmeye yönelik şeyler söylemeye çalıştım. Ayrıca Türk müziği şöyle armonize edilir, böyle armonize edilmez gibi at gözlüğüyle bakmaya katılmıyorum. Sanatçı özgür olmalı; önüne bir takım yollar koyarsanız, zaten özgür olmaz. Bir ressama niye kırmızı kullandın demezsin, o tabloyu beğenirsin ya da beğenmezsin.

Kompozisyon yazmayı da seviyorsunuz...

Ama kendime kompozitör diyemem. Adnan Saygun bir kompozitördür, Cemal Reşit Rey bir kompozitördür. Ben kompozisyonu, gitarla ilgili etüdler yapmayı seven bir çalgıcıyım ve bunu en iyi şekilde yapmaya çalışıyorum. Akademik ve rasyonel bakış açısıyla içten gelen duyguları birleştirip somut bir şey çıkarmaya çalışıyorum.

Albüm kartonetinde birkaç kere "küresel" kelimesi kullanılıyor. Bir yerde galiba "globalizm" der gibi, bir yerde "evrensel" anlamında. Bu iki durum arasında nasıl bir ilişki var?

Dikkatsizlik işte, bir yerde teknoloji sözcüğünü kullanmam gerekiyormuş. Teknoloji maalesef kültürel değerleri öldürüyor. Bugün Avrupa'da tam olarak bizim ülkemizdeki gibi bir folklor yok. Teknoloji geliştikçe insana özgü bir takım değerler, gelenekler unutulmaya, ortalama bir yaşam şekli çıkmaya başlıyor. Bu insanı bazı konularda örseliyor. Belki de Avrupa Birliği'ne bazı kesimlerin karşı olmasının sebebi de bu.

Ama mesela internet aracılığıyla her ülkeden her tür müziği de dinliyoruz, bu da teknoloji sayesinde...

Bunun dengesini iyi bulmak lazım. Anadolu'da, teknolojinin nispeten az olduğu yerlerde folklor daha hakim. Televizyon ve medyayla o kadar feci şekilde bombalanıyoruz ki! Şimdiki genç arkadaşlar eskisi gibi çok çalışkan değil artık, mesela ciddi çalışılması gereken müzik konusunda. Çalışmak diye bir kavram yok artık. En kısa yoldan, en çabuk yoldan sıyırmak peşinde herkes. Çocuklar iyi, idealist bir örnek göremiyor ki.

Albümün sonunda "Kent İzlenimleri" başlığıyla parçalar var, kartonetteki yazılarda da İstanbul'dan, İstanbul'da yaşamanın avantajlarından bahsediyorsunuz...

Ben bu kenti çok seviyorum. Bir sürü karmaşa var ama insan bundan bile hoşlanır hale geliyor. Buradan uzaklaştığım zaman açıkçası özlüyorum burayı. İstanbul'da her şeyi bulabiliyorsun, müzikle ilgili, sanatla ilgili, yaşamla ilgili... Bir şekilde beslenebiliyorsun ve bu senin elinde. Sanatla uğraşmak için çok doğru bir kent. Dünyanın en büyük festivalleri İstanbul'da; yurtdışından insanlar konser izlemeye buraya geliyorlar; çok büyük grupları, virtüözleri getirme olanağımız var. Geleneksel sanatçılarımızı da takip edebiliriz. Yine de çok sınırlı bütün bunlar.

Daha gündelik hayatta nasıl İstanbul, albümde yazdığınız gibi, mendirekte yürürken, Taksim'de uykunuz kaçarken?

İnsanı etkiliyor tabii. Çok derli toplu bir kent yaşamı insanı bu kadar etkilemeyebilir. İstanbul'da bir anda her şey değişebilir. Bir program değişikliği yapın, kendinizi çok farklı bir ortamda bulabilirsiniz. Denizi, deniz kıyılarında yürümeyi de çok seviyorum.

Geceyi de seviyorsunuz...

Evet. En verimli anlarım, kendimi en iyi hissettiğim zamanlar geceler. Çalışmalarımın çoğu da zaten gece yapılmıştır. Ben de gece insanıyım biraz... *(gülüyor)*

Söyleşi: **M.E.**

100 lira verdiler şirketten, 50'sini Varan'a verdim, keyif yapayım bir kere dedim. Diğer 50 lirayı da Varan'ın Bolu Dağı'ndaki tesislerinde harcadım. Ankara'ya vardığımda cebimde beş kuruş yoktu. Sonra da askere gittim. Tepkileri askerde öğrendim, emisyondan geçtiğini duydum. İsmail Cem dönemiydi. Özellikle Pir Sultan isminin emisyondan geçmesine sevindim. Sonraları duydum ki, bayağı satmışlar plağı.

Anadolu Pop ilginizi çekmemiş miydi?

Moğollar, Mesut Aytunca ve Siluetler güzel işler yaptılar. Ama onlardan önce Dario Moreno, Erol Büyükburç, Durul Gence filan vardır. Salim Dündar mesela, hafif müzikle başlamıştır, ama sonra durup dururken Türkçe sözlü, fakat bizim aşıkların sözleriyle güzel şarkılar söylemiştir. Böyle birçok insan unutuldu gitti. Ama benim böyle şeylere ilgim yoktu. Her türlü müziği dinliyor, takip ediyordum. Bu arada saksofona merak salmıştım. Askerde de bandoda tenor saksofon çaldım. Askerlik biter bitmez Hollanda'ya gittim.

Neden Hollanda?

Gezmek istiyordum. Önce Hollanda, sonra da İngiltere ve oradan Güney Amerika'ya gitmekti amacım. Dervişanlık işte... Tenor saksofonu satıp Ibanez 12 telli gitar, saz ve mızıkayla düştüm yola. Beni oraya götüren arkadaşım sonradan bacanağım oldu. Onun aracılığıyla bir Yahudinin tavernasında saz ve gitarla çalışmaya başladım. Evlilik, çoluk çocuk derken iyice yerleştim. Bir sürü boktan işte çalıştım, derken dillerini öğrendim ve sosyal işlerde çalışmaya başladım. Duvar ustalığı kursu aldım. Sonra elektroya başladım. Tercümanlık yaptım. Altı-yedi yıl sonra Rotterdam'da kendi kayıt stüdyomu kurdum. İyi aletlerim vardı. Birçok müzisyen kayıt yaptı orada. Akşamları iş olmadığı zaman biraları açıp müzisyen arkadaşlarla kaptırıyorduk. Benim en sevdiğim şeylerden biri gönlühoşlarla kaptırmaktır.

Neden Türkiye'de yaşamayı seçmediniz?

Hollanda ve çevresinde bir tanınmışlığım var. Kendiliğinden olan bir şey bu. Tabii ki bu işten hakkımca para kazanmak isterim, ama bunun için hiçbir zaman hokkabazlık yapmadım. Bundan sonra da yapmaya niyetim yok. Yaş oldu 53. Hâlâ sevdiğim, anladığım işle uğraşıyorum. Onun için Türkiye'de kalmak istemedim. Hatta, aklıma gelmedi desem doğru olur. Hâlâ böyle kaptırıp gidiyorum...

Turquoise grubunun kuruluşu da o yıllardaydı değil mi?

Doğrudur. Önceleri deneysel çalışarak başladık. 1983 filandı. Tanıdığım en iyi basçılardan Mazhar Menteş bize katıldı. O zamanlar etno-caz diyorlardı müziğimize. Ama beni ilgilendirmiyordu bu laflar. Müziği adı olduğu için yapmıyorum ki. Arkadaşlarla birleşir, çalarız biz, o kadar. "Tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan" demişler ya, horoz da "vallahi önüme gelen tavuğu yapıyorum, sadece bunu bilirim" demiş. Biz çalıyorduk, millet isim koyuyordu. 1987'de grubun ilk LP'si yayınlandı. Ama Turquoise'la, Acha'yla, East Meets West'le yaptığımız müzik Türklere pek cazip gelmedi. Haliyle adam neye alışıksa onu dinliyordu. Acha'yla yaptığımız müzik, diğerlerinden daha çok Anadolu kokuludur. Şarkı söylediğim zaman gırtlağım tipik Doğu gırtlağıdır. Bir tek sazla söylesem, belki daha çok ilgi çekerim. Ama Acha bile fazla ilgi görmedi Türklerden. İnsanlar çorbanın tadını hep aynı almaya çalışıyor gibime geldi. Belki de benim hüsnü kuruntumdur... Her neyse, 1989'da Turquoise bitti. Hâlâ görüşüyoruz o insanlarla. Herkesin ilgi alanı değişti. Stüdyom kapandı, başka kişisel olaylar geçti başımdan... Bir pazartesi günü East Meets West'in ilk adımı atıldı. Şimdiki grupta klavyeli çalgıları çalan Michel, Rotterdam'da müzik yapılan bir kafeye davet etti beni. Her pazartesi orada farklı kültürlerden yemekler yapılıp müzikler çalınıyordu. Ben de kısır yaptım. Yemekten sonra takılmaya başladık. Bir baktık, kafe dolmuş. Ortaya çıkan müzik herkesi etkiledi, "aman bu işin peşini bırakmayın" dediler. Sonra grubu kurduk, yeni arkadaşlar katıldı. Sonunda "Keklik"deki kadro ortaya çıktı.

«Diriye Saydılar» adlı plâğı ile tanınan
TAN'AR ÇATALPINAR
HOLLANDA'DA ŞANSINI ARIYOR

Pir Sultan'ın "Uyur idik uyardılar" şiirini besteledim. Plağın arka yüzünde aşık olduğum zamanlarda yaptığım "Sevmek suç mu" vardı. Fikret Kızılok dinlemiş, şöyle bir şey yazmıştı: "Bırak bu 'Sevmek suç mu' ayaklarını, 'Uyur idik uyardılar' gibi takıl."

Ama bu kez pek "caz" yok...

Piyanonun girdiği yerlerde caz kokuları var ama genelde daha funky. "Madımak" mesela pop'umsu, blues'umsu. Sözler, bildiğimiz "Madımak"ın sözleri, ama müziği bana ait. Caz-rock da var. Ne bileyim, isim koymak çok zor, saçma...

Neler dinliyordunuz Hollanda'da?

Türkiye'deyken Batıdaki müzikleri takip ederken TRT'yi, Anadolu Pop'ları dinlerdim. Şimdi yine caza, rock'a takılırken Türk müziğini ihmal etmiyorum. İran, Arap, Hint müziği de ilgimi çekiyor. Çalarken şunu alayım, bunu alayım demem. İçimden ne geliyorsa o çıkar. Ben formüllerle uğraşmam.

East Meets West'le hâlâ çalıyor musunuz?

Evet, ama bunun yanında Acha devam ediyor. Şimdilik Acha'yla daha aktifiz. "Keklik" Türkiye'de yeni yayınlandı, ama Avrupa'da biz onu 1990'da yayınlamıştık. O zamanlar daha "world music" ismi yeni ortaya çıkıyordu. Bayağı popüler olduk. Peter Gabriel ve Real World'ün düzenlediği WOMAD festivalinde konserler verdik. Festivalin karışık CD'sinde "Keklik" şarkısı yer aldı. Hollanda'da ödüller aldık. MTV'de kliplerimiz yayınlandı. Şimdi East Meets West ikinci dönemini yaşıyor. İlk ekipten birkaç kişi değişti. Ama repertuarımız hazır, ikinci albümümüzü kaydetmeyi düşünüyoruz.

Acha nasıl ortaya çıktı?

East Meets West'in bitiş günlerinde ortaya çıktı. Vallahi olay durmadan gidiyor. Sen müzikle uğraştığın sürece bir yol bittiğinde yeni bir yol karşına gidiyor. Sen yol gitme sevgisindeysen, önüne kapılar açılıyor. Acha da ilginç bir buluşmayla başladı. İstanbul Müzik Festivali'ni düzenleyen arkadaşlarımdan birisi bir konser için iki flamenkocuyla bizi bir araya getirmeyi teklif etti. Endülüs müziği her zaman ilgimi çeken bir müzikti. İspanya'dan gelen arkadaşlar konservatuar eğitimli olduğundan önceleri biraz çekindiler. Sonra bağlama çalan arkadaşla çalışa çalışa ısındılar. Provalardan sonra grup ortaya çıktı. Sitar, tabla katıldı gruba. İranlı bir perküsyoncu geldi. Daha "etnik" kökenli bir müzik çıktı ortaya. Daha sonra Acha'nın ilk albümü "Gurbet"i kaydettik 1998 yılında.

Şimdi neler yapıyorsunuz?

Gruplarla çalışmaların yanında yeni şarkılar yazıyorum. Erzincan'daki o "Mavili" şarkısından sonra sürekli şarkılar yazdım. Geçtiğimiz sene benim kaç parçam var diye düşündüm. Hatırlayabildiklerimi çıkardım, 60'ın üstünde yazdığım şarkı var. Bunun dışında yorumladıklarım var tabii, onlar ayrı. Çalabildiğim birkaç enstrüman var. Onlarla kendi şarkılarımı kendi kendime kaydedeyim diyorum...

Söyleşi: **Ulaş Özdemir**

ERKAN OĞUR

Bir cevher

İleri bir dünyası vardı Tanar'ın. Bence çok da güzel bir sesi, Kürt tavırlı bir söyleyişi var. Onu geliştirmesini gönlüm arzu ederdi. Daha çok enstrümanına yöneldi. Sesine yüklenip makamlara, yöresel tavırlara ağırlık verirse çok enteresan şeyler çıkabilir Tanar'dan. Çok yetenekli ve sahnesi olan birisidir. Soprano saksofonu klarinet gibi üfler. Elazığ'da çalınan klarinetlerin etkisi var tabii. Müziği tekrar ele alınmalı, incelenmeli. Tek başına yapacağı müzikleri, ki bunların folklorik olması gerekmiyor, merak ediyorum. Onda bir cevher var.

amblem, logotype, kitap, süreli yayın, broşür, basın ilanı, faaliyet raporu, afiş, ambalaj tasarımları; storyboard, illustrasyon, tanıtım metni vs. **kısaca, konumuz "tanıtım, reklam ve yayıncılık ürünleri"** bilgi 2491746 2455606 .SECONDAL

BABYLON

1 Aralık, 23:00 **DJ Hell:** Alman DJ ve prodüktör, 80'lerin ortasından bu yana tekno ve house'la haşır neşir. Detroit minimalizmi ve Chicago acid-house'undan etkilenmiş. Aynı zamanda International Deejay Gigolos isimli plak şirketinin de kurucusu ve yöneticisi. Almanya tekno sahnesinin en önemli isimlerinden biri...
2 Aralık, 23:00 **Cabbageboy:** Ya da SI Begg. 1993'den bu yana dans sahnesinde. Üç stüdyo albümü, bir sürü single'ı var. Breakbeat, tekno, elektro harmanlı müziği senelerdir Avrupa'nın en güvenilir kulüplerinin misafiri. Şimdi sırada bir başka güvenilir kulüp, Babylon var.
5 Aralık, 18:30 **"Şehir Uykuda"** (Tiyatro)
6 Aralık, 21:30 **Pasaporte Latino**
7 Aralık, 21:30 **Litto Lite Party 5**
8 Aralık, 23:00 **Cold House 2.0**
9 Aralık, 23:00 **Okay Temiz & Zone C**
12 - 19 Aralık, 21:30 **"Eller Yukarı! Bu Bir Oyundur"** (Tiyatro)
13 Aralık, 21:30 **Acid Trippin' feat. Ricky Ford**
14 Aralık, 21:30 **Laço Tayfa**
15 - 16 Aralık, 23:00 **John Surman Quartet:** John Surman'ın arkasında koca bir caz geleneği, 70'lerden bugüne uzanan bir tecrübe ve birikim var. Kendisi multi-enstrümantalist ve kompozitör. Koral müzikten ve İngiliz folk müziğinden de etkilenmiş ama, sahnesinden yayılan şey, has caz.
20 Aralık, 21:30 **Harem**
21 Aralık, 21:30 **Sıfır**
22 Aralık, 23:00 **Depeche Mode 2000 Party**
23 Aralık, 23:00 **Kod Müzik 5. Yıl Partisi**
31 Aralık, 23:00 **DJ Martin Morales**

SHAMAN

Son, salsa, merengue, guaracha, cumbia, cha-cha, guajire vesaire vesaire... Küba müzikleri artık işin erbabından her cumartesi, her çarşamba İstanbul'da. Dünyanın her yerinden en güzel müzikleri çalmaya ant içip bar hayatına başlayan Şaman'ın misafirleri, bu aydan itibaren Grupa Cuba Libre. Altı genç arkadaş, altısı da Küba Kübalısı. Konservatuarı bitirdikleri gibi soluğu İstanbul'da almışlar. İşin hem ilmini hem ruhunu kapmışlar, şimdi tecrübelerini sindire sindire, eğlenceyle, dansla, Küba sıcağıyla, Havana mahallelerinden, eski tüfeklerden, sıkı gençlerden selamlarla bize aktaracaklar. Adresimiz Shaman. Adresi tekrarlayalım: Sıraselviler Cad. no: 49 Taksim. Tel: 249 96 06. Kazancı'ya inerken...

[festival]

İş Bankası Festivali

1 Aralık **Mischa Maisky** (solo viyolonsel resitali, Bach)
3 Aralık **BBC Philarmonic** (şef: Matthias Bamert, solist: Emre Şen)
7 Aralık **Oregon Quartet** (caz)
9 Aralık **Le Mystere des Voix Bulgares**
12 Aralık **Uto Ughi I Flarmonici di Roma**
13 Aralık **Yansımalar "Miras"**
15 Aralık **Dave Brubeck Quartet**
16 Aralık **Yahya Kemal Gecesi**
21 Aralık **Joan Faulkner Insight Gospel Singers**

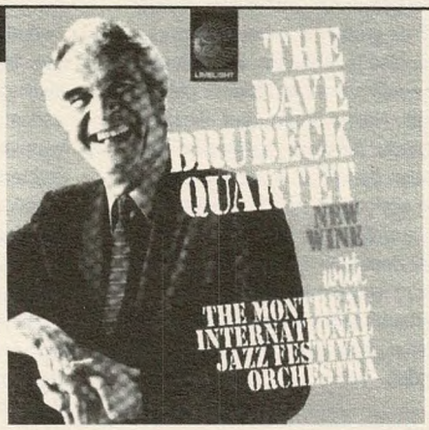

Evet, 15 Aralık'ta yılların kolej yakışıklısı **Dave Brubeck** İstanbul'da... 1920 doğumlu Amerikalı caz efsanesi, ziyaretimize elbette meşhur quartet'iyle gelecek: Piyanosunun yanında bir bas, bir saksofon, bir de davul, bize yeter de artar bile. Saksofonda Paul Desmond'un olduğu altın yıllar geride kalmış gibi görünebilir, ama aldanmayalım: Brubeck'in Bartok'lardan, Bach'lardan, Rachmaninof'lardan kâm alan bol klasik soslu cool bebop'u, arada rock'laşarak, bazen hepten avangardlaşarak bugünlere sağ salim ve kapı gibi geldi işte. Ta 1960'ta 9/8'lik bir "Blue Rondo a la Turk" icra etmişliği vardı, acaba İstanbul'dan bu güzel parçayı esirger mi dersiniz?

[eğitim]

Tünel Kültür ve Sanat Merkezi

Yıllardır eksikliğini çektiğimiz bir şey: Adı kültür merkezi olup da gerçekten kültür merkezi olan bir yer. İstanbul hareketli, güzel şehir ama, süreklilik arzeden bir kültür kurumundan, sivil bir kurumdan yana bahtımız kapalı. Şimdi, uzun ömürlü olması, ilelebet sürmesi dileğimizle, Tünel zihnimizi genişletmeye, eleştirel gözümüzü açmaya amade. Dediğini bilen, alanında kuvvetli, muteber bir ekiple karşı karşıyayız. Aşağıdaki gibi başlıyorlar, inşallah bu kalitede, bu yoğunlukta devam ediyorlar:

Pazartesi 20:00 - 22:00 **Ütopyalar** (Bülent Somay) / **Müzikal Meseleler** (Ayşe Tütüncü): Ciddi müzik - hafif müzik, otantiklik - işlenmişlik, batı - doğu, Grieg, Chick Corea, Nino Rota, Abdullah İbrahim, Prokofiev, Kurt Weill, Satie, Hacıdakis, Queen, Neşet Ertaş...
Salı 20:00 **Tonaliteden Sonra Müzik** (Aykut Köksal) Tonalitenin çözülme süreci, 1945 öncesi ve sonrası. Schoenberg, Berg, Webern, Satie, Ives, Varèse, açık yapıt, rastlantısal ve yığınsal yazı, Cage, Stockhausen, Xenakis'in "skokastik" yazısı, Ligeti'nin "mikropolifoni" düşüncesi...
Salı 22:00 **Gençlik Sorunları** (İskender Savaşır) Broşürde yazıyor: "Gençlik, zor, hatta belki de doğru yanıtı olmayan soruların sorulduğu, kararların alındığı dönemdir. Bu yüzden Gençlik Sorunları üzerine düşünmek kendimiz üzerine düşünmektir."
Çarşamba 20:00 **Modern Dünyanın Maddi Tarihi** (İhsan Bilgin, Cem Kum, İskender Savaşır) 2.5 yıl sürmesi öngörülen bir dizi seminer. Dünyadaki duruşumuzun, varlığımızın, kullandığımız eşyayla, yediğimiz içtiğimizle, evimiz işyerimizle, yollarımızla ilişkileri, alakaları. İlk bölüm Rönesans'la başlıyor.
Perşembe 20:00 **Film Analizleri** (Fuat Erman) Sessiz sinemada kurgu ve anlatım, modern sinemanın başlangıcı, Dreyer'in "Vampir"i, Jon Jost'un "New Yorklu Tüm Vermeerler"i... Örnek olarak seçilecek film, katılanların önerileriyle belirlenecek.
Perşembe 18:00 **Felsefece Düşünmek** (Atilla Erdemli) / **Batı Felsefesinin Doğu Kaynakları** (Zeynep Direk) Atilla Erdemli felsefenin kökenini, mitostan felsefeye geçiş sürecini araştıracak, felsefe nedir sorusuna cevap aramaya çalışacak. Zeynep Direk ise bugün felsefe diye bildiğimiz şeyin kaynaklarını, Yunan felsefesinin Doğu felsefesiyle ilişkilerini, etkileşimlerini, temelin Batı modernitesi tarafından nasıl yeniden kurguladığını araştırıyor. Başlıca yardımcıları: Eski Yunan kozmogonileri (Theogonia, Kumarbi, Enuma Eliş), destanlar (Gılgamış, Odyssea), Pitagoras, Heraklitus, Parmenides, Anaxagoras, Konfüçyüs, Upanişadlar, Avesta, Tevrat... Bu seminerlere kayıt olacaklara hatırlatalım: Dikkatli olun, sayfalarca okuma ödevi var...
Cumartesi 15:00 - 19:00 **Psikanaliz Açısından Sinema** (Tuna Erdem) Bu dizinin üstbaşlığı şöyle: Bizim (western) kahramanlarımız... Şimdi şu lafa bakar mısınız: "'Bu ülkeyi almakla onlardan daha kötü bir şey yaptığımızı hiç sanmıyorum. Yerleşecek yer arayan bir sürü insan vardı ve kızılderililer burayı bencilce kendilerine saklamak istiyorlardı." Bu saçmalığı yumurtlayan kişi, aşağıda resmini gördüğümüz ve hiç de hoşlaşmadığımız kovboy.

Aynı zamanda bu dizinin de "görsel unsur"u. Bu seminerler herhalde böyle kovboyların ne menem varlıklar olduğunu da belletirler bize...

Tünel Kültür ve Sanat Merkezi, Meşrutiyet Caddesi, no 162, kat 2, daire 3, Beyoğlu - İstanbul. Tel: 0.212.252 86 53 - 261 07 52

[sinema]

IV. FANTASTİK FİLMLER FESTİVALİ

Tarık Zafer Tunaya (14:00 - 19:30)

1 - 6 Aralık **Beşinci Güç** yön: Luc Besson oyn: Bruce Willis, Milla Jovovich
8 - 10 Aralık **Dr. Moreau'nun Adası** yön: John Frankenheimer oyn: Val Kilmer, Marlon Brando
11 - 13 Aralık **Bıçağın İki Yüzü (Blade)** yön: Stephen Norrington oyn: Wesley Snipes, Krif Kristofferson
15 - 17 Aralık **Basit Bir Plan** yön: Sam Raimi oyn: Bill Paxton, Bridget Fonda
18 - 20 Aralık **Çılgınlığın Ötesinde** yön: John Carpenter oyn: Sam Neill, Julie Carmen
22 - 24 Aralık **Gizemli Şehir** yön: Alex Proyas oyn: Rufus Sewell, Keifer Sutherland
25 - 26 Aralık **Uzayın Derinliklerinde** yön: Stephen Hopkins oyn: Gary Oldman, William Hurt

Atatürk Kitaplığı

4 Aralık, 19:00 **Dr. Strangelove** yön: Stanley Kubrick oyn: Peter Sellers, George Scott
5 Aralık, 14:00 **Godzilla** yön: Niisan Takayashi oyn: Yaeke Kojima, Yoko Komatsu
11 Aralık, 19:00 **Küçük Korku Dükkanı** oyn: Frank Oz oyn: Rick Moranis, Ellen Greene
15 Aralık, 19:00 **Vampir Nosferatu** yön: Werner Herzog oyn: Klaus Kinski, Isabella Adjani
18 Aralık, 19:00 **İnanılmaz Öyküler** yön: Brad Bird, Thomas Carter, Matthew Robins
20 Aralık, 20:00 **Düşler Tarlası** yön: Phil Robinson oyn: Kevin Costner, Amy Madigan

8 Aralık, 19:00
Atatürk Kültür Merkezi
Drakula İstanbul'da
yön: Mehmet Muhtar
oyn: Atıf Kaptan, Ayfer Feray

[televizyon]

Le 13' Music (her gün 11:00 ve 17:30)
7 Aralık **Etienne Daho**
14 Aralık **Placebo**
21 Aralık **Vanessa Paradis**

Fusion (1 - 6 - 8 - 20 - 22 Aralık 21:00, 2 - 16 Aralık 20:00) **Matéo & Matos, Ian Pooley**

L'Intégrale (cumartesi 12:15, pazartesi 19:30, çarşamba 12:30)

2-4-6 Aralık **Offspring**
9-11-13 Aralık **NTM**
16-18-20 Aralık **Mylène Farmer**
23-25-27 Aralık **Michael Jackson**
30 Aralık / 1-3 Ocak **MC Solaar**

Saint Nicolas' Day (6 Aralık)
14:00 **Texas**
19:30 **Macy Gray**
21:30 **Underworld**
23:00 **Janez Detd**

[sergi]

"Rontgencinin İtirafları"

Dulciena'da bu ay Vasıf Kortun'un kuratörlüğünde bir karma sergi var. Yedi sanatçının katıldığı sergi, "arzunun harekete geçmesi, bakışın yarattığı gerginlik, rontgencinin bir tuzağın sonunda kendini avının yerinde bulması ve bir çeşit kuratörel aktivite olarak 'itiraf' gibi kavramları gözler önüne serme girişimi". Erotizm, şehir, tansiyon ve fikir yüklü bir sergi. Yukarıda gördüğünüz fotoğraf, Ayten Murtezaoğlu'na ait "İsimsiz" isimli bir çalışma. Sergi, 1 Aralık'tan 6 Ocak'a kadar, pazar hariç her gün 13:00 - 20:00 arası, perşembe günleri de 18:00 - 00:00 arası gezilebilir.

[etkinlik]

Ergüder Yoldaş

Ergüder Yoldaş, adını duyduğumuz anda gözlerimizin parladığı, içimizi güzel duygularla dolduran, aynı anda yüreğimizi acıtan bir besteci. Sadece müziği, düzenlemeleri değil sevdiğimiz, hayatı, tercihleri de önümüzde bir örnek, bir yol. Büyükada'da geçirdiği yıllara hayıflanmanın alemi yok, ama kararına, tercihine, bıraktığı şeylerle ilişkisini kesişindeki sertliğe de saygı duymamanın imkanı yok.
Tarık Zafer Tunaya'da 16 Aralık günü saat 19:00'da bir seminer var. Konumuz "Ergüder Yoldaş'ın Müziği". Katılan konuşmacılar Selmi Andak, Ayla Algan, Nur Yoldaş ve Ercan Çakır. Söyleşiden sonra Nur Yoldaş ve Ayla Algan'ın dinletisi var. Etkinliğe bir sergi de eşlik edecek...

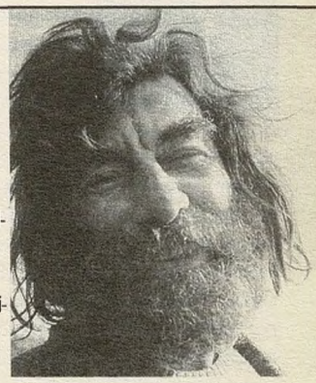

[internet]

www.amiright.com

Bangles, "Manic Monday" şarkısını söylerken "waiting for the train when the bus is already there" mi diyor, yoksa "blame it on the rain when the boss is already there" mi? Yanlış duyulan şarkı sözlerinin doğrusu bu sitede. Burası, şarkı parodileri ve dalga geçilen şarkı sözlerinin toplandığı adreslerden de biri. Türkçesi "doğru muyum" olan sitede ziyaretçiler için, kendi buldukları doğru-yanlışları ve parodileri yazmalarını sağlayacak bir elektronik form da var. Siteye son girdiğimizde yeni gelmiş parodiler arasında Marilyn Manson'ın "The Dope Show"u "The Rope Show" olmuştu. Sözleri yanlış duyulanlar listesine son katılan şarkıcılardan bazıları, Beatles, Clash, Rod Stewart, Tiffany, Genesis, Patti Smith, Coldplay...

www.chanter.com

Léo Ferré, Serge Gainsbourg, Jacques Brel, Georges Brassens, Barbara, Serge Reggiani, Jean Ferrat, Renaud, Francis Cabrel, Gerard Manset, Julien Clerc, Gilbert Bécaud, Jacques Higelin, Alain Bashung, Maxime Le Forestier... Chanson'culardan aklınıza daha kim geliyorsa, bu siteden hepsine ulaşmak mümkün. Daha çok arama motoru işlevi görüyor, kim var kim yoksa herkesin türlü çeşit sitesine buradan link gidiyor...

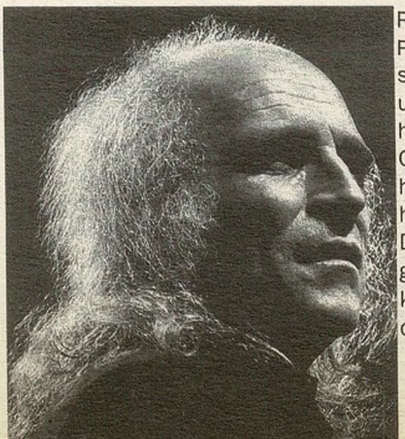

→51

Hepsi sabun kokuyordu. Sabun kokusu, adamları daha insanca bir kokunun tehlikelerinden, sorumluluklarından korur gibiydi. **JAMES BALDWIN**, Giovanni'nin Odası

Bir hasta köylü kadar kederli ve şaşkın başka hiçbir yaratık olamaz. **İVO ANDRİÇ**, Travnik Günlüğü

Sana yük olacağımı sanma. Ben yalnız kendime yük olurum. **TEZER ÖZLÜ**, Zaman Dışı Yaşam

Yaşamayı unutmuşum... Oysa biliyordum! **ANDRE GIDE**

Bir cinayet işlediniz mi, ölünün ruhunu sırtınızda taşırsınız; o zaman, yalnız bir değil, iki ruh için çalışmanız gerekir. *(Meksika sözü)*

beni unutma aşk mel'un bir sabırsızlıktır **ORHAN KAHYAOĞLU**

PJ HARVEY

Stories From The City, Stories From The Sea

(Universal)

Sonunda PJ Harvey de kendini New York'un kalp atışlarına teslim etmiş. O New York ki, anaforuna doladığı ne varsa alıp götüren, sonra da kamaşmış gözlerle adamı Manhattan'ın tam göbeğine mıhlayan tılsımlı yeryüzü başkenti... Elbette memleketi Dorset'ten, Britanya'dan, dünyanın bütün denizlerinden taşıyıp getirdiklerini eteğinden düşürmemiş PJ Harvey, ama en çok New York'un yatay kedi merdiveni sokaklarından, caddelerinden içine sızanları biriktirmiş, sonra da bunlardan bir düzine geniş zaman şarkısı kırpmış "Stories Fom The City, Stories From The Sea"de...

"Stories...", John Parish'le yaptığı "Dance Hall At Louse Point"i saymazsak, hayatımıza giren altıncı PJ Harvey albümü. Bu albümde gönlünü Atlantik'in öbür yakasına düşürmesinin hikayesiyse iki sene öncesine dayanıyor, Hal Hartley'in 2000'de Hz.Isa'yı tekrar yeryüzüne çağırdığı "The Book Of Life" filmine: New York'da geçen filmde sanki buzlu camın arkasına gizlenmiş, belli belirsiz ama buz gibi bir "Maria Magdalena"yı canlandırmıştı PJ Harvey. Kentin yavaş yavaş damarlarına sızması, o günlere rastlıyor. Arkasından, had safhada bir "hava değişikliği" ihtiyacı... Ama bugüne kadar değişmeyenler, bu albümde de değişmiyor: Fısıltıyla gürleme arasında bazen kışkırtan, bazen baştan çıkaran, ama hiçbir yerinde kendini saklamayan mahremiyet şarkıları...

PJ Harvey'in metropol hikayeleri "Big Exit"le başlıyor. "Tehlikeyi gördüm" diyor PJ Harvey. "Dünyanın tıpası çıktı artık..." Pistolünü, silahını eline almak peşinde. Sonra "Good Fortune"... Şimdi de kara yazgısını yüksek yüksek binaların tepesinden fırlatma derdine düşüyor. Sanki Patti Smith'in ta çeyrek asır evvel şaha kalkmış "atlar"ına biniyor PJ Harvey, Chinatown'un, Little Italy'nin sokaklarında dolaşıyor. Bir vakitler tahmin tasavvur edemediği ne varsa, gerçeğe dönüştüğünü söylüyor. Sahnede yine toplam üç kişilik bir "garaj" ekibi: Rob Ellis, Mick Harvey ve kendisi... Bir de sürpriz var "Stories..."de: Thom Yorke. PJ Harvey'in yolu bu sefer onunla kesişiyor. Şaşırtmayan, Nick Cave kadar, Tricky kadar doğal bir partner! Thom Yorke önce "One Line"da beliriyor. Esas kız "kalbimden kalbine bir hat çektim, bizi emniyette tutsun diye" derken Yorke da onun sesine ortak oluyor. "This Mess We're In"de, bu sefer başrol onun: Helikopterleri duyup duymadığımızı soruyor, New York'dayız, diyor, kelimelere ne gerek... "Beautiful Feeling"de "Ingiltere'den Amerika'ya, sanki hayat gözlerimle buluşuyor" diye terennüm ederken, Yorke yine PJ Harvey'in yanında duruyor. Olay mahallinin neresi olduğu malûm. "Bana eroinden ve speed'den bahset; intihardan ve katliamdan, frengi ve açgözlülükten..." dediği "The Whores Hustle And The Hustlers Whore" gibi şarkılarında da memleketi Dorset'ten bahsetmediğine şüphe yok PJ Harvey'in. Elbette albümde anlattığı bütün hikayeleri bu kente yüklemenin anlamı yok ama, her plağın bir hikayesi olduğu gibi, her New York hikayesinin de bir plağı olmasında mahzur yok. Zira bizim peşine düştüğümüz ne "big city lights", ne de New York... Nihayetinde canlı kanlı bir avuç yeni PJ Harvey şarkısı, vücut ısımızı yükseltmeye fazlasıyla yetiyor. O isterse Empire State'in bulutlarla örülü halesine kapılıp gitsin, isterse Brooklyn'in kırmızı tuğlalı evlerine gönül koysun, hiç farketmiyor... *Gökhan Pamuk*

BJÖRK

SelmaSongs

(Universal)

"Dancer In The Dark"ı daha göremedik ama, görenler anlata anlata bitiremiyor: Şarkılı sahneler çok güzelmiş. Fakat şarkıların toplandığı albümü dinleseniz, 32 dakika bir şey. Sanat mefhumunu tartıya vuruyor değiliz ama, ne de olsa bu şarkılar, aynı zamanda Björk'ün beklenen albümü yerine de geçiyorlar. Biz yine de Björk'e uyalım –ne de olsa bu albümün yayınlanmasını istemiyordu aslında–, bu albümü bir Björk albümü olarak değerlendirmeyelim. Fakat başından nihayetine Björk'ün eli değdiğine göre, ondan ayrı düşünmek de imkansız bu albümdeki yedi şarkıyı. Konuklarla gidelim: Bizi en çok sevindiren misafir, Björk'ün filmdeki rol arkadaşı, Catherine Deneuve: Kutup şantözü ve buzlar kraliçesi yan yana. Geçenlerde İstanbul'u ziyaret edip Hülya Avşar'ın sıcaklığının karşısında bile cool'luğunu koruyan Catherine Deneuve, "Cherbourg Şemsiyeleri"nden, Serge Gainsbourg'dan hatıra şarkılardan sonra, bizi en çok heyecanlandıran şarkısını Björk'le paylaşmış. Bir türlü karara oturamayan big band'li endüstriyel ritm ikisinin de sesini boğsa da, dudaklarımıza derhal tebessümü yerleştiren bir ortaklık bu. Bir başka ortaklık, Thom Yorke'la. Yorke, yan sütundaki bayanın albümüne de misafir: Kadınlardan yana bahtı açık bu sene. Yakışır elbette, ama hangisi, PJ Harvey'le yaptığı "This Mess We're In" mi, Björk'le yaptığı "I've Seen It All" mu daha güzel diye sorarsanız, tamamen şahsî tercihlere kalmış: Biz, bu noktada mukayese yapamayanlardanız... Sürprizler haricinde, endüstriyel ve orkestral, billûr gibi ve karmakarışık, bildiğiniz Björk şarkıları, bildiğiniz Björk albümü... Ama Björk'ü nasıl biliyoruz? Biz, yerinde duramayan, her daim ilerlemeye, kendini, şarkılarını ilerletmeye çalışan biri diye biliyoruz. Bu şarkılar, bu albüm de öyle: Bir adım ilerde bir Björk. "Esas albüm"ü merak ettirmek "SelmaSongs"un kaderi galiba ama, bol miktardaki Björk hastalarının zaten kaçırmasına imkan yok, mutedil Björk'severler, Björk'le tanışmak isteyenler, şarkıları filmden ayrı düşünemeyenler, soundtrack sevdalıları, ve hatta Radiohead-severler de kaçırmasınlar... *Merve Erol*

LEONA NAESS

Comatised

(Universal)

Norveç doğumlu, İngiltere'de büyümüş, şimdi New York'ta. 14'ünde eline gitarı alışıyla başlayan serüveninin onu getirdiği nokta, yolculuklar ve 24 yaşında nail olduğu dört başı mamur bir albüm. Bu genç şarkıyazarını, hemencecik değil ama, biraz pişince Fiona Apple'ların, Tori Amos'ların, Ani DiFranco'ların, Liz Phair'lerin yanına yazarız. Catatonia'dan Tommy D'nin de el attığı albüm, güçlü gitarlarla, Naess'in akıcı, biraz da melankolik sesiyle örülü. Her şeyden önce şarkılar güzel ama. Adı geçen bayanları sevenlere... *Merve Erol*

52→

Borç aldığı on bin lirayı Lado'ya ütülen, sabahın karanlığında elinde upuzun sicimle kondusuna gelen ve kondusunun tavanına kendini asmaya yeltenen konducuyu ipten indiren karısının, gözünde yaşlarla yaktığı türkü: Ütülmüş kumarda geldi ki oyoy / Bana bakmayan gözünden bildim / Siftimiş parayı ki Lado uykuda / O yana uçmayan oyoy kuşlardan bildim **LATİFE TEKİN**, Berci Kristin Çöp Masalları

İnsanın hafızasında, ileride açıp açıp bakacağı eski mal, halis yaşama kumaşları olmalıdır: Eski Şam hırkaları gibi. Günü gelir anlatırsın... "–Ben falan tarihte..." **BEHÇET NECATİGİL**, Serin Mavi

Merhaba hal ve gidiş sıfır! Merhaba Zeyrek orta ikinin fazla ya da az babalı çocukları! **ECE AYHAN**

Bildiklerimize gözlüğümüzün camını silerek bakmamız lazım. **JAMES JOYCE**

attıkça adımını sonsöze, sorulan her soru, bedenin hücre evi **ORHAN KAHYAOĞLU**

Kesilmiş limon dilimleri gibi düşüyor güneş / Votka bardağımın içine / Benim olmayan bir sevinç duyuyorum **EDİP CANSEVER**

FATBOY SLIM

Halfway Between The Gutter and The Stars

(Sony Türkiye)

Fatboy Slim, nam-ı diğer Norman Cook, yeni albümünü patlattı. Son üç yılda İngilizlerin müzik piyasasındaki konumları açısından bel bağladıkları ilk isim hemen hemen o zaten. Fatboy Slim'in geçmişinde yatan gruplar da hep eleğin üst kısmında kalan isimler olagelmişti. Ancak 80'li yıllardaki Housemartins zamanlarından ve 90'lı yıllardaki Freakpower ve Beats International günlerinden daha çok ün sahibi olmasını DJ'liğine borçlu Norman Cook. Öncelikle remiksini yaptığı Cornershop şarkısı "Brimful of Asha"yı liste başına taşıdı, sonra da "You've Come a Long Way, Baby" albümüyle turnayı gözünden vurdu. Yeni albüm "Halfway Between the Gutter and the Stars" da vurulan turnanın pişmiş hali. Artık ilki kadar çiğ olmayan, bizzat Cook tarafından pişirilmiş bir albümle karşı karşıyayız. Bu ürün belki biraz daha lezzetli, belki biraz daha estetik, ama önceki kadar saf değil. Biraz fazla sosa bulanmış, biraz üzerinde fazla oynanmış bir albüm "Halfway Between...". Bootsy Collins, Roger Sanchez ve aylardır albümün medar-ı iftiharı olacağı ileri sürülen Macy Gray, bu oyunda Fatboy'un yanında yardımcı oyuncu görevini üstleniyorlar. Üstelik oskarlık performanslarıyla... Macy Gray'in seslendirdiği "Love Life" ve "Demons", albümü kızıştırmamak adına olsa gerek, birbirinden uzak mevzilere yerleştirilmiş. Önceki albümün kazıntısı diyebileceğimiz ilk şarkı "Talking 'Bout My Baby" ateşi yakıyor. Üçüncü sıradaki "Sunset (Bird of Prey)" Jim Morrison cımbızlı bir şarkı ve şarkı boyunca Morrison'un sesi gelip gelip etinizden bir parça koparıyor. Bütün bunlardan ne sonuç çıkaracağımıza gelince, doğrusu burası biraz muallak! Tıpkı albümün ismine ve kendisine sinmiş olan "arada kalmışlık" gibi... Göğe baksanız çok aşağıda, çukura baksanız çok tepedesiniz. *Atilla Aydoğdu*

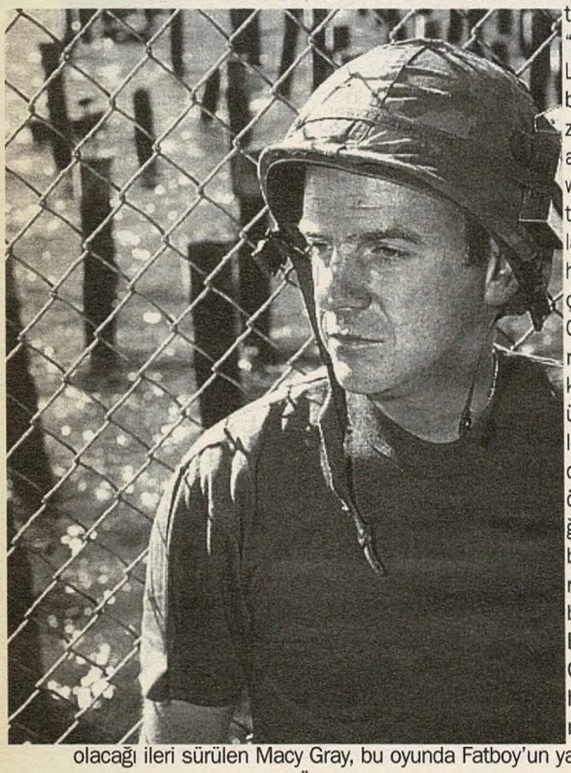

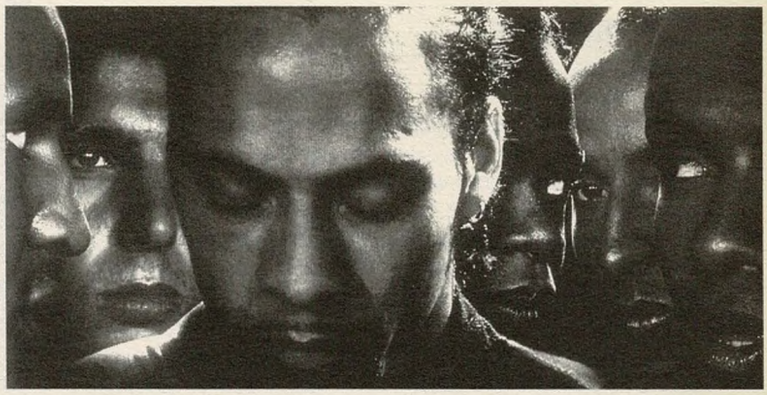

RONI SIZE & REPRAZENT

In The Mode

(Universal)

Canlı drum'n'bass performansına hayran bıraktığı o uçsuz bucaksız "New Forms" albümünün üzerinden neredeyse üç sene geçmiş. Roni Size, daha bu ilk albümünde cangıl hummasının son neferlerinden biri olduğunu belletmişti hepimize. Biraz bebop-caz, biraz gospel ve bolca "futurist" davul sesleriyle harmanladığı "New Forms", bugün bile "d'n'b" dosyasının kutsal plaklarından biri...

Roni Size geçen ekim ayında çıkardığı "In The Mode" albümüyle yine d'n'b cephesinin göbeğine iniş yapıyor. Ama bu sefer biraz daha temkinli, yolu yordamı belli bir cangıl turu sunuyor Bristol'lü DJ. Rehberli macera turları misali, ne olup biteceği az çok belli, ama her ne oluyorsa, hakkı verilmiş ve gerilim filmlerine yakışacak kıvamda bir davul-bas turuna çıkarıyor. Albüm, eskisine göre epey vokal ağırlıklı ve aralıkları daha uzun ritmlerle inşa edilmiş. Siren sesleri, tren düdükleri, ürperten yaylılar... Albümün en şık köşeleri, yaylıların şaha kalktığı anlara denk düşüyor. Bir kulağımızda seneler önce Kraftwerk şarkılarını yaylıların tellerinde dirilten Balanescu Quartet çınlıyor, öbür tarafta sanki FSOL ve Morricone'nin ruhu ortalıkta dolaşıyor.

Roni Size'ı bütünleyen "dev" Reprazent kadrosu "In The Mode" albümünde de işbaşında. Kimi kendi solo projeleriyle de haşır neşir olan DJ'ler, rapper'lar, şarkıcılar, Reprazent'i ayakta tutan takım arkadaşları. Albümün vitrinindeyse dış mihraklardan sızan iki önemli isim var: Wu Tang Clan'ın en gözüpek rapper'larından Method Man ve şen-dul Zack de la Rocha. Ikisi de sözünü kendine saklamayanlardan... Işte Method Man'ın yüklendiği "Ghetto Celebrity"den bir bukle: "Roni Size / baygın gözlü, esrik adam / epey uçuk / olur da çarparsam hani / yanıverir Lady Di gibi"...

Hani bazı soundtrack'ler filmin içinden geçip gider, kendini pek göstermez ya, işte "In The Mode"da bunun tam tersi bir durum var: Sanki hi-tech bir aksiyon filmi, bu sefer albümün arkalarından geçip gidiyor. Dakikada bilmem ne kadar vuruş ortalıkta çınlarken, haliyle, peşini kovalamak da yine bize düşüyor. *Gökhan Pamuk*

RAM-SES
MÜZİK ATÖLYESİ

Merkez:
İstiklal Cad. Aznavur Pasajı 212/6
Yapı Kredi Kültür Merkezi Karşısı Galatasaray
Tel: 0. 212. 245 02 21

Dersane:
İstiklal Cad. Toma Apt. Şanzelize Girişi Kat. 5
Tel: 0. 212. 245 32 94

Türk Halk Müziği ve Batı Müziği Konservatuarlarına, Müzik Eğitim Fakültelerine hazırlık kursları

• Ses eğitimi (şan) • Keman (Türk-Batı) • Viyolonsel - Viyola • Piyano - Klavye (org) • Klasik Gitar • Flamenko - Latin Gitar • Akustik Gitar • Elektro Gitar • Bas Gitar • Jazz Gitar • Davul - Perküsyon • Bağlama • Tambur • Ud • Kanun • Kemençe - Kemane • Flüt - Ney • Saksofon - Trompet • Kaval - Mey

Ram-Ses Müzik Atölyesi Kulübü
• Konser, söyleşi, imza günü, panel ve çeşitli organizasyonlar
• Her perşembe "plak günü"
• Her cumartesi "video gösteri günü"
• Her türlü müzik materyali (nota, şarkı sözü, cd, kaset, cd-rom...)
• Enstrüman alımlarında indirim
• Özel organizasyonlarınıza yardım edilir
• Organizasyonlarınızı atölyemizde yapabilirsiniz...

Bizim durumumuz Güney Amerika gibi. Şimdiye kadar padişahlar gelip geçti. Bundan sonra da paşalar gelip geçecek galiba. **ZİYA GÖKALP** (1922)

İşte sabah saatleri, Selma daha kalkmadı. Kalkar. Günlük çalışmama başlamadım. Başlarım. Zerde. Güzel kelime de boyuna kalemime dolanıyor. Ben hiç zerde yemedim, güzel bir yiyecek olduğunu da sanmıyorum. **BEHÇET NECATİGİL**, Serin Mavi

Acıyla sevinç de / Birbiriyle iç içe mi / Terketmeden biri ötekini? / Mutsuzluk mutluluğu örerken / Masmavi bir boyun atkısı gibi? **EDİP CANSEVER**

Generallerden üstün olduğunu bil, ama onlarla boy ölçüşmeye kalkışma. **DANİLO KİŞ** (*"Genç bir yazara öğütler"den*)

otobüs, durağına varmamıştır henüz / otobüs henüz durmamıştır / elim seni vurmamıştır **REHA YÜNLÜEL**

OFFSPRING
Conspiracy Of One
(Sony Türkiye)

Offspring'in önceki albümü "Americana"da artık punk munk kalmamıştı ortalıkta, hatırlarsanız. Zaten Red Hot Chili Peppers nasıl on yıllık zaman zarfında "alternative funk"tan "mainstream rock"a dönüştürüldüyse, Offspring de "punk rock" mefhumundan alınarak gene aynı kulvara sokuşturuldu. Bunun çok belirgin bir göstergesi, bu albümün prodüktörü olarak seçilen Brendan O'Brien... Pearl Jam'in ilk beş albümünün prodüktörlüğünün yanısıra, Stone Temple Pilot'dan Soundgarden'a kadar üzerine Seattle yağmuru yağmış bilumum grubun ve de Rage Against the Machine, Red Hot Chili Peppers gibi sahneye anadan doğma çıkma eğilimli bir takım grupların çalışmalarında ya prodüktör ya da teknisyen olarak imzası bulunan O'Brien, günümüzün Bob Rock'ı sayılmalı bizce. Çünkü başta özgün yapımlar üretmiş olan bu iki prodüktör, sonraları kendi özgünlüklerini bir formüle dönüştürerek kulvarın karşı tarafına transfer olmayı da başardılar. Bu nedenle önceleri bu albümü yalnızca internet üzerinde yayınlayacaklarını söyleyen, sonrasındaysa plak şirketlerinin baskısı üzerine bundan vazgeçtiklerini savunan Offspring elemanları kendilerini pek inandırıcı kılamıyorlar bizce. Çünkü bu da oyunun bir parçası ve sanal alemdeki MP3 kavgaları yeni trend'ler yaratmış durumda. Artık yapıtlarının kendilerinin izni olmadan kullanılmasını kabul etmeyen Metallica'ya karşı bir kahramana ihtiyacı var sistemin... Sistemin karşı-sistemi içinde eritecek kahramanlara ihtiyacı var. Bunun için de Napster'ın son turnelerinde sponsorluğunu yaptığı Offspring biçilmiş kaftan olsa gerek.. Bu yüzden olsa gerek albüm öncelikle internet üzerinden yayınlanacağı vaadiyle duyuruldu, MP3-sever kitle ele avuca geldikten ve yeterince albümün reklamı yapıldıktan sonra ikinci perde açıldı. Albümün kapağına baktığınızda olayın Napster boyutunun gözden kaçacak gibi olmadığını fark ediyorsunuz. Kapakta yuvarlak içinde "alien gözlü" bir kurukafa yanıyor. Biliyorsunuz, Napster'ın logosu da yuvarlak içinde "alien gözlü" bir kedi kafası... Albümün ismiyse zaten grubun irade beyanı niteliğinde: "Arkasında çapanoğlu yatan sözleşme..." O zaman nereye kıstırıldığınızı da pek kestiremiyorsunuz açıkçası. Ama kedi kıstırıldığında fırlayıp karşısındakinin suratını parçalarmış. Belki de günümüzün punker'lığı da bundan ibarettir de, bizim haberimiz yoktur. *Atilla Aydoğdu*

MANSUN
Little Kix
(EMI)

Doksanların sonuna doğru parlamış, ince kıyım İngiliz gruplarından biri Mansun. Bir vakitler tıpkı Suede, Manic'ler, ya da şu sıralar yeni gözdeler Muse ve Coldplay'in yerleştirildiği gibi onlar da, "en iyi yeni Brit grup" payesinin daimi adaylarından. Malûm, bu müsabakada mutlak galibiyet söz konusu değil... Tanım aralığını biraz daha daraltalım: Seksenlerden bugüne fırlatılmış Spandau Ballet ile bugünden 15 sene öncesine gönderilmiş Suede'in zaman makinasında çarpışmış hali denebilir Mansun için. Bir tarafta yumuşak, temiz baladlar, öbür tarafta daha yüksek tempolu ama gürültüsüz bir "artizan" grup estetiği... Daha ilk albümleri "Attack Of The Grey Lantern"da her güzellikten birer tutam alarak harmanlamış, başı ucu belirsiz ama renkli bir vitrinle boy göstermişti Mansun; geçen seneki "Six" albümleriyse, aksine, Genesis'vari bir "konsept" etrafında örülmüştü, ama o da aynı dağınıklığın peşinden uzaklaşmamıştı. Yeni albüm "Little Kix" için bunların dışında bir yer aramamız gerekmiyor, çünkü daha derli toplu, ince elenmiş gibi görünse de, ilk albümün o tatlı melodik dağınıklığı bu albümde de yerini muhafaza ediyor. Tek fark, ilk albümdeki "She Makes My Nose Bleed" ya da "Wide Open Space" gibi insanı havada kapan "hit"ler yok bu albümde. "Butterfly (A New Beginning)" ve "I Can Only Disappoint You" gibi yine ağırbaşlı-orkestral-buruk-pop tadında ama bir boy küçük Mansun numaraları var. Şefleri Paul Draper'a bakılırsa, indie, rock veya modern olmayan, zamansız, hatta yarım asır öncesinde bile yapılmış olabilecek bir plağı hedeflemiş Mansun. Sonuç: Her şey iyi pop kurallarına uygun, muhtevası özenle hazırlanmış, orta-yola bir adım daha yaklaşan mid-tempo'lu baladlar... İleride "Little Fix" denince bir şeyler hatırlar mıyız, bilinmez ama, kulaklarımızı bir an için çapaklı seslerden kurtarmak isterseniz, hem seksenlerin havasını soluyup hem de bugünün ağır-pop'uyla dolalım derseniz, aralarda da şöyle yürek hoplatan melodilerle hareketlenmek isterseniz, Mansun ve yeni albüm "Little Fix" iyi seçim. *Gökhan Pamuk*

Kızgılcın misali

Köpan Avı
Lewis Carroll

Söz gelimi "kızgın" ve "çılgın" sözcüklerini alalım. Şimdi bu iki sözcüğü birden söylemeyi tasarlayın, ama hangisini önce söyleyeceğinize karar vermeyin. Şimdi ağzınızı açıp konuşun. Eğer düşünceleriniz azıcık olsun "kızgın"a yatkınsa, "kızgın - çılgın", yok eğer kılpayı "çılgın"a yatkınsa "çılgın - kızgın" dersiniz. Yok eğer, o çok ender rastlanan yeteneğe, kusursuzca dengeli bir zihne sahipseniz, "kızgılcın" diyeceksiniz.

Bir düşünün Pistol o ünlü sözlerini söylediğinde: "Hangi Kral Bezonyalı? Konuş, yoksa öleceksin!" Justice Shallow bunun ya William ya da Richard olduğuna emin, fakat hangisi çıkaramıyor ve böylece bir adı öbüründen önce söylemek elinden gelmiyor olsaydı, öleceğine "Rilchiam" diye haykırmaz mıydı?

Lewis Carroll

Kitabevlerinde (kenarda köşede)

ÖZÜR KÖŞESİ Geçen sayı İlhan Erşahin söyleşisindeki hatalarımız: Elbette Miles Davis'in albümünün adı "Witches Brew" değil, "Bitches Brew" olacak. Ve elbette ki Boston'daki müzik okulunun adı Berkeley değil, Berklee...

Dünya. Dünya ve zerde. Gerisi boş. Bir de burun. Her şeyin başı burun. **BEHÇET NECATİGİL**

durakta dört ceset vardır / yine de / otobüsün aklı fikri / intiharımdadır **REHA YÜNLÜEL**

Radyoyu sevmem. Ayıp ama, yalan gibi gelir bana Paris'teki adamın odamda konuşması. Hani odamda konuşmuş değil a, –konuşturur muyum gevezeyi!– sözün gelişi! Hem sonra, radyo istasyonları, kendi canı çektiklerini bana dinletiyorlar. İstemiyorum belki başkasının bana şunu bunu dinletmesini! Okuyacağım kitabı nasıl kendim seçersem, dinleyeceğim güzel sesli kadını da ben seçmeliyim. Mektepte miyiz canım? **SAİT FAİK**

NIGHT ARK
Treasures
(Traditional Crossroads / Equinoks)

THEODOSSI SPOSSOV TRIO
The Fish Are Praying For Rain
(Traditional Crossroads / Equinoks)

Traditional Crossroads, Ortadoğu müziği üzerine uzmanlaşan New York merkezli, bağımsız bir plak şirketi. 93 yılında daha önce RCA ile çalışan Ermeni asıllı Harold Hagopian tarafından kurulmuş. Son olarak Türkiye'den Selim Sesler'in "The Road To Kesan"ını ve Laço Tayfa'nın 'Çiftetellisi"ni yayınladılar... Night Ark grubu, Ermeni asıllı olup da Ermenistan dışında yetişen insanları barındırıyor daha çok. Grupta başı çeken Ara Dinkjian Amerika doğumlu, Arto Tunçboyacıyan ise İstanbul. Ermeni kültürünü biraz da dışarıdan almaları, müziklerindeki çokseslileği oluşturmuş. Ermeni folk müziğini caz, rock ve klasik müzik öğeleriyle işliyorlar. Sonuçsa, etnik pop. Tüm parçaları enstrümantal olarak yazıyor Ara Dinkjian...
Bu albüm, aslında eksik bir "best of" çalışması. RCA/BMG'den çıkan ve artık basılmayan "Picture" ve "Moments" albümlerinin bir derlemesi. Albüm Mine Koşan'ın ve Ahmet Kaya'nın "Ağladıkça" adını vererek söyledikleri "Picture"la başlıyor, Sezen Aksu'nun "Sarışın"ıyla, "Homecoming"le devam ediyor. Türkiye'de üzerine söz yazılarak yayınlanan bir diğer parçaysa "Offering"; onu da Coşkun Sabah "Gelmez O Günler" ismiyle söylemiş. Bu parçalar Yunanistan, Makedonya, İsrail, hatta Amerika gibi birçok ülkede de hep o ülkelerin dillerinde söz yazılarak kaydedilmiş. Albümdeki bu parçalar diğerlerine nazaran melodik yönü ağır basan parçalar. Diğerlerindeyse ritm daha ön planda. Kültürleri birbirine kaynaştıran bir topluluk Night Ark...
Theodosii Spassov ise Bulgar asıllı bir kaval ustası. Bu albümde Roumen Toskov ve Hristo Yotzov ile çalışmış. Amerikan cazını geleneksel Bulgar ritmleriyle buluşturuyor. Müzik genel olarak arka planda caz, ön planda kaval şeklinde. Ara sıra kavalın yerini duduğun aldığı da oluyor. Albüm Sofya'da kaydedilmiş ve Sofya'dan oldukça iz taşıyor. Çan, böcek sesleri, yağmurun sesi ve tren istasyonunun gürültüsü; bunların hepsi ayrı ayrı kısa parçalar şeklinde yer alıyor albümde. Son parça ise Theodosii'nin oğlu Theodor'un okuduğu bir dua. Bulgaristan'da caz yapan kaval sanatçısı olarak tanınıyor, ama kendisine göre geleneksel müziği baz alan "contemporary Bulgarian music". Night Ark ne kadar popsa, Theodosii Spassov Trio da o kadar caz. *Özhan Binici*

SADE
Lovers Rock
(Sony Türkiye)

İngilizcede "Neither fish, nor flesh" diye bir deyim vardır. Yani ne et, ne balık... İşte Sade tam da böyle bir olgu. İsminden başlarsak; Sade hem grubun, hem de vokalist Sade Adu'nun adı. Ortaya çıkan müzik ise ne caz, ne pop. Pop-caz hiç değil. Belki trip hop'un tohumları onlarla ekilmiştir 1985'lerde. Portishead'in dumanlı gece kulübü atmosferinden çok da uzak değil bizce Sade'nin yaşadığı mekanlar. En azından aynı saatlerin müziğini yapıyorlar. Sade 15 yıl içinde sadece dört albüm üretti. Üstelik bu 15 yılın son sekiz yılı suskunluk içinde geçti. Bizce başarılı bir kariyerin göstergesi, sessiz geçen yılları kullanma becerisiyle koşut gidiyor. Sade bu lastik gibi uzayan yılları geriye yuvarlanarak geçirmemiş. Bu, "Lovers Rock"da apaçık hissediliyor. Albümün tek şanssızlığı sıralamadan kaynaklanıyor. Albümün en zayıf parçalarından "By Your Side", hem albümün giriş parçası, hem de ilk single. Eğer size yeniden açılmış bu kapının eşiğine takılmadan içeri girmeyi becerebilirseniz, içeride hiç canınız sıkılmayacak. Daha doğrusu, zaten bu tarz albümleri dinlemek için insanın dünyayla ve insanlarla alıp veremediği bir takım şeyler olması gerektiğinden, en azından derdinize dert ortağı bulduğunuz için buruk bir sevinç hissedeceksiniz. Albümün "By Your Side" sonrası gelen iki şarkısı "Flow" ve "King of Sorrow", yapıtın nadide incileri adeta. Sade Adu'nun o duru, hiç level'ını yükseltmeyen, fakat tartışmasız dominant sesini ne kadar özlediğinizi fark edeceksiniz. Bir de "iyi şarkı" yazmanın ne kadar önemli bir kavram olduğunun ayırdına varacaksınız. Zaten 80'li yılların pop'undan kaç şarkı yazarı geçebildi ki bir sonraki onyıla. Biz bir George Michael'ı hatırlıyorduk, şimdi "Lovers Rock"ta Sade'ye temas edince, onun da hakkını teslim ediyoruz. Daha önce ağzımızdan çıkmıştı bir kere: Parlak, yokuş aşağı dümdüz akan, iri laflı şarkılar Sade'ninkiler... Bu yüzden Sade'nin şarkılarının gözü, saçı, dudakları da tıpkı kendininkiler gibi... *Atilla Aydoğdu*

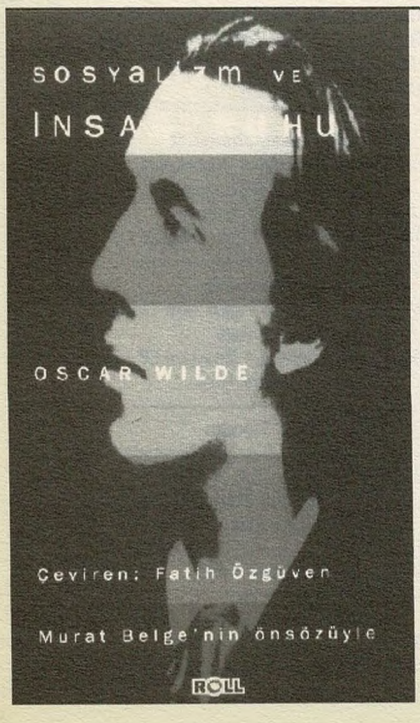

Modern zamanların en seksi yazarı

Oscar Wilde'dan

Sosyalizm ve İnsan Ruhu

"Oscar Wilde adıyla 'sosyalist' kavramının yanyana gelmesi, hele Türkiye gibi bir ülkede, insanları şaşırtabilir. Wilde denince Dorian Gray akla gelecektir; oyunları, masalsı öyküleri akla gelecektir, ama sosyalizm üstüne ne düşündüğünü bilen fazla kişi çıkmayacaktır. Kendini sosyalist görenlerin bu yazıda söylenenleri ciddiye alarak düşünmesi gerekir. Çünkü Wilde gelişkin bir bireysellik çerçevesinde bakıyor sosyalizme... Kitleler adına bireyselliğe karşı manevi şantaj uygulayacak 'ahlakçılık' biçimlerinden hoşlanmıyor. Dünyanın pek çok yerinde sosyalist hareketlerde gelenekçi 'ahlakçılık' biçimleri sosyalist ahlaka karışmış, hatta onun yerine geçmişlerdir. Bu bakımdan Oscar Wilde'ın tavizsiz söylemi bir panzehir işlevi de görebilir."
Murat Belge

Kitabevlerinde (kenarda köşede)

abcde...

a b c d e f g ğ h ı i j k l m n o ö p q r s ş t u ü v w x y z

altıyedisekizdokuzon

ROLL DİSKO OTUZ

YİRMİALBÜM

Ahmet Kaya An Gelir
Beta Band Three EP's
Coldplay Parachutes
Duman Eski Köprünün Altında
Eren Kâzım Akay Turkuaz Patlıcan
Gorky's Zygotic Mynci The Blue Trees
Jack Bruce Cities Of The Heart
Keith Richards Talk Is Cheap
Lou Reed Legendary Hearts
Louise Attaque Comme on a dit
Marc Almond Treasure Box
Noir Désir 666 667 Club
Placebo Black Market Music
Rachid Taha Made In Medina
Radiohead Kid A
Replikas Köledoyuran
Sussan Deyhim Madman Of God
Şivan Perwer Roj û Heyv
Vic Chesnutt & Mr. ard Mrs. Keneipp Merriment
Yves Montand Chansons Populaires de France

ONŞARKI

AC/DC Ride On
Aşık Nurşani Benim Bana Suskunluğum
Dönüşüm Kızılırmak
Francis Cabrel Said et Mohamed
Hakan Taşıyan Güz Gülleri
John Lennon Working Class Hero
Massive Attack Protection
Pink Floyd Hey You
Stranglers Golden Brown
Yıldırım Gürses Sonbahar Rüzgarları

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Beatles** 1
2. **Westlife** Coast To Coast
3. **Texas** Greatest Hits
4. **Steps** Buzz
5. **Oasis** Familiar To Millions
6. **Coldplay** Parachutes
7. **Elton John** One Night Only - Greatest Hits
8. **Craig David** Born To Do It
9. **Robbie Williams** Sing When You're Winning
10. **U2** All That You Can't Leave Behind

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Oasis** Familiar To Millions
2. **Steps** Buzz
3. **Fatboy Slim** Halfway Between The Gutter and The Stars
4. **Moby** Play
5. **Badly Drawn Boy** The Hour of Bewilder Beasts
6. **R Kelly** tp-2.com
7. **Tom Jones** Reload
8. **Britney Spears** Oops I Did It Again
9. **JJ72** JJ72
10. **Moby** Play / The B Sides

AMERİKA ALBÜMLER

1. **Beatles** 1
2. **Various Artists** "Now 5"
3. **Sade** Lovers Rock
4. **Ricky Martin** Sound Loaded
5. **R Kelly** tp-2.com
6. **Outkast** Stankonia
7. **Limp Bizkit** Chocolate Starfish and The Hot Dog...
8. **Jay-Z** The Dynasty Roc La Familia
9. **Offspring** Conspiracy of One
10. **Nelly** Country Grammar

SAĞOLASIN VANESSA

Kasım ayının ortalarında bir gece, öylesine zap yaparken MCM'de Vanessa Paradis'nin misafir VJ olarak katıldığı Carte Blanche programına rastgeldik ve saatlerce koltuğa mıhlandık kaldık. Neler neler çalmadı ki! Süper programdı. Biliyorsunuz Vanessa Paradis yeni albümü "Bliss"i de çıkardı, ilk klibi "Commando"yu da çok başarılı buluyoruz, ama albümünde ondan daha güzel şarkılar yok değil. Neyse, biz o geceye dönelim ve Vanessa'nın seçtiği kliplere takılalım. Aklımızda kaldığı kadarıyla liste şöyle: Purple Haze - **Jimi Hendrix** • Sweet Jane - **Velvet Underground** • Chan Chan - **Compay Segundo** • Mercy Mercy Me - **Marvin Gaye** • Upside Down - **Diana Ross** • Lust For Life - **Iggy Pop** • Marcia Baila - **Les Rita Mitsouko** • Revolution - **Arrestet Developement** • Me Myself and I - **De La Soul** • On and On - **Erykah Badu** • Toi Mon Toit - **Elli Medeiros** • Sous le soleils de Bogeda - **Les Negresses Vertes** • Couleur Café - **Serge Gainsbourg** • l'Opportuniste - **Jacques Dutronc** • Trop de bla bla - **Princess Erika** • Heures hindoues - **Etienne Daho** • La nuit je mens - **Alain Bashung** • Sodade - **Cesaria Evora** • Human Beheviour - **Björk** • Hold On - **Tom Waits** • Tangled Up In Blue - **Bob Dylan** • Hey Joe - **Willie Deville** • Street Spirit - **Radiohead** • Inertia Creeps - **Massive Attack**

=16

Dört kere dört eşittir onaltı: Plakçılarda hangi albümler satıyor, kulüplerde hangi parçalar çalıyor?

KOD MÜZİK / Atlas
1. **Belle & Sebastian** Fold Your Hands...
2. **Various Artists** "Mundial Muzique"
3. **Radiohead** Kid A
4. **Bebel Gilberto** Tanto Tempo

ZİHNİ / Akmar
1. **Doves** Loust Souls
2. **Green Day** Warning
3. **Dandy Warhols** Thirteen Tales...
4. **Jay-Jay Johanson** Poison

KARGA / Atlas
1. **Original Soundtrack** "Million Dollar Hotel"
2. **Björk** SelmaSongs
3. **PJ Harvey** Stories From The City...
4. **Offspring** Conspiracy of One

ÇALINTI / Aznavur
1. **Branford Marsalis** Contemporary Jazz
2. **Anouar Brahem** Astracan Café
3. **Patricia Barber** Modern Cool
4. **Radiohead** Kid A

BABYLON / Asmalımescit
1. **Los Amigos Invisibles** Cuchi-Cuchi
2. **Courtney Pine** Brotherman
3. **Bebel Gilberto** Tanto Tempo
4. **A Guy Called Gerald** The Universe

MILK / Galatasaray
1. **Future Sound of London** Papua New Guinea
2. **Excession** Vega
3. **Sander Kleinenberg** 4 Seasons EP
4. **O.S.S.** Terminal Field

SHAMAN / Taksim
1. **Taraf des Haidouks** Dumbala Dumbala
2. **Amadau et Miriam** Tze ne Mousso
3. **Orchéstre National de Barbés** Poulina
4. **Rozzo** Sexy Dancer

BRONX / Yeşilçam
1. **Him** Join Me
2. **Suede** New Generation
3. **Bush** Chemicals Between Us
4. **Placebo** Every You Every Me

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzonbironikiüçdörtbeşonaltıonyedionsekizondokuzyirmibiryirmikiyirmiüçyirmidörtyirmibeşyirmialtıyirmiyediyirmisekizyirmidokuzotuzbirotuzikiotuzüçotuzdörtotuzbeşotuzaltıotuzyediotuzsekizotuzdokuzkırkbirkırkikikırkküçkırkdörtkırkbeşkırkaltıkırkyedikırksekizkırkdokuzelli

baş tarafı 8'de

seviyorum. Beatles bitti ama John, Paul, George ve Ringo hâlâ ortalıkta... Ringo'nun söyleyeceği –Muhammed Ali'nin ünlü sözünden hareketle– "I am the Greatest" için 1973'te yeniden bir araya geldik. Şarkı tam Ringo'ya göreydi, eğer "en büyük benim" diyen ben olsaydım fazla ciddiye alınırdı. Ringo söylediği için kimse sesini çıkaramadı. George ve Ringo'yla tekrar çalmak zevkliydi, yalnız George ve Billy Preston "bir topluluk kuralım" diye tutturdular. George direttikçe ben mahçup oluyordum. Ortam hoşuna gitmişti, herkes memnundu, ama ben Yoko'yla birlikteydim. Onların akılları hâlâ erkeklerden oluşan bir topluluk kurmaktaydı.

Peki aranızda olanları bir kenara bırakıp dördünüz dev bir yardım konseri için bir araya gelmez misiniz?

Ben yardım konseri falan istemiyorum. İçim dışım yardım olmuş zaten.

Buna neden karşısınız?

Hepsi soygun da ondan. 1966'da Beatles'ın son konserinden beri kişisel kazanç için hiç sahneye çıkmadım. Yoko'yla verdiğimiz Toronto konseri dışında her konserimiz birilerine yardım amaçlıydı. Ya yüzümüze gözümüze bulaştırdık ya da soygun oldu. Şimdi istediğimize yardım ediyoruz. Gelirimizin belli bir yüzdesini yardıma ayırıyoruz. Bu söylediklerimi okuyan herkes de bana "gel kızılderilileri kurtaralım, gel karaderilileri kurtaralım, gel savaş malûllerini kurtaralım" demekten vazgeçsin. Kazandığımız paranın onda birini yardıma ayırıyoruz. Kalkıp da Beatles'ın Güney Amerika'ya 200 milyon dolar yardım yapması gerektiğini nasıl söylerler, anlayamıyorum. 200 milyon bitince ne olacak? Bu bir kısırdöngü. İstersen ölene dek para dağıt. Bütün hayatımızı koca bir konser turnesine de çevirebiliriz, ama ben buna hazır değilim.

New York Post, 150 milyon dolarınız olduğunu yazdı.

Biz böyle bir rakam vermedik. Ama zenginiz. Ne olmuş yani?

Yani bu siyasi tutumunuzla nasıl örtüşüyor? Sosyalist değil miydiniz siz?

İngiltere'de yalnızca iki siyasi çizgi vardır: Ya işçi hareketinden ya da kapitalizmden yanasınızdır. Ait olduğum orta sınıfta ya sağcı bir kazma olursunuz, ya da benim gibi doğuştan sosyalist. Ben insanlar dişlerini yaptırsınlar, sağlık hizmetleri ücretsiz olsun gibi şeyler istiyordum. Ama bunun dışında para kazanmak için çalıştım. Canı cehenneme, çelişkili de olsa, ben bir sosyalistim. Eskiden zenginim diye suçluluk duyuyordum. Artık duymuyorum. Ya isteyerek verdiğim için ya da menejerlere kendimi soydurmuş olduğum için parayı artık düşünmüyorum. Ne yapmamı bekliyorsun? Parayı dağıtıp sokaklarda mı yaşayayım? Budistler "aklınızın mülkünden kurtulun" der. Paradan kaçmakla bunu başaramazsınız. Beatles gibi. Ben Beatles'dan kaçamadım. Hâlâ bir mülk gibi ayağıma dolanıyor, değil mi?

Yoko'yla ilişkinizi nasıl tarif ediyorsunuz?

Bir öğretmen-öğrenci ilişkisi. İnsanlar bunu anlamıyorlar. O öğretmen, ben de öğrenciyim. Ünlü olan, her şeyi bilmesi beklenen benim, ama o benim öğretmenim. Bildiğim her şeyi bana o öğretti. O benim Don Juan'ım. *(Carlos Castaneda'nın kızılderili öğretmenini kastediyor)* Ben Don Juan'la evlendim, o yüzden işim zor. Don Juan gülmek zorunda değildir, Don Juan cazip olmak zorunda değildir, Don Juan "olmak" zorundadır.

Bir ara ayrılmıştınız...

Evet. 70'lerin başında ayrıldık. Don Juan, yani Don Ono "git, çünkü anlamıyorsun!" dedi. Aniden denizin ortasında yelkensiz kalmış gibi oldum.

Ne hissetmiştiniz?

İlk başlarda "oh be!" diyordum. Malûm, "bekarlık sultanlıktır" hikayesi. Sonra bir gün uyandım ve "bıktım artık, eve dönmek istiyorum" dedim. Ama beni kabul etmedi. Bu yüzden de ayrılığımız altı ay yerine 18 ay sürdü. Telefonda "eve dönmek istiyorum" diyordum. O ise "dönmeye hazır değilsin" diyordu. Ne yapacaksın? Oturuyordum şişenin başına... Onun kendine özgü halleri vardır. Mistik ya da somut. "Hazır değilsin" dediyse, bunu değiştirmezdi. Duygularımı içkiyle bastırmaya çalışıyordum. Hiç bu kadar içmemiştim. Harry Nilsson, Bobby Keyes, Keith Moon'la içerdik. "Kim önce ölecek" diye yarışıyorduk sanki. Ne yazık ki ölen Keith oldu.

İnsanlar neden kendilerini harap etmek isterler?

Benimki ayrılık yüzündendi. Diğerlerinin de başka başka nedenleri vardı ve sanki hep beraber boğulalım der gibiydik. Kendimizi öldürelim, ama Errol Flynn usûlü, bir maço gibi, erkekçe ölelim diyorduk. Şimdi o dönemi düşündükçe kendimden utanıyorum, çünkü rezil olmuştum –belki de bu bana bir ders oldu. "Nobody Loves You When You're Down and Out"u (Düşenin dostu olmaz) o zamanlar yazmıştım. Böyle hissediyordum. Bu şarkı o dönemimi bütünüyle özetliyor. Nedense bu parçayı hep Sinatra'ya yakıştırmışımdır. Bir Sinatra şarkısı gibi. Bununla iyi iş yapardı. Duyuyor musun Frank? Al işte, nefeslilerin düzenlemesi falan da senin zevkine uygun.

Kendi ifadenizle söylersek, "ev erkeği" olmanızın sebebi neydi?

Harry Nilsson'un dediği gibi "her şey zıddıyla kaimdir", öyle değil mi? Eşitlik üzerine düşünmek bile insanoğlunun büyük bir yol katetmesini sağladı. Fakat, kadın hareketi diye bir şey var, insanlar bunun müshilini yuttu ve şimdilik yelleniyorlar, daha doğru dürüst sıçamadılar. Bunun tohumu 60'ların sonunda atılmıştı. Ama gerçek değişimin eli kulağında. Ben uzun yolları aştım. Domuzun tekiydim. Öyle olmak da insana rahat, huzur vermiyor. Domuz olmanın baskısı inanılmazdı. Bir cinsel meta, bir erkek, maço bir rock'n'roll şarkıcısı olmak gibi bir derdim yok. Bunu aşalı çok oldu. Böyle bir imaj ilgimi çekmiyor. Evet, herkes bilsin ki, bebek baktım, ekmek pişirdim, ev işlerini yaptım ve bundan gurur duyuyorum. Gelecekte de böyle olacak ve ben de bu harekette ön saflarda bulunduğum için mutluluk duyuyorum.

Mesaj değil de, mesajı getiren kutsanıyor, ona tapılıyor. Yüzmenin kendisi güzel. Öğreticiyi boşver. Beatles'ın 60'larda bir mesajı olduysa, o şu: Yüzmeyi öğrenin. Nokta. Ve yüzmeyi öğrenince, yüzün.

Yeni albümünüzün ismi "Double Fantasy" (Çifte hayal) ne anlama geliyor?

Bir frezya çeşidi. Bizim için anlamı, iki kişinin aynı anda aynı şeyi algılaması. İşin sırrı da bu. Birlikte olursunuz ama algıladığınız şey farklıdır, kimin algısı o an üstünse onun hayali gerçekleşir, diğerinin elineyse kafa karışıklığından başka bir şey geçmez.

1969'daki o meşhur yatak hikayesinin amacı neydi?

Herkes kapımıza üşüştü, herhalde düzüşeceğimizi falan düşündüler. Yatakta barış işaretleri eşliğinde oturuyorduk sadece. Hayatımız sanatımızdır. Toronto'daki "yatakta basın toplantısı" da bunun bir parçasıydı. Evlendiğimizde balayımızın kamusal bir vaka haline geleceğini, her yerde okunacağını biliyorduk, biz de bunu bir mesaj vermek için kullandık. Yatakta oturup yedi gün boyunca gazetecilerle konuştuk. Çok eğlenceliydi. Aslında yaptığımız şey gazetelerin ön sayfalarına savaş ilanı yerine barış ilanları vermekten ibaretti.

Bugünlerdeki müzikal tercihleriniz neler?

Her tür müziği severim, günün hangi saatinde dinlediğime bağlı. Müzik türlerini veya müzisyenleri kendi içinde, dolaysız olarak sevmem. The Pretenders'ı seviyorum diyemem, ama onların hit albümlerini seviyorum. B-52's'dan hoşlanıyorum, çünkü Yoko'nun parçalarını çalıyorlar. Yoko ne zaman eski sound'una dönse, "B-52's'u taklit ediyor" deniyor...

Yeni şeylerle aranız nasıl?

Bu punk dalgasına bayılıyorum. Saf, arı, katışıksız. Ancak, kendisini tahrip eden tiplerden hoşlanmıyorum.

O zaman Neil Young'un sözlerine katılmıyorsunuz: "Yanmak, sönüp gitmekten evlâdır."

O anlayıştan nefret ediyorum. Bir eski tüfek gibi sönüp gitmek, yanmaktan çok daha iyidir. Sid Vicious'ın veya James Dean'in veya John Wayne'in ölü-

→57

süne tapınmayı takdir edemiyorum. Sid Vicious'ı veya Jim Morrison'ı kahramanlaştırmak, haybecilikten başka bir şey değil. Ben ayakta kalanları takdir ediyorum. Gloria Swanson'u, Greta Garbo'yu... Oğlumun John Wayne'e veya Sid Vicious'a tapmasını istemem. Onlardan ne öğrenebilir ki? Hiçbir şey. Ölümden başka hiçbir şey. Sid Vicious ne için öldü ki? Biz rock yapalım diye mi? Neil Young bu hikayeyi çok takdir ediyorsa, niye kendisi de öyle yapmıyor? Çünkü o da, birçoğumuz gibi, yüzlerce defa sönüp gitti ve geri döndü. Hayır, teşekkürler, ben hayattan ve sağlıktan yanayım.

Kendi plaklarınızı dinliyor musunuz?

Hiç vaki değil.

Kendi klasiklerinizi bile mi?

Dalga mı geçiyorsun? Zevk için asla dinlemem. Onları duyduğumda, benim aklıma gelen kayıt seansıdır. Tıpkı bir aktörün eski bir filminde kendini seyretmesi gibidir. Bir şarkıyı duyduğumda, Abbey Road stüdyosu gelir aklıma, o kayıt seansı, kimin kimle tartıştığı, o anda nerede oturduğum...

Canlı müzik dinlemek için dışarı çıktığınız oluyor mu?

Hayır, ilgimi çekmiyor. Jerry Lee Lewis'in "A Whole Lot a Shakin"ini plaktan dinlemek hoşuma gider, ama gidip onu görmek ilgimi çekmez.

Bu kadar çok sayıda insanı etkilemiş olmak nasıl bir şey?

Ben ya da biz değil ki olay. Zaman. 50'lerde rock'n'roll'u duyduğumda bana da öyle olmuştu. Müziği bir hayat biçimi olarak benimsemek aklımın ucundan geçmiyordu, rock'n'roll'la karşılaşana kadar.

Sizi ilk çarpan hangi şarkıydı, hatırlıyor musunuz?

Galiba "Rock Around The Clock"tı. Bill Haley hoşuma giderdi, ama öyle büyülenmiş filan da değildim. Benim için olay "Heartbreak Hotel"le başladı. O zamanlarda esen rüzgar her ne idiyse, Beatles'ı harekete geçiren şey oydu. Geminin tepesindeki bayrak biz değildik demiyorum. Ama, bütün gemi hareket ediyordu. Belki kaptan köşkündekiler bizdik, ama hepimiz aynı gemideydik.

Yoko Ono: Beatles, bizatihi bir sosyal fenomendi, o sosyal fenomeni dışarıdan yönlendiren bir şey değildi ki... Beatles bir medyum gibiydi. Söylediklerinin yaratıcısı değillerdi, o sözler onların aracılığıyla, onların vasıtasıyla dile geliyordu.

Niçin onların vasıtasıyla da, başka birileriyle değil?

John Lennon: Çünkü biz frekansımızı "mesaj"a ayarlamıştık. Hepsi bu. Beatles'ı küçümsemiyorum, azımsamıyorum, sadece toplumdan ayrı bir şeymiş gibi değerlendirilmesine ve abartılmasına itiraz ediyorum. Glenn Miller'dan, Woody Herman'dan veya Bessie Smith'ten daha önemli olmadığımızı söylemeye çalışıyorum. Olay bizim kuşağımızdı, 60'ların müziğiydi.

Yoko benim öğretmenim. Bildiğim her şeyi bana o öğretti. O benim Don Juan'ım. Ben Don Juan'la evlendim, o yüzden işim zor. Don Juan gülmek zorunda değildir, Don Juan cazip olmak zorunda değildir, Don Juan "olmak" zorundadır.

Ama, şarkılarınızın birçoğu kuşağınızın müziğinden daha zekiceydi.

Beatles daha entellektüeldi, dolayısıyla o düzeyde de hitap edebildi. Ama, Beatles'ın cazibesinin temel sebebi entellektüellik değil, müzikti.

Şarkılarınızın yanlış yorumlanmasına tepkiniz nasıldı? En ünlüsü "Paul's dead" (Paul öldü) hikayesi. "I'm The Walrus"taki "I buried Paul"ün (Paul'ü gömdüm) manası ne?

Benim dediğim şu: "Cranberry sauce". (ahudu sosu)

Şarkının sonundaki "smoke pot, everybody smoke pot" (herkes içsin, herkes esrar içsin) nakaratı ne?

Hayır, hayır, hayır. Yok öyle bir şey. Koronun söylediği şu: "Everybody's got one, everbody's got one". (herkeste bir tane var) Ama, otuz tane çello ve Beatles'ın rock'n'roll ritminin üzerine, kadınlı erkekli otuz kişilik bir koronun ne söylediği tam olarak anlaşılmıyor.

Herkesin nesi var?

Aklınıza ne geliyorsa. Herkesin bir penisi, vajinası, kıçı var...

Yanlış yorumlamaların felaketlere yol açması sizi üzdü mü? Mesela Charles Manson'ın şarkı sözlerinizin gizli mesajları olduğunu iddia etmesi...

Manson, "Paul öldü" hikayesini çıkaranların, "Lucy in the Sky with Diamonds"ın LSD olduğunu iddia edenlerin ekstrem bir versiyonu sadece.

"Lucy in the Sky with Diamonds"ın esin kaynağı neydi?

Oğlum Julian bir gün elinde bir resimle geldi okuldan. Lucy adlı bir arkadaşının resmini yapmıştı, gökyüzü ve yıldızlar vardı resimde, adını da "Lucy in the sky with diamonds" koymuştu. Bu kadar basit.

Şarkıdaki öteki imgeler uyuşturucu maddeler kaynaklı değil miydi?

Şarkıdaki imgeler "Alis Harikalar Diyarı"ndandı. Alis'in kayıkta olduğu bölüm: Bir yumurta alır, yumurta Humpty Dumpty'ye dönüşür. Dükkandaki tezgahtar kadın koyuna dönüşür ve birden bir kayıkta kürek çekmeye başlarlar. O sahneyi gözümün önüne getirmiştim. Ayrıca, günün birinde gelip

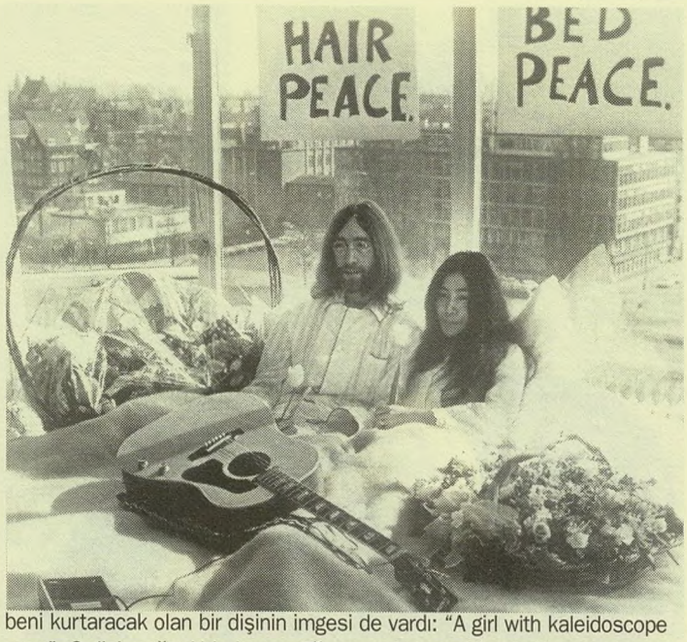

beni kurtaracak olan bir dişinin imgesi de vardı: "A girl with kaleidoscope eyes". O dişi meğer Yoko'ymuş. Eğer o şarkıyı yazdığımda Yoko'yla tanışmış olsaydım, "Yoko in the sky with diamonds" derdim.

"In My Life"ın öyküsü nasıl?

"In My Life", bilinçli olarak kendi hayatıma dair yazdığım ilk şarkıdır. "There are places I'll remember / all my life though some have changed". (öyle yerler var ki / hayat boyu hatırlayacağım, değişmiş olsa bile kimileri) Ondan önce Everly Brothers veya Buddy Holl'vari şarkılar yazıyorduk, içinde pek düşünce olmayan pop şarkıları. "In My Life" bir otobüs yolculuğunda başlamıştı. "Menlove Avenue"deki evimden şehir merkezine giden otobüs güzergahındaki yerlerden hatırımda kalanları yazmıştım. Tatsız tutsuz bir şey çıkmıştı ortaya. Vazgeçip bir kenara koydum. Sonradan, geçmişteki dostlara ve aşklara dair sözler oluştu zihnimde. Nakarat bölümüne de Paul yardım etti.

"Yesterday"...

Onu herkes biliyor. "Yesterday" için çok tezahürat aldım. O Paul'ün şarkısı. Ve elbette onun bebeği. Güzelliğine diyecek yok. Ama hiçbir zaman "keşke ben yazmış olsaydım" dediğim bir şarkı değildi.

"I am the Walrus"...

İlk dizesini bir asit tribinde yazmıştım. İkinci dize bir sonraki haftasonundaki asit tribinde çıktı. Ve gerisi Yoko'yla tanıştıktan sonra geldi. Şarkının bir kısmı "Hare Krishna"yı tiye alıyordu. Başta Allen Ginsberg olmak üzere, "Hare Krishna" diye ortalıkta dolanan bir sürü insan vardı. "Element'ry penguin" kısmı, "Hare Krishna" nakaratını şiar edinmenin elementerliğine, basitliğine, naifliğine ve bütün umudunu, inancını bir idole adamaya dair. O günlerde Dylan'vari yazıyordum, örtük ifadeler kullanıyordum.

Peki "Walrus" neyin nesi?

"Alis Harikalar Diyarında"daki "Walrus and the Carpenter"ın (Deniz aygırı ve Marangoz) Walrus'u. Bence harikulade bir şiir. O şiirde Lewis Carroll'ın kapitalizmi ve toplumsal sistemi eleştirdiğini bilmiyordum. O tarafına hiç takılmamıştım. Sonradan o gözle baktığımda, farkettim ki öyküdeki kötü karakter Walrus, iyi karakterse marangoz. "Tüh ulan" dedim, "yanlış adamı seçmişim". Şarkının aslında "I am the carpenter" (ben marangozum) olması gerekirdi. Ama o zaman da başka türlü bir şarkı olurdu. *(mırıldanıyor)* "I'm The Carpenter..."

"I Feel Fine"...

O benim, gitar da dahil olmak üzere. Kaydedilen ilk feedback'tir. Gelmiş geçmiş hiçbir kayıtta feedback yoktur, iddia ediyorum. Ancak belki 1920'lerin blues plaklarından birinde olabilir.

"When I'm Sixty Four"...

Tamamen Paul'ün. Öyle bir şarkı yazmak aklımın kıyısından geçmez. Bazı konular hakkında hiç düşünmem, bu da onlardan biri.

"I Wanna Be Your Man"...

Onu Paul'le birlikte Stones'a yazdık. Stones bizden bir şarkı istemişti, biz de onların neler yaptığını görmek için çaldıkları kulübe gitmiştik. O sıralarda Paul'ün elinde bölük pörçük bir şey vardı. Kabaca çaldık. "Tamam" dediler, "bu bizim stilimiz". Paul'le odanın bir köşesine çekildik, onlar orada sohbet ederken yazıp bitirdik. Mick'le Keith hayretten donakaldı. Öylesine bir şarkıydı. Bizde Ringo söylüyordu, Stones kendi versiyonunu yaptı. Bu olay onları ne kadar önemsediğimizi gösteriyor. En iyi parçamızı verecek değildik herhalde. Bu olay Mick'le Keith'i motive etti, "onlar bu kadar çabuk yazabiliyorsa, biz de deneyelim" dediler.

"Strawberry Fields Forever"...
Strawberry Fields gerçek bir yer. Penny Lane'den taşındıktan sonra, teyzemle oturmaya başladım. Banliyöde, doktorların, avukatların oturduğu bir semtte, küçük bahçesi olan güzel bir evdi. Beatles hikayelerinde anlatılan yoksul, derme çatma mahalle imajıyla alâkasız bir yerdi. Sınıfsal olarak, Paul, George ve Ringo'nun oturduğu belediye lojmanlarından yarım sınıf daha üstteydi. O evin yakınlarında Strawberry Fields diye bir yer vardı. Orada, arkadaşlarımla oyun oynardık. Çok güzel vakit geçirirdik. Şarkının ismi oradan geliyor. Onu bir imge olarak kullandım: Strawberry Fields forever!

"Living is Easy"...
"With eyes closed, misunderstanding all you see..." (hayat kolay, gözlerini kaparsan, yanlış anlaşılmalardan ibaret bütün gördüğün) Şimdi de tamamen aynı şeyi söylemiyor muyum? Sonraki dize şöyle: "No one is I think in my tree..." (kimse benimle aynı boyutta değil galiba) Hem mahçup hem kendinden şüphe eden eden bir ifade. Ardından gelen dize "I mean it must be high or low..." (yani, yüksek veya düşük herhalde) Bende bir tuhaflık var diye düşünüyordum. Çünkü gördüğüm şeyleri başkalarının görmediğine kani olmuştum. Başkalarının görmediği şeyleri gördüğümü iddia etmenin delilik veya egomanyaklık olduğu kanısındaydım. Adını ne koyarsanız koyun, psişik, sezgisel, şiirsel, her neyse, öyle halüsinatif bir bakışım vardı dünyaya. Bir çocuk için ürkütücü bir durumdu, çünkü etrafımda ilişki kurabildiğim kimse yoktu. Ne teyzem, ne onun arkadaşları, ne de başka biriyle ilişki kurabiliyordum. Tek bağlantım okuduğum kitaplardı: Oscar Wilde, Dylan Thomas, Vincent van Gogh... Bu isimler, teyzemin "vizyonları nedeniyle acı çektiğini" söylediği kişilerdi. Gördüklerini söyledikleri, düşüncelerini ifade ettikleri için toplumun eziyet ettiği insanlardı.

Walrus, "Alis Harikalar Diyarında"daki deniz aygırı. O şiirde Lewis Carroll'ın kapitalizmi eleştirdiğini bilmiyordum. Sonra farkettim ki öyküdeki kötü karakter Walrus, iyi karakterse marangoz. "Tüh" dedim, "yanlış adamı seçmişim".

Büyük fotoğraf, New York'ta yaşadığı Dakota apartmanının önünde... Küçük fotoğrafta ise 8 Aralık'ta, evin çıkışında, katili Mark Chapman'a imza veriyor. Birkaç saat sonra, eve dönüşte Chapman'ın kurşunlarına hedef olacak.

Vizyonlarınızı paylaşabileceğiniz kimse yok muydu?
Sadece, kitaplardaki ölüler vardı. Lewis Carroll, bazı resimler... Sürrealizmin üzerimde büyük etkisi oldu. O zaman tahayyülümün ve zihnî durumumun delilik olmadığını anladım ve rahatladım. Eğer delilikse de, ayrıcalıklı bir kulübün üyesi farzedebilirdim artık kendimi. Öte yandan hep sevilmeyi ve benimsenmeyi arzu ettim. Kişiliğimin bir parçası, toplumun her kesimi tarafından kabullenilmeyi, bu çenesi düşük, kafayı yemiş müzisyen olmamayı istiyor. Ama olmadığım bir şeyi olamam... Arkadaşlarımın evlerini darmadağın etmek için elimden geleni ardıma koymuyordum. Belki de, onlarınki gibi bir yuvam olmadığı için kıskanıyordum. Ama aslında benim de bir yuvam vardı: Teyzem, eniştem ve banliyöde bir ev. Çok müteşekkirim. Mimi Teyze, duyuyor musun! Geçenlerde Paul'ün bir lafı teyzemi çok incitti. Paul'a göre, benim evde oturup Sean'a bakıyor oluşum, hiçbir zaman bir ailemin olmamasındanmış. Saçmalığın daniskası. Benim ailemde beş tane kadın vardı. Beş tane akıllı, güçlü kadın. Onlardan biri de annemdi. En küçükleriydi. Sadece hayatla başa çıkamamıştı. Kocası denize kaçmıştı, savaş çıkmıştı, bana bakacak mecali yoktu. Dörtbuçuk yaşımdayken beni ablasına emanet etti. O kadınlar harikaydı. İlk feminist eğitimimi onlardan aldım. Ebeveynlerimle birlikte olmamam, bana onların tanrı olmadığını gösterdi. Öteki çocukların da aklını çelmeye başlamıştım. Paul'ün anne-babasının ödü kopuyordu, oğulları benden etkilenecek diye. Ebeveynlerimin olmaması bana verilmiş bir armağandı. Annem-babam olmadığı için çok ağladım, işkence çektim, ama bu aynı zamanda erkenden bilinçlenmemi sağladı. Ayrıca öksüz değildim. Annem yaşıyordu ve 15 dakikalık mesafede oturuyordu. Görüşüyorduk, ama beraber yaşamıyorduk.

Anneniz hayatta mı?
Sarhoş bir polisin arabası altında ezildi. Teyzemi ziyaret etmek için otobüs beklerken çarpmış araba. 16 yaşındaydım. Büyük travmaydı. Annemi iki kere yitirmiştim: İlkinde beş yaşındaydım, teyzemle yaşamaya başlamıştım. İkincisindeyse fiziksel olarak kaybettim. Üstelik tam da ilişkimizi tazelediğimiz günlerde.

Adı Julia'ydı, değil mi? "White Album"deki "Julia"...
Onu anneme ve Yoko'ya yazdım.

"Denize kaçan" babanızla ilişkiniz nasıldı? Onu sonradan gördünüz mü?
24 veya 25 yaşındaydım. Bir gün Daily Express'i açtım, karşıma çıktı. Bulaşıkçılık yapıyormuş Londra'da, küçük bir otelde. Benimle ilişki kurmak için yazıp duruyordu, ama ben cevap vermiyordum. Görüşmek istemiyordum. Anneme ve bana yaptıklarından ötürü çok içerlemiştim. Zengin ve meşhur olmadan önce aramamıştı hiç. Ama, basın vasıtasıyla bir tür şan-

8 ARALIK 1980 PAZARTESİ

22:50

Keith Richards
New York'ta 5. caddedeydim. İlk gelen haberlerde "kurtulur" diyordum, "ne de olsa yalnızca yaralanmış". Sonra asıl haber geldi. İnanamamıştım. "Elimden bir şey gelmez mi?" diye düşünmüştüm. Oturdum, bir güzel içtim. Bir tek de John için attım. Sonra kargaşa başladı, telefon fasılları, Yoko'yu bulmaya çalıştık falan. Beatles bir yana, John diğer yana. Topluluk olarak harikaydılar, ama John kendine özgü bir adamdı. Çok iyi anlaşırdık. Sık görüşmezdik, ama çıkagelirse, aleme gelmiş demekti. Felsefe falan tartışmaya gelmezdi, ama sonunda öyle olurdu. Kapıyı tıklatırdı: "Ne iş?" Gitarları çıkartır ve şarkı söylerdik. Boş zamanımızda da dünya işlerinden bahsederdik. Herkes kadar bende de bir iz bıraktı. Ben de onda bıraktım tabii. Onu da beraberinde götürdü. Kısa süre önce babam öldü, ölmeden hemen önce de bana bir göz kırptı. Şimdi ölüm beni o kadar rahatsız etmiyor. O "göz kırpma"ya yaslanıyorum. Ve John'a göz kırpıyorum.

Noel Gallagher
Manchester'da odamda futbol maçını dinliyordum, yayını kesip John Lennon'ın bir suikaste kurban gittiğini bildirdiler. "Siktir" diyecek gibi oldum, ama nutkum tutuldu. Lennon'ın ölümü annemi benden daha fazla etkiledi, çünkü henüz 13 yaşındaydım... Bunun ne anlama geldiğini "White Album"ü tahlil ettiğimde anlayabildim. Sonra kendi kendime "siktir, bu ölecek adam mı!" dedim. Lennon'un mirası elbette ki müziği. Tam manasıyla zaman dışı ve aşılamaz nitelikte. Bütün sınırları zorlayan rock topluluklarının –Chemical Brothers veya Prodigy gibi– yaptıkları müziği geriye sararsanız, hepsi "Tomorrow Never Knows"da düğümlenir. Lennon o şarkıyı 1966'da yazmıştı. O zamanki şarkılar hâlâ "seni seviyorum, lay lay lom"u aşamamıştı. Lennon bir dağın tepesinde ilâhi okuyan bin keşişin korosu gibi müzik yapmak istedi. Öleli yirmi yıl oldu ama, zamanının yirmi yıl ilerisindeydi zaten.

Billy Corgan
13 yaşındaydım, üst kata fırlayıp üvey anneme haber verdim. "Bu korkunç bir şey" dedi. Ama "olur böyle şeyler" der gibiydi. Etkilenmişti ama, yaşlanınca "fani dünya" deyip geçiyorsunuz. Ağladığımı hatırlıyorum, öylesine hayrandım ona. Onu öldürmek,

kralı öldürmek gibiydi. İnsanların bu olaydan sonra masumiyetleri azaldı. John ve Yoko'nun yatağı... O zamanlar bununla dalga geçiliyordu. Bence bu en yüksek dereceden bir devrimci tavır. O, barışın önemini popüler anlamda ifade eden ilk kişidir. Yoko'nun da bunda payı vardır. Bundan yüz-ikiyüz yıl sonra bu, onların yaptıkları en önemli iş olarak görülebilir. Bir sanatçı olarak kariyerini ortaya koyuyor, alaya alınmasına, karısına saldırılmasına göğüs geriyordu. Hepsinden acısı, her şeyden fedakârlık etmesi, ama bunun kâfi gelmemesiydi. Öyle hayalperesti ki, kafasındakini pek anlayabileceğimizi pek zannetmiyorum. Yaşasaydı, Amerika'da kırk yaşın üzerindekilere plak aldırabilirdi. Avrupa'da eski tüfekler başarılı, çünkü yaşlandıkça cüretlerini yitirdiklerini düşünmüyorlar. O bunu değiştirebilirdi; yaşlanıldığında da müzik yapmayı cazip bir şey haline getirebilirdi. Öldüğünde, daha yeni ısınıyordu.

taj yapınca, çaresiz kaldım. Basına göre, yoksul ve yaşlı babam bulaşık yıkarken, ben lüks içinde yüzüyordum. Bu tuzağa düştüm ve bir ilişki tesis ettim. Birkaç yıl sonra kanserden vefat etti. Ama, 65'indeyken, Beatles personelinden 22 yaşında bir sekreterle evlendi. Bir çocukları oldu. Bütün hayatını sarhoş ve berduş geçiren biri için bile hâlâ umut var diye düşünmüştüm o zaman.

"Help"in öyküsü ne?

"Help" 1965'te çıktığında, hakikaten "imdat" diye bağırıyordum. Film için bir şarkı sipariş edilmişti. Fakat sonradan gördüm ki, gerçekten imdat frenine asılıyormuşum. O benim şişman Elvis dönemimdi. Filmde gördüğünüz gibi o –ben– çok kilolu, kendine güvensiz, tamamen kendini kaybetmiş vaziyette... "Help" zamanında derin bir depresyon geçiriyordum, pencereden atlama raddesinde bir depresyon. Yaşlandıkça bu duyguyla başetmek kolaylaşıyor galiba, kontrol etmeyi mi öğreniyor insan, yoksa olgunlaştıkça sakinleşiyor mu, bilemiyorum. Her halükârda şişman ve depresiftim ve "imdat, yardım edin" diyordum.

"Cold Turkey"...

Adı üstünde, yoksunluk krizini anlatıyor. Madde aleyhtarı olmasına rağmen yasaklandı o şarkı. Maddeler konusunda o kadar dangalaklar ki! Sorunun sebebine hiç bakmıyorlar: İnsanlar niye madde kullanıyor? Neden kaçmak istiyorlar? İnsanlar niçin alkol, nikotin desteği olmadan bir şey yapamıyor? Librium ve speed'in uç noktaları olan eroin ve kokain bir yana, aspirinler, uyku hapları, uyarıcılar, yatıştırıcılar...

Şimdilerde madde kullanıyor musunuz?

Pek sayılmaz. Dolu bir sigara ikram ederlerse içerim, ama kovalamıyorum.

Kokain?

Hoşuma gitmiyor. Beatles zamanında çok kokain çektik; aptal maddesi. Yirmi dakika sonra bir daha çekmen lazım. Bütün konsantrasyonun bir sonraki seansa yoğunlaşıyor. Kafeini daha makul buluyorum.

Asit?

Yıllardır atmıyorum. Küçük bir mantara veya peyoteye bir itirazım olmaz. Yılda bir-iki sefer...

Şarkılara dönelim. Paul'ün "Hey Jude"una ne diyorsunuz?

Paul, Julian (oğlu) için yazdığını söyledi. Cynthia'dan boşanacağımı, Julian'ı ona bırakacağımı biliyordu. Julian'ın amcası gibiydi. Bir gün "Hey Jude"la geldi. Ben o şarkıyı hep "bana yazılmış" diye dinledim. Şimdi Beatles şarkılarında gizli anlamlar arayan fanlar gibi konuşmuş oluyorum ama, bir düşünün: Yoko devreye girdiği sıralarda "Hey Jude" - "Hey John" diyor. Bilinçaltında "tamam, yolun açık olsun, bana veda et" diyor. Bilinciyse "hayır, gitme" diyor. İçindeki melek "yolun açık olsun" diyor, şeytansa bundan hoşlanmıyor, çünkü ortağını kaybetmek istemiyor.

Çektirdiği son fotoğraf: 8 Aralık 1980, öldürülmesinden birkaç saat önce...

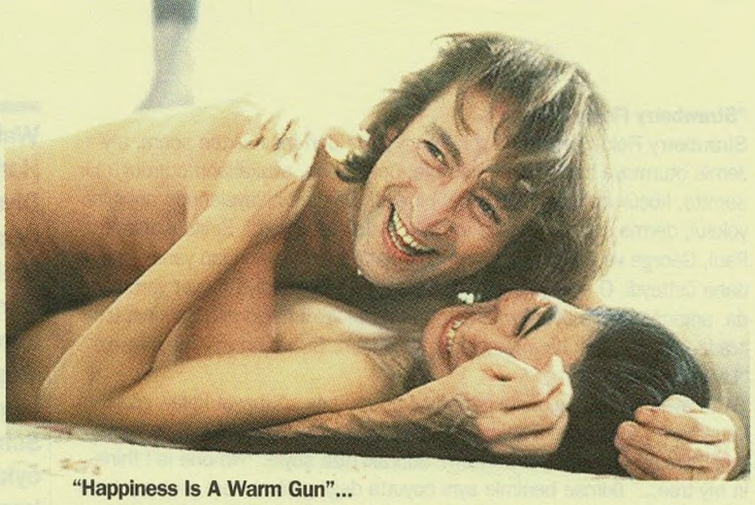

"Happiness Is A Warm Gun"...

Hayır, eroin hakkında değil. Bir silah dergisi görmüştüm, kapağında namlusu tüten bir tabanca vardı. İçerde de "Mutluluk sıcak bir tabancadır" başlıklı bir yazı vardı. Yazıyı okumadım, ama başlığını bir hayvanı öldürmüş olmanın korkunçluğunu ifade etmek için kullandım.

Cinsel göndermeler var, klitorisi ima eden "tetik" gibi...

Yoko'ya ilişkimiz yeni başlamıştı, o sıralarda çok cinsel merkezliydim.

"Getting Better"...

Anı defteri yazar gibi yazılmış bir şarkı o. Anlatılan şahıs benim: "I used to be cruel to my woman" (Kadınıma gaddarlık yaptım) Hakikaten de öyle, kadınlara gaddarca davrandım. Fiziksel olarak da. Kendimi ifade edemediğim zamanlarda şiddete başvurdum. Erkeklerle kavga ettim, kadınlara vurdum. Onun için hep barıştan ve aşktan söz ediyorum. Bir zamanlar şiddet kullanmış olmasından pişmanlık duyan ve artık şiddet kullanmayan, kullanmamaya yeminli bir insanım. Gençliğimde kadınlara nasıl davrandığım konusunda, kendimle toplum önünde yüzleşebilmem için çok daha fazla yaşlanmam lazım.

"Revolution"...

O şarkıyı iki kere kaydettik. Önce yavaş versiyonunu yaptım, Beatles single'ı olarak yayınlansın istiyordum. Beatles'ın savaşa ve devrime dair tavrının beyanı olsun istiyordum. Yıllarca, Beatles turnelerinde, menejerimiz Brian Epstein Vietnam veya genel olarak savaş konusunda beyanat vermemizi yasaklamıştı. Sonunda, bir turnede "savaş hakkındaki sorulara cevap vereceğim" dedim, "yokmuş gibi davranamayız". Beatles'ın kesinlikle tavrını koymasını istiyordum. "Revolution"ın ilk kaydında Paul ve George kerhen çaldılar, parçanın çok yavaş olduğundan şikayetlendiler. Ama Beatles yavaş ve anlaşılabilir bir "Revolution" versiyonu yapabilecek noktadaydı. İster altın plak olsun, ister tahta. Fakat Yoko dönemindeydik, canları sıkkındı ve benim yeniden ilk yıllardaki gibi yaratıcı olmamdan rahatsızlık duydular. Apple arabası devrilebilirdi...

Sinead O'Connor

12. yaşgünümdü, okuldan eve yürüyordum. Sanırım ölümü bir felaket olarak görmek için biraz gençtim. Ama ben mizacım gereği ölümü bir facia olarak görmem. Ölüm açılan bir kapıdır ve bir yerden başka bir yere geçersiniz. Lennon herkesin çomak sokma hakkı olduğuna inanırdı. Çok cesur ve savunmasızdı, şiddete karşı savunmasızlığını göstermenin cesaret işi olduğunu gördü... Rap'i severdi herhalde. Rap'te onun sesi hâlâ duyulabiliyor. İnsanlar hem müziğinin, hem de toplum içinde yaptıklarının –tekere çomak sokmak gibi– müthiş etkisini hafife alıyorlar. Bütün bunların rap üzerinde büyük, küstah ve dili pabuç gibi olan İrlanda şarkıcıları üzerinde de küçük bir etkisi oldu. Ne kadar seksi olduğu neredeyse unutulacak. Müthiş seksiydi.

Sting

Police'le Miami'deydim, sanırım 10.15 sıralarında sahneden inmiştik; vurulduğunu söylediler. Tepkim herkesinki gibiydi: inanmama, şok ve dehşet. Onun gibi kişiler ölünce manzara değişir. Bir dağ yokolur, bir nehir kaybolur... Beatles'ın yetişmemde ve eğitimimde etkisi büyüktür. Yetiştiğimiz ortam aynı: İngiliz endüstri kenti, işçi sınıfı; kendi şarkılarını yazdılar ve dünyayı fethettiler. Bu da bir sürü İngiliz genci için bir örnek teşkil etti.

Marianne Faithfull

Haberi duyduğumda Londra'da bir taksiye henüz binmiştim, radyoda sürekli John Lennon parçaları çalıyordu. İlk şarkı "A Day in Life"dı. Sarsılmıştım ama o kadar da şaşırmamıştım. John Lennon'la Maharishi'yi görmeye gittiğimiz zamanı unutamam, ona kendimi en yakın o zaman hissetmiştim. Öyle komikti ki. Ondan hep biraz korkmuşumdur, çünkü çok akıllıydı. Birlikte Bangor'a (Galler'de Maharishi'nin konuşma yaptığı yer) gitmiştik, ortam çok kesifti, zira hepimiz aynı trendeydik: Beatles, ben, Mick Jagger ve Maharishi. Bir hafta sonra Brian Epstein'in (Beatles'ın menajeri) yüksek dozda uyuşturucudan öldüğü haberi geldi. John yıkılmıştı. Ben de onunla Hindistan'a inzivaya gitmek isterdim. Maharishi'yi sevdiğimden değil, Lennon'ın yanında olup söylediklerini işitebilmek, her şeyin çözülmesine şahit olmak için –gerçekten çözüldü de... Mirası mı? Kelimelere dökmek güç. Popüler müziği sonsuza dek değiştirdi, öyle değil mi?

Tom Petty

John'u tanıyan ve onunla epey çalışmış olan Jimmy Iovine'la (yapımcı) stüdyoda çalışıyorduk. Biri aradı ve John'un vurulduğunu söyledi. Şaka zannettik. Sonra bir başkası aradı. Çalışma derhal durdu. Atlayıp eve gittim, yolda trafik ışıklarında beklerken arabalarında ağlayan insanlar gördüm. Hâlâ inanmakta güçlük çekiyorum... John Lennon her şey demekti. 60'ların ortalarında etkisi ölçüsüzdü. Herhalde gelmiş geçmiş en büyük birkaç rock şarkıcısından biriydi, şarkı sözleri içinse kelimeler yetersiz kalır. Doğaüstüdür. Ritm-gitar çalışını dikkatle inceledim. Eğer müthiş bir ritm-gitar duymak istiyorsanız, "A Hard Day's Night"a takılın. Lennon'ın mirası dürüstlüğüdür. Kuşağım için bir örnek olmuştur.

Peter Fonda

Evimin önünde karları kürüyordum, eve girdim ve haberlerde vurulduğunu duydum. Nasıl olur da biri kalkar ve sanatıyla hayatımızı anlamamıza yardımcı olan bu insanı öldürür, aklım ermemişti... Beatles'la 1965'te tanışmıştım, sonra birlikte birkaç gün geçirmiştik. Evimde LSD almıştık. John'un benimle bir gerginliği olduğunu biliyordum. Jane'in bir filmini yapmıştık, o da bozulmuştu. Bir Fonda lafıdır gidiyordu: babam, ben, kızkardeşim. Kafamız iyiyken benimle yakınlaştı. Birlikte geçirdiğimiz zaman içerisinde hep yanındaydım. Kendimizi banyoda gömme bir küvetin içinde elektro gitarlarımızın eşliğinde şarkı söylerken bulduk. Bu tripten "She Said, She Said" çıktı, Rolling Stone'a o şarkıyla ilgim olduğunu söylemişti. LSD yüzünden kendini ölüyor gibi hisseden George'a söylediklerimi aynen kullanmıştı. "Öl-

60→

"Revolution"ın esin kaynağı Yoko muydu?
Yaratıcılığımın esin kaynağı Yoko'ydu, şarkılarımın değil. Yoko "beni" esinlendirdi. "Revolution"daki beyan benimdir. O sözler hâlâ geçerli. Politikaya ilişkin duygularım hâlâ "Revolution"daki gibi. Planı görmek istiyorum. Abbie Hoffman'a ve Jerry Rubin'e hep bunu söyledim: Şiddet varsa, ben yokum. Barikatlarda çiçek yoksa, orada olmamı beklemeyin.
Şarkılarınız hep mesajlı...
Tek söylediğimiz şu: Bize böyle geliyor. Kartpostal gönderiyoruz. Bunu "bakın ben bilinçlendim, uyandım, siz hâlâ koyun gibi güdülüyorsunuz"a dönüştürmedim hiç. Herhangi bir şey söylemenin en tehlikeli tarafı bu.
Özellikle de konuşan siz olunca...
Bakın, takdir ettiğimiz kişileri kendimize örnek almakta bir sakınca yok, sakıncalı olan bir lidere ihtiyaç duymak. "Don't follow leaders, watch parking meters..." (liderleri izleme, parkmetreleri gözle)
Dylan hayranı mıydınız?
Hayır. Onu iki kulağımla dinlemeyi "Highway 61" ve "Blonde On Blonde"dan sonra bıraktım. Evvelden de George'un zoruyla dinliyordum zaten.

Maharishi bir baba figürüydü, Elvis Presley olabilirdi, bilmem, belki de Robert Mitchum... Herhangi bir erkek imgesi baba figürü olabilir. Bunda yanlış bir şey yok, eğer onlara elinize bir hayat reçetesi tutuşturma hakkını vermiyorsanız.

Dylan gibi sizin de bir lider arayışınız olmadı mı? Mesela "primal scream" (ilkel çığlık) terapisi yaptığınız Arthur Janov'la...
Baba kompleksim vardı, evet. Birçoğumuz kendisine bir baba arar. Benim fiziksel olarak babam yoktu. Ama, insanın babası olsa da pek bir şey değişmiyor. Baba, ya iştedir ya başka şeylerle meşguldür. Bütün liderler "ikame baba"lardır, ister dinî liderler olsun, ister siyasî liderler. Başkanı seçimi denen şey, reklamlardaki babaya en çok benzeyen babayı seçmek. Güzel, kırlaşmış saçlar, dişleri olması gerektiği gibi, saçını yandan ayırmış. Seçtiğimiz baba o. Onu başımıza getirip koyuyoruz, sonra da bağırıp çağırıyoruz. Çünkü baba mucize yaratamıyor. Baba bize deva olmuyor.
Maharishi sizin için bir baba figürü müydü?
Maharishi bir baba figürüydü, Elvis Presley olabilirdi, bilmem, belki de Robert Mitchum... Herhangi bir erkek imgesi baba figürü olabilir. Bunda yanlış bir şey yok, eğer onlara elinize bir hayat reçetesi tutuşturma hakkını vermiyorsanız. Olay şu: Birisi elinde bir hakikat parçasıyla geliyor. O hakikata bakılacağına, getirene bakılıyor. Mesaj değil de, mesajı getiren kutsanıyor, ona tapılıyor. Kimse mükemmel değil, Janov da, Maharishi de, Beatles da. Mesajın değerini azaltmıyor bu. Yüzme öğrenmek gibi bir şey. Yüzmenin kendisi güzel. Öğreticiyi boşver. Beatles'ın bir mesajı varsa, o da bu. Bu kadar. Beatles plaklardır, bireyler olarak Beatle'lar değil. Ambalaja gerek yok. Hristiyanlık ya da marksizm ambalajına ihtiyaç olmadığı gibi.
Ve Beatles insanlara yüzme öğretti, öyle mi?
Beatles'ın 60'larda bir mesajı olduysa, o şu: Yüzmeyi öğrenin. Nokta. Ve yüzmeyi öğrenince, yüzün. Beatles'a veya 60'ların hayallerine takılıp kalan herkes asıl meseleyi ıskaladı. İnsanın hayatı boyunca 60'ların hayallerini taşıması, tıpkı II. Dünya Savaşı'nı ve Glenn Miller'ı yanında taşıması gibi. Bu, Glenn Miller'dan veya Beatles'dan hoşlanmayın demek değil, ama o rüyada yaşamak alacakaranlık kuşağından farksız.
80'li yılların hayali ne sizin için?
Kendi hayalinizi kendiniz kurun, kendi hayallerinizi yaratın. Eğer Peru'yu kurtarmak istiyorsanız, gidin kurtarın. Liderlere ve parkmetrelere havale edilmediği takdirde her şey mümkün. Carter'ın, Reagan'ın veya Lennon'ın, Yoko'nun, Dylan'ın veya İsa'nın gelip sizin için yapmasını beklemeyin. Kendiniz yapın. Bütün büyük ustaların dediği bu. Onlar işaret levhaları ve şimdi kutsal addedilen kitaplarda küçük kılavuzlar bırakmışlar. Kitapların ciltlerine tapılıyor, ama içine bakılmıyor. Kılavuzlar orada duruyor.
İnsanları bu mesajları almaktan alıkoyan ne?
Bilinmeyenin korkusu. Ama, gerçek de odur: Bilinmeyen. Bunu böyle kabul edip yelken açmak gerekiyor. İşte o zaman bir adım öndesin.

Çeviren: ***Ali Yıldızay – Yücel Göktürk***

ümün nasıl bir şey olduğunu biliyorum" demiştim. John ve George yanımda masada oturuyorlardı, John "ölümün nasıl bir şey olduğunu nereden biliyorsun?" diye sordu. Ben de "küçükken kendimi vurmuştum" dedim. Ama kazayla. Kafamda her şey yerli yerindeydi. Elbette değildi. Sonra da şarkıyı işittim: "When I was a boy / Everything was right..." (Çocukken her şey yerli yerindeydi) Çocuklarım üzerinde Lennon'ın etkisini görüyorum. "Imagine"ı marşları olarak görüyorlar. Bununla kim başedebilir? Burada bir kuşak sıçraması var. Beatles'ın yığınları cezbeden dans şarkıları, bu gezegende geçirdiğimiz süreye damgasını vuran şarkılara dönüştü. Tanrıya şükür ki o vardı, yeteneği yanımızdan kayıp gitmedi. Şansımız varmış.

Graham Nash
Yatağımda uzanmış, Miami - New England maçını seyrediyordum. Birçok defa karşılaştığım birinin ölümüne üzülmemin yanısıra, ilk aklıma gelen şey, kafasında tasarladığı, fakat asla dinleyemeyeceğimiz kaç şarkıyı beraberinde götürdüğünü merak etmek olmuştu. Sahnenin önünde ve kıyısında duruyordu –tıpkı Neil'in (Young) yaptığı gibi. Bütün müthiş adamlar böyle kıyıdadırlar. Bazen uçarlar, bazen de düşerler. John'un mirası, elinden geldiği kadar sıradan insana itibarını kazandırmaya verdiği emektir.

John Travolta
Duyduğum zaman donakaldım –sanki zihnimde olayın gerçekleştiği yere gittim. Yan binada oturduğum için o noktayı çok iyi biliyordum. Carly Simon'ın, James Taylor'ın, Beatles ve Mick Jagger'ın ayrı zamanlarda yaşadıkları bir binaydı ve hemen sokağın köşesindeydi. Mahalle arkadaşım öldürülmüş gibi hissettim... Beatles, özellikle büyüme çağlarımda benim her şeyimdi, John da bunun bir parçasıydı. Karakterine bayılırdım. Kim olduğunu ve dünya çapında bir izleyici kitlesi için neyi temsil ettiğini biliyordu. Spotların üzerinde olduğunu ve bunu bir şeye dönüştürmesi gerektiğinin farkındaydı.

Michael Penn
Hollywood'da kızarkadaşımın evinde oturuyorduk. Lennon'ın vurulduğunu, fakat ölmediğini haber aldık. Sonra öldüğü anlaşıldı. Her şey gerçekdışı gibiydi. Olaya bir anlam vermeye çalıştığımı, fakat bunu beceremediğimi hatırlıyorum. Yaptığı en önemli şeyin Beatles'ın İsa'dan büyük olduğunu söylemesi olduğunu düşünüyorum. Böylesine sabit fikirli ve kendini beğenmiş bir kültürün başına gelenleri ilk açığa vuran insanlardan biridir. Bence bu, tatlı, idealist ve güzel olan "Imagine"dan ya da "All You Need Is Love" gibi parçalarından öte bir şeydi: Bu, gerçeğin daniskasıydı.

Jeff Lynne
Daha çok yarattığı sarsıntıyı hatırlıyorum. İngiltere'deydim, uyandım, bütün radyo kanallarında o vardı. BBC1, onun bütün parçalarını çalma maratonuna girişmişti. Ben başta ne olduğunu anlayamadım. Birkaç John Lennon şarkısı geçti. Yayında birinin "John Lennon'ın trajik ölümü" hakkında bir şeyler söylediğini işittim. Sonrasında şuursuzca dolaştığımı hatırlıyorum... "I Am the Walrus" gelmiş geçmiş en büyük parça –zırvalamanın olabilecek en zekice ve en duygusal hali. Düşünsenize: "Ölü köpeğin gözünden damlıyor / Sarılaşmış krema" veya "Eyfel kulesine çıkıyor / İrmikten sardalya"...

Joe Strummer
Nerede okuduğumu hatırlayamıyorum, ama beni etkilediği için tekrar edeceğim: Beatles savaş, karne ve bütün bunların sonrasında kendi duyguları üzerinde düşünmeleri, düşünmekle de kalmayıp bunları bir sanatçı ruhuyla ifade etmeleri beklenen İngiltere işçi sınıfının ilk kuşağına mensup gençlerden oluşuyordu. Elbette Lennon bir istisnaydı ama, diğer kuşaklarda ne değerlerin harcandığını görmek de insanı şaşırtıyor. Mirasının bir kısmı, böyle şeyleri hayal etmelerine bile izin verilmemiş insanlara bir kapı açmak olmuştur. Artık sonsuza dek yeni dehaları onunla karşılaştıracağız...

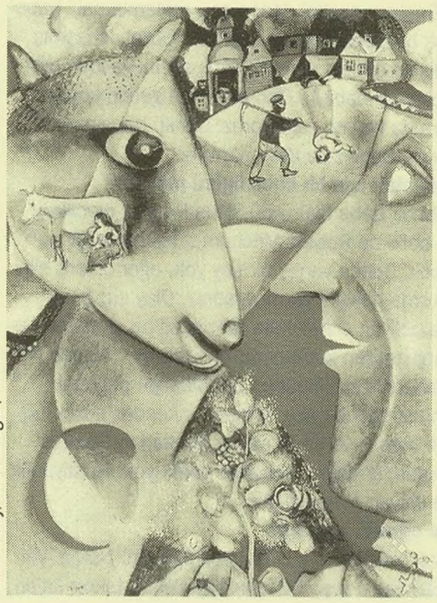

Ben ve Köy, Marc Chagall, 1911

C→

CHAGALL, MARC

7 Temmuz 1887'de Rusya'nın batısında küçük bir kasaba olan Pestkovatik'te fakir bir aileye doğdu. Aile adı Shagal'dı. Doğumundan birkaç yıl sonra aile Vitebsk yakınlarına taşındı. Burası Marc'ın resimlerinin konularının ana kaynağını oluşturacaktı. Paris'te fovizm ve kübizmden etkilendi. Kısa sürede kendi stilini oluşturdu ve sürrealist hareketin içinde yerini buldu. Birincil teması Yahudi yaşam biçimi ve kültürüydü, "Yahudi olmasam, ressam da olamazdım" derdi. Ailesini ziyarete Rusya'ya gittiğinde I. Dünya Savaşı patlak verdi. 1917'de memleketi Vitebsk'e Sanat Komiseri olarak atandı. Ama diğer sanatçılarla düştüğü fikir ayrılıkları sonucunda, tiyatro dekorları yapmak üzere Moskova'ya gitti. 1922'de Sovyet hükümeti Chagall'ın politik olmayan sanatına iyice karşı çıkar olmuştu. Karısı ve kızıyla Fransa'ya iltica etti. 1937'de Fransız vatandaşı olmuştu. Ama bu ayrıcalık Almanların 1941'de Fransa'yı işgal etmesiyle elinden alındı. Chagall da birçokları gibi bir Yahudi olarak kendini bekleyen tehlikeleri görmekte zorlanıyordu, üstelik bir sanatçı olarak Hitler'in "dejenere" diye tanımladığı gruptandı. 1941 nisanında tutuklandığında Amerikalıların araya girmesiyle serbest bırakıldı. New York Modern Sanat Müzesi'nin davetlisi olarak Amerika'ya gitti ve savaş yıllarını burada geçirdi.
Sürrealist yaratıcılığıyla öne çıktı, yüzyılın en farklı ressam ve grafikerlerinden kabul edildi. Tualleri, bilinçdışının derinliklerinden gelen mizah ve fantastik öğeler içeriyordu. Renk kullanımı Rus ekspresyonizmiyle Fransız kübizminden izler taşısa da, o renkleri daha annesinin karnında farkettiğini söyledi. Resimleri, Rusya'daki çocukluğu ve kendi bilinçaltındaki köylüler, palyaçolar, hayvanlarla doludur. Figürler gökyüzünde renk ve formlar haline bürünmüş uçarken, şiirsel rüya sahneleri de rönesansın ayrıntılı öyküleme modelinin yerini alır: Bir narin çift gökyüzünde uçarken şemsiye taşıyan mor başlı inek gibi sahnelerdir onunkiler.
Marc Chagall, 1985'te, 97 yaşında vefat etti.

f→

FREZYA

Güney Afrika kökenli, soğanlı otsu bitki. Yaprakları ikişer dizili, çiçekleri üst kısmı geniş, alt kısmı çok dar ve uzun boru biçimindedir, dik açı yapacak biçimde birçoğu bir arada salkım halinde bulunur. Yaz sonunda kokulu çiçekler açar ve ülkemizde çiçekçilerde ve sokakta satılır. En güçlü kokuyu en yaygın şekilde bulunan beyaz frezya verir. Akdeniz bölgesinde bahçe bitkisi olarak yetiştirilebilir, ancak soğuğa karşı dayanıksız olduğundan, kuzey bölgelerinde ancak sera ya da saksılarda yetiştirilebilir.

g→

GÜRGEN

Corilaceae ailesinin Carpinus türlerine verilen genel ad. Kışın yaprak döken ağaçlardandır. Yurdumuzda başlıca iki türü yetişmektedir: Carpinus betulus (kara gürgen) ve carpinus orientalis (ak gürgen). Gürgen Avrupa'da ve Türkiye'de yaygın bir orman ağacıdır. Soğuğa iyi dayanır, ama 800-850 metreden yukarı dağlarda bulunmaz. Kök sistemi derinlere gitmez, orta verimli topraklarla yetinir, ama suyu yeterli olmalıdır. Killi, kireçli topraklardan hoşlanır. Işığa ihtiyaç duyduğundan genç yaşında çok enerji harcar. Gürgen mükemmel bir yakacak odun verdiği gibi, marangozluk işlerine de uygundur. Yurdumuzda, Karadeniz kıyı ormanlarında, diğer geniş yapraklı ağaçlarla birlikte yetişir. Bazı bölgelerde (Çoruh vadisi, Bolu, Kastamonu, Amasya vb.) küçük topluluklar halinde, Amanos dağlarındaysa kayınla karışık görülür.

O→

OKUME

Burseraceae familyasından Gabon ve Kongo kökenli tropikal Afrika ağacı. Latincesi "aucomea klaineane". Afrika'da bu ağaca gaboon da deniyor. Kabuğu kiremit renginde, gövdesi silindirik ve nadiren düz olan okume, ikincil ormanların önemli ağaçlarındandır. Doğal olarak dağınık ya da tekdüze topluluklar halinde rastlanır ve bol ışık alan yerlerde yetişir. Odunu kayısı renginde, çok yumuşak ve çok hafif olup kolay işlenir. Çoğunlukla kontrplak yapımında kullanılan okume, Gabon, Kongo ve Ekvator Ginesi'nde önemli miktarda ihraç edilir.

r→

REINHARDT, DJANGO

Jean Baptiste "Django" Reinhardt, 23 Ocak 1910'da Belçika - Liverchies'de bir karavanda doğar, Paris yakınlarında bir çingene kampında büyür. Annesi Güzel Laurence lakaplı bir dansçı ve akrobattır. Hayatları karavanlarıyla şehirden şehire gezmekle geçer.
Önce keman alır eline. Ödünç aldığı bir gitarla oynarken kulak misafiri olan komşusu, eline eski bir banco-gitar tutuşturduğunda on yaşındadır. Bundan sonra kendini müzisyen olmaya adar. Eğitimle, dersle pek alakası yoktur. Paris'in dans salonlarında, kafelerde çalarken henüz 13 yaşını doldurmamıştır.
1928 yılı bir geceyarısı, kulüpten karavana döndüğünde yaktığı mum karısının yaptığı kağıt çiçekleri tutuşur. Birkaç dakika içinde bütün karavan alevler içinde kalır. Hamile karısı Naguine'le kurtulmayı başarırlar, ama Django'nun vücudunun yarısı yanar. Doktorlar sol bacağı kesmeyi önerirler, Django kabul etmez. Kavrularak birbirine yapışıp kıvrılan parmakları birbirinden ayrılır, ama artık işe yaramaz durumdadırlar. Ama Django daha yatarken yavaş yavaş kalan parmaklarıyla gitar çalabilmek için yeni bir gitar tekniği bulmakla meşguldür. 1930'da yangının etkisini üzerinden atar ve Louis Armstrong, Duke Ellington gibilerinin Amerika'dan gelen sesine kulak verir. İlk caz dinlediğinde başını ellerinin arasına alıp hıçkırarak ağlamaya

başlar: "Caz beni çekti, çünkü onda pop müzikte olmayan, ancak klasik müzikte hayranlık duyduğum mükemmellik ve bütünlük vardı."
Kemancı arkadaşı Stephane Grapelli ile kurduğu grup kısa sürede uluslararası başarı kazanır. Amerika'dan onunla çalmaya gelen müzisyenler arasında Coleman Hawkins, Benny Carter gibi isimler vardır. İspanyol gitar üstadı Andres Segovia ile bir araya geldiklerinde ona kısa bir caz taksimi geçer, üstad hayranlıkla parçanın notalarını istediğinde, Django gülerek omuzlarını silker: "Bu ne yazık ki sadece bir doğaçlamadır..."
Hakkında söylenenler bitmez. Hayaletlerden korkan, kumardan başını kaldıramayan, Amerikan gangster filmlerine olan hayranlığı yüzün-

den kendine geniş kenarlı şapka edinip bir tarafını gözünün üstüne indererek gezen, tiltten bilardoya her oyunun üstadı ve de evcil maymun sahibi, kazandığını yiyen, çingene prens kılığında, başı dumanlı bir adamdır Django.
Grapelli'yle İngiltere'de turnedeyken İkinci Dünya Savaşı patlak verir. Django karısını ve gitarını bırakarak alelacele Paris'e döner. Django Avrupa'yla Afrika arasında mekik dokur Almanlardan kaçmak için. 1943'te Sophie Ziegler ile evlenir, bir yıl sonra oğlu Babik doğar. 1939 - 1946 arasında birkaç büyük orkestrada çalar. Savaştan sonra Amerika turnesi için Stephan Grappelli'yle yeniden bir araya gelirler.
1952'de karısı, iki oğlu ve yaşlı annesiyle Paris'in banliyösünde yaşamaktadır, gitardan çok balık tutma ve resimle geçirir günlerini. Müziği anlaşılmadığı için bu çevreden elini çektiği söylense de, ölümüne yakın, kimileri bop tarzında bazı kayıtlar da yapar. Onu akustik gitarıyla ve özgün üslûbuyla özdeşleştiren pek çok kişi, son yıllarında elektrik gitarla yaptığı bu çalışmalarda onu adeta tanıyamayaz, Grapelli günlerindeki gibi çalmasını beklerler... 1953 yılı bir sabah karısına seslenir, hareket edememektedir. Doktor gelmeden kendini toparladığını söyleyerek, arkadaşlarını görmek için evden çıkar. Ve kapıda yığılır. Hastaneye götürülse de bir daha bilinci yerine gelmez, beyin kanamasından öldüğünde 43 yaşındadır.

S→

STONEHENGE

Esrarengizlikte Mısır piramitlerini yaya bırakan bir "şey" Stonehenge. Haliyle arkeologlardan sanat tarihçilerine, UFO'culardan okültistlere, kara büyü camiasından her nevi mistik felsefe okuluna, Kızılderili ve Kelt mitologlarından anarşist cemaatlere, çekim merkezi olan bir yer. İngiltere'nin Wiltshire bölgesindeki Salisbury kentinin 13 kilometre kuzeyinde bir "mekan". Günümüzden 5000 yıl öncesine uzanan bir tarihi söz konusu. Kimi kaynaklara göre İ.Ö. 3000'den, kimilerine göre İ.Ö. 2400'den başlayarak inşa edilen ve dev taş bloklardan oluşan anıtsal bir yapı. Hangi akla hizmet ettiği, neye binaen yapıldığı meçhul, hal böyle olunca riva-

yet de muhtelif. Stonehenge'in Druid adı verilen Kelt bilginler ya da Romalı din adamları için kurulduğu yolundaki iddiaların temeli zayıf, zira Keltlerin de Romalıların da yöreye gelişleri çok sonraya rastlıyor. Bir iddiaya göre de Bronz Çağı'ndan kalma bir mezarlık Stonehenge. Bütün bu ihtimallere rağmen, Stonehenge'in ne amaçla inşa edildiği kesin olarak bilinmiyor. Bu anıtsal mekanı meydana getiren menhirlerin (men: "taş" ve hir: "uzun"), dinler öncesi dönemde doğadan güç alma, bir tür güneşe tapınma amacıyla dikildikleri görüşü yaygın. Devasa boyutlarıyla ve bir araya getiriliş şekilleriyle, ilk mimarî denemeler olarak da kabul ediliyorlar. İngiltere'de birçok örneği bulunan menhirlere Türkiye'de de Trakya'nın Lalapaşa yöresinde rastlanıyor.
Günümüzde ziyaretçilerin gördüğü biçimiyle Stonehenge oldukça yıkık bir durumda. Taşlarının birçoğu Ortaçağ'da ve Yeniçağ'ın başlarında inşaatlarda kullanılmak amacıyla çalınmış. 60'lı yıllarda özellikle hippilerin ilgi odağı haline gelen Stonehenge, "resmi toplum"la "Stonehenge herkesindir" diyen sivil hareketlerin mücadelesine sahne olmaya başladı. 60'ların sonlarından itibaren "Love and Awareness" adlı festivale mekan oldu. Ancak 80'lerin ortalarına doğru, "resmi toplum" mücadeleyi kazandı ve Stonehenge'i koruma altına aldı. Böylece, Woodstock benzeri sahneler tarihe karıştı. Metal aleminin esin kaynaklarından Madame Blavatsky ve Aleister Crowley de Stonehenge'e sardıran ünlü şahsiyetlerdendi.

t→

TUCHOLSKY, KURT

9 Ocak 1890 Berlin doğumlu. Varlıklı bir Yahudi ailenin oğlu. Genç yaşlarında Kafka'yla tanışan Tucholsky'yi Kafka, "tamamen bütünlük içinde bir insan" olarak tanımlıyor, "kendi yazarlık çalışmalarına önem vermiyor ve yaşamın getirdiği acıya doğru bir değişim karşısında korku duyuyor". Almanya siyaset sahnesinde Babel'e yakın duran Tucholsky, 1911'den itibaren sosyal demokratların yayın organı Vorwaerts'e siyasi yazılar yazar. Bir yandan da en büyük ilgi alanlarından tiyatroya, oyun, revü, kabare, film eleştirileriyle bulaşır. Tucholsky'nin takma isimleri de bu sıralarda ortaya çıkar: Ignaz Wrobel, Peter Panter, Theobald Tiger ve –kendisini intihara götüren ruh halini yansıttığına inanılan– Kaspar Hauser. Tabii hepsinin karakteri de değişiktir: Wrobel çirkin ve gözlüklü; Peter Panter neşeli sanat makaleleri yazan, hareketli, yusyuvarlak, küçük bir adam; Tiger düzyazıdan nefret eden ve tutkulu politik şiirler yazan biri; Kaspar Hauser ise, Tucholsky'nin değerli ve ince bulduğu edebî metinlerin yazarı. Bunlara bir de kendisini, kendi imzasıyla yazdıklarını ekleyin. Üstelik bütün bu insanlar, bir de aralarında polemiklere girişiyorlar... Tucholsky, I. Dünya Savaşı'nda askere alınır, ama yazılarını sürdürür: Subayların hırsızlığından, askerlerin cephede "bir pislik uğruna" öldüğünden, sermayenin kâr hırsından, devlet destekli sağ terörden bahseder. Tucholsky 1922'de Sosyal Demokrat Parti'ye üye olur ve bütün olanların prova olduğunu, oyunun sahneye konma vaktinin yaklaştığını yazar. Yedi yıl sonra da Hitler, 106 milletvekiliyle parlamentoya girer... Hitler iktidara yaklaştıkça Tucholsky de komünistlere yaklaşır, ama partili olmaz. Almanya'da çok sevilen bir yazardır, kitapları onbinlerce baskı yapar –gelin görün ki bu yazılar, şiirler o kadar Almancadır ve o kadar Alman

kültürü referanslarıyla doludur ki, başka bir dile çevrilmesi de çok zordur. 1924'ten itibaren genellikle yurtdışında yaşamayı seçen Tucholsky, Nazi ileri gelenlerinin en nefret ettiği yazarlardan biridir. Nazilerin yayınladığı ilk "vatan hainleri" listesinde adı geçer ve Alman vatandaşlığından çıkarılır. Zaten uzun zamandır yazıya da eskisi gibi bağlanamayan Tucholsky, İsveç'te tutunmaya, İsveç vatandaşı olmaya çalışır, ama orada da kendisini hissettirmeye başlayan totaliter rejim onu kabul etmez. Parası kalmayan, ameliyatlarla boğuşan, giderek yılgınlığa ve umutsuzluğa kapılan sanatçı, 19 Aralık 1935'de çok miktarda ilaç içerek intihar eder.

Z→

ZERDALİ

Kayısının doğadaki formuna zerdali deniyor. 15 metre kadar yükselebilen beyaz veya pembe çiçekli bir ağaç. Ait olduğu gülgiller familyasında yüz cins, üç bin de tür var. Kayısıyla aynı cinsten ağaçlar arasında kiraz, vişne, erik, şeftali, karayemiş (laz kirazı), badem bulunuyor. Genel olarak gülgillerde ve prunus türlerinde çiçekler beş taçyaprağa sahip. Zerdali'nin ya da yaban kayısısının doğal dağılma alanı Orta Asya ve Kuzey Çin. Eski Türkler bu türe sarı erik adını veriyorlarmış. Zerd Farsçada sarı, âlû ise erik anlamına geliyor. Bu ad bugün de Kırşehir ve Erzincan dolaylarında kullanılıyor.

Dokunma bana fişlenirsin

Çocukluğum çıraklıkta geçti, kir pas içinde
Gençliğim korsan yürüyüşlerde, eylemlerde
Hapse erken düştüm, copla erken tanıştım
Küçük voltalardan bıktım, usandım
Şimdi uçsuz bucaksız ovalarda
Adımlarımı saymadan, geriye dönüp bakmadan
Usanmadan, bıkmadan
Deli taylar gibi koşmak istiyorum
Saçlarım rüzgâra konuk, yüzüm dağlara dönük

Firari gecelerin uzmanı olmuşum
Bütün istasyonlarda afişim durur
Beni bir çocuk bile bulur
Dokunma bana fişlenirsin
Dokunma bana ellerin tutuşur

Koşmak istiyorum
Eksozların, molozların, yağmaların kıyısından
Onca insafsızlıkların, onca haksızlıkların
Manzarasızlıkların, parasızlıkların, Allahsızlıkların kıyısından
Kimseye ve hiçbir şeye değmeden
Ciğerlerimi yok edercesine koşmak istiyorum

Koşmak istiyorum
Yerken, içerken, meşk ile kendinden geçerken birileri
Namlunun ucunu görünce sıvışırken birileri
Birileri ölüp birileri nutuk atarken köşe yazılarında
Kavga etmeden, bir daha tutuklanmadan ve küfür etmeden
Kafamı kırarcasına koşmak istiyorum

Kurşunlara geleyim istiyorum
Ölmek, ölmek istiyorum sevgilim
Sağ kalırsam affet

Firari umutların uzmanı olmuşum
Bütün telsizlerde adım okunur
Beni bir çocuk bile vurur
Dokunma bana çıldırırsın
Dokunma bana sen de yanarsın

AHMET KAYA 1957-2000

Söz: Yusuf Hayaloğlu, Müzik: Ahmet Kaya